יודען, געדענקט, אז דער קאמף קעגען די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד דויערט!

[ה]יינט 22 זייטען (טאבעלע פון די מלוכה־לאטעריע — זעה זייט 18) פרייז 30 גראשען

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
NAJER FOLKSBLAT

נייער פאלקסבלאט

№ 9 | לאדז, פרייטאג ט״ז טבת תרצ״ו | פערצענטער יאהרגאנג | Łódź, Piątek, 10 stycznia 1936 | № 9

[אד]רעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71.
Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71.

[ק]אנצענטראציע פון ענגלישן און פראנצויז. פלאט ביי די ברעגעס פון מזרח-אפריקא

פ א ר י ז, 9 (ספ. טעל.)
דאס פלאט־מיניסטעריום האט פערעפענטליכט [א] דעקלאראציע, וואס שטעלט פעסט, אז די צווייטע [פר]אנצויזישע עסקאדרע וועט אדורכמאכן איבונ־[גען] ביי די מערב־דיגע ברעגעס פון אפריקא. מיט [דע]ר עסקאדרע וועט אנפיהרען דער וויצע־אדמיראל [...]רלאן. די פראנצויזישע שיפען וועלען ארויספאהר[ען] דעם 14 יאנואר אין דער ריכטונג פון קאזא־[בל]אנקא, וואוהין זיי וועלען אנקומען דעם 18 [יאנ]ואר. די איבונגען פון פראנצויזישן פלאט אויפן [מי]טללענדישען ים וועלען בעטראכט אלס בעוויי[ז] [פון] דער פראנצויזיש־ענגלישער צוזאמענארבייט.

איטאליענישע פאליטישע קרייזען וועגען די פראנצויזישע פלאט-מא-נעווערס.

ר וי ם, 9 (ספ. טעל.)
די אנגעקינדיגטע מאנעווערס פון פראנצויזישען ... און ענגלישען פלאט האבען ארויסגערופען א שטאר־קען אפקלאנג אין דער איטאליענישער פרעסע, וועלכע מאכט אויפמערקזאם: 1) אויף דעם אומ־שטאנד, אז דער פראנצויזישער פלאט וועט זיך געפינען אויף די וואסערן פון קאזאבלאנקא דעם 20 יאנואר, ד.ה. צום מאמענט, ווען אין זשענעווא וועלען אנגענומען ווערען וויכטיגע בעשלוסען וועגן איטאליען. 2) אז גלייכצייטיג מיט די בעווע־גונגען פון דער ערשטער פראנצויזישער עסקאדרע ביים גיבראלטאר, וועט די צווייטע פראנצויזישע עסקאדרע ארויס פון טולאן בכדי צו מאנעווירען ביי קארסיקא. 3) אז די מאנעווערס פון פראנצויזי־שען פלאט וועלען בעגלייטען די צייטווייליג ארויס־געצויגענע 4 מעכטיגע קריגס־שיפען פון ענגלישן פלאט. 4) אז די אלע אומשטענדען האבען געשאפן דעם איינדרוק, אז דער פראנצויזיש־ענגלישער אפ־מאך וועגען דער צוזאמענארבייט אויפ׳ן מיטעל־לענדישען ים איז א געשעהענער פאקט.

* * *

ל א נ ד א ן, 9 (ספ. טעל.)
די עפענטליכע מיינונג אין ענגלאנד געפינט זיך אונטער׳ן איינדרוק פון די דעצידירטע מאנעוו־רעס פון פראנצויזישען און ענגלישען פלאט, וואס וועלען פארקומען ביים גיבראלטאר.

ווי עס ווייזט אן די ענגלישע פרעסע, וועלען צוליב די פראנצויזישע און ענגלישע פעראָרדנונגען, דעם 20 יאנואר, ד.ה. אין מאמענט ווען עס וועט זיך צוזאמענקומען דער ראט פון דער פעלקער־ליגע פארקומען די גרעסטע קאנצענטראציע פון קריגס־פלאטען זייט די צייטען פון דער גרויסער מלחמה.

נישט קוקענדיג אויף די אפיציעלע דעמענטא׳ס בעטראכט מען אין לאנדאן די בעוועגונגען פון פראנצויזישען פלאט פאר אן אקט פון גרויסער פאליטישער וויכטיגקייט. עס ווערט בעטראכט אלס בעווייז פון דער נייער פראנצויזיש־ענגלישער צו־זאמענארבייט.

א חוץ דעם שטרייכט מען אונטער, אז אין פראנצויזישען גענעראל־שטאב האלט מען דעם אפ־מאך מיט ענגלאנד פאר א וויכטיגען פרעצעדענט פאר געגענזייטיגער הילף אין פאל פון א „קומענ־דיגען ערנסטערען קאנפליקט“.

ר וי ם, 9 (ספ. טעל.)
די איטאליענישע פאליטישע קרייזען האבען, אויף די פראגען, וואס מען האט זיי געשטעלט פון פערשידענע זייטען, וועגען זייער שטעלונג לגבי די אנגעקינדיגטע מאנעווערס פון פראנצויזישען פלאט לענג־אויס די אפריקאנישע ברעגעס, ערקלערט אז זיי שאצען אפ די דאזיגע בעוועגונגען מיט דער גרעסטער רוה און האלטען זיי פאר פולשטענדיג נארמאל, נישט צושרייבענדיג זיי קיין שום פא־ליטישע בעדייטונג.

טאג - טעגליך

א דעליקאטער וואונק

ווי נאר עס האט זיך אנגעהויבען דער איטאל־[יע]ניש־אביסינישער קאנפליקט, האט ענגלאנד, אלס [א]נפער אויף די טראנספארטען פון איטאליעניש[ע] [זע]לנער קיין מזרח־אפריקא, אנגעהויבען צו קאנ־[צע]נטרירען איהר פלאט אויפן מיטלענדישען ים.

דער דאזיגער פאקט האט דאן אין רוים ארויס־[גע]רופען א שטארקע אויפרעגונג און דענערווירונג. [או]ן דער לופט האט געשמעקט מיט פולווער און מו־[סא]ליני האט אפילו נעגעבען אנצוהערען, אז ער איז [גר]יט אויף א לופט־אנגריף אויפ׳ן ענגלישען פלאט.

ענגלאנד האט זיך פאר די אנצוהערעניישען ווע־[ני]ג דערשראקען און האט אלס מעהר קאנצענטרירט [אנ]דערע פוחות ביים גיבראלטאר. אבער דאך איז זי [אי]ן איהר אקציע געבליבען פעראיינזאמט. אמת, 50 [פע]לקער זענען איינגעגאנגען אנצווענדען סאנקציעס [קעג]ן דעם אנגרייפער, אבער קיין איינע פון די רע־[גיר]ונגען, ווי דאס האט בשעתו אנגעוויזען מיטים־[לא]האאר אין זיין אפשידס־רעדע פון פארלאמענט, [הא]ט נישט געמאכט די קלענסטע פארבערייטונג [אוי]ף פאל ווען איטאליען וועט פראוואצירען א צוזא־[מע]נשטויס.

איצט האט זיך די לאגע געענדערט. צווישען די [פר]אנצויזישע און ענגלישע גענעראל־שטאבען איז [גע]קומען צו א פערשטענדיגונג וועגען א ענגער צו־[זא]מענארבייט. די פראנצויזישע רעגירונג האט פער־[אר]דענט ים־מאנעווערס אין מיטלענדישען ים, וואס [וע]לען פארקומען דוקא אין דעמזעלבען טאג ווען [דע]ר פעלקער־בונד וועט ווייטער מוזען אננעהמען [א] שטעלונג צו דעם איטאליעניש - אביסינ־[יש]ען קאנפליקט.

לאוואל וועט שוין איצט נישט קענען ענטפערן [ווי] אמאל, אז עס מוז נעדויערן א צוויי וואכען ביז [דע]ר פראנצויזישער פלאט וועט זיין אימשטאנד צו [קו]מען צו הילף ענגלאנד אין פאל ווען איהר פלאט [וע]ל אנגעגריפען ווערען דורך איטאליען. א ערקלע־[רונ]ג, וואס האט גורם געווען, אז האאר זאל מסכים [זיי]ן צו די בעקאנטע פאריזער שלום - פארשלאגען.

[איצ]קט אזוי ווי ענגלאנד פריהער קאנצענטרירט איצט [או]יך פראנקרייך איהר פלאט אין מיטלענדישען ים. [עס] איז צו האפען, אז אין רוים וועט מען דעם דאז־[יג]ען וואונק גוט פערשטעהן און מוסאליני וועט [וע]רען נאכגיביגער ביי די נייע שלום־פארשלאגען. [...] ווייל גלייכצייטיג מיט דער קאנצענטראציע פון [די] פלאטען וועט אויך געמאכט ווערען נייע שלום־[פא]רשלאגען.

ש.

„די ראסען-אידעע מוז פערפעסטיגט ווערען אין דער גאנצער וועלט“

ערקלערט דער לייטער פון ראסען-פאליטישען-אמט אין היטלער-דייטשלאנד

ב ער לי ן, 9 (ספ. טעל.)
דער לייטער פון ראסען־פאליטישען אמט ד״ר וואלטער גראס האט אין א רעדע צו דער היטלער־יוגענד בעטאנט די בעדייטונג, וואס דער נאציאנאל־סאציאליסטישער פראגראם גיט צו דער ראסען־אידעע. די דאזיגע אידעע איז דער צענטראלער פרינציפ פון נאציאנאל־סאציאליזם און די נאציא־נאל־סאציאליסטישע רעוואלוציע קען מען נישט בע־טראכטען פאר פערענדיגט אזוי לאנג ווי דאס נייע בילד פון דער וועלט, געשטיצט אויף דער אידעע פון ראסיזם וועט נישט איבעראל פערפעסטיגט ווערען.

אויפן לעמבערגער פאליטעכניקום

עקזיסטירט ווייטער דאס „געטא“ פאר יודישע סטודענטען

ל ע מ ב ע ר ג, 9 (טעלעפאניש)
אויפ׳ן לעמבערגער פאליטעכניקום איז ווי־טער איינגעפיהרט א געטא. די יודישע סטודענטען האבען אינטערווענירט ביי די פראפעסארען, אבער אהן ערפאלג. איינציגע פראפעסארען האבען געענט־פערט, אז די יודישע סטודענטען דארפען נאך זיין דאנקבאר, ווייל זיצענדיג בעזונדער, וועלען זיי נישט בעקומען קיין קלעפ. איבריגענס קען מען נישט צווינגען די פוילישע סטודענטען צו זיצען צוזאמען מיט די יודישע, אויב זיי ווילען עס נישט.

אן ענגלישע הלואה פון 20 מיליאן פונט שטערלינג פאר ראטען-פערבאנד

ל א נ ד א ן, 9 (ספ. טעל.)
„ניוס קראניקל“ מעלדעט, אז די סאוויעטישע רעגירונג בעמיהט זיך וועגען א הלואה פון 10 מיל־יאן פונט שטערלינג. די הלוואה זאל בענוצט ווערען אויסשליסליך צו פינאנסירען דעם ענגלישען עקס־פארט קיין ראטען־פערבאנד. די הלוואה וועט גאראנ־טירט ווערען דורך דער ענגלישער רעגירונג און פרא־צענטירט ווערען אויף 3—3½ פראצענט. די סאוויע־טען וועלען אבער צאהלען 6—7 פראצענט. דער אונ־טערשיד וועט בענוצט ווערען אויף צו דעקען די פרעטענזיעס פון די ענגלישע בעזיצער פון די רוסי־שע ווערט־פאפירען. די דאזיגע פרעטענזיעס פון די ענגלישע בירגער בעטרעפען איבער 250 מיליאן פונט שטערלינג.

בעגייט דעם פראצעס פון די 7 אוקראינער סטראַריסטען

דער אורטייל ווערט ערווארט די צווייטע וואך

ו א ר ש א, 9 (טעלעפאניש)
היינט איז בעגייט געווארען דער פראצעס פון די אוקראינישע טעראריסטען. דער ערשטער האט גענומען א ווארט דער פערטיידיגער אדוו. האנקעוויטש.

מארגען ווערט ערווארט די רעפליקעס, קודם־כל פון פראקוראר און שבת וועלען מסתמא רעדען מעלוצא און מיהאל, וואס האבען נישט קיין פערטיידיגער ווי אויך די לעצטע ווערטער פון די אנגעקלאגטע.

דער אורטייל ווערט ערווארט אין מיטען פון דער קומענדיגער וואך.

הזכרה

זונטאג, דעם 12 יאנואר ד. י. 12 א זייגער בייטאג קומט פאר אויפ׳ן בית־החיים א הזכרה און די ענטהילונג פון דער מצבה פון מיין אונפער־געסליכער פרוי און אונזער טייערע מוטער

ג״ע

רבקה רחל ווייסוואהל

אשת ר׳ יהודה נ״י

אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען.

מאז און קינדער.

אונזער ווארט

הילף פאר דייטשע יודען

אויף דער יעהרליכער סעסיע פון אמעריקאנישען יודישען קאמיטעט איז אנגענומען געווארען א רעזא־לוציע אויפצופאדערן דעם פעלקער־בונד צוצוציהען די דייטשע רעגירונג צום אינטערנאציאנאלען גע־רעכטיגקייטס־טריבונאל אין האג צוליב די רדיפות אויף די יודען אין דייטשלאנד.

עס איז זעהר צווייפעלהאפט, צי דער אינטער־נאציאנאלער טריבונאל האט וועלכע עס איז מעג־ליכקייט צו קענען בעאיינפלוסען די „אינערליכע דייטשע ענינים לטובת די דייטשע יודען“. און זיין יודען־פאליטיק איז דער נאצי־רעזשים שוין לאנג נישט פריי. די דאזיגע פאליטיק האט דעם רעזשים פערהאלפען צו קומען צו דער מאכט, און די דאזיגע פאליטיק פון רדיפות און יודען־פערפאלגונג איז אויך א ווענטילאטאר יעדעס מאל, ווען אין לאנד דראהט עפעס א אויסברוך פון אונצופרידענהייט אין די רייהען פון די קרעאטורען, אויף וועלכע עס שטיצט זיך דער בלוטיגער רעזשים.

די פארטיי „גענאסען“, די ס. א. מיט די ס. ס.־באנדיטען, די אלע, וואס פיהרען דאס אדורך די „נאציאנאל - סאציאליסטישע רעוואלוציע“, בעקו־מען פאר זייער שכר־טירחא דעם יוד צום פרעסען.

דאס יודישע אומגליק אין דייטשלאנד איז דאך דער איינציגער פונקט פון נאציאנאל - סאציאליסטישען פראגראם, אויף וועלכען די „פיהרער“ קענען אנווייזען, אז זיי האבען זייער ווארט געהאלטען, אז זיי האבען איהם הונדערט־פראצענטיג פערווירקליכט.

דעריבער איז אויסגעשלאסען יעדע אויסלענדישע אינטערווענץ וועגען פערלייכטערן די יודישע לאגע אין דייטשלאנד. דער רעזשים קען נישט און האט נישט אהן האט מורא ווען ער זאל אפילו וועלען אפ־שטעלען די פערפאלגונגען אויף יודען. ענדערן דעם קורס לגבי די יודען וואלט פאר׳ן נאצי־רעזשים בע־דייט דער אנהויב פון סוף. דעריבער איז דער גורל פון די דייטשע יודען א נע׳חתמ׳עטער: עס איז פאר זיי אויסגעשלאסען וועלכע עס איז הילף פון דרוי־סען, זייער ישועה וועט קומען נאר פון אינעווייניג, צוזאמען מיט׳ן שטירצען פון פערהאסטען רעזשים אין דייטשלאנד, וועט אויך קומען די בעפרייאונג פון די יודען. אויף קיין בעזונדערן אופן נישט.

פייניגען, קוועלען, דערנידריגען און הארדען און־שולדיגע מענשען געהערען נאך לידער אין אונזערע צייטען צו „אינערליכע ענינים“. וואס עס קאן אבער יא טון און מוז געטון ווערען איז — דאס שטורמען דאס וועלט־געוויסען, אז די קרבנות, וואס ווילען און האבען די מעגליכקייט צו פערלאזען דאס גיהנום, זאל נישט געמאכט ווערען קיין שוועריגקייטען. עס זאל די דייטשע יודען ערלויבט ווערען ארויסצופאה־רען מיט זייער פערמעגען און אין דער ריכטונג דארף אונטערגענומען ווערען א ברייטע אקציע אין פעל־קער־בונד און ביים אינטערנאציאנאלען גערעכטיג־קייטס טריבונאל אין האג.

און דעריבער דארף די איניציאטיוו פון אמרי־קאניש - יודישען קאנגרעס ווארעם בעגריסט ווערען.

ק.

זאל פילהארמאניע
נארוטאוויטשא 20 טעל. 213-84

היינט, פרייטאג, דעם 10 יאנואר 4.30 אוו. צומארגנס שבת פ׳ וינש, דעם 11 יאנואר 9 פריה
וועט דער וועלט-בארימטער אבערקאנטאר פון דער ווארשעווער סינאגאגע

משה קוסעוויצקי

עם וועט אויסגעפירט ווערן פאלגענדע קאמפאזיציעס:

1) קבלת שבת פון נאוואקאווסקי
2) שמעה ותשמח ציון — קוסעוויצקי מיטן כאר
3) ד׳ מלך " " "
4) אהבת עולם " "
5) השכיבנו — בערנשטיין פ׳מאל מיט׳ן כאר.
6) ושמרו — בירנבוים, קוסעוויצקי מיט׳ן כאר
7) ובכילו — לעוואנדאווסקי " "
8) במה מדליקין — בירנבוים " "
9) אמר רבי אליעזר " "
10) קידוש, 11) אל תירא — אלמאן מיט׳ן כאר.

בילעטן צום פרייז פון 75 גר. צו בעקומען אין דער טעריקישער קאנדיטאריי פעטריקאווער 12 און אין דער קאסע פון פילהארמאניע
פאר פרייזן ספעציעל רעזערווירטע פלעצער.

זאל פילהארמאניע
נארוטאוויטשא 20, טעל. 213-84

דאוונען קבלת שבת, שחרית און מוסף

אויך דאסמאל וועט אנטיילנעמען אן׳אויסגעצייכנעטער כאר י. זאקס
אונטער דער ליימונג פון בעזו. דיריגענט און קאמפאז. פראפ.

שבת שחרית:
1) אל אדון — זאקס
2) וכולם מקבלים
3) והאופנים
4) לאל ברוך נעימות יתנו
5) צור ישראל
6) 1־טע קדושה — גורעוויטש
7) הוצאות הספר — בירנבוים
8) בריך שמה
9) זרעא חיא וקימא
10) דעם גרויסען אב הרחמים
11) ובנוחה יאמר
12) 2־טע קדושה — זאקס
13) רצה — סליאזבערג
14) ברכת כהנים

הנחה־בילעטן פאר פאריינען און געזעלשאפטן
בילעטן וועלן פערקויפט ווערן נאר ביז ליכט־צינדען
פאר פרייזן ספעציעל רעזערווירטע פלעצער.

געז. „קולטור ליגע“

דינסטאג, דעם 14־טען יאנואר ה. י. 8.30 אוונט קומט פאר

זאל פילהארמאניע

א גרויסער קאנצערט פון פאלקס־כאר

אונטער דער ליימונג פון
פראפ. רידער

אין דעם פולשטענדיג נייעם פראגראם געהען אריין ווערק פון הענדעל, היידען, באראדין, שיפער, וויינער, נעלבארט א. אנד.
אויסערדעם וועט אויפטרעטן מיט א פידעל־קאנצערט די בעקאנטע פידלערין
בראניסלאווא ראטשטאט
בילעטן צום פרייז פון 54 גר. אן שוין צו בעקומען אין סעקרעטאריאט פון דער געז. „קולטור־ליגע“, זאכאדניא 68, יעדן טאג פון 11 ביז 2 און פון 5 ביז 10 אוונט.

יודישע „טעאטער־סטודיע“

טעאטער ראזמאיטאשטשי
צעגעלניאנא 27

געז. ביבליאטעק
א.נ. א. אייזנשלאס

גרויסע מענדעלע־פייערונגען

צום 100־יאריקן געבוירן־טאג פון זיידן פון דער יודישער ליטעראטור
שבת, ד. 11 יאנואר 6.15 אוונט זונטאג, ד. 12 יאנואר, 6.15 אוונט

„מסעות בנימין השלישי“

(די רייזע פון בנימין דעם דריטען)
פון מענדעלע מוכר־ספרים. סאטירע אין 9 בילדער
איינלייטונגס־ווארט פון ח׳ מ. בערשלינג. אין פאיע א מענדעלע־אויסשטעלונג
רעזשי: אידעם. מוזיק: ד. בייגלמאן און פראפ. י. זאקס. דעקאראציעס: י. ברוינער און י. פיידמאן. פלאסטיק און טענץ: זינא קרוש. אינסצעניר־אציע: ר. עמעס.
בילעטן פון 54 גר. ביז 2 זל. צו בעקומען אין געז. אייזנשלאס־ביב׳יאטעק זאכאדניא 52 (פיעט יקאווער 17) און אין די טעג פון די פארשטעלונגען ביי דער קאסע פון טעאטער.

Dr. med.
H. ROZANER
ספעציאליסט פאר
הויט, ווענערישע און
סעקסועלע קראנקה.
Narutowicza 9
tel. 128-98
נעמט אן פון 9—1
פארמ. און פון 5—9

לעבער
חערען אויסגעשלייפט
ביי ג. נארדמאן
שרו מיעסקא 8.

SPÓŁDZIELCZY
BANK HANDLOWO-PRZEMYSŁOWY
w ŁODZI
Sp. z ogr. odp. Nowomiejska 4

מאכט בעקאנט, אז פון 14־טען יאנואר ד. י. (דינסטאג) ווערט דאס ביורא איבער־געטראגן אין א נייעם, גרעסערן פראנט־לאקאל אויף

6 פיעטריקאווער 6

טעלעפאנען: 95־246 און 39־249
אמטס־שעה׳ן פון 9—2 און פון 4—6 נאכמיטאג.

איבערציהונגען ארץ־ישראל

און עקספעדיציעס נאך
איז געזאמעלטע וואגאנען ערלעדיגט
שנעל און פינקטליך צו מעסיגע פרייזן

„POLSKI LLOYD“ Sp. Akc.

oddział w Łodzi
Narutowicza 13
tel. centrala: 250-15.

Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.
פערטרעטונג:

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דעם ג. פובליקום, אז
ס׳איז ערעפענט געווארען
דאס ניי־מאדערנע
הערען־הוט־געשעפט
א. פ.
„SZERLAUNS“
(L. ABRAMOWICZ .אינה)
אויף פיעטריקאווער 10, טעל. 231-09 — פריהער פירמע שערעם
און עמפפעהלען די נייעסטע מאדערנע הערען־היטעלעך פון אלע פירמען אויך פון Hückel דער פירמע
א ספעציעלע אפטיילונג פון יודישע היטלעך איז דער בעסטער אויספירונג
אויך אלערליי שילער־ און ספארט־היטלעך פון אלע שולען אין לאדז. מיר בעזיצען אויך אויף לאגער דעם גרעסטען אויסוואהל בערעטעך פון אלע קוואליטעטען און קינדער־היטלעך.
מעסיגע פרייזען! — סאלידע בעדינונג!
באמערקונג: אונזער געשעפט איז שבת געצליך געשלאסען.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריקען מיר אוים דעם הערצליכסטן דאנק דער פערוואלטונג פון דער „תלמוד־תורה“ ע״ש הרהגה״צ רבנו אלי׳ חיים מייזל זצ״ל פאר דער בעקליידונג פון 240 ארימע תלמידים, וועלכע איז פארגעקומען זונטאג, עשרה בטבת תרצ״ו, און מיר ווינשען איהר ערפאלג אין דער פרוכטבארער ארבייט לטובת דער הייליגער אינסטיטוציע.

דער עלטערן־קאמיטעט
אין נאמען פון די ארימע קינדער

שפארט געלד

ווען קויפען רעיעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„בארוין“

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעיעלע קוועלע
פון גוטע קידוש־ווייך
פון די געשמאקסטע מאלצעטינער, אונגארווייען, ווי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען׳ס און מעהד

צוליב דער רעדוקציע פון פאפיר
האט די בעקאנטע פאבריק פון האנדעלס־ביכער

S. Hamburski, Łódź,

42 Piotrkowska 42, tel. 210-02
שויז פערקלענערט די פרייזען
פון אלע ארט האנדעלס און בוכהאלטערישע ביכער
ווי מעמאריאלען, זשורנאלען, אמעריקאנער הויפט־ביכער, קאנטא־ביכער, אינווענטארען, רעסקאנטאס און פאבריקס־ביכער.
ספעציעל פאטענטירטער וועקסעל־קאפיאל, וועלכער ווייזט אויף צו יעדער מינוט די צאהל וועקסלען אין פארטפעל ווי אויך די סומע. פערקויף און איינקויף־ביכער צו די נידריגסטע פרייזען. רעיעלע בעהאנדלונג.
קומט און איבערצייגט אייך!

וואס יעדער סוחר איז האנדווערקער דארף וויסן!

אז שעהנע דרוק־ארבייט הייבט דעם אימפולס פון געשעפט, און דעריבער איילט צו בעשטעלע אייערע דרוק־ארבייט אין דער בעוואוסטער שנעל־דרוקעריי

בראמבערג

צעגעלניאנא 8 פראנט
טעל. 255-09

בריפבויגען, קאנווערטען, רעכנונגען, צירקולארען, עטיקעטען, חתונה־קארטען, קאנפעקציע־טיטו

ביליג — רעיעל — עסטעטיש

אכטונג, שניידער־מייסטער!
בעזיץ אויף לאגער מאס־ביכער!

געדענקט, שטשענשליווי

ביי
צום ווינטער־סעזאן, א גרויסער אויסוואהל פון
ארגינעלע ביליגער און טאמאשאווער סחורות
אויף אנציגער און פאלטענס
פון די בעסטע קוואליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען
מיט 30% ביליגער
קומט און איבערצייגט אייך!

R. Szczęśliwy

לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09.
געדענקט פראנט II שטאק.

פריוואטע רעטונגס־פאגאטאוויע

10 פלאץ וואלנאשטשי 10

טעל. 6-2222

איז טעטיג אהן איבעררייס בייטאג און ביינאכט, ערצטליכע הילף אין אלע ספעציאליטעטן.

אין גיכען ערשיינט דער

„לאדזער שפיגעל“

אילוסטרירטער ליטעראריש־סאטירישער וואכענבלאט פאר׳ן כלל־ישראל
דעם „לאדזער שפיגעל“ וועט מען בעקומען אין אלע קיאסקען, ווי אויך אויף דער גאנצער פראווינץ.

די סעמיוועל־דעלעגאציע

וועט אויך בעזוכען ארץ־ישראל און אנדערע לענדער

לאנדאן, 9 (יט"א טעלעגראפיש).
ס'איז פערעפענטליכט געווארען אנ'אפיציעלע ערקלערונג וועגען דער מיסיע פון דער סעמיועל־דעלעגאציע קיין אמעריקא וועגען דעם פלאן ארויסצופיהרען א מערטעל מיליאן פון דייטשלאנד, וי צו בעזעצען אין איינע פון די בריטישע קאלאניעס.

אין דער ערקלערונג ווערט געזאגט, אז די דעלעגאציע פאהרט קיין אמעריקא צו אויספארשונגס צוועקען. די דעלעגאציע וועט בעזוכען אפיציעלע פערזענליכקייטען פון אלע שיכטען, א חוץ אמעריקא, וועט די דעלעגאציע אויך בעזוכען ארץ־ישראל און אנדערע לענדער.

פרעז. ווייצמאן איבערגעגעבען דעם הויך־קאמיסאר

די רעזאלוציע געגען לעגיסלאטיוו־ראט

ירושלים, 9 (יט"א טעלעגראפיש)
פרעזידענט ווייצמאן האט היינט בעזוכט דעם הויך־קאמיסאר וואוקאפ און איבערגעגעבען די רעזאלוציע פון דער לעצטער געמיינזאמער קאנפערענץ וועגען לעגיסלאטיוון ראט.

פייערליך געעפענט דעם „בית ביאליק“ אין רמת גן

ירושלים, 9 (יט"א טעלעגראפיש)
נעכטען איז אין רמת גן געעפענט געווארען דער קולטור־צענטער „בית ביאליק“.
די פייערליכע דערעפענונג האט אויך בײגע־וואוינט ביאליק'ס אלמנה, טשערניכאווסקי, ביר־מײסטער דיזענהאף א. אנד.

דער הרג'עט צווייטער באנדיטען

וואס האבען בעראובט די קאלעקטור פון לאנגער אין ווארשא

ווארשא, 9 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט)
אין שייכות מיט דעם רויב־אנפאל אויף דער קאלעקטור פון יוליאן לאנגער, מארשאלקאווסקא 46, האט זיך די פאליציי דערוואוסט, אז די באנדיטען בע־האלטען זיך אויף אין דער רעסטאראציע „מאלא ניעספאדזשאנקא“ אויף דער זשעלאזנא 95. די פאליציי איז אריין אין דער רעסטאראציע און אויפגעפאדערט די אנוועזענדע זיך אונטערצוגעבען. צווישען די געסט איז ענטשטאנען א פאניק. צוויי פון די אנוועזענדע זענען אריין אין א נעבען־שטיבעל ביי דער רעסטאראציע, וואס געהערט צום אייגענטימער מאריאן קאטאווסקי. זיי האבען זיך דארט פערבאריקאדירט מיט טישען, בענק, שענק און געעפענט א שיסעריי אויף דער פאליציי. די פאליציי האט צוריקגעשאסען. נאך א לענגערען קאמף זענען די צוויי באנדיטען דערהרגעט געווא־רען. ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען, איז איינער פון די באנדיטען געווען יאן קאטאווסקי, א ברו־דער פון רעסטאראציע־בעזיצער. דער נאמען פון צווייטען איז נישט פעסטגעשטעלט געווארען. בעת דער אדורכגעפיהרטער רעוויזיע אין דער פריוואַ־טער וואוינונג פון מאריאן קאטאווסקי האט מען געפינען ראלקעס געלד, וואס שטאמען פון לאנ־גערס קאלעקטור, ווי אויך 5 אנגעלאדענע רעוואל־ווערען. מאריאן קאטאווסקי, זיין געליבטע און אויך די אנוועזענדע געסט זענען ארעסטירט געווארען.

ווער וועט פערנעמען דעם אמט

פון ג. הויך־קאמיסאר דזשעמס מאקדאנאלד

גענף, 9 יט"א (טעלעגראפיש).
ס'איז פערעפענטליכט געווארען דער אפי־ציעלער בעריכט פון דער עקספערטען־קאמיסיע פאר פליטים־ענינים.
ווי יט"א דערוויסט זיך, ווערט אלס הויך־קאמיסאר פאר פליטים־ענינים ביים פעלקער־בונד, ארויסגערוקט די קאנדידאטור פון דעם בעקאנטען ענגלישען פאליטיקער ארטור דזשעמס סאלטער.

אויך דער ווארשאווער „אימקא“

האט איינגעפיהרט דעם אריער־פאראגראף

ווארשא, 9 (טעלעפאניש)
דעם 19 ד.ח. קומט פאר אין ווארשא די פייערליכע ערעפנונג פון שוים באסיין פון דער ווארשאווער „אימקא“. דער שווימער־פערבאנד האט גע־פלאנט איינצוארדנען אין צוזאמענהאנג מיט דער פייערליכקייט, שוים־געיעגען. צוליב דעם אבער, וואס „אימקא“ האט איינגעפיהרט דעם אריער־פא־ראגראף, יועלכער ערלויבט נישט יודישע שווי־מער זיך צו בעטייליגען אין די געיעגען, איז פון פלאן גארנישט געווארען.

האלענדישע מיניסטארען אין ווארשא

ווארשא, 9 (טעלעפאניש)
מארגען קומען קיין ווארשא די האלענדישע מיניסטארען: האנדעלס־מיניסטער געליסאן און לאנד ווירטשאפטס־מיניסטער גרעץ.

יאר גאלד, ביזשוטעריע
און לאמבארד־קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
אלידאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

Dr. med. LEON FAMILIER
אינערליכע און קינדער־קראנקהייטען
שערפיצער 37 (בענעדיקטא 6.
נעהמט אן פון 5—7 נאכמ.

פאר קראנקע אויף רעקאנוואלעסצענטען!!!
אריגינעלע ריטווײנען
ווי אויך אונגאר־ווײנען
און דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען
בעקומט מען און דעם בעקאנטען ווײן־געשעפט פון
ע. שיקיער
אינה.: ישראל שיקיער
לאדז, פולנאצנא 1
טעל. 107-84.

עמפפעהלט אין א גרויסען אויסוואהל צו גינציגע פאבריקס־פרייזען
די העכסטע קוואליטעטען זייד־ווארען, וואל־שטאפען און אפאשקעס
„TUNIS“ Piotrkowska 20
ווי־ערעפענטער זייד־ און וואל־ווארען־געשעפט

Łódź, Zawadzka 11
tel. 202-86
A.Ogórek
אין גוטען קוואליטעט בעקומט מען נור ביי
מאדערנע דאמען־שיך
בעמערקונג: א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער־שיך

צו דער פערלאבונג פון מיין ליבע שוועסטער און שוועגערין
פרל. מינא קליינמינץ
מיט ה' אברהם גרינער
ווינשען מיר א הערצליכען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט
שוועסטער סאלא און שוואגער
אהרן מאיר בריט
און פאמיליע.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע נפשעס
ארוז גאטליב
מיט פרל.
אנדזשא בלאדי
ווינשען מיר זיי א הארציגען מז"ט
זאל אייער לעבענס־וועג מיט בלומען בעצירט זיין.
פעטער און מוהמע
אשר און אסתר בלאדי

צו דער פערלאבונג פון מיין ליבען ברודער און שוואגער
ה' גדליה גאטליב
מיט פרל.
בראניא מידלארזש
ווינשען מיר זיי א הארציגען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט.
חיים יצחק גאטליב און פרוי

צו דער פערלאבונג פון אונזער קוזין ה' גדליה גאטליב
מיט פרל.
בראניא מידלארזש
ווינשען מיר א הערצליכען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט.
יעקב טיכמייער און פרוי
חיים נייהויז און פרוי

XXV

צו דער זילבערנער חתונה פון אונזער חשוב'ע וויצע־פרעזעסין און לאנגיאהריגע געזעלשאפטליכע טוערין
פרוי אסתר בענדער
ווינשען מיר איהר און איהר חשוב'ן מאן יעקב,
זיי זאלען דערלעבען צו פייערן בתוך נחת זייער גאלדענע חתונה.
די פערוואלטונג
פון „לינת הצדק“

צו דער פערלאבונג פון אונזער ג' פריינד
גדליה גאטליב
מיט פרל. בראניא מידלארזש
ווינשען מיר א הארציגען מז"ט און א גליקליכע צוקונפט.
ישראל פרענקעל און פרוי

צו דער חתונה פון פרל.
מינדעל געלבארד (זגערזש)
מיט ה'
ברוך געלבארד (זגערזש)
ווינשען א הערצליכען מזל־טוב
מלך זאלק און פרוי, שוואגער
שבתי קיוואק און פרוי.

אונזער חשוב'ן מיטארבייטער ה'
חיים סאכאטשעווסקי
צו זיין פערלאבונג מיט פרל.
פאלא בארעוויעצקא
ווינשען א הארציגען מזל־טוב און פיל גליק
דאס פערסאנאל
פון דער פירמע טייך

XXV

דער זעהר הויכגעשעצטער און איבעראל־געאכטעטער פרוי
אסתר בענדער
וויצע־פרעזעסין פון „לינת הצדק“
צו איהר זילבערנער חתונה
ווינשט צוזאמען מיט איהר חשוב'ן מאן יעקב נאך לאנגע יאהרען פרוכטבארע ארבייט לטובת דער לאדזער ארימער יודישער בעפעלקערונג.
יעקב שטערן
פרעזעס פון „לינת הצדק“.

מעלדונג.

צוליב דעם, וואס איניגע פאוושעכנע שולען האבען זיך איבערגעטראגען אין ווייטערע געגענדען, און אויפן פערלאנג פון פיל עלטערן, איינצושרייבען די קינדער אין אונזער שולע, האבען מיר געעפענט פון 1־טען סטיטשען פאראלעל־קלאסען מיט א פולען פראגראם למודי חול און א פולען קורס למודי קודש אונטער דער פערזענליכער לייטונג פונם בעוואוסטען פעדאגאג און ארטאד. עסקן ה' י. נ. קמניץ.
איינשרייבונגען — טעגליך. די פלעצער בעגרעניצט, די פארמאליטעטען פון איבערשרייבען פיהרען מיר אדורך
פ. ס. אין 7 קל. אויסערן פראגראם, ענגליש, בוכ־פיהרונג און קארסעס.
שול־דירעקציע

7־קל. טעכניער־שולע
אי
פרעבעל־שול
ק. וואלפזאן
פויליש־העבראישער אונטעררייכט מיט מלוכה־רעכט.
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 207-86.

צו דער פערלאבונג פון אונזער מיטערע חבר און פריינד
ה' חיים סאכאטשעווסקי
מיט פרל.
פאלא בארעוויעצקא
ווינשען מיר א הארציגען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט.
עמנואל זעלמאן,
יחיאל מארגנהיים,
משה פודלאווסקי.

א הערצליכען מזל־טוב ווינשען מיר דער
פאמיליע פריבע
צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער
בעלא מיט ה' ס. ליפשיץ
פאמיליע מארקאוויטש.

אונזערע חשובע פריינד
אסתר און יעקב בענדער
צו זייער זילבערנער חתונה, ווינשען מיר נאך לאנגע גוטע יאהרען. זאלען זיי דערלעבען צו פייערן די גאלדענע חתונה.
מאלטשע און יעקב אבערזשאנעק

„תומכי־אורחים“

פאמארסקא 18, טעל. 266-31
מיר טיילען מיט, דאס אין פאראיינס־קאנצעלאריע אמטירט
אנ'אדוואקאט
יעדען מאנטאג און מיטוואך פון 8 ביז 9 30 אוונט און ערטיילט
יורידישע עצות
פאר מיטגלידער, שפענדער פון אונזער אינסטיטוציע און פאר אונפערמעגליכע — בענצליך אומזיסט.
א מינימאלען אפצאהל ווערט גענומען פאר דורכפיהרען ספראוועס.
נעמערן צום אדוואקאט ווערען ארויסגעגעבען פון 5–7 אוונט.
די פערוואלטונג.

צו פערקויפן ביליג מעבעל
א מאריקאנישען שרייב־טיש, ביכער־שענק און ביורא־איינריכטונגען ביליג צו פער־קויפען שרודמיעסקא 7, פראנט 3. שטאק

קויפט פון דער ערשטער קוועלע!

קינדער־וועגעלעך מעטאל־בעטען
אין פאבריק
„DOBROPOL“
Piotrkowska 73 אין הויף

ערפֿאָלגרייכע אַביסינישע אָפֿענסיווע

די איטאַליענער פֿערלאָזען די בעפֿעסטיגטע פּאָזיציעס אָהן ווידערשטאַנד

וואַרשאַ, 9 (טעלעפֿאָניש)

אויפֿ'ן גרונד פֿון ידיעות פֿון פֿערשידענע קוועלען, דערוויסט מען זיך פֿאָלגענדעס.

אויפֿ'ן צפֿון־פֿראָנט איז די איטאַליענישע אַר־טילעריע, לויט דעם אָפֿיציעלען איטאַליענישען קאָ־מוניקאַט, ווייטער געווען טעטיג אויף דרום פֿון מאַקאַלע, ביים טייך גאַבאַט, לויט איטאַליענישע אינ־פֿאָרמאַציעס, איז נישט געשעהען קיין שום וויכ־טיגעס. די ענגלישע קוועלען מעלדען, אַז די רעגענס האָבען אָפּגעשטעלט די טעטיגקייט פֿון ביידע אַר־מעען, סיי די איטאַליענישע, סיי די אַביסינישע. די דייטשע קוועלען מעלדען, אַז דער ריקצוג פֿון אי־טאַליענישען מיליטער פֿון די פּאָזיציעס אויף מערב פֿון מאַקאַלע איז פֿערענדיגט געוואָרען. אין די דאָזיגע קאַמפֿען האָבען די אַביסיניער אין שטורם גענומען די בעפֿעסטיגטע איטאַליענישע פּאָזיציעס אויסהערגענדיג כמעט ביז צום לעצטען מאַן די גאַרניזאָנען פֿון די פֿאָרטען. נאָכדעם ווי די אַביסי־ניער האָבען דעראָבערט 5 אַזעלכע פּאָזיציעס, האָ־בען די איטאַליענער די איבעריגע פֿאָרטען אַליין פֿערלאָזען. בעת'ן קאַמף האָט דעם קייזער'ס אַעראָ־פּלאַן זיך געטראָגען אין דער לופֿטען.

אויפֿ'ן דרום־פֿראָנט איז קיין שום וויכטיגעס נישט געשעהען. די ענגלישע קוועלען מעלדען, אַז עס האָט זיך דאָרט אָנגעהויבען אַ קאַמף אויף דרום פֿון קערעלע און אויף מערב פֿון קאָראָהאַי. אין אדיס אבעבא איז מען אין דער מיינונג, אַז דאָס איז דער אָנהויב פֿון דער אָפֿענסיווע פֿון גענעראַל גראַ־ציאַני אין דער ריכטונג פֿון דער הויפּט־שטאָט פֿון אַביסיניען. לויט אינפֿאָרמאַציעס געהט די אָפֿענ־סיווע פֿון גענעראַל גראַציאַני פֿון דאָלאָ אין דער ריכטונג פֿון דרום־מערב קיין דזיביר. פֿעראַביסענע קאַמפֿען זענען פֿאָרגעקומען הינטער דזיביר 110 קילאָמעטער אויף מערב פֿון גאָראָהאַי. גלייכצייטיג האָט דער גובערנאַטאָר פֿון דער פּראָווינץ באַלי דעדזאַסמאַלש בעטעמערעד געליפֿערט אַ שלאַכט די איטאַליענער הינטער קערעלע. ביידע צדדים האָבען געהאַט גרויסע פֿערלוסטען. די אונאויפֿ־הערליכע לופֿט־אַטאַקעס אויף דעם אַביסינישען מי־ליטער אויף דרום האָבען דעם ציל אָפּצושרעקען די אַביסיניער, אָבער ווי עס פֿערזיכערען די ענגלישע קוועלען, האָט זיך דאָס מיליטער פֿון ראַס דעסטאַ און אויך נישט די אָפּטיילונגען פֿון דעדזיאַק בעיב נישט דערשראָקען, און אין פֿאַל ווען גענעראַל גראַ־ציאַני זאָל אָנהויבען אַן אָפֿענסיווע לענג־אויס דעם טייך וועבע בעלי וועלען זיי שטאַרק בעאונרוהיגען די איטאַליענער דורך אַ פּאַרטיזאַנישען קאַמף.

דער איטאַליענישער קאָמוניקאַט מעלדעט ווע־גען קאַמפֿן ביים טייך גאַבאַט אויף דרום פֿון מאַקאַלע, וואו די איטאַליענישע אַרטילעריע האָט אָנגעהויבן צו בעשיסן דעם אַכאַ. וועגען די קאַמ־פֿען אין דער פּראָווינץ טעמביען דערמאָהנט דער קאָמוניקאַט איינגאַנצן נישט. לויט ידיעות פֿון די־טשע קוועלען, איז דער אַנגריף אויף טעמביען גע־ווען צוגעגרייט זייט צוויי טעג דורך שטאַרק פֿאָרויס־גערוקטע אָפּטיילונגען פֿון ראַס סעיום. דעם 6 יאַנואַר האָט זיך אָנגעהויבען דער אַלגעמיינער אַנגריף, וועלכער האָט צומאָרגענס דערפֿירט צו־ריק צו עראָבערן אַ גרויסן טייל פֿון דער פּראָ־ווינץ טעמביען. די איטאַליענער האָבען, צוליב די רעגענס גערעכענט, אַז די אַביסיניער וועלען נישט אונטערנעהמען קיין שום אַקציע. דער אַטאַק איז געקומען אומערוואַרטעט אַזוי, אַז זיי האָבען אַפֿילו נישט געשטעלט קיין ווידערשטאַנד. דער אַוואַנגאַרד פֿון די אַביסיניער רוקט זיך פֿאָראויס אין דער ריכ־טונג פֿון אַדואַ און פֿון אַדיס־אַבעבאַ קיין אַכאַ. גלייכצייטיג זענען שטאַרקע אַביסינישע אָפּטיילונגען אַריין אין דער פּראָווינץ געהעראַלטאַ.

וואַרשאַ, 9 (טעלעפֿאָניש)

ווי עס מעלדעט „רייטער" האָט זיך אין גאַנץ אַביסיניען אָנגעהויבען דער אַזוי־גערופֿענער פּער־יאָד פֿון קליינעם רעגען, וואָס געדויערט געוועהנליך דריי וואָכען. אין האַראַר רעגענט שוין זייט אַ וואָך. דער צעוויקטער באָדען מאַכט אונמעגליך יעדע קריגס־טעטיגקייט. דער נעבעל מאַכט אויך אומ־מעגליך די אַקציע פֿון לופֿט־פֿלאָט.

Bank Kupiecko-Kredytowy Spółdzielczy w Łodzi z ogr. odp.

ul. Piotrkowska No. 29

Bilans netto na dzień 1-go stycznia 1936 r.

STAN CZYNNY

	Zł.	Zł.
Kasa i sumy do dyspozycji:		
Gotówka w kasie	151.371.30	
Bank Polski, Bk. Gosp. Kr. i P.K.O.	57.055.40	
Banki Akcyjne	293.426.30	501.853.—
Papiery procentowe własne		36.611.75
Dyskonto: w portfelu i u korespondentów		1.276.740.77
Rachunki Bież. — Pożyczek		566.864.80
Weksle w proteście — bieżące		2.018.24
Różne rachunki		57.065.18
Sumy Przechodnie		5.051.74
Ruchomości		23.045.25
		2.469.250.73
Weksle Rach. Bież. w portfelu	268.861.97	
„ „ „ u korespond.	211.901.22	480.763.19
Inkaso w portfelu	490.466.40	
„ u korespond.	700.161.16	1.190.627.56
Depozyty	625.096.72	
„ Oblig. Poż. Nar. wzgl. 3% P.P.I.	129.750.—	754.846.72
Subskrybenci 3% Prem. Poż. Inw.-Pozostałość		36.359.50
		4.931.847.70

STAN BIERNY

	Zł.	Zł.
Kapitały własne:		
Udziały	168.662.55	
Fundusz Zasobowy	80.639.—	249.301.55
Wkłady		1.342.615.22
Rachunki Czekowe		95.934.16
Redyskonto		421.056.64
Różne rachunki		117.792.65
Sumy Przechodnie		9.949.07
Zobowiązania inkasowe		202.026.90
Odsetki pobrane na r. 1936		10.488.58
Niepodjęta dywidenda z lat ubiegł.		2.925.—
ZYSK NETTO		17.160.96
		2.469.250.73
Różni za Weksle Rach. Bież.		480.763.19
Różni za inkaso		1.190.627.56
Depozyty	625.096.72	
„ Ministerstwo Skarbu za Oblig. Poż. Narod. wzgl. 3% P.P.Inw.	129.750.—	754.846.72
Subskrypcja 3% Prem. Poż. Inw. – raty do zaink.		36.359.50
		4.931.847.70

RACHUNEK STRAT i ZYSKÓW

WINIEN

Odsetki zgóry pobrane na r. 1936		10.488.58
Odsetki zapłacone		82.038.87
Prowizja zapłacona		80.183.78
Koszty Handlowe		176.537.76
Podatki i Świadczenia socjalne		18.891.99
Amortyzacja ruchomości i koszt. organiz.		6.725.83
Straty z operac. kredytowych	8.074.70	
„ różne	1.738.05	
„ kursowe na pap. proc. własn.	2.278.26	12.091.—
ZYSK NETTO:		
od członków	13.533.92	
„ niecziłonków	3.627.04	17.160.96
		404.118.77

MA

Saldo z roku ubiegłego		3.727.49
Dochody z operac. kredyt. z członkami:		
odsetki	196.322.01	
damno i prow.	79.402.47	275.724.48
Prowizje i inne od inn. oper. z członkami		16.046.80
Prowizje od niecziłonków		106.616.14
Zwrot odpisanych należności		2.003.86
		404.118.77

די אַלגעמיינע פֿערזאַמלונג פֿון די מיטגלידער וועט פֿאָרקומען דעם 9־טען לויט ה. י. דער אויפֿזיכטס־ראַט לייגט פֿאָר פֿונ'ם **ריוח ערטיילען די מיטגלידער דיווידענדע אין דער הויך פֿון 6%** פֿון די איינ־געצאָהלטע פּאַיען און די גאַנצע רעשט איבערגיסען אויפֿ'ן רעזערוו־פֿאָנד.

Bank Kupiecko-Kredytowy Spółdzielczy w Łodzi z ogr. odp.

ראַטען־רוסלאַנד פֿאַר דריי יאָהר פֿונ'ם צווייטען פֿינף־יאָהר

„פּראַוודאַ" אין מאָסקווע שרייבט: אין פּראָדו־צירען עלעקטריע־ענערגיע האָט ראַטען־רוסלאַנד אַריבערגעיאָגט פֿראַנקרייך, ענגלאַנד, קאַנאַדע און האָט פֿערנומען דאָס דריטע אָרט אין דער וועלט נאָך דייטשלאַנד און די פֿעראייניגטע שטאַטען פֿון אַמעריקע;

אין קויהלען – אינדוסטרי האָט פֿערנומען דאָס פֿירטע אָרט נאָך דייטשלאַנד, ענגלאַנד און די פֿער־אייניגטע שטאַטען;

אין אייזען – אויסשמעלצונג אַריבערגעיאָגט ענג־לאַנד און פֿראַנקרייך, בעשטרייטענדיג דאָס צווייטע אָרט ביי דייטשלאַנד, אָפּטרעטענדיג בלויז די פֿער־אייניגטע שטאַטען;

אין אויסשמעלצען שטאָהל אַריבערגעיאָגט פֿראַנק־רייך און ענגלאַנד און האָט פֿערנומען דאָס דריטע אָרט נאָך די פֿעראייניגטע שטאַטען און דייטשלאַנד;

אין אויסאַרבייטונג פֿון וואַלצען אַריבערגעיאָגט פֿראַנקרייך און ענגלאַנד און האָט פֿערנומען דאָס דריטע אָרט נאָך די פֿעראייניגטע שטאַטען און דייטש־לאַנד;

אין קופּער – שמעלצונג אַריבערגעיאָגט דייטש־לאַנד, יאַפּאַן, מעקסיקע און דאָס בעלגישע קאָנגאָ און האָט פֿערנומען דאָס פֿירטע אָרט נאָך די פֿער־אייניגטע שטאַטען, טשילי און קאַנאַדע;

אין דער פּראָדוקציע פֿון אויטאָמאָבילען (לאַסט־ און פּאַסאַזשיר־אויטאָמאָבילען) אַריבערגעיאָגט אי־טאַליע און קאַנאַדע און האָט פֿערנומען דאָס פֿינפֿטע אָרט נאָך די פֿעראייניגטע שטאַטען, ענגלאַנד, פֿראַנק־רייך און דייטשלאַנד;

אין דער פּראָדוקציע פֿון לאַסט – אויטאָמאָבילען אַריבערגעיאָגט דייטשלאַנד, ענגלאַנד, קאַנאַדע און פֿראַנקרייך און האָט פֿערנומען דאָס צווייטע אָרט נאָך די פֿעראייניגטע שטאַטען;

אין דער פּראָדוקציע פֿון לאָקאָמאָטיווען און וואַ־גאָנען אַרויס אויפֿן ערשטען אָרט אין דער וועלט;

אין דער פּראָדוקציע פֿון טראַקטאָרן דאָס ערשטע אָרט אין דער וועלט.

פֿערשטענדיגונג אין דער קויהלען־אינדוסטריע אין ענגלאַנד

לאָנדאָן, 9 (ספּ. טעל.)

צווישען די אייגענטימער פֿון די קויהלען־גרו־בען און די גרובען־אַרבייטער איז געקומען צו אַ פּראָוויזאָרישער פֿערשטענדיגונג.

די פֿערשטענדיגונג איז אין לאָנדאָן אויפֿגענו־מען געוואָרען מיט גרויס צופֿרידענהייט און ווערט בעטראַכט אַלס בעדייטענדע ענטשפּאַנונג פֿון דער לאַגע.

הויפּטמאַן וויל זיך שטעלען פֿאַר'ן טריבונאַל

וואָס וועט בעטראַכטען זיין ביטע וועגען בעגנעדיגונג

טרענטאָן, 9 (ספּ. טעל.)

הויפּטמאַן האָט זיך געמעלדעט מיט אַ ביטע צום געריכט, אַז מען זאָל איהם ערלויבען זיך צו שטעלען פֿאַר'ן טריבונאַל, וואָס דאַרף שבת בע־טראַכטען זיין ביטע וועגען בעגנעדיגונג, ווייל ער וויל פּערזענליך ענטפֿערען אויף די פֿראַגען פֿון טריבונאַל. מען נעהמט אָן, אַז דער גובערנאַטאָר פֿון שטאַט ניו־דזשערסי ווייסט פֿון געוויסע דאָ־קומענטען, וואָס האָבען אַ שייכות צו הויפּטמאַנ'ס ענין און וואָס דאַרפֿען אָנקומען פֿון דייטשלאַנד קיין ניו־יאָרק אויף דער שיף „אייראָפּאַ". אין דער קו־מענדיגער וואָך. די דאָזיגע דאָקומענטען זאָלען כלו־מרשט בעווייזען, אַז דער פֿערשטאָרבענער איזידאָר פֿיש, הויפּטמאַנ'ס פֿריינד, האָט איהם איבערגע־געבען צו בעהאַלטען די באַנקנאָטען, וואָס שטאַמען פֿון אויסלייז־געלד.

די ציהונג פֿון דער 3 פּראָצ. אינוועסטיציע־הלוואה

נעכטען, אין 2־טען ציהונגס־טאָג פֿון דער פּרע־מירטער אינוועסטיציע־הלוואה, זענען נעפֿאַלען פֿאָל־גענדע געווינסען:

1000 זל. — נומ. 2 — ס. 907 2660 4357 7815 8612 9453 11844 12615 14536 15891 16135 18297 19393 22136. נומ. 17 — ס. 783 2951 4048 7241 6711 9753 14400 15509 15437 16419 17468 19535 21264 21470 21464 נומ. 19 — ס. 1691 1292 3070 5936 5144 6832 7152 7364 8212 9599 11797 14714 15230 16625 21581. נומ. 32 — ס. 655 1598 3682 6359 6064 7680 7776 7817 10750 10227 10428 13810 19923 20967 20195. נומ. 38 — ס. 985 1762 2529 2243 3868 3833 3829 7092 10287 10664 13036 15690 15282 17812 18665. נומ. 43 — ס. 641 3929 5700 6314 3243 9435 15854 15899 15274 17629 17888 19462 19689 19041 21820. נומ. 47 — ס. 1102 1073 1277 4040 3933 5070 6054 7278 7955 10651 10028 15469 16227 19983.

ווייטערדיגע ציהונג פֿון אינוועסטיציע־הלוואה זונטאָג

PRYWATNE

Pogotowie Lekarskie

Telefon 12-333

Legjonów 6 (Zielona)

czynne bez przerwy całą dobę.

Szybka pomoc lekarska we wszystkich specjalnośc.

6 מיליאָן מיט 155 טויזענט פֿונט

בעטרעפֿט דער בודזשעט־עודף אין ארץ־ישראל

ירושלים, (יט"א טעלעגראַפֿיש)

לויט דעם אָפֿיציעל פֿערעפֿענטליכטען רעגי־רונגס־קאָמוניקאַט, בעטרעפֿט דער בודזשעט־עודף אויפֿ'ן 30־טען נאָוועמבער פֿ. י. אַ סומע פֿון 6 מיליאָן 155 טויזענט פֿונט.

פּראָצעס וועגען ערמאָרדען אַ ייד אין גראָדנאָ

דער מערדער פֿערמשפּט אויף 6 יאָהר תפיסה

גראָדנאָ, 9 (טעלעפֿאָניש)

היינט איז דאָ פֿאָרגעקומען דער פּראָצעס פֿון אַ געוויסען גימפּערט, וועלכער איז בעשול־דיגט געוואָרען, אַז ער האָט אין אויגוסט 1935 ערמאָרדעט דעם יודישען שוסטער משה ליפּסקי.

גימפּערט האָט זיך פֿערטיידיגט, אַז מען איז איהם בעפֿאַלען און געשלאָגען. ער איז פֿערמשפּט געוואָרען אויף 6 יאָהר תפיסה.

קינאָ

„EUROPA"

נאַרוטאָוויטשאַ 20.

אָנהייב 4, 6, 8 און 10

היינט פּרעמיערע!

מעכטיגער פֿילם פֿון רוסישען לעבען

פֿערברעכען און שטראָף

(Prestuplenie i nakazanie)

לויטן אומשטערבליכען ווערק פֿון דאָסטאָיעווסקי.

רעזשי: **W. Striżewski**

אין די הויפּטראָלען:

ראַסקאָלניקאָוו — — **BLACHAR**

פּראָקוראָר — — **HARRY BAUR**

סאָניאַ — — — — **M. OZERAY**

מאָרגען און זונטאָג 12 און 2 בייטאָג 2 פֿריהמאָרגען־פֿאָרשטעלונגען

פּרייזען פֿון די פּלעצער פֿון **80 גר.**

„קיין שום לאַנד האָט נאָר אין דער געשיכטע נישט געוואונען פון יודען־גירוש“

שרייבט אַן אייַנפלוסרייכער האַלב־אָפיציעלער ענגלישער קאָנסערוואַטיסטישער אָרגאַן

ענגלאַנד דאַרף געבען אָרט אויף אירע טעריטאָריעס פאַר די גערודפטע דייטשע יודען

לאָנדאָן (יט״א) דאס אייַנפלוסרייכע האַלב־אָפיציעלע קאָנסערוואַטיווע וואָכענבלאַט „ספּעקטאַטאָר“ פיהרט אַדורך אַן אינטערעסאַנטען פאַראַלעל צווישען ענגלאַנד און דייטשלאַנד אין בעצוג אויף דער בעהאַנדלונג פון יודען און שטעלט פעסט, אַז די יודען־פראַגע אין ענגלאַנד איז געלעזט געוואָרען צו דער צופרידענהייט פון ביידע צדדים — ענגלאַנד און יודען.

דער טרויער איבער׳ן טויט פון לאָרד רעדינג — שרייבט דער „ספּעקטאַטאָר“ — האָט געמוזט צווינגען פיל פון אונז צו פערטראַכטען זיך איבער די נוצען, וואָס גרויס־בריטאַניען האָט געצויגען פון דער פּאָליטיק פון יודען־עמאַנציפּאַציע. דאָס איז נישט קיין זעהר אַלטע פּאָליטיק — איהר פולשטענדיגע דורכפיהרונג איז צושטאַנד־געקומען נישט פריהער ווי אין 1860, דאָס יאָהר, ווען לאָרד רעדינג איז געבוירען געוואָרען. פונקט ווי פיל אַנדערע פּאָליטישע איניציאַטיוועס, וואָס דינען אונז ביז היינטיגען טאָג, איז די פּאָליטיק פון יודען עמאַנציפּאַציע צו אונז געקומען אין יענע טעג, ווען די פרייהייט איז געוואָרען אונזער נאַציאָנאַל לאָזונגס־וואָרט. מיר האָבען דאָס בריטישע יודענטום געמאַכט היימיש אין אונזער בריטישען הויז, נישט דורך צווינגען די יודען אַרייַנצוקומען, נאָר דורך דעם, וואָס מיר האָבען נישט אַרייַנגעלאָזען קיין שום בעגרענצונגען פאַר דער פרייהייט פון יודען. צי קען אימיצער צווייפלען וועגען דעם, אַז מיר האָבען דערפון אונגעהויערליך פיל געוואונען? און צי קען אַ בר־דעת מורא האָבען, דאָס מיר זאָלען האָבען אַ סיבה חרטה צו האָבען אויף דער פּאָליטיק?

עס איז ריכטיג — זעצט פאָר דער „ספּעקטאַטאָר“ — אַז די יודישע מענטאַליטעט אונטערשיידעט זיך פון דער ענגלישער. אָבער אַ גרויס פאָלק, וואָס איז זיכער אין זיך גופא, ווערט דערפאַר נישט מורא האָבען. ענגלאַנד האָט אַבסאָרבירט אין איהר געמיינשאַפט איין פרעמדען שטאַם נאָכ׳ן אַנדערען — אָפט פרעמדע פליטים, וואָס האָבען מיט זיך געבראַכט שעצבאַרע צושטייערן פאַר ענגלאַנד׳ס קולטור. נישט קוקענדיג אָבער דערויף, האָט ענגלאַנד דורך יאָהרהונדערטער אויסגעטראָגען איהר גראַדליניגען נאַציאָנאַלען כאַראַקטער. עס זענען דאָ יונגע פעלקער, וואָס האָבען אַזוי קנאַפּ ספק׳ות וועגען זיך גופא, ווייל ווייניג פעלקער זענען אַזוי זעלבסט־זיכער.

דייטשלאַנד — שרייבט „ספּעקטאַטאָר“ — האָט זיך אַראָפּגעלאָזען צו יודענפערסעריי דערפאַר, וואָס דייטשלאַנד איז נישט זיכער אין זיך. די מלחמה און די נאָכמלחמה־יאָהרען האָבען ערשיטערט דייטשלאַנד׳ס בערוהען. די דונערנדע שטימע, מיט וועלכער די נאַצישע ענטוזיאַסטען פּראָקלאַמירען די העכערקייט פון נאָרדישען טיפ, איז אַ נעבעכדיגער פּרוּאַוו פאַר דער רוהיגער זיכערקייט, אַז דער נאָרדישער טיפ איז ווירקליך אַ העכערער, וואָס מיט דער הילף פון דער דאָזיגער זיכערקייט וואָלטען די נאַצי־ענטוזיאַסטען נישט געדאַרפט יאָגען דעם דעם בעאונרוהיגען אַ וועלט. דאָס פאָלק פון לעסינגען לעסינג׳ס לעהרע. דייטשלאַנד רודפ׳ט די יודען, ווייל זי ציטערט פאַר זיי — און זי ציטערט פאַר זיי פונקט ווי אַ נערוועז־קראַנקער מענש האָט מורא פאַר אַ שאָטען אָדער איז חושד דעם ערגסטען אייַנפלוס פון די אונשולדיגסטע אָביעקטען.

אויב — מיינט ווייטער דאָס אייַנפלוסרייכע בלאַט — דייטשלאַנד וויל אויך ווייטער בעטראַכט ווערען אַלס ציוויליזירט לאַנד, מוז זי איהר ציל פערפאָלגען, אויף אַ ציוויליזירטען אופן. עס מוזען אויפהערען די פּאָגראָם־מעטאָדען און דאָס שאַפען געטאָ׳ס. עס מוז אַרייַנטרעטען אַ אָרדנונגס־מעסיגע בעפעלקערונגס־איבערזידלונג, און צו דעם צוועק וואָלט דייטשלאַנד געדאַרפט נישט בלויז בעגריסען די מיטאַרבייט פון פעלקער־בונד, נאָר ווענדען דער דאָזיגער מיטאַרבייט זיך בעמיהען — און דייטשלאַנד האָט געזאָלט זיין גרייט צו טראָגען די קאָסטען דערפון.

זאָל שוין זיין, אַז דייטשלאַנד וועט איהר׳ס דורכפיהרען, און די יודען וועלען האָבען אַוועק, וואָס וועט דאַמאָלס זיין? — פרעגט דער „ספּעקטאַטאָר“. די היינטיגע נאַציס וואָלטען מעגען נאָכקוקען אין דער געשיכטע פיל יודען־גירושים פון פריהערדיגע צייטען. זיי וועלען האָבען שוועריגקייטען צו געפינען אַ פאַל, ווען פון דעם גרוש זאָל האָבען געוואונען דאָס אַרויסטרייבענדע לאַנד. דאַגעגען וועלען זיי געפינען ביישפּילען אַזעלכע ווי שפּאַניען, ווען צוליב׳ן יודען־גרוש האָבען די אַרויסטרייבענדע לענדער געהאַט אונגעהויערען שאָדען.

לגבי דייטשלאַנד גופא הייסט עס — אויסוואָרצען אַ טייל פון דער בעפעלקערונג, וואָס האָט ווייט איבער זיין צאָהל־פערהעלטניש אַזוי פיל אויפגעטון פאַר די וויסענשאַפט, מעדיצין און ליטעראַטור.

עס איז נישט וואַהרשיינליך, אַז מיר אין ענגלאַנד זאָלען ווען עס איז נאָכטון אַזאַ ביישפּיל; אויף דער דאָזיגער פעסטשטעלונג טאָר זיך אָבער נישט אָבשטעלען אונזער רעאַקציע אויף דעם, וואָס עס טוט זיך אין דייטשלאַנד.

„ספּעקטאַטאָר“ פערענדיגט דעם אַרטיקעל מיט פאָלגענדען וויכטיגען אויספיהר:

די בריטישע אימפּעריע פערנעהמט אַ גרויסען טייל פון דער ערד־אויבערפלאַך: אונז איז אויך אָנגעטרויט בעזונדערס די ענטוויקלונג פון א״י — און מהאי־טעמא האָבען מיר און אונזער שטאַם אַ גרויסע געלעגענהייט און אַ גרויסע פעראַנטוואָרטליכקייט. מיר טאָרען זיך נישט פערשפּעטיגען אין אָבגעבען זיך דערפון אַ חשבון, און מיר דאַרפען נישט מורא האָבען, אַז מיר וועלען דערפון פערלירען. דאָס לאַנד, וואָס האָט אַרויסגעטריבען לאָרד רעדינג׳ס אבות, האָט פערלוירען דעם לאָרד רעדינג, און מיר האָבען איהם געוואונען. פיל אַזעלכע געווינסען פאַר דער צוקונפט זענען היינט צוגעגרייט פאַר די, וואָס וועלען אויפנעהמען דעם הויך בעגאַבטען שטאַם פון דייטשען יודענטום.

לאַקער און וולאַדעק

אין היציגער דעבאַטע אין ניו־יאָרק וועגען טראַנספער־אָפּמאַך

ניו־יאָרק.

אַרום צוויי און אַ האַלב טויזענט מענשען האָבען אין מעקא טעמפּעל בייגעוואוינט די זעהר אינטערעסאַנטע דעבאַטע צווישען דעם ציוניסטישען אַרבייטער־פיהרער בערל לאַקער, און דעם ניו־יאָרקער סאָציאַליסט ב. וולאַדעק איבער דער פראַגע, צי דער ציוניסטישער טראַנספער־אָפּמאַך מיט דייטשלאַנד איז בערעכטיגט. פונקט ווי די דעבאַטאַנטען, אַזוי איז אויך דער עולם געווען אייַנגעטיילט אין פערטיידיגער און קעגנער פון טראַנספער, און ווען די דעבאַטע איז געווען פערענדיגט, זענען ביידע צדדים געבליבען ביי די פריהערדיגע מיינונגען, דאָס הייסט, אַז איין צד האָט דעם צווייטען גאָרנישט איבערצייגט. בכלל איז די דעבאַטע צוגעגאַנגען רוהיג מיט דער אויסנאַם פון עטליכע איבעררייסונגען בעת וולאַדעק׳ס רעדע, ווען אַ טייל פון אויפגעהיצטען עולם האָט איהם איבערגעריסען מיט צווישענרופען. מאַקס זאַריצקי, וועלכער איז געווען פאָרזיצער, האָט אָבער די טראַנספער פערטיידיגער בערוהיגט, און בערל לאַקער האָט אַפּעלירט צו זייַנע אָנהענגער אַרויסצווייזען די געהעריגע אַכטונג צו זיין אָפּאָנענט.

די רעדע־צייט פאַר די דעבאַטאַנטען איז געווען אייַנגעטיילט, ווי פאָלגט: לאַקער — 20 מינוט, וולאַדעק — 30 מינוט; ענטפערס פון איין דעבאַטאַנט דעם צווייטען — צו 25 מינוט; שלוס־וואָרט פון בערל לאַקער — 10 מינוט.

בערל לאַקער.

אין זיין אייַנלייטונגס־רעדע האָט בערל לאַקער דערקלערט, אַז די קעגנער פון טראַנספער געהען צו צום ענין מיט עמאָציע און נישט מיט לאָגיק, און אין זייער אייפער צו שטירצען דעם היטלער־רעזשים פערזעהען זיי די נויטיגקייט פון אָנגעמען די געהעריגע מיטלען אַרויסצוראַטעווען פונ׳ם היטלער־גיהנום אַזוי פיל יודען, וויפיל עס איז נאָר מעגליך, און דאָס זאָל נישט זיין קיין שטערונג צום באָיקאָט, וואָס ווערט איבער דער גאַנצער וועלט אָנגעפיהרט געגען נאַצי־דייטשלאַנד. דער ציוניסטישער קאָנגרעס, פערטרעטענדיג 700 טויזענט יודישע מאַסען־וועהלער, האָט דעם דאָזיגען טראַנספער־אָפּמאַך גוטגעהייסען, נישט זעהענדיג אין איהם קיין סתירה צו דער באָיקאָט־בעוועגונג. די געגנער פון טראַנספער האָבען נאָך נישט געפונען קיין אַנדער וועג ווי צו ראַטעווען די פאַרמעגענס פון די דייטשע יודען, אָבער שטיינער אין דעם טראַנספער וואַרפען זיי יאָ. „קרוב צו 90 טויזענט יודען האָבען שוין פערלאָזען דייטשלאַנד — האָט לאַקער בעטאָנט — און אַזוי ווי זיי האָבען נישט געקאָנט מיטנעמען זייערע פאַרמעגענס אין געלד, ווייל די היטלער־רעגירונג דערלאָזט דאָס נישט, איז דער איינציגער אויסוועג געווען צו ראַטעווען זייערע פאַרמעגנס אין סחורות. מיט די פאַקטען מוז מען שלום־מאַכען. דאָס איז געטון געוואָרען נאָך איידער דער טראַנספער־אָפּמאַך איז געשלאָסען געוואָרען, און עס איז געווען אַ געפאַהר, אַז ארץ־ישראל זאָל ווערען אַ „דאָמפּינג“ פלאַץ פאַר דער אָפּזעצונג פון דייטשע פאַבריקאַציעס. דורך׳ן טראַנספער איז די גאַנצע זאַך געשטעלט געוואָרען אונטער אַ קאָנטראָל, וואָס איז פון גרויס נוצען פאַר די דייטשע פליכטלינגען און העלפט זיי זיך אייַנאָרדנען אין ארץ ישראל. זאָגט מען, אַז דאָס העלפט ברעכען דעם באָיקאָט. עס איז אָבער אוממעגליך, אַז ביים העלפען די דייטשע יודען זאָל מען נישט האָבען קיין שום מגע ומשא מיט דייטשלאַנד. דער דזשאָינט, די איק״א און אַנדערע יודישע קערפּערשאַפטען, וועלכע שיקען געלד שטיצע פאַר די דייטשע יודען, העלפען אויך, נישט ווילענדיג, דער נאַצי־רעגירונג, ווייל דאָס אויסלענדישע געלד וואָס קומט אַרייַן אין לאַנד העלפט פערפעסטיגען די דייטשע וואַליוטע. עס וועט אָבער קיינעם נישט אייַנפאַלען, וולאַדעק׳ן אַוודאי נישט, זיך צו שטעלען געגען דער דאָזיגער אַרבייט. דורכ׳ן טראַנספער־אָפּמאַך ווערט דאָס יודישע געלד אַרויס געפיהרט פון דייטשלאַנד. אָבער, צום בעדויערען, מוז עס אַרויסגעפיהרט ווערען אין דער פאָרם פון סחורות, סתם שטיצע העלפט פערשטאַרקען די דייטשע וואַליוטע, און איינער וואָס העלפט דער דייטשער ווירטשאַפט, אַפילו נישט־ווילענדיג, דורך שיקען געלד פאַר די אָרטיגע יודען. ווי אַזוי קאָן ער זיין געגען דעם טראַנספער־אָפּמאַך, וואָס ראַטעוועט גאָר אַרויס די יודישע פאַרמעגענס פון דריטען רייך?

ב. וולאַדעק.

אין זיין ערשטען ענטפער אויף לאַקער׳ס אַרגומענטען, האָט ב. וולאַדעק דערקלערט, אַז דער טראַנספער־אָפּמאַך מיט נאַצי־דייטשלאַנד איז אַ שרץ, וואָס די ציוניסטען בעמיהען זיך צו כשר׳ן, און ער האָט געלייקענט, אַז דאָס איז דאָס איינציגע מיטעל צו ראַטעווען די דייטשע יודען. „דער טראַנספער־אָפּמאַך איז געבוירען געוואָרען דעמאָלט — האָט וולאַדעק אָנגעוויזען — ווען די יודישע אָראַנזשען־פּלאַנטאַטאָרס אין ארץ־ישראל, כדי צו עקספּאָרטירען זייער פרוכט פאַר׳ן דייטשען מאַרק, האָבען געשלאָסען אַן אָפּמאַך מיט׳ן היטלער־רעזשים, בעת די גאַנצע וועלט האָט אָנגעהויבען אַ באָיקאָט געגען נאַצי־דייטשלאַנד, די „העברה“ פערנעמט זיך נישט בלויז מיט ראַטעווען די פאַרמעגענס פון יודען, וואָס וואַנדערען אויס פון דייטשלאַנד, נאָר דאָס געלד פון יענע, וואָס שיקען אַרויס זייערע פאַרמעגנס און זיי אַליין בלייבען אויפ׳ן אָרט. דער פאַרצוג קריגען די מעהר־פאַרמעגליכערע און יענע, וואָס האָבען פריהער בייגעשטייערט פאַר ציוניסטישע פאָנדען. אויסוואַנדערער האָבען אָן דעם טראַנספער אויך געקענט אַרויספיהרען זייערע פאַרמעגענס אין סחורות, אָבער דערנאָך האָט די „העברה“ פאַר זיך אויסגעקעמפט די אויסשליסליכע רעכט אויף דעם. פון די טראַנספער־פּראָפיטען האָבען בלויז געוואָסען די ארץ־ישראל׳דיגע אינסטיטוציעס, „ניר“ און „באַנק הפועלים“, ברעכענדיג דערביי דעם אינטערנאַציאָנאַלען באָיקאָט. די „העברה“ פערוואַלטונג, וויסענדיג, אַז מען וועט נישט קאָנען פערקויפען אינגאַנצען די דייטשע סחורות אין ארץ־ישראל, האָט געגנומען די נאַצי־סחורות פערשפּרייטען אין עגיפּטען, איראַק און איבער׳ן גאַנצען נאָהענטען מזרח“. מאַכענדיג אַ פערגלייך צווישען דעם קאַמף פון די יודען געגען אַנטיוכוס׳ן מיט 21 הונדערט יאָהר צוריק און דעם איצטיגען קאַמף געגען היטלער׳ן, האָט וולאַדעק אויסגערופען, אַז דער טראַנספער־אָפּמאַך איז געגליכען צו יענעם חזיר, וואָס אַ העלעניזירטער יוד האָט מקריב געווען אויפ׳ן יודישען מזבח, צו לעבען בשלום מיט די אונטערדריקער. וואָס איז שייך דער הילפס־אַרבייט פון דזשאָינט און איק״א, האָט וולאַדעק אָנגעוויזען, טוען זיי אַן אַרבייט, ווי דער „רויטער קרייץ“. „זיי העלפען בלויז די אָרימע יודען אין דייטשלאַנד, בעת די „העברה“ העלפט די יודען, וואָס האָבען גרויסע פאַרמעגענס. וואָלט דער טראַנספער־אָפּמאַך באמת געווען אַזאַ גוטע זאַך פאַר יודען, וואָלט די היטלער־רעגירונג איהם נישט גוטגעהייסען“.

מוזיק ביי יודען

היסטאָרישער איבערבליק

פון ד״ר חיים קנאָפּינג

V.

די חסידישע מעלאָדיע.

מיט דער ענטשטעהונג פון חסידיזם, איז פאָרגעקומען נישט נאָר אַ ענדערונג פון דער וועלט אַנשויאונג פון יודענטום, נאָר אויך אַ אומבילדונג אין דער יודישער פאָלקס־נשמה און דער בעטראַכטונג פון צוזאַמענבונד פון דער אויסערליכער מיט דער אינערליכער וועלט. ווען די טרוקענע הלכה האָט דעם יודען געהאַלטען פעסט אין זייַנע ענגע שטרענגע ראַהמען, האָט די נייע חסידישער תורה געגעבען אַזוי צו זאָגען אַ פרייען לויף און אַ פרייע בעוועגונג, אַ שפּיל פון פאַנטאַזיע און בילדער, זי האָט בעפרוכטעט די פאָלקס נשמה מיט אַ נייעם צויבער פון געדאַנקען און האָט אין איהר ערוועקט נייע בעגריפען און פאַרשטעלונגען פונם לעבען. איינע פון די כאַראַקטעריסטישע שטריכען אין דער חסידישער וועלט אנשויאונג איז דאָס אריינציהען פון דער נאַטור און איהרע בילדער. דער גלות יוד, וועלכער האָט געשמאַכט אין דעם ענגען שמוציגען געטאָ איז געווען ווייט פון נאַטור, ווייל דאָס ערנסטע אַלטעגליכע האַרטע לעבען האָט בעהערשט אַלע זייַנע געפיהלען און עס איז נישט געקומען קיין שום בעדערפעניש זיך צוצוקוקען צו דער נאַטור און זיך מיט איהר פרייען. דער בעגרינדער פון חסידיזם, בעש״ט האָט זיך געפיהלט צו ענג אין געטאָ, און די הויכע אידעאַלען, וועלכע האָבען געדאַרפט אומבילדען די נשמה פונ׳ם פאָלק האָבען איהם אַרויסגעטראָגען פונם געטאָ און געטריבען אויף דער פרייער נאַטור אין די וועלדער און וואו ער האָט געזוכט פלאַץ פאַר זייַנע אילוזאָרישע בילדער, ווי ער האָט געקענט אויסבילדען זיין נייע טעאָריע. אָט זעהען מיר איהם אַרומוואַנדערען אויף פעלדער, וועלדער און קריכען אויף די בערג, ווי ער וואָלט געוואָלט דערגרייכען נישט די שפּיץ פון די בערג, נאָר זיך אויפהויבען צו העכערע ספערען, צו העכערע איידעען, אָדער ווי מען דריקט זיך אויס מאָדערן, שטורמען די הימלען.

צי איז עס אַ וואונדער, אַז ביי אַזאַ ערהאַבענער פאַנטאַסטישער אַרבייט אין וועלכער די גאַנצע נאַטור איז אַריינגעצויגען געוואָרען איז אויפגעטויכט געוואָרען יענע טשמה־שפּראַך, וועלכע מיר רופען אַ מוזיק, דעריבער מיין איך, האָט די מוזיק ד.ה. הויפּטזעכליך דער געזאַנג, אַזאַ וויכטיגע בעדייטונג אין דער חסידישער בעוועגונג און שפּילט נאָך היינט אַ וויכטיגע ראָלע אינם חסידישען לעבען. מיט דער בער־דרינונג פונם חסידיזמוס האָט דער בעש״ט תיכף געזאָגט, אַז עולם השיר די מעלאָדיען־וועלט שטעהט אין ענגען צוזאַמענהאַנג מיט עולם הנשמות, מיט דער זעלענוועלט. ער איז אויך ווייטער געגאַנגען: ער איז געגאַנגען זוכען די פערבלאָנדזשעטע נשמות די פערזינדיגטע פערוואָגעלטע נשמות. און ער האָט זיי געפונען אין דער מוזיק. „עולם הנגינות קרוב לעולם התשובה“. די נגינה דער געזאַנג רופט אין דער מענשליכער נשמה אַרויס נייע געפיהלען, וועלכע פיהרען איהם אויפן וועג פון מוסר און עטיק, פון ריין אידעאַלען לעבען, ד.ה. זי געשטאַלטעט אום די נשמה. דאָס איז דער בעגריף פון תשובה. דעריבער האָט דער געזאַנג ווי געזאָגט, פערנומען אַזאַ וויכטיגען פלאַץ אינם חסידיזם.

די חסידישע נגינה פּריטערט זיך אויס אין צוויי ריכטונגען אין אַ בעש״ט — און אַ חב״ד — מעלאָדיען־וועלט. די בעש״ט׳שע מעלאָדיעס דריקען אויס אַ בעגייסטערונג פונם לעבען, אַ הייטערקייט, די זאַצען זענען קורצע ווי טאַ ראַ ראַ בים באַם, דאָס טעמפּאָ איז שנעל און די גאַנצע מעלאָדיע איז ענהליך צו אַ טאַנץ־מוזיק. אפשר ווייל דער ריקוד שפּילט דאָ אַ גרויסע ראָלע, אַלץ צוזאַמען דריקט עס אויס אַ רעליגיעזען עקסטאַז.

גאַנץ דער היפוך דערפון איז די חב״ד׳ישע מעלאָדיען וועלט. זי ענטשפּרעכט גאַנץ דעם קלימאַט פון לאַנד פון איהר ענטשטעהונג. זי איז פעסימיסטיש, דענקענד, מיסטיש. איהר טעמפּאָ איז נישט שפּרונגהאַפטיג, נאָר לאַנגזאַם מעלאַנכאָליש.

וועלכע בעדייטונג דער געזאַנג האָט אין דער חב״ד׳ישער סביבה קען מען זעהן פון דעם אויסדרוק פון ר׳ שניאור זלמן, נעמליך ווער עס קען נישט זינגען דער קען נישט זיין קיין חב״דניק.

מיט דער ענטוויקלונג פון דער חסידישער תורה וועלכע האָט זיך שטאַרק פערצווייגט אין פערשידענע ריכטונגען האָט אויך דער עולם הנגינה אָנגענומען פערשידענע ריכטונגען, און אין דער פערשידענאַרטיגקייט פון די מעלאָדיעס האָט זיך אָפּגעשפּיגעלט די וועלט אנשויאונג פון דער בעטרעפענדער ריכטונג. יעדענפאַלס איז עס זיכער אַז די נגינות האָבען געשפּילט אַ גרויסע ראָלע ביי די ערשטע רביים. וועלכע האָבען געגלויבט דורך דער נגינה צו קומען צום ריכטיגען פונקט פון התלהבות און צו דערגרייכען ביז צו רוח הקודש. אומגעפעהר אַזאַ ווי ביי די ערשטע נביאים וועלכע האָבען דורך מוזיק געוואָלט דערגרייכען די מדרגה פון נבואה, אַזאַ בולטען ביישפּיל געפינען מיר ביי ר׳ נחמן בראַצלאַווער וועלכער זאָגט: בשיר נפתחים שערי שמים, ד.ה. דורך געזאַנג עפנען זיך די טויערען פון הימעל. אַרויסגעהענדיג פון שטאַנדפּונקט אַז די ערשטע מדרגה פון נבואה איז חכמה האָט ער געזאָגט: כל החכמות יש להם שיר, ד.ה. די יסודות פון חכמה איז געזאַנג, אָדער מאָדערן גערעדט: די אידעען־וועלט באַזירט אויף געזאַנג, צוקומענדיג צו דער העכערער מדרגה פון רוח הקודש זאָגט ער: מתוך שיר אתה בא אל הנבואה, דורך געזאַנג קען מען דערגרייכען די שטופע פון נבואה.

ווי טיף די בעדייטונג פון געזאַנג איז געווען אייַנגעוואָרצעלט אין דער נשמה פון די ערשטע צדיקים איז צו זעהען פון דעם אומשטאַנד אַז מאַנכע צדיקים זענען זיך געגאַנגען לערנען מעלאָדיעס. אַזוי דערציילט מען פון ר׳ זוסיען אַז ער איז געגאַנגען זיך לערנען מעלאָדיעס פון די פּאַסטוכער, און האָט זיך פערגליכען אין דער היסטאָריע מיט דוד בן ישי.

אין אַלגעמיין האָט אין דער חסידישער וועלט געהערשט די אויפפאַסונג אַז דורך שמחה קען מען דערגרייכען העכערע אידעען און ווי מאַנכע צדיקים האָבען געגלויבט קען דער מענש דערגרייכען דורך געזאַנג אַלץ וואָס ער וויל, טאַטזעכליך נאָר אין גייסטיגען זין. און די שמחה קען מען דערגרייכען דורך געזאַנג, אפשר שטאַמט דערפון דאָס חסידישע לידעל: „דער רבי האָט געהייסען פרעהליך זיין“.

מען דערציילט נאָך פון ר׳ זוסיען, אַז יעדען מאָרגען ווען ער פלעגט אויפשטעהען פלעגט ער זינגען ביים פענסטער:

„גוטען מאָרגען דיר הבונו של עולם, גוטען מאָרגען אַלע יודען“. פון לובלינער רבין דערציילט מען, אַז ער פלעגט זאָגען ווי ער הערט די מלאכים זינגען, דאָס זעלבע דערציילט מען נאָך פון דעם ראָזשינער צדיק.

די מעלאָדיעס פלעגט מען אָפט וועקסלען כדי דעם עולם צו דערוועקען צו פרישע התלהבותדיגע כוחות. אַזוי דערציילט מען פון ראָפּשיצער צדיק, אַז 3 מאָל אין יאָהר האָט ער געוועקסעלט די נגינות. פון אַנדערע רביים דערציילט מען אַז זיי פלעגען פאָהרען אין וואַלד צוהערען זיך צו פערשידענע געזאַנגען וועלכע קומען דאָרט פאָר און נישט זעלטען פלעגען זיי אַרייַנברענגען אין זייערע נגינות די פערשידענע פאָלקס־מאָטיוון.

משומדים / א ענין, מיט וועלכע ס'איז זיך איצט מטפל די יודישע פרעסע

פון ישעיה אונגער

פון וועו אן איינענטליך פאלעמיזירט מען עס ביי אונז מיט משומדים? — פון וועו אן פיהרט מען עס מיט זיי עפענטליכע דיספוטען איבער „עטיק" און „יושר" און „ארענטליכקייט" און „קולטורע־לישקייט" און מ'זאגט זיי מוסר און מען פרובט זיי שיער נישט מיט „מאהאל" און „לאגישע ארגומענטען" נאטירליך, און סתם מיט פיינע רייד, הנשמעים בנחת, ווידער אומקעהרען אין „דעם שוים פון דער אלטער מאמען? צוריק צו זייער אפשטאם, הייסט עס? — פון וועו אן פיהרט זיך עס אזוי ביי אונז? — דיספוטען האט מען געפיהרט אמאל מיט גלחים, שפעטער מיט כל המינים פאנאטיקער, אבערגלויבישע און פול מיט פאראורטיילען הונדערט פראצענטיגע „אריער" און קריסטן מבטן ומלידה, וועלכע האבען מיט דער מוטער־מילך איינגעזויגען די שנאה צו יודען, אבער מיט משומדים — ווען?

פון א משומד האט מען שטענדיג געוויכט ווי פון דער פעסט. ערשטענס איז ער סתם געווען ביי אונז מוקצה מחמת מיאוס. און דאן איז יעדער משומד אלעמאל געווען א מומר להכעיס, ד.ה. א מומר, בכדי אונז שלעכט צו טון, דאס קען מען זאגען כמעט אויף אלע, אהן אנ'אויסנאהם, אפילו אויף די, וואס דערווייטערען זיך פאלקאמען פון יודען און האבען לפנים גאר נישט צו טון מיט זיי. אינטערעסירען זיך נישט מיט יודען, און דאך אויך זיי טרייבען רבילות, אפערירען מיט שקרים, בערעדען און בעליידיגען אונז, הערנידריגען אונז יודען און יודישקייט אויף אזא אדער אנ'אנדער אופן, אפען אדער צווישען זיך, אין „אנ'ענגען קרייז". זיי טוען אונז אלעמאל שלעכטס. זיי טוען עס נאטירליך, בכדי צו רעכטפערטיגען זייער טאט—זייער פערראט—אין די אויגען פון צווייטען צד, בכדי זיך צו פערענטפערען און זיך פארצושטעלען פאר די נייע גלויבענס גענאסען פאר „אידעאליסטען" וועלכע האבען זיך מכלומרשט געשמדט, „צוליב איבערציינונג" א.אז.וו.

אבער עס זענען אויך געווען אזעלכע — און זאגאר זעהר פיל — „פראמינענטע" רענעגאטען, וועלכע האבען פערראטען זייער אמונה און זייער פאלק ווייל עס האט זיך גוט בעצאהלט, זיי האבען געמאכט קאריערע, זיך דערשלאגען צו א „מדרגה" — און זיי זענען דאס רוב געווארען די ערגסטע פערפאלגער פון יודען, די נידערטרעכטיגסטע בלבול־מאכער, די אכזריותדיגסטע צוררי היהודים, זיי זענען דאס געווען מעהרסטענטיילס די „ספעצען" און די „קאמפעטענטע" עקספערטען ביי אלע „שווערע פראגען" אין פערשיידענע ריטואל מארד פראצעסען, און זיי זענען דאס אלע מאל געווען די מומחים און אויטאריטאטיווע „פוסקים" ווען מ'האט געדארפט ארויסגעבען א „אפיניע" וועגען תלמוד, וועגען יודישע דינים און מנהגים, א.אז.וו. א.אז.וו. ביזן היינטיגען טאג זענען זיי אין דער ליטעראטור און פרעסע, מ'שטיינס געזאגט די „קאמפעטענטע יודען קענער"; פאר אזעלכע האלטען זיי זיך אליין און אזוי קוקט מען אויך אויף זיי אין די ברייטעסטע קרייזען פון דער נישט־יודישער וועלט. און אט די רענעגאטען האבען מיר פיל צו „פערדאנקען"; א סך בלוט האבען זיי אונז געקאסט, א סך צרות האבען זיי אונז פערשאפט. א דאנק זיי האבען זיך איינגעווארצעלט און פערפעסטיגט אין דער קריסטליכער וועלט אזוי פיל אבערגלויבענס און פאראורטיילען וועגען יודען און דער יודישער רעליגיע, וועגען יודישע זיטען און יודישען „כאראקטער" — פאראורטיילען, וועלכע מיר זענען נישט בכוח צו בעקעמפען ביזן היינטיגען טאג מיט קיין שום ארגומענטען און בעווייזען.

אונזער געשיכטע קען א סך אזעלכע משומדים שונאי ישראל. איינענטליך זענען זיי אלע אזוי געווען אנהויבענדיג פון די עלטסטע צייטען ביז דער שפאנישער אינקוויזיציע, ווען נישט איין יוד איז א דאנק זיי געפאלען א קרבן אויפן שייטערהויפען, ביז דעם משומד פעפערקארן, וועלכער האט געלאזט עפענטליך פערברענען דעם תלמוד, ביז בראפמאנען, דעם צאריסטישען „ספעץ" איבער יודישע „קאהאל"־ענינים, איבער יודיש לעבען און יודישע זיטען און ביז די רענעגאטען פון 19. און 20־טען יאהרהונדערט, די גרויסע און די קליינע און די גאר קליינינטשקע, ווי מיר טרעפען זיי היינט אומעטום, און אויך ביי אונז אין פוילען, — האבען אלע געמאכט זייער קאריערע און פערדינען אויך היינט זייער געלד זייער טרויעריג שטיקעל ברויט מיט זייער יודען־שנאה, אויף דעם באזירט זייער גאנצע עקזיסטענץ, פון דעם ציהען זיי זייער יניקה, ווארום א נישט — וואס וואלטען זיי געהאט פון זייער שמדן זיך? — פון וואס וואלטען זיי געלעבט? — וואס פאר א ווערט וואלטען זיי געהאט אלס געשמדטע יודען ביי זייערע קריסטליכע גלויבענס גענאסען, ביי וועלכע זיי זענען סיי ווי פערקעלט, פערהאסט און פעראכטעט אלס רענעגאטען און סוף כל סוף — אלס יודען, אלס אנגעהעריגע פון דער „יודישער ראסע", וואס לויט דער אלגעמיינער איבערציינונג קען נישט גאר דאס טויף־וואסער גאר קיין שום זאך אין דער וועלט נישט ענדערען זייער סעמיטישען „כאראקטער" און סעמיטישע „פסיכיק".

יא, א משומד — דאס איז א עקלדיג בעשעפעניש. דאס איז א פאראזיט, וואס לעבט אויף צוויי ארגאניזמען: מיט די הינטערשטע שארפע פיסלעך שטעקט ער נאך אין יודישען און מיט די פאדערשטע גראבט ער זיך איין אין נישט־יודישען ארגאניזם, און מיט זיין שארפען שפיציגען „זוינגעל" זויגט ער אויס דאס בלוט פון ביידען — ביי זיינע יודישע שטאם־אנגעהעריגע נעהמט ער דעם שטאף פאר זיינע מכלומרשטע „יודישע געהיימנישען" מיט וועלכע ער בעדינט די קריסטליכע געמיינדע, און פון די קריסטען לאזט ער זיך גוט בעצאהלען דערפאר — ארויס מיטן יודישען רענעגאט!..

אזוי כאראקטעריזירט דעם משומד דער „בעריהמטער דייטשער אנטיסעמיט דיהרינג, איינענטליך דער ערשטער קאנזעקווענטער פערטיידיגער פון „ראסען פרינציפ"...

איך זאג דאס אלץ אנטקעגען אנטאני סלאנימסקי, דעם ווארשאווער ליטעראט און קליינטשיקען משומד'ל, וואס טראגט ליידער דעם נאמען פון זיין גרויסען זיידען חיים זעליג סלאנימסקי, דעם בעוואוסטען געלעהרטען און לאנג־יעהריגען רעדאקטאר - ארויסגעבער פון דער „הצפירה". איך וויל דא מעהר נישט דערמאהנען זיין נאמען, איך וויל איהם רופען „דאס משומד'ל". עס פאסט נישט פאר אונז אפגעבען זיך מיט א רענעגאט'ל, ריידען וועגען איהם אין דער יודישער פרעסע, אדער גאר פיהרען וויכוחים מיט איהם. פון וועו אן געהען מיר דאס זיך אויסטענה'ן מיט משומדים אין דער עפענטליכקייט?—

צו אונזער אויפריכטיגען בעדויערן האט איצט די ווארשעווער יודישע פרעסע אנגעמאכט א טומעל מיט דעם דאזיגען משומד'ל, האט זיך צושריבען אויף גאנצע עמודים וועגען איהם און פאלעמיזירט מיט איהם אין ארטיקלען, פעליעטאנען, „אפענע בריף" א.אז.וו. און דאס טוען נאציאנאלע פובליציסטען און שריפטשטעלער מיט א אויסגעשפראכען געפיהל פאר ווירדע און כבוד. באשר בכן, דער משומד האט בעליידיגט יודען. דאס הייסט איינענטליך: ער האט בעליידיגט א געוויסען קרייז יודען, די יודישע לייענער פון דעם וואכענבלאט „וויאדאמאשצי ליטעראצקיע", אין וועלכען ער ארבייט מיט. אט אין דעם דאזיגען וואכענבלאט, וואס ווערט ארויסגעגעבען, רעדאקטירט און בעארבייט דורך א גאנצע רייה משומדים. אט אין דעם ליטעראטור־בלאט, מ'שטיינס געזאגט, וואו מ'איז אזוי אפט מחיה דעם עולם לייענער מיט אנטיסעמיטישע „דיווערטיסמענטען", וועלכע ברענגען אריין אביסעלע פערשידענארטיגקייט אין דער מאנאטאניע און נודנעקייט פון דער צייטונג, און וואו עס ארבייט מיט א געוויסע מעלצער, וויים נישט קיין ריינע „אריערין", וועלכע שרייבט וועגען דער יודישער רעליגיע און בעצייכענט יודישע רעליגיעזע מנהגים פאר „ברוטאל" א. אז. וו. — אט אין דעם וואכענבלאט האט דאס משומד'ל פערעפענטליכט אנ'ארטיקעל, אין וועלכען ער האט בעליידיגט זיינע לייענער.... ער גיט זיי נעמליך אנ'עצה, אז זיי זאלען זיך נישט שטופען מיט זייערע יודישע נעזער אין פוילישע ליטערארישע קאוויארניעס... ווייל עס עקעלט פון זיי.... און ווייל עס איז סתם א יודישע חוצפה... און אזוי ווייטער און אזוי ווייטער.... און דאס אלץ זאגט ער אין א טאן און אויף א שטייגער, ווי די אמאליגע קאבארעט־קאמיקער פון א געוויסען סארט, וועלכע פלעגען זיך נאכקרימען און נאכמאכען מיט די געהעריגע העוויות און תנועות, נאטירליך, און מיטן „סאמאראנגעם" יודישען אקצענט, ווי אזוי יודען רעדען, ווי אזוי זיי קאליעטשען די פוילישע שפראך, מאכען מיטן גראבען פינגער, קראצען די באָרד, דרעהען די פאות א. אז. וו.

אבער וועמען ארט עס, וואס דער משומד בעליידיגט די אלע יודעלעך, די „הערען" און „דאמען" פון די נאלעווקעס און פון די אנדערע „יודישע" גאסען? — וואס פאר א שייכות האט עס מיטן כלל, מיט דער יודישער געזעלשאפט, וועלכע לעבט מיט אנדערע אינטערעסען און אידעאלען ווי די מהר יפית־חברותא, וועלכע שטופט זיך אין די ליטערארישע קאוויארניעס און שטופט זיך איבערהויפט אומעטום, וואו מ'קען זי נישט אנקוקען. אט יענע נאלעווקי־יודעלעך, וואס שעפען זייער וועלט - אנשויאונג פון אלעריי „וויאדאמאשצים" און דער - נעהרען זיך גייסטיג פון כל המינים געדרוקטען אפפאל, פון דער בולוואר־פרעסע און גאסען־ליטעראטור — זיי וועט שוין נישט העלפען קיין שום מוסר און בעלעהרונג פון דער יודישער פרעסע. ביי זיי איז פערטעמפט דאס עלעמענטארסטע געפיהל פון עהרע און זעלבסטווירדע, זיי זענען געוואוינט, אז מ'זאל זיי שפייען אין פנים אריין. און אז זיי ווערען בעשפיגען, האבען זיי אליין הנאה, לאכען זיי מיט, ווייל זיי האלטען, אז דאס מיינט מען גאר נישט זיי — נאר די „כאלאצאזשעס" מיט די „פייסיקעס".... זיי קען מען עס דאך נישט מיינען — זיי רעדען דאך פויליש, זיי פילען אן די טעאטערס, וואו מען האדעוועט זיי מיט אנטיסעמיטישע שטיק און זיי פערדייען דאס, און זיי קריכען אין אלע קאנצערט־זאלען, אויף אלע אויסשטעלונגען און פארלעזונגען, אין אלע עפענטליכע לאקאלען, וואו מ'קען זייער „גערוך" נישט פערטראגען. און פאר זיי און זייער כבוד דארף זיך דאס אננעהמען די יודישע פרעסע? ווען מען חוזק'ט אפ פון זיי, האט עס אפסאלוט נישט צו טון מיטן כלל, ריהרט עס נישט אן דאס מינדעסטע דעם כבוד פון יודישען כלל. און בפרט ווען דער חוזק־מאכער איז א משומד....

עס איז דעריבער א פערדראס צו זעהען, ווי מען מאכט א וועזען פון דעם דאזיגען משומד, א „געזעלשאפטליכען ענין" הייסט עס, און מען גיט איהם אפ אזוי פיל פלאץ אין דער פרעסע, און נאך פערדריסליכער איז, וואס מען דערנידריגט זיך פאר איהם. איז עס דען נישט פיינליך און לעכערליך צו גלייך: פון איין זייט שטעכט מען איהם מיט איראנישע שפילקעס, מען קריטיקירט איהם, הייסט עס, אבער דעליקאט און קולטורעל נאטירליך, און פון דער אנדערער זייט מאכט מען פאר איהם קניקסען און רעווערענצען, פערבויגט מען זיך טיף און מען בעוואונדערט זיינע טאלאנטען און זיין „וויץ" און מען טיטולירט איהם נישט אנדערש ווי „מייסטער" און מען מאכט איהם פאפולער אלס „דער בערנארד שאו פון פוילען". מ'וואלט דעם טיטול „מייסטער" — ד. ה. מאעסטרא, מורי ורבי — געקענט האלטען פאר אנ'איראניע, ווען מען געברויכט דאס ווארט אין אנ'אנדער צוזאמענהאנג, אין א מעהר וויציגען נישט אין אנ'ערנסטען שווער־געשריבענעם „בריף". ווי מיר האבען איהם געלייענט אין „היינט" למשל, דער פשוט'ער לייענער נעהמט דעם טיטול גאנץ ערנסט און זעהט נאר, וואס פאר א יראת־הכבוד מ'האט פאר א משומד, וועלכער מאכט חוזק פון יודען...

און וואס אנבעלאנגט די טאלאנטען פון דעם משומד, זיין „וויץ" און „גייסט", וועט עס דאכט זיך נישט זיין קיין גוזמא, ווען מיר וועלען זאגען, אז אזעלכע גייסטפולע קעפ ווי ער וואלגערן זיך אין די צעהנדלינגער אין דער יודישער גאס. און אז, להבדיל, בחורים פון די ישיבות און בתי־מדרשים וועלען איהם אין פרט פון „עספרי" און „וויץ" און פערשטאנד פערשטעקען טיף אונטער די גארטלען.

וואס־זשע איז דא אזוינס צו בעוואונדערען? — וואס איז דען אין אמת'ן? — א פאיאץ, א ליץ, א „הויף־דנאר", וואלט איך געזאגט, גאר מאדערן קאסטיומירט און פריזירט — איינער פון יענע „גאראנים", די לוסטיג־מאכער, וועלכע פלעגען דינען אמאל ביי די גרויסע שררות און פריצים און פלעגען אויסשטעהען די ערגסטע דערנידערונגען, ליגען אין שטויב און געטרעטען ווערען ווי די ווערים און דאך פלעגען זיי דעם פריץ קושען די הענד דערפאר און געזעהען וואס מעהר נושא חן זיין אין זיינע אויגען און וואס בעסער איהם צו אמוזירען....

קריכט ער דען נישט אויף די קניע דער ווארשעווער משומד? — פאהרט ער דען נישט ארויס אויפן „יודישען פערדיל", בכדי נושא חן זיין ביים פריץ און ארויסרופען כאטש א גנעדיג שמייכעלע אויף זיין געוועהנליך זעהר נישט פריינדליך געזיכט?...

ס'איז נישט כדאי געווען צו מאכען איהם א רעקלאמע אין יודישע קרייזען. עס איז נישט קיין כבוד פאר דער יודישער פרעסע זיך אריינצולאזען אין א פאלעמיק מיט א משומד.

ס'איז שוין גלייכער צו דערצעהלען עפעס וועגען „טאלאנטפולען" געבעלסן אדער וועגען אנדערע נאצים, צווישען וועלכע עס געפונען זיך אויך זיכער טאלענטירטע מענשען, איידער זיך מטפל זיין מיט א משומד, א רענעגאט, וועלכער איז דורך אנ'איראניע פון שיקזאל אנ'אייניקעל פון א גרויסען און בעוואוסטען יוד און טראגט צופעליג זיין נאמען — סלאנימסקי....

פראגראם, ווירקליכקייט און גלויבען

פון אדוו. ז. שטרויך

יוען דער בעריהמטער לינדבערג האט זיך. אויף די פליגלען פון זיין עראפלאן געטראגען איבער די כוואלעס פון אטלאנטיק — האט ער א פנים נישט געוואוסט, אז דארט אין דער לופט, ווייט, זעהר ווייט פון מענשען, איבער דער אונענדליכקייט פון אקעאן, איז ער זיכערער ווי ער וועט זיין שפעטער נאכ'ן „לאנדען" אויף דער יבשה... דארט — איבער דעם אטלאנטיק — זענען נישט פא־האן קיין מענשען, נישטא קיין אנפאלען, נישטא קיין באנדיטיזם... מיט דעם אלעם האט מען ערשט צו טון ווען מען לאזט זיך אראב אויף דער ליבער מוטער ערד. ערשט אין איהר שויס הויבט אן דער קאנטאקט מיט דעם וואס איז קריכעריש און נידריג... ערשט אויף דער ערד זענען פערהאן קידנעפער'ס און רויבער... לינדבערג ענטלויפט פון אמעריקא מיט זיין פרוי און קינד.... בכדי דאס קינד אבצוראטעווען פון רויבער־הענד; איין קינד האט מען איהם שוין צוגערויבט...

* * *

אויף דער ערד — אויף דער אביסינישער ערד — האבען ערטיילט מעדיצינישע הילף די שוועדישע לאזארעט־דאקטוירים; געקומען, ווייט פון שוועדען טראגען הילף ליידענדע מענשען, און בעקומען די ריכטיגע בעלוינונג, דעם ענדגילטיגען לעבענס־פסק... מיר ווייסען נישט קיין פרטים וועגען דער פערזענליכקייט פון די געפאלענע, מיר ווייסען נאר אז דער גוטער מענשליכער ווילען האט זיי געוויזען דעם וועג קיין אפריקא... און אפשר האבען זיי געגלויבט די ווייט־סקאנדינאווישע דאקטוירים אין דעם אמת פון מענשליכע ווערטער, פון פאליטישע פראגראמען און עפענטליכע צוזאגען... געגלויבט אין דער אונבעריהרליכקייט פון דער סאניטארער מיסיע, וואס איז אזוי פייערליך, גאראנטירט דורך די פעלקער און גאר דער וועלט....

* * *

האבען זיי געגלויבט אין פאליטישע פראגראמען? עס ליגט פאר מיר דער יוניג בעקאנטער פאשיסטישער פראגראם פון יאהר 1919, זיין מחבר — מוסאליני אליין, איך וועל אייך ציטירען א פאר פונקטען, גאנץ, אהן קאמענטארען, ווילט איהר — לעזט און שטוינט; ווילט איהר — לעזט און שמייכעלט. אט זענען זיי:

פונקט צוויי: ... „די מאכט האט דאס פאלק, און פיהרט עס אויס דורכ'ן אלגעמיינעם, גלייכען און דירעקטען וואהל־רעכט... די דעציזיע און דאס „וועטא־רעכט" געהערט צו דער פאלקס־איניציאטיווע פונקט 5: עס ווערט אבגעשאפט די פליכט פון מיליטער־דינסט;

פונקט 6: פרייהייט פון אנשויאונגען, געוויסען, רעליגיע, פעראיין און פרעסע.

פונקט 13: אבשאפען די געהיים־דיפלאמאטיע "על כולם":

פונקט 14: אינטערנאציאנאלע פאליטיק אין גייסט און דינסט פון דער סאלידאריטעט פון אלע פעלקער און זייער אונאבהענגיגקייט אין דעם פערבאנד פון מלוכות... ווי געפעלט אייך דער פראגראם?.. מאכט אייך — דרך אגב — א קליינעם סך־הכל און בעמיהט אייך איהם צוזאמענפארען מיט דער ווירקליכקייט....

* * *

און האלט איהר שוין ביי א פערגלייך מיט דער ווירקליכקייט, האב איך פאר אייך נאך א גאנץ אינטערעסאנט שטיקעל ארבייט: אט בלעטער איך צוויי געשפרעכען מיט דעם נייעסטען קאנדידאט צו דער נאפאלעאן־קאריערע — ה' בעניטא מוסאליני, דאס ערשטע געשפרעך דאטירט זיך שוין פון לאנג, און געפיהרט האט עס דער דויטשע מיט דעם בעריהמטען עמיל לודוויג. — לודוויג גיט נישט אן גענוי די דאטע פון געשפרעך, אבער פון מוסאליני'ס אנטווארט, אין וועלכער ער רעדט וועגען זיין זיבען־יעהריגער ערפאהרונג אלס פיהרענדער מלוכה־מאן ווערט קלאר, אז דאס געשפרעך איז פארגעקומען אין יאהר 1930 (סוף 1929 איז געווארען 7 יאהר נאך דעם מארש אויף רוים). — איך וויל דורכאויס פערמיידען א קריג — דער דאן ערקלערט מוסאליני — גענעראלען זענען שטענדיג שלעכטע דיפלאמאטען. ווי איהר זעהט געה איך תמיד אנגעטון ציוויל — נאר א קליינע פאר מאל אין יאהר — טו איך אן א אוניפארם."

— אדרבא טוט אייך אן דאס פערגעניגען און פערגלייכט. א ווײַלע די ערקלערונג מיט די געשעהענישען אין דער לעצטער צייט. אדער זייט אזוי גוט און נעהמט אין האנד א אייראפעאישע צייטונג פון סוף יאהר, 1935. טאקע די לעצטע טעג פון אקארשט פערגאנגענעם יאהר, און זוכט דארט אויס דעם „אויפריכטיגען געשפרעך" צווישען מוסאליני און איינעם פון זיינע נאהענטסטע מקורבים, וועלכער האט זיך ארויסגעוויזען אזוי אונדיסקרעט געבען, אז ער האט דעם אינטימען מיינונגס־אויסטויש", כלומרשט געגען דעם ווילען פון זיין שעף" איבערגעבען דער עפענטליכקייט... און לעזט צום ביישפיל פאלגענדען זאץ: „איהר רעדט וועגען געפאהרען. לעבען הייסט זיין אין געפאהר.... מיר זענען רוימער און טארען [illegible] נישט פערגעסען... איך קאן נישט זיין קיין פאס ווער בירגער, ווי עס האט נישט געקאנט זיין אזא בירגער — נאפאלעאן; וועמען עס שרעקט זיך פאר בלוט, וועט נישט עראבערן דאס פערטרויען פון די מאסען"... אנו, דאכט זיך אביסעלע אנדערש ווי אין ערשטען געשפרעך... אבער זייט רוהיג, פון די אלע „אינטימע געשפרעכען", און „שטרענג־פערטרויליכע" אינטערוויוען — וואס זענען פאקטיש בעשטימט פאר דער אויסערליכער וועלט, איז נאך קיינער, פונקט, ווי פון די פאליטישע פראגראמען, דעם גאנצען אמת קיינמאל נישט דערגאנגען... מוסאליני האט א טבע זיך צו בעקלאגען אויף דער מאטעריאליסטישער וועלט... „דער קאפיטאליזם — האט איינגעשלונגען די פאליטישע פראאינטערעסירונג, די גאנצע וועלט פערנעהמט זיך נאר מיט געלד (מיט אייגען און פרעמד [illegible]

ראדיא, אבער קיינעם אינטערעסירט עס נישט מענשען ווילען מען זאל איבער זיי רעגירען, זיי זאלען נאר האבען אביסעל מנוחה אין לעבען...."

איהר הערט: מוסאליני, וואונדערט זיך, וואס מענשען האבען פערלוירען דעם אינטערעס פאר שענע פאליטישע רעדעס, קלאנגפולע צוזאגען, און ברייטע זשעסטען.... די מענשהייט איז ערשעפט פון די שטענדיגע פראזען מיט וועלכע מען שפייזט זי יאהרען־לאנג... געווען א צייט, ווען די מענשהייט האט נאאיוו און שטארק געגלויבט, געגלויבט אין די פרינציפען פון רעכט און יושר אויף וועלכער עס האט געזאלט אויפגעבויט ווערען דער נייער סיסטעם פון פעלקער־גלייכהייט אין אייראפא. מען האט געגלויבט די צוזאגען פון דעם רעכט'ס־פראפעסאר ווילסאן, וואס איז פון אמעריקא געקומען זיינע אידעען פערווירקליכען. און אויך ער האט אין זיי ערנסט געגלויבט... האבען מיר יעצט די פראקטישע לעבענס־רעזולטאטען. איז נאך א וואונדער, וואס די געשעהענישען אין די לעצטע יאהרען האבען ענדגילטיג אונטערגעגראבען אונזער פלאמענדען גלויבען אין די אזוי גערופענע פאליטישע פעראינטערעסירונג מיט שפאנענדע, קלאנגפולע רעדעס?...

מיר יודען האבען נאך דעם חבקוק־פרינציפ פון „צדיק באמונתו יחיה", מיר יודען האבען דאך אמעהרסטען גרונד צו זיין פולקאם ענטטוישט און צובראכען אין דעם גלויבען אין יושר; מיר זענען דאך „נירענבערג־לאורעאטען" און אויטא־דאפע־העלדען"... און דאך גלויבען מיר נאך... און דאך וועקען מיר נאך דאס וועלט־געוויסען און דאך לאזט עס אונז נאך נישט דאס הארץ ענדגילטיג איבעררייסען מיט דעם געדאנק, אז די פרינציפען פון רעכט און יושר, וועלכע מיר האבען — דורך דער [illegible]

דאָס יודישע בוך אויפ'ן נישט-יודישען ביכער-מאַרק

פון לעאָ קעניג

די יודען־פראַגע האָט פאַר די לעצטע פאַר יאָהר אַ צוגרויסע — און איבעריגע אין אַלע הינזיכטען — „פּאָפּולאַריטי"; יודען און די יודען־פראַגע האָבען איצט נאָך אַלץ דאָס וואָס הייסט אויף דער זשור־נאַליסטישער שפּראַך „נייעס ווערט". און דאָס וואָס איז „גוטע קאָפּיע" פאַר דער טעגליכער פּרעסע פּער־אינטערעסירט אויך דעם מאָדערנעם ביכער־מאַרק. ווען די פּרעסע הויבט אָן אַ סך צו רעדען וועגען אַ געוויסען ענין, מעגט איהר זיין זיכער, אַז באַלד וועלען אויך דערשיינען צעהנדליגער ביכער וועגען דעם זעלבען ענין. און דאָס ערקלערט אונז הויפּטזעכליך פאַר וואָס עס ערשיינען לעצטענס אַזוי פיל ביכער אויף יודישע טעמעס בכלל, און פאַרוואָס פאַרשידענע נישט יודישע פאַרלאַגען האָבען פּלוצלינג געקראָגען אַ אויפמערקזאַם אויער פאַר איבערזעצונגען פון יודיש און העברעאיש. ווי עס ווייזט אויס ווילען אַ סך קריסטליכע לעזער וויסען און פאַרשטעהן פאַר־וואָס די נאַציס האָבען אויפגעהויבען אַזאַ ווילדע העצע וואָס יודישע שרייבער אַליין זאָגען און פיה־לען וועגען דעם...

אָבער ווי שוין געזאָגט, האָבען מיר דעם איינ־דרוק, אַז דער פּראָצענט נישט־יודישע לעזער פון יודישע ביכער איז דאָך זעהר אַ קליינער און אַ צו־פעליגער, אחוץ אַז דער אינטערעס פון די איראָפּע־אישע און אַמעריקאַנער פאַרלעגער צו יודישע בי־כער איז הויפּטזעכליך אַרויסגערופען געוואָרען דורך זייער בעגעהר צו בעפרידיגען זייערע ענגליש־לע־זענדע יודישע קליענטעל.

דער גרויסער רוב לעזער פון די איבערזעצונגען פון די יודישע, העברעאישע און יודיש־דייטשע שריי־בער (ווי אויך מסתמא פון די אָריגינעלע יודישע בי־כער), זענען וואַרשיינליך יודען.

אויף יעדען צעהנדליג נישט יודישע לעזער האָ־בען שלום אַש'ס נאָוועלען אין ענגליש אפשר אַ טוי־זענד יודישע לעזער.

און דאָס איינענע קען, גלויב איך, געזאָגט ווע־רען וועגען די אַנדערע איבערגעזעצטע ווערק פון יודי־שע שרייבער אויף יודישע טעמעס.

און דאָס איז זעהר און זעהר כאַראַקטעריסטיש פאַר אונזער צייט: טויזענטער און טויזענדער איראָ־פּעאישע און אַמעריקאַנער יודען, וועלכע זענען ביז די לעצטע פאַר יאָהר געגאַנגען מיט דעם אינערט־נעם שטראָם פון דער אַזוי גערופענער אַסימילאַציע, זענען איצט געצוואונגען געוואָרען צו ווערען חוזרים, נאַציאָנאַלע בעלי תשובה אין אַ געוויסער מאָס, און זיי האָבען זיך אומגעקעהרט נישט אַזוי צום יודישען שרייבער און קינסטלער, ווי צו דער יודישער טעמע, צום יודישען איטהאָל.ט

די טויזענטער און טויזענדער יודען — יונגע און עלטערע, — וועלכע קענען שוין נישט קיין יו־דיש, אָדער ס'איז זיי שוין שווער צו לייענען יודיש, האָט לעצטענס עפּעס אָנגעהויבען מוטשען, און זיי זוכען איצט בעוואוסטזיניג אינם יודישען בוך אַ שוץ און אַ ענטפער אויף די פראַגען, וואָס מוטשען זיי.

און אַזוי ווי אַ שפּאָרער פּראָצענט פון די איי־ראָפּעאישע און אַמעריקאַנער פאַרלעגער זענען אויך יודען, וואָס זענען ביז איצט געווען האַלבע צי גאַנ־צע אַסימילאַטאָרען, האָבען זיי דערפאַר אַזוי גיך דערפיהלט און נעענטפערט אויף דעם סענטימענט נאַציאָנאַליסטישען אָנבאָט פון זייערע טויזענטער יודען־לעזער.

די זענען, גלויב איך, די הויפּט־סיבות, נאַציאָ־נאַל־סאָציאַלע, אַזוי צו זאָגען, וועלכע האָבען לעצ־טענס אַרויסגערופען דאָס יודישע בוך — אָריגינעלע און איבערזעצטע — אויפ'ן פרעמדשפּראַכיגען ביכער־מאַרק. עס קומט איצטער פאַר אַ שטיקעל צדוקר הדין: דער יודישער שרייבער און דער שרייבער אין יודיש, ווערט נישט אייגענטליך איבערזעצט אין אַנ־אַנדער שפּראַך און ליטעראַטור, נאָר ער ווערט ווי־דער פּעראייניגט מיט זיינע יודישע לעזער, פון וועל־כע ער איז צוליב זיין נאַציאָנאַלער שפּראַך — אין דאָס איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש יודיש, פּער־פרעמדט געוואָרען, דער גרויסער רוב אי־בערזעצונגען, וואָס זענען ביז לעצטענס געמאַכט גע־וואָרען פון יודיש און העברעאיש, האָבען דעריבער אפשר נישט דעם זעלבען כאַראַקטער און בעדיים, וואָס איבערזעצונגען האָבען אין אַלע שפּראַכען אין ליטעראַטורען. ווען מען זעצט איבער רוסישע, דייט־שע צי פראַנצויזישע שרייבער אין דער ענגלישער שפּראַך, האָט מען ס'רוב אין זינען — און אין די בעסערע און פעראַנטוואָרטליכע פאַרלאַגען — צו בעקענען דעם ענגלישען לעזער מיטען אייגענאַר־טיגען שאַפען און לעבען פון אַנ'אַנדער פאָלק.

מיט די איבערזעצונגען פון יודיש און העברע־איש ווידער איז מען לעת עתה נישט אַזוי אויסען צו רעפּרעזענטירען אין דער אייגענער שפּראַך אַ אייגנאַרטיגע ליטעראַטור מיט אייגנאַרטיגע קינסט־לער, ווי צו בעפרידיגען נאָר אַ בעשטימטען טייל — דעם יודישען — פון די ענגלישע לעזער. אַזוי אַז עס ווערט שוין אַ נעפּאַהר — און פון אַ קינסטלערישען און אפילו סאָציאַלען שטאַנדפּונקט איז דאָס אַ גע־פאַהר — אַז די יודישע ביכער אין דער ענגלישער, צי וועלכער ס'איז אַנדערער פרעמדער שפּראַך, זאָ־לען אָנהויבען טראָגען דעם כאַראַקטער און שפּילען די ראָלע פון די פאַרשידענע יודיש - ענגלישע פּער־יאָדישע אויסגאַבען, וועלכע מעהרען זיך, אגב, אויך, שטאַרק לעצטענס.

דער אויפגעקומענער אינטערעס צום יודישען בוך איז ס'רוב אַ ריין טעמאַטישער און נישט קיין קינסטלערישער און דאָס מערקווירדיגסטע און סימפּטאָמאַטישע איז דאָס אויך די איבערזעצטע יו־דישע, דייטשע, צי העברעאישע שריפטשטעלער, האָ־בען אויך נישט דאָס געפיהל אפשר, אַז זייערע ווערק געהן איבער דורך דער פרעמדער שפּראַך צו לחלוטין פרעמדע נייע לעזער.

ניין, ער קומט צו די זעלבינע איהם נאָהענטע יודישע לעזער, וועלכע האָבען זיך פון איהם נאָר אוועקגעצויגען, אין אַ נייער דירה, אין אַ פרעמדער גאַס, אַזוי צו זאָגען. און זיי ווערען, אַ דאַנק די איי־בערזעצונגען, נאָר ווידער פעראייניגט.

און דער דהאַנג פון די יודישע שרייבער איי־בערזעצט צו ווערען, האָט נאָך אַ יודישען טעם, צי ביי־טעם: אויסער דעם נאַטירליכען בעגעהר פון יע־דען שריפטשטעלער, אַרויסצוגעהן, איבערצוגעהן די ראַמען פון זיין שפּראַך — די גרויסע וועלט זאָל איהם הערען און קענען, איז ביי דעם יודישען שריפט־שטעלער נאָך דאָ אפשר דאָס האַלב בעוואוסטזיניגע געפיהל, אַז ער געהט זיך ווידער צוזאַמענרעדען מיט די טויזענדער יודישע לעזער, וועלכע האָבען ווילענ־דיג נישט ווילענדיג אויפגעהערט לייענען אין זייערע נאַציאָנאַלע שפּראַכען.

און מיר דאַכט זיך, אַז די איבערזעצטע יודישע שרייבער און זייערע טויזענטער נייע צוריקגעקומענע יודישע לעזער, פאַרשטעהען זיך אַזוי גוט, ווייל סוף כל סוף זענען זיי שטאַרק ווייט איינער פונם צווייטען נישט געווען.

„שמע בכל לשון שאתה שומע".

מיין ערשטער קאַמף מיט דער יודישער אַסי־מילירטער אינטעליגענץ

(זכרונות) • פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

איך דאַרף דאָ דערמאָהנען אַ אַרטיקעל וועגען דער אַלט־יודישער געשיכטע געשריבען פון נישט קיין קלענערען מאַן ווי ניקאָלאַי מיכאַילאָווסקי, אין די „פּאַטערלענדישע אַנאַלען" („אָטיעטשעסטווענניא זאַפּיסקי") פאַר דעם יאָהר 1879. גראָד אַרום יענער צייט איז אָט דער זשורנאַל פון דעם רוסישען ראַדי־קאַלען געדאַנק, פּערמאַכט געוואָרען פון דער רעגי־רונג, און עס איז אַרויס אַ פּערוועהר צו האַלטען די אַלטע ביכלעך פון דעם זשורנאַל אין די עפענטליכע ביבליאָטעקען, מיין ברודער, באַרים, האָט אָפּגע־קויפט אַלע נומער „אַננאַלען" פון אַנ'עפענטליכער ביבליאָטעק, בלעטערענדיג אין זיי פון צייט צו צייט האָב איך מיך אָנגעשטויסען אויף אַ גרעסערען אַר־טיקעל : „אַ נייער היסטאָריקער פון דעם יודישען פאָלק", אונטערגעשריבען מיט די פאַר אונז אַזוי טייער איניציאַלען: „נ. מ." דאָס איז געווען אַ בע־ריכט וועגען זש. קאַהאַנס צוויי פּענדיגער אַרבייט : „ליע פּאַריסיאַן' (די פּאַריסייער, די „פּרושים"), — אַ בעריכט און מיכאַילאָווסקיס אייגענער קאָמענטאַר צו די אויספיהרען פון דעם מחבר.

מיכאַילאָווסקיס אַרטיקעל איז געשריבען געווען מיט אַ בעשונדער וואַרימקייט צו דעם יודישען פאָלק וואָס האָט שוין אַזוי פיל בעררייכערט די גייסטיגע אוצרות פון דער מענשהייט און איז אַזוי מסוגל זיי נאָכמעהר צו בערייכערען, אין דער געשיכטע פון דעם בית־שני און פון דער „פּרושים"־פּאַרטיי, אָט דער וואָס האָט אַוועקגעלייגט דעם פונדאַמענט פאַר דער תלמודישער געזעצגעבונג. זעהט מיכאַילאָווסקי אַ מין פּאָרבילד פאַר דער מאָדערנער איראָפּעאישער גע־שיכטע, דער פּראָגרעסיווער ליבעראַל קאַהאַן בע־טראַכט דעם רעליגיעזען קאַמף פון די „פּרושים" אַנטקעגען די „צדוקים", ווי אַ ריין פּאָליטישען קאַמף פון דער דעמאָקראַטישער בורזשואַזיע אַנט־קעגען דער קאָנסערוואַטיווער אַריסטאָקראַטיע. מי־כאַילאָווסקי שטעלט אַוועק יענעם קאַמף אין דער בע־לייכטונג פון אַ ריין סאָציאַליסטישען געשיכטס בעג־נעהם, און בעווייזט, ווי אַזוי די יודישע אַרבייטאַ־רישע מאַסען האָבען, ווי שפּעטער די איראָפּעאישע זיך פריהער געלאָזט פיהרען פון דער בורזשואַזיע און דערנאָך זיך געמוזט פאַנאַנדערגעהן מיט איהר און אַרויסגעהן אויף אייגענע וועגען, אין דער בור־זשואַזיע גופא שטרייכט מיכאַלאָווסקי אונטער די גרע־סערע נאָהענטקייט פון די בית־שמאי צו די אַרבייטאַ־רישע מאַסען און זייערע אינטערעסען. עס ווערען דערביי געוואָרפען גאַרבען ליכט־שטראַהלען אויף דעם קלאַסענקאַמף אין יענער צייט, און עס ווערט איינעם קלאָר, אַז די רעליגיעזע קאַמפען זענען געווען נאָר אַ מאַנטעל, אין וועלכען עס האָבען זיך איינגע־קליידט די דעמאָלדיגע סאָציאַלע און פּאָליטישע אַנ־טאַגאָניזמען און קאָנפליקטען ווי אין ווייס'עס „דור דור ודורשיו" איז אויך דאָ בולט אַרויסגעטראָטען דער וועלטליכער תוך פון דער יודישער רעליגיעזער געשיכטע. אָבער בעת ווייס האָט יענעם וועלטליכען תוך אויפגענומען — ריין־אינטעלעקטואַליסטיש, — שיער נישט ווי אַ קאַמף פון פאַרשידענע שיטות אין לערנען דענקען און פאַרשען, — איז פאַר מי־כאַילאָווסקין דער אינעווייניגסטער תוך בעשטאַנען אין די רעאַלע לעבענס - אינטערעסען פון די פאָלקס־מאַסען און די פאָלקס קלאַסען.

דערזעלביגער אינעווייניגסטער תוך פון דער אַלט יודישער געשיכטע האָט צו מיר קלאָר גערעדט אין אַ קליינער רוסישער בראָשור, אַנ'איבערזעצונג פון אַ פּאָר קאַפּיטלען פון רענאַנ'ס „געשיכטע פון דעם יו־דישען פאָלק". אונטער דעם נאָמען ווי מיר געדענקט זיך: „פּאַדיעניע יערוסאַלימאַ" („דער חורבן בית שני"). לייענענדיג אָט די קליינע אַרבייט, האָב איך געאָטעמט דיזעלביגע היסטאָרישע שטורם־לופט, וואָס האָט געהערשט אין דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע פון 1789.

צום צווייטען מאָל האָב איך דעמאָלט איבערגע־לייענט בערשאַדסקיס : „ליטאָווסקיע יעווריעאי" („די ליטווישע יודען"), אָרשאַנסקים „יעווריעאי וו' ראָסיאי" (די יודען אין רוסלאַנד) און וו. פּאָרטוגאַ־לאָוו'ס „זנאַמענאַטעלניא דוויזשעניא וו' יעווריעיס־טוויע" (כאַראַקטעריסטישע בעוועגונגען אין דער יודענשאַפט).

אויך בערשאַדסקי (אגב אַ קריסט, וואָס איז צו־געטראָטען צו דער יודישער געשיכטע, ווי אַן אַנטי־סעמיט, און איז אין דעם לויף פון זיין פאָרשונגס־אַרבייט געוואָרען אַ פריינט פון אונזער פאָלק) ; שטרייכט אונטער אין זיין גרויסען ווערק די קלאַ־סען־קאַמפען פון אָרים און רייך, וואָס פלעגען זיך אָפּשפּיגלען אין דעם יודישען קהל, און— וואָס עס איז פאַר מיר געווען בעזונדערס אינטערסאַנט, — די ראָלע פון פרומע רבנים וואָס האָבען כמעט תמיד געהאַלטען מיט דער יודישער אָרימקייט און פאַר־טיידיגט איהרע אינטערעסען, אָרשאַנסקים עטיוד וועגען דער חסידות האָט ווידער גערעדט וועגען דעם רעמאָקראַטישען, פאָלקסטימליכען כאַראַקטער פון יענער גרויסער און לעצטער רעליגיעזער בעוועגונג ביי אונזער פאָלק, פּאָרטוגאַלאָוו האָט כאַראַקטערי־זירט די ניי־אויפגעקומענע בעוועגונג פון דער „דר־כאָוונאָ־ביבליסקאָיע בראַטסטוואַ" (די גייסטיג־ביב־לישע ברודערשאַפט), ווי שטרעבען פון דער יודישער יוגענט אָפּצוטרייסלען זיך פון דעם תלמודישען פעריאָד און פון דעם בורזשואַזען לעבענס־פיהר און אַריבערצוגעהן צו אַן אַרבייטאָרישען לעבען,, אַ דורכ געדרונגענעם מיט די סאָציאַל עטישע אידעאַלען פון די אַלטע יודישע נביאים.

אָרשאַנסקים און פּאָרטוגאַלאָוו'ס אַרבייטען זע־נען אָבער געווען דורכגעדרונגען פון אַן אַסימילאַ־טאָרישען גייסט, וועלכען איך האָב בעטראַכט פאַר דעם אַבסאָלוט שעדליכסטען אין אונזער לעבען. ביי אָרשאַנסקין איז אין צענטער געשטאַנען דער „פּראָ־בלעם" פון „אָברוסיעניע", „רוסיפיצירונג), פון פער־וואַנדלען יודען אין רוסען; ביי פּאָרטוגאַלאָוון — דער קאַמף אַנטקעגען יעדען נאַציאָנאַליזם בכלל.

אין וויטעבסק וואָלט איך דעמאָלט אויך געקאָנט קריגען אַ היפּש ביסעל ביכלעך פון דער „יעווריעיס־קאַיאַ ביבליאָטעקאַ" (יודישער ביבליאָטעק) און פון דעם חודשזשריפטען „וואָסכאָד". די „יעווריעיסקאַיאַ ביבליאָטעקאַ" איז אָבער ביי מיר נעפּסלט געוואָרען; אַ דאַנק אַ זעהר קאַלטער רעצענזיע אויף איהר ער־שטען באַנד, אויף וועלכער איך האָב מיך אָנגעשטויסען אין דיזעלביגע אַלטע ביכלעך פון די „פּאַטער־לענדישע אַנאַלען". דער רעצענזענט שטעלט אַוועק אַ פּשוטע שאלה : פאַר וועמען גיט מען דאָס אַרויס? אויב פאַר רוסען, זענען דאָך דאָ גענוג ערנסטע רוסישע זשורנאַלען פאַר די ערנסטע אַרטיקלען פון דער „ביבליאָטעק". אויב אָבער פאַר יודען, הייסט פאַרוואָס אין רוסיש? פאַרוואָס נישט אין יודיש?— איך האָב דעמאָלט ממש אָנגעקוואָלען פון אַזאַ ריכטי־גער און עהרליכער שטעלונג צו דער רוסיש־יודישער זשורנאַליסטיק. איך האָב פאַרשטאַנען אַז די „אָב־רוסיעניע", צו וועלכער די רוסיש־יודישע זשורנאַ־ליסטיק האָט געשטרעבט איז נישט גאָר צום האַרצען די סאָציאַליסטישע „פּאַטערלענדישע אַנאַלען", שריי־בען אין רוסיש דאַרפען מיר טאַקע אי פאַר די רוסען, אי פאַר דער רוסיפיצירטער יודישער אינטעליגענץ, אָבער נישט צוליב „אָברוסעניע" און „אַסימילאַ־ציע" נאָר צוליב דעם קאַמף אַנטקעגען זיי פאַר אַנ־אייגענעם יודישען לעבען. מהאי טעמא האָב איך אויך נעפּסלט דעם „וואָסכאָד". עס לוינט זיך נישט צו פּטר'ן צייט אויף שטודירען די ליטעראַטור פון אָט דעם בורזשואַז־ליבעראַלען לאַגער אונזערן ! — אַזוי האָב איך דעמאָלט, און מיין אינזויטיגען נאָר איווען ראַדיקאַליזם דעמאָלט געמאַכט.

ווען איך טראַכט איצטער וועגען מיינע גייסטיגע איבערלעבונגען פון יענער צייט, אַרויסגערופענע פריהער אַ דאַנק מיין וויכוח מיט דעם זיידען און דער־נאָך — דעם צוריקוויז פון דעם נאַראָדאָוואָלישען עקזעקוטיוו קאָמיטעט — איבערלעבונגען, וואָס האָבען דערוועקט אין מיר אַזאַ הייסע תשוקה בעקאַנט צו ווערען מיט דער געשיכטע פון אונזער פאָלק, — פרעג איך מיך : פאַרוואָס איז דעמאָלט אונטער דער ווירקונג פון די דורכגעלייענטע ווערק נישט אויסגע־וואַקסען אין מיר דער בעשלוס אַוועקצוואַרפען אין גאַנצען די פּאָליטיק מיט אַלץ מיטאַנאַנדער און זיך אַ נעהם טון פאַר דער בעאַרבייטונג פון דער יודישער געשיכטע מיט די מעטאָדען פון דער מאָדערנער, דער סאָציאַל־פּאָליטישער געשיכטס־פאָרשונג? מיר נויטיגן זיך דאָך אין אַזאַ געשיכטע נאָך עד היום ! דער ענט־פער איז : ווייניגער פאַר אַלץ האָב איך געקוקט אויף זיך ווי אויף אַ „קאַבינעטנעם" פאָרשער. אויפגעצוי־גען אין אַ פּעריאָד פון אַ שאַרפען סאָציאַל רעוואָלו־ציאָנערען קאַמף, איז אַלץ פאַר מיר געשטאַנען אין דעם ליכט פון זיינע אינטערעסען און פּראָבלעמען, און קלאָר ווערען האָב איך דעמאָלט געוואָלט נישט סתם אין דער יודישער געשיכטע נאָר אין איין־איינ־ציגען פּראָבלעם : דעם געשיכטליכען גורל פון דער סאָציאַלער פראַגע ביי אונזער פאָלק און די וויר־קונג וואָס דער קאַמף פאַר דער נאַציאָנאַלער עקזיס־טענץ, אויף וועלכער ווייס האָט געלייגט אַזוי פיל גע־וויכט, האָט געהאַט אויף יענעם גורל, און קלאָר ווע־רען דערין האָב איך געוואָלט פאַר מיין אייגענעם גע־ברויך אין דעם קאַמף אַנטקעגען דער אַסימילאַטאָ־רישקייט פון די יודישע סאָציאַליסטען.

אָט דאָס איז געווען דער צווייטער וויכטיגער מאָ־טיוו וואָס האָט מיך געצויגען קיין פּעטערבורג.

הינדע לעווי.

אין דער פרעמד

ס'איז גרוי, אומעטיג און קאַלט
אין די מויערען פון פרעמדען אָרט ; —
די לאַמטערנעם קוקען אויף דיר אַנדערש,
זיי דערמאָנען נישט, וועקען נישט דעם נעכטען,
און רעדען נישט קיין וואָרט.

דו בליקסט און שלייכסט,
דו בלאָנדזשעסט און זוכסט —
ווען הינטער־זיך געלאָזען דעם חלום
און לאַנג שוין פערגעסען אין „רוה" —

ווייט פון דער אַלטער היים
ס'טוט אַזוי וויי, אַזוי וויי,
אָבער קיין טרעהר אין אויג איז שוין נישטאָ...

— נישטאָ מעהר די שרעק ;
פאַר ברויט, נאַכט־לעגער, טויט...
נאַקעט איז ס'האַרץ ווי דער אמת.
ס'טוט אַזוי וויי, אַזוי וויי,
אָבער קיין טרעהר אין אויג איז שוין נישטאָ...

מיין ערשטע בעהאנטשאפט

מיטז ים און מיט מענדעלען

פון יצחק קאצענעלסאָן

ו.

איך בין זיכער, אז נישט דאס ערשטע מאל האט דער היימישער אָדעסער עולם מענדעלעס, געהערט איהם רײדען פון קאפוליע, איך בין אָבער זיכער, אז אזוי ווי דעמאָלס אין מיין געגענוואַרט האט ער אײ־בער קאפוליע נישט גערעדט, דאס האָב איך אומ־שולדיגערווייז איהם דערצו אָנגערעגט, איך דער „קאפוליער", ער האט געמיינט, אז איך בין אַ לאָד־זער און עס לאָזט זיך אויס, אז — אַ קאפוליער! און אז שוין יע אַ קאפוליער איז — ווילד! ס'איז אוועק אַ גאנג...

דער קליינער עולם איז מיר פאר יענער שעה געווען דאנקבאר... ווייל וועז נישט איך? די גאנצע ליבע, מענדעלעס, די צארטקייט פון געפיהל, וועלכע ער פערשליסט, בעת'ן שרייבען זיינע סאטירען, אויף זיבען שלעסער, איז ארויס אין דרויסען, ער האט געמאָלען בילדער — וועגען מיר רעדט מען נישט, כאָטש איך האָב קאפוליע נישט געוועהן קיינמאָל פאר די אויגען, די עלטערן און אור־עלטערן מיינע האָבען זי געהאט אין בלוט, און עפּעס־וואָס פון דעם איינגעטיילט אויך מיר אטאוויסטיש אויך פון קאַ־פוליע... אַלע אָטוועטענדע אָבער, וואָס האָבען, אַ דאנק דעם זיידען, געהערט בלויז דעם נאָמען פון אָט דעם ליטווישען פערוואָרפען שטעטעלע האָבען אויס הערענדיג איהם, אויך זי דערזעהן, דערזעהן זי בע־שיינפערליך, דערזעהן קאפוליע, קאפוליע מיט אַלע פיטשעפּוקעס...

— אַ שאָד... האָב איך זעהענזיכטיג און ווי פאר זיך אַ זאָג געטאָן און אָפּגעהאקט.

דער זיידע אָבער וועז ער דאַרף דערהערט ער דאָס, וואָס איינער רופט אויס פאר־זיך...

— וואָס איז איך אַ שאָד?

איך האָב גאָרנישט חושד געווען און האָב וועה־מוטיג צוגעגעבען: אַ שאָד, וואָס איך בין נאָך קיינ־מאָל נישט געווען אין קאפוליע...

— האַ?! האט מענדעלע אַלעמען ארום פער־טייבט מיט אַ מורא'דיגען בריל און מיך געבעך פּמעט ווי דערשלאָגען, דערשלאָגען ביז גאָר, געמאַכט מיר פּעפּרא דערעא — האַ?!

דער זיידע האט טריאומפירט.

— אַ קאפוליער! קוקט, אויף טשיקאווע, איהם אָן. דעם קאפוליער, קוקט אָן אונז ביידען, צ וו יי קאפוליער, איך און ער... נישמעהר איין קליי־ניגקייט: דער אָ, קאפוליער איז נאָך אין קאפוליער נישט געווען...

— רעבט אויף איהם! האט אָפּגערופען זיך איי־נער, אויף וועלכען איך קען קיין שנאה נישט טראָ־גען... — מען גיט זיך נישט אויס פאר אַ קאפּוּ־ליער בעת מען איז אַ לאָדזער, וואָס איז נישט ווייט פון סאָסנאָוויץ... אַ פּוילישע דריפּקע!

די מאָס איז געווען פול!

— זיידע! האָב איך פערביסען אויסגערופען,

— אויב איהר אַליין גאָר זענט אַ קאפוליער, און איהר האט נישט דאַרטען, אין קאפוליע, אזוי פיל זיידעס ווי איך, בין איך מעהר קאפוליער ווי איהר!... און איהר! האָב איך זיך געגעבען אַ הרעה אום צו דעם, צו וועלכען איך קען קיין שנאה נישט טראָ־גען, — איהר, אפשר זענט איהר אַ סאָסנאָוויצער? איך בין אין קאפוליע נישט געווען, און איהר אין סאָסנאָוויץ יאָ, אַ יאָהר אַ גאנץ מיט אַ מיטוואָך.

ער איז געבליבען שטיל ווי אַ קאָטינקע...

— די אַנצוהערענישען שמעקען שוין מיט קאַ־פוליע... יע! האט מענדעלע צופרידען זיך אָפּ־גערופען — ס'איז דער אמת'ער קאפוליער אַנצו־הערעניש!

דער זיידע האט, הפנים, אָנגעהויבען אַביסעל מודה זיין אין מיין אָנגעהעריגקייט צו זיין רעזידענץ..

— יע, אַ בן־עיר מיינער, האט ער נאָכגעגעבען — איהר זענט גערעכט... זיידעס! אַ גרויסע זאַך זיידעס... איך מיין נישט חוקא די רבנים... טאַקי גרויסע רבנים, טייערע זיידעס! נאָר זיידעס פּראָסטע יודען, פּראָסטע חרוקים'ס — אַזאַ יאָהר אויף מיר וואָס פאר אַ גוטע זאַך דאָס איז... שוטים וואָס מען איז! מען צעהלט די יאָהרען לויט'ן פּאַשפּאָרט, מען קוקט אַריין אין די מעטריקעס פון קינדער און קינדס קינדער... אור־אור אייניקלעך — אַ המשך פונם איי־גענעם לעבען — דאָס פערשטעהט מען! פערטראַכ־טען זיך וועגען זיידעס — פע, אָן די זיידעס האט מען פערגעסען, ס'הייסט — זיידעס פערליקענט מען! פערליקענען זיידעס — הייסט אויך פערקיר־צען זיך די יאָהרען... נאָר ווי האט איהר זיך ערשט איצט אַרויסגעכאַפּט? „אַ שאָד!"? אַ שאָד טאַקי, וואָס איהר, איהר גופא, קענט נישט קאפוליע, נישט אַראָפּבאַרג און נישט אַרויפבאַרג, נישט יאַניצקער וועלדעל... און מענדעלע האט זיך אַ קאַפּיטשקע פער־קוקט אויף נעבטיגע טעג, אויף זיין קאפוליע...

ז

— ווי איז דאָס, — האָב איך, נישט ווילענדיג, אָנגעטראָטען דעם זיידען ווידער אויף די הינעראַווי־גען, — ווי איז דאָס? איהר פאָהרט אודאי אָפּט צו קיין קאפוליע?

— ניין! האט מענדעלע אויסגעשריען, איז צוגע־לאָפען, ממש צוגעלאָפען צו מיר, אָנגענומען מיך היים פאַרן האַנד. איך האָב שטאַרק הנאה געהאט — ווייל ס'האט מיר וועה געטאָן, אזוי פעסט האט ער מיך אָנגענומען פאַרן האַנד און צוגעפיהרט מיך — (פאָלג מיר אַ גאַנג!) אין צווייטען עק קאבינעט, צו זיין גרויסער ביכערשראַנק, אויפגעפראַלט זי ברייט און אָנגעוויזען מיר אויף מילטאָן'ס „דער פערלוי־רענער גן עדן". — איהר זעהט, פון דעם ספר אָ, האָב איך געהאט אַמאָל גרויס נחת... איך נעהם איהם דערפאַר יעוצט אין דער האַנד נישט... איך האָב מורא! ב'האָב מורא: ערטער אַזעלכע האָ? קאפוליע ירושלים האָב מורא אז איך וועל דאָרט גאָר נישט געפינען... ניין, אין קאפוליע פאָהר איך ניט!.. איך האָב מורא! און דערפאַר טאַקי — האט זיך מענדעלע צו מיר איינגעבויגען און אײנגערוימט מיר אַ סוד, אָנוויינקע־דיג צום שרייבטיש — דערפאַר „העד איך זיי אין טראָק" און פאָהר ניט אין זייער ירושלים... איך האָב מורא: ערטער אַזעלכע, האָב קאפוליע ירושלים זאָגט זיי ניט, זאָגט זיי גאָר ניט. און אָדעס זאָלט איהר זיך אַ קאַפּעטשקע היטען פאַר דובּאַסאָוו'ן*) איהר געהט אַ העמדעל אַזאַ, נאָר פאַר זיי, — און ניט ווידער אַ וואונק צום שרייבטיש, — פאַר זיי זאָלט איהר זיך היטען מעהרער! טאָמער האט איהר מורא פאַר ירושלים, נעהמען זיי באַלד און נעהמען זיך אָן ירושלים'ס קריוודע, אַ חזקה האָבען זיי אויף איהר, אויף ירושלים, און ווייסען ניט אַז ירושלים איז איך טויזענט מאָל טייערער, טאַקי ווייל איהר האט מורא...

— ע...ע! — האט איינער פון דער כנופיא ביים שרייבטיש אויסגערופען, איינער מיט אַ חוש הריח, — איהר רעדט דאָרט רשעות, זיידע!

דער זיידע האט אומגעקערט צו איהם זיין פנים, אַריבערגעקוקט איבער די ברילען און צעבייזערט זיך:

— רשעות! רשעות! אָהן דעם ביסעלע ר ש ע ו ת וואָלט די וועלט גאָר קיין קיום נישט געהאט! אַ ביסעלע רשעות אַ קאַפּעטשקע שנאה — איז נאָך צו דערהאַלטען... הערט זיך איינ'עט, איהר, איך האָב אַנ'אַרטיקעל אזא, ש נ א ה איהר נאָמען, וואָס שטעלט איהר מיר אַנטקעגען? איהר האט דך ניט וואָס אַנט קעגען שטעלען מיר, שלימעזאַלניקעס וואָס איהר זענט! איהר וואָלט מיר, כדומה למשל, געקענט שלאָ־גען מיט אַ ה ב ה, אהבה — אויך אַנ'עניין, האט איהר דאָך ניט! איהר, כת־לצנים, וואָס איהר זענט... איהר האט אַ קאַפּעטשקע ח י ב ת, חיבת ציון... עט! — און דער זיידע האט געגעבען אַ מאַך מיט דער האַנד.

מענדעלע איז צוגעגאַנגען צוריק צום שרייבטיש, געזעצט זיך. ערשט יעצט האָב איך בעמערקט אויפן טיש דעם אמתן בארג פאַפּירען, גרויסע בויגענס און קלענערע, החאַבנע פערשריבענע. איך האָב שטאַרק געוואָלט נאָכטאָן ביאַליקן און נאָך עטליכע, איינ־בויגען זיך און אַריינקוקען אַביסעל אין די פערלעך. איך האָב אָבער ניט געהאט די העזה. ווי איך האָב פערשטאַנען האָבען די וואָס האָבען אַריינגעקוקט אין דעם זיידענס בויגענס ניט געזעהען דאָרט אויף דער הייסער מינוט, גאָר ניט... עמיצער האט זיך אין עפּעס דערמאָנט, אויפגעהויבען דעם קאָפּ צום זיידען און אַ פרעג געטאָן איהם: ווי זיידע, ווי האט איהר פערטייטשט דעם שדכנס אויסדרוק: „איך וועל מיט די נאָז די ערד אַקערן און דער שידוך וועט מיר זיין שידוך!"?

— נו, ווי טאַקי? ווי? זאָגט אדרבא, ווי? האט מענדעלע טשעקאַווע געענטפערט יענעם און געקוקט אויף ביאַליקן — ווי ער וואָלט געזאָגט: איך מיין דיך טאַקי...

ביאַליקס ווייסלען פון די אויגען האָבען זיך ווייטלאָך צעלאָפען און אָט־אָט — ער האט זיך אַר־בער אין זעלבען אויגענבליק גובר געווען. מיט כל הכוחות זיך איינגעהאַלטען: ס'הייסט זאָל זאָגען דער זיידע מען דאַרף ניט בעסער...

מענדעלע האט זיך אַ ווײלע אַראָפּגעלאָזען טי־פער און שטוהל, געלאָזט נידריג פאַלען דעם קאָפּ אויף דער ברוסט אויפגעהויבען איהם ביסלעכווייז הויך, הויך און אַ זאָג געטאָן לאַנגזאַם, אַ קליין ביסעלע אונ־טערן נאָז, ס'הייסט אונטערגעפּאַנפּעט מתוך רצון:

יקוב החוטם את ההר —

והשידוך יהא שידוך!

דער עולם האט זיך גאָר אויף דאָס ניי אויפגע־הייטערט, איך בין פון דעם דאָזיגען העברעאיזיר־טען געלונגענעם זאָץ, ניט אַריין אין אזא גוואַלדיגער התפעלות. יאָ, דער שפּרונג

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

*) אָדעסער גראַדאָנאַטשאַלניק צי גענעראַל־גו־בערנאַטאָר.

געענדיגט די „העסט"!...

מאנאלאג פון אַנ'אַמנעסטירטעז

פון י. אַבערזשאַנעק

— פון וואַנען איך קום?

— פון דער ישיבה, קום איך.

— פון וועלכער ישובה?

— פון דער „מילשא"....

— פאַרוואָס איך בין געזעסען? צוליב אַ קליי־ניגקייט. צוליב אַ טעות: צוליב דער הבדלה. אַנשטאָט שבת צו נאַכט, האָב איך געזאָגט „בורא מאורי האש" — אין אַ פּראָסטען מיטוואָך...

האט מען מיך גענומען אויפן צימבעל:

— היתכן? ווי מאַכט מען עפּעס „הבדלה" אין דער וואָכען?)

— אַ טעות. כ'האָב זאָג איך, געהאט אַ טעות. נו, איז מה רעש? וואָס קומט מיר דערפאַר?

— דריי יעהרליך האט מען געענטפערט.

נו, בין איך טאַקע צוליב דעם „טעות" אָפּגע־זעסען דריטהאַלבען יעהרליך אין דער „ישיבה" אויף דער „מילשא".

אי הערט איהר, יודען, איז מיר דאָרט געווען וואויל. איך בין דאָך „געזעסען אין אַ גדולה"! איך האָב ערשט געוואוסט פון אַ לעבען. דעם אמתן „אָד־פּאַטשינעק" האָב איך געהאט, אַ וואוילטאָג האָב איך מיר „אוזשיעט" — ווער מיר נאָר אַ שטיקעלע גיטס גינט... אַלע מיינע גוטע פריינד, מיין שדכן, דעם ווירט, די שווינער און אַנדערע, גוטע פריינד" ווינש איך אַזאַ ביסעל „עולם הזה"...

וואָס האט מיר געפעהלט? דאָס שעהנסטע און בעסטע. ס'טעלערל פון הימעל האט מען מיר דאָך גע־געבען, אַ גן־עדן, דעם „גן ערן התחתון" האָב איך דאָך געהאט.

געגעסען האָב איך „פּשעפּיסאָווע" לויט דער „שפּייזע קאַרטע", ווי אין אַ פּענסיאָנאַט להבדיל.

געשלאָפען בין איך מיר „וויגאָדנע" — אסור אין גראַנד האָטעל... און איצט די אויפזיכט! מ'האט דאָך מיך „געהיטען" ווי אַנ'אָבן טוב. קיין אויג האט מען פון מיר נישט אַראָפּגעלאָזט. אויף שריט און טריט האט מען מיך געהיטען. ווי אַ בן יחיד'ל. קיינמאָל האט מען מיך נישט געלאָזט איינזאַם. איבעיג האָב איך געהאט אַ „פּענליטער" וואָס האט מיר „טאָוואַזשי־שעט" און מיך כסדר „געבאָוויעט".

און איצט די „טאָוואַזשיסטווע"! ווייסט איהר וואָס פאַר אַ „האַפּראַנע טאָוואַזשיסטווע" איך האָב געהאט? סאַמע „שמיעטאַנקע". קומדים, גאונים, קינסטלער. „פּראָמינענטע פּערזענליכקייטען", אַרעל־לייט — סאַמע „אַריסטאָקראַציע"... אויב איהר גלויבט נישט וועל איך זיי איך פאָרשטעלען.

זרח'ל צעכאָוויעץ

אַ צעכאָווע מייסטער, פון פאַך אַ טאַפּעצירער:

ער האט „געטאַפּט" און „געצויגען".

הערשעל פאָטאָגראַפיסט

אַ זעלטענער פאַכמאַן. וואָס ער זעהט כאַפּט ער אַראָפּ: מלבושים פון אַ קאָרידאָר. וועש פון בוידעם. אַ פּעקעל סחורה פון אַ וואָגען — אַ ספּעציאַליסט פון זיין פאַך.

וואָווע דער קינסטלער

אַ בחור מיט זעלטענע פעהיגקייטען. וואָס די אױ־גען זעהען נעהמען די הענד — אַ „זראָלנע" פער־שווינדעל.

דער „אָפּעראַטאָר".

ער אָפּערירט נישט קיין שליעפּע קישקע, נישט מערידען, נישט קיין גאַל־שטיינער ער „אָפּערירט" אין בענק, אויף דער באַהן, „פּערקעהרט" אין די רייכסטע הייזער — אָן „אַסאַביסטאַשטש"...

דער „בראַמקאַזש".

אַ בחור מיט אַנ'אוריגינעל. אַ זעלטענער „ספּאַר־טאָוויעץ". נישט קיין מיטגליד פון „הכוח" נישט פון „מכבי". דאָך איז ער אַ גוטער „בראַמקאַזש". ער טרעפט איבעיג אין „טויער" אריין. אַ חוץ דעם איז ער אַ גרויסער חכם. אויף זיין מצבה וועט זיין אויסגעקריצט: „בחכמה פותח שערים".

דער „עקספּאַרטער".

אַ טייער מענשעל, אַ גאָלדענע נשמה, אַנ'אָנגע־זעהענער סוחר, אַ הורטאָוניק פון ...לעבעדיגע קור־טשאַקעס. די „צענטראַלע" האט ער אין „בוינע", אַ חוץ פיליעס. מאַכט ריזיגע אָבראָטען, אַ בראַנזשיסט פּערווי סאָרט.

אקצ. געז. ג. ג. ר.

ווייסט איהר ווער דאָס איז? דאָס איז אַ דירעק־טאָר פון דער היגער אקציען געזעלשאַפט „אקציען גע־זעלשאַפט ג. ג. ר."

— וואָס? איהר קענט נישט די דאָזיגע „ספּול־קע אקצינע"? ווי אזוי זאָלט איהר וויסען? וואָלט איהר אָבער געווען אין דער „ישיבה" אויף דער „מילשא" וואָלט איהר דאָך געוואוסט, אַז די ראשי תיבות „ג. ג. ר." מיינט מען: גנבה, גזלה, רציחה.

האָב איך טאַקע דעם כבוד פאַר איך פאָרצושטע־לען דעם דירעקטאָר פון דער אקצ. געז. ג. ג. ר. און ווייסט מיט וואָס פאַר אַ „שמיעטאַנקע" איך האָב גע האט צו טון, ווער מיין „טאָוואַזשיסטווע" איז גע־ווען.

נו, פרעג איך אייך, וואָס האט מיר געפעהלט? ס'איז דאָך מיר געווען וואויל ווי די וועלט. אַז אַ „דאַפּראַנע טאָוואַזשיסטווע" האָב איך געהאט, געגע־סען האָב איך „פּשעפּיסאָווע", לויט דער שפּייזע־קאַרטע, געשלאָפען בין איך מיר „וויגאָדנע" ווי אין גראַנד האָטעל. אָפּגעהיטען האט מען מיך ווי אַ בן יחיד'ל, און אַ חוץ דעם בין איך דאָך געווען בע־שיצט פאַר בעלי חובות, סעקוועסטראַטאָרען, שלעק און אַנשיקעגנישען, פאַר דער טיר, האָב איך געהאט שטעהען אַ שומר, מיט אַ שיסער אין דער האַנד און טאָמער האט זיך צו מיר געוואָלט אַריינכאַפּען אַ בעל חוב, מיט אַ פּראָטעסטעל, איז ער דאָך מיטן חיות נישט זיכער געווען... אַ לאַכטיג לעבען האָב איך דאָך געהאט, אין דער „ישיבה" אויף דער מילשא.

איצט איז ביטער, אַנ'אַמנעסטיע האָב איך גע־דאַרפט? אויף וועלכע כפּרות? אַז ווי כ'בין נאָר אַ־רויס אויף דער פריי האט מען מיר כסדר גענומען גע־בען שלום עליכם:

— שלום עליכם, וואָס הערט זיך מכוח דעם פּראָטעסטעל?

— שלום עליכם, ר' סענדער. וואָס וועט זיין מיטן דירה געלד?

— שלום עליכם מחותן, וואָס וועט זיין מכוחן נדן?

— שלום עליכם טאַטעשי, וואָס וועט זיין מכוח אַ ווינטער מענטעלע?

— שלום עליכם, געשפּאַן מיינער, ווען וועסטו אויסלייזען דעם פּאָקען פּאַלטען פון לאָמבאַרד?

— „דזשיען דאָברי, נאַקאַז פּלאַטניטשי"

— „דזשען דאָברי, זאַלעגלי פּאָדאַטעק".

כסדר שלום עליכמס און דזשיען דאָברי'ס. איין מעקע ארויס און אַ צווייטע מעקע אַריין, איך ווייס נישט וואָס עס טוט זיך מיט מיר. איך בין שוין אָפּ־געוואוינט פון די שלום עליכמס און פון די דזשיען דאָברים. דריי יאָהר האָב איך געהאט מנוחה, כ'האָב נישט געהערט מיין ווייבס בעקאַנטע זמר'ל: „מאָ־זשע מאָש?" דריי יאָהר נישט געזעהען קיין „טעד־קע" פאַר די אויגען, און פלוצים נאָדיר אַנ'אַמנעס־טיע. אַנ'אַמנעסטיע אויף מיין קאָפּ. ווער האט זי גע־דאַרפט ווער? ווי וואויל איז מיר געווען ווען איך בין מיר געגאַנגען אין מיינע גרויע תחתונים מיטן קאַפּעלע אויפן קאָפּ. ווען איך האָב געהאט אַנ'אומ־זיסטע דירה, אַנ'אומזיסטען פּענסיאָנאַט. ווען עס איז געשטאַנען אַ שומר פאַר דער טיר מיט אַ שיסער אין דער האַנד און נישט צוגעלאָזט די בעלי־חובות צו מיר. ווי נעהמט מען היינט אזא שומר פאַר דער טיר!...

דאָס ערגסטע איז וואָס איך דערקען נישט קיי־נעם.

מיט דריי יאָהר צוריק איז מיין ווייב געווען אַ „טשעמנע שאַטינקע" און איצט איז זי אַ „יאַסנע בלאָנדינקע". מיין עלטסטע טאָכטער איז אין משך פון די דריי יאָהר... יונגער געוואָרען מיט צעהן יאָהר. מיין סטרוזש וואַלענטי וואָס האט מיט דריי יאָהר צוריק געוואוסט נישט מעהר ווי דריי זאַכען: שפּרי־צען קעהרען און פּיאַנטקאָווע, איז געוואָרען אַ „יו־דען־קענער" און שרייבט אַרטיקלען אין „אָרגאַני־זאַציק".

סטאַשעק דער טויבענכאַפּער טראָגט אַ סטו־דענטסקע היטעלע מיט אַ גראָבען שטעקען אין דער האַנד, און ס'פּאַסט איהם נישט צו זיצען אויף איין באַנק מיט די זשידעס.

אויף די מערק איז געוואָרען אַ סעזאָן, און „מ'רייסט" סחורה פון די הענד.

איינגאַנצען דריי יאָהר און ווי אַלץ האט זיך גענד־דערט. וואָלט איך אָבער ווייטער געווען אין דער „ישיבה" וואָלט איך דאָך נישט געוואוסט פון די אַלע צרות. וואָלט איך דאָך נאָך היינט געווען אויף קעסט.

אַנ'אַמנעסטיע אויף מיין קאָפּ!

פּוּנם ספרים = אלמער

אין הינטערגרונד פון יודיש־ באלעבאטיש־דעקאָ־ריטען חדר — א גרויסער ספרים־אלמער קאָמבינירט ...ווי, אז זיינע טירען זאָלען זיך אין א בעשטימטען ...מענט עפענען.

אויף דער אוואנסצענע זיצט דאָס **מיידעל** אין ...ין פון אַ ליכט און לייענט אַרויס פון אַ ביכעל.

דאָס מיידעל:

אַניאויסטערליש - פערטראכטעם ליד!

— „און אַט אזוי— פאר מאַרגען-רויט נישט זיבער,
„עס איז דער נעכטיגער, פערלאָפענער געדאנק
„און צוגעטוליעטע, דערשראָקען-שטילע, שטייען ביכער
„אין פינסטערניש פון דער פאַרמאַכטער ביכער־שאנק...
„ביינאכט — אין שטומער נאכט עס וואכען ספרים,
„און ווען זעהן און הערן ס'איז אין נעכט פאַשערט,
„דער הערט, ווי ס'טאַפּטשעט זיי דער ביכער-וואָרעם
„און טיפע ביכער-זיפצען טרויעריג ער הערט...
„אַט פלוצים גיט דער אלמער שטיל א סקריפּע,
„עס עפענט זיך א טיר גאָר ברייט און ס'פראַלט ארויס
„אַ לעבעדיגע פלינקע מויז — און מיט אַ כליפּיען
„זי שלאָפט נאָך זיך אַנ'אויסגעטריקענטע א שווארצע רויז . . .

...פאַרט אַן דעם קאָפּ אין בוך, איינשלאָפענדיג):
„און אַט אזוי, פאר מאָרגען-רויט נישט זיכער,
„עס איז דער נעכטיגער, פערלאָפענער געדאנק —
„און צוגעטוליעטע, דערשראָקען-שטילע שטייען ביכער
„אין פינסטערניש פון דער פאַרלאָזטער ביכער-שאנק...

אז **דאָס מיידעל** שלאָפט איין מיט קאָפּ אויף ...האנט שלאָגט 2 דער זייגער. דעמאָלט עפענען זיך־די ...טירען- פונים ספרים־אלמער, און עס שלייכען ארויס ...ן זייערע „רוקענסיי די ספרים גופא.

קרבּן מנחה־סידור:

פו-פו !...
עס איז דערדישעט דאָ צו ווערן ממש!
איך — דער באָבעס קרבן מנחה-סידור
ליג דאָ צווישען רומעל ספרים
אָרעם צו אָרעם
לעים מיינע ברידער —
און די גאנצע געשיכטע איז מיר שוין דערווידער . . .
אז דער כפל שמונהדיגער מחזור פון די שלוש רגלים
זאָגט: סיאיז ענג און שמאָל איהם ...
סיאיז דער סאַמער אַמסטערדאמער ש״ס
נעבעך איינגעשרומפען בלאַס!
דאָס קן זישריל?
אוי, פרעגט נישט בעסער —
אמתיע סוכאָטעס
האָט עס! . . .
און דער רמב״ם
סטענקעט סתם:
פיזענען — זאָגט ער — נייע דאָ מחזורים
און — דאָקטוירים . . .
ווידער — אויף דעם שולחן ערוך דאָ דער שם איז,
אז שוין מעהר ער איז אויפן עולם האמת!
און דאָס משניות'ל —אוי-אוי-אוי —
פרעגט אויך שוין גאָרנישט,
עס מאַכט אַזעלכענע העויות,
וואָס אָנקוקען מען טאָר נישט!...
ליגען אַלע מיר דאָ איינגעלייגט און שווייגען,
משטיינכעזאָגט, וואָס האָבן מיר צו דאגהן!..
אָבער איך, די גראָבע קרבן-מנחה

פון דער באָבע דאָבע
בין א דיקע אָסאָבע!
זאָל מען נישט זיין געפרובט —
איך ברויך לופט:
פו-פו...

צאינה־וראינה:

(מיט אַ ניגונדל)
א גוטן-אָוועגט, קרבן מנחה-סידור,
וואָס טוסטו עפּיס דאָ אין דרויסען?!

קרבּן מנחה־סידור:

און דו, וואָס מאכסטו, יודענע,
נאָך אַלץ דו האַלסט זיך אינים גרויסען?..

צאינה־וראינה:

אָט, מיהאָט מיר ארויסגעריסען
די מעשה „יוסף מיט זיינע ברידער"...
מיהאָט אין מיר איבערגעלאָזט די בריל..
און איך בין נאָך אַלץ די יענע
פרומע אונצופרידענע יידענע —
די צאינה-וראינה....

קרבּן מנחה־סידור:

קוקט עמיצער אין דיר אריין?

צאינה־וראינה:

מאַכסט חוזק — רעדסטו נארישקייטען,
ווי פאלט דיר איין —
מיעט קוקען אויף אַניאלט
צוקנייטשט געשטאַלט?..
אפילו דער „עין יעקב" מיטן „מעבר יבוק"
גיבען נישט אויף מיר א שיקל....
און כאַפּען זיי אַמאָל א זייטיג קוקיל,
איז עס ווערט נישט מעהר —
אַ — — כיזוייס
אַסור, א שמעק טאַבעק..
אז זיי זעגען — זאָגט מען — אויך שוין נישט פון הי.

ב י י ד ע:

— כי-כי-כי!... כי-כי-כי!..
טאַקי תקיף
דער עין יעקב
מיטן מעבר יעבוק!..

מגילת אסתר:

און אָט בין א י ך,
אין זילבער-שיידעלע
די מלכות-מיידעלע
אין זילבער-שיך...

קרבּן מנחה־סידור:

— א גוטען אָוועגד דיר,
ליב שוועסטער אסתריל!

צאינה־וראינה:

— אַ שיינער גוטען אָוועגד דיר,
ווילקאָמען?

קרבּן מנחה־סידור:

— סימאַכט עפּעס דער אַלטער רשע, המן?

צאינה־וראינה:

ימח שמו
אַניאויסמעקעניש זאָל קומען אויף זיין נאָמען!

ביידע אלטע:

ער לעבט נאָך המן?
נאָך אַלץ דיזעלבע פּליאַגע?

אַזאַ מין שמות־דיאלאג

מגילת אסתר:

נישקשה!.. א דאנק אייך פאר דער פראגע.
ער א י ז אונז באָרכאָשעם בקו הבריאָה —
ווי אַלע דעה-זאָגער קלוגע:
פריש, געזונט און גוט משוגע...

קרבּן מנחה־סידור:

נאָך אַלץ דערזעלביגער ויהי בימי-מנגן?...

צאינה־וראינה:

און דו, מגילת אסתריל,
ביזט אַלץ נאָך —אלץ אַ צנועה?..

מגילת אסתר:

אז קיינער טשעפעט מיך נישט,
אַז קיינער וויקעלט מיך נישט אויף,
מען גיט זיך נישט די מיה....

ביידע אלטע:

— כי-כי-כי..
— מען גיט זיך נישט די מיה...

מגילת אסתר:

דאַכט זיך נאָר...

ביידע אלטע:

— וואָס דאכט זיך דיר?

מגילת אסתר:

דאכט זיך —
אז מען גייט מיר גאָר פאַרזעצען....

קרבּן מנחה־סידור:

האָב קיין מורא נישט —
מען גייט שוין כאַפּען לויפען קויפען!
מען מיינט אוודאי
נישט דיין אַרמוט
פון פאַרמעט,
נייערט, טייערע, דיין זילבערן שיידעלע!...

צאינה־וראינה:

באשר-בכן מיר ביידע זענען געל פאַפּיר
„געשווועלען" מיר נישט דעם גביר....

קרבּן מנחה־סידור:

אזוי איז עס, פאַניענקעלע,
טייער מיידעלע:
סיאיז זיך נישטאָ וואָס צו שעהמען,
און וואָס זיך איבערנעהמען...

מגילת אסתר:

אלטע האָבען ליב...

ביידע אלטע:

וואָס ליב?

מגילת אסתר:

אונטערשטעלען עמיצען א בענקעלע....

שמ״ר־ראָמאַן:

באָן-סואַר, מעדאַם....

די ביידע אלטע:

— מעדאַם־שמעדאַם...
— וואָס איז דאָס ווידער —
סיאַראַ מין משלחת?...

שמ״ר־ראָמאַן:

איהר ווייסט דאָך מן הסתם —
קיין סוד איז נישט פאַרהאַן ...

מגילת אסתר:

זאָג, ווער האָט דיך גערופען?

פון משה בראָדערזאָן

די ביידע אלטע:

— ווער ביזטו, חצופה?

שמ״ר־ראָמאַן:

איך בין פון שמ״ר דער ראָמאַן,
און בין מיט אייך יד אחת..

מגילת אסתר:

א קנאַפּער יחוס און אַ קליינער נחת...

שמ״ר־ראָמאַן:

די מעשיות מיט די פרינצען מיינע
פון דעם אדעליגען בלוט
זענען שוין קאַפּוט....

צאינה־וראינה:

— א וואַזשנע טענה..

קרבּן מנחה־סידור:

— צע-צע-צע-צע.....
— א שיינע-ריינע העצע!.

שמ״ר־ראָמאַן:

די פרינצען טוט מען שוין נישט שעצען...
און כיליג דאָ אונטען אין דער ביכער-שאַנק,
אין אמתיע געהאַקטע צרות....

ביידע אלטע:

— ביזט נישט קראנק צו ליגען!
— סישאַדט נישט, ווער געפרובט
מיט אונזער פאַרגעניגען.

מגילת אסתר:

ווען סילאָזען שוין נישט איבער אויף דיין פנים
אפילו— פליגען קיין בולטע סימנים..

שמ״ר־ראָמאַן:

האָטיס רחמנות יידענעס איהר פרומע,
פערגרעסערט נישט מיין פיין,
טוט נישט פרובען
אַניאָרימען בעל תשובה,
פון דער פערגעסענהייט ארומגענומען,
אן לאָמיר גיין אין אונזער רוה אריין!

דער **שמ״ר־ראָמאַן** זינגט זעהר און זעהר טרויעריג — פריהער אליין, און דערנאָך מיט אלע— דעם דאָזיגען ראָמאַנס:

אַך, סיאיז געווען אַמאָל אַ צייט,
א צייט פון גליק און האָפען,
אצינד איז די געשיכטע ווייט:
מען שלאָפט מיט אויגען אָפען...
פערשטויבט, פערגעסען זענען מיר,
אין שאַנק-געדראנג פערגעסען:
סיאיז נישט קיין יחוס, נישט קיין ציר
א פרינץ מיט א פרינצעסין...

אַך, טויט און שטיל לבנה שיינט —
דער פנים הויך דעם נביאים,
און קיינער קומט אַחער נישט היינט
צו אונז אויף קבר אָבות....
געווען אַמאָל א לעבען שיין,
אַנומעלט — אַ געראָטענס...
איצט לאָמיר אַלע שטיל דאָ גיין
א טויטען-טאַנץ פון שאָטענס....

בעתין טאנץ — שעפּטשעט **דאָס מיידעל** פון שלאָף: „און אָט אזוי פאר מאָרגען־רויט נישט זי־כער"... די ספרים גייען צוריק אין זייער רוה אריין, און טוען זיך אָן אין שלייערן פון שטויב.

געבוירענע און דערוואַרבענע פעהלער ביי קינדער

פון ד"ר י. האַנדזעל

דאָס אויסגעוועכנעטע היפּט - געלענק

צווישען די געבוירענע פעהלער, וואָס ווערען ...נישט שפּעטער בעמערקט, שפּילט דאָס אויסגעוועכ־נעטע היפּט־געלענק אַ גרויסע ראָלע. ס'לאָזט זיך ...זוער בעשרייבען וויפיל עס ווערט אין דעם פּרט גע־...זינדיגט מצד די עלטערען לגבי די קינדער, און מצד איהר לגבי די עלטערן און קינדער. מען מוז אָבער ...עהרליך, אָהן אויפריכטיג צוגעבען, אז א גרויסער טייל פון דעם חטא ליגט אויף די דאָקטוירים ווייל ...א סך פון זיי דערקענען נישט דאָס לידען גענוג פריה ...אָהער ווען זיי געבען זיך נישט אָפּ א חשבון פון דעם ...מין קראנקהייט, פערשטעהען זיי נישט איהר וואָגיג־...קייט, פערטרייסטען די עלטערן און פערשפּעטיגען די ריכטיגע צייט צו דער בעהאנדלונג.

דערפאַר זאָל און מוז די מוטער פרעגען תיכף ...מיד אַנ'עצה ביי א פאכמאַן, ווען איהר קינד הויבט אָן צו הינקען בשעת זיינע ערשטע געה־פּרובען. זי ...דארף נישט פריהער רוהען, ביז די סיבה פון דעם הינקען ווערט נישט בולט, סיי דורך געגוי אונטער־זוכען סיי דורך רענטגען.

א געזונד קינד הינקט נישט, הינקט ער יאָ, איז עס נישט קיין געוואוינהייט אָדער א שלעכטע מידה, עס איז א קראנקהייט! די עלטערן זאָלען זיך נישט לאָזען פערטרייסטען און אָפּפערטיגען מיט דעם בע־קאנטען זאָץ: „עס וועט זיך אויסגעהען און פער־וואקסען".

וואו און ווען טרעט די קראנקהייט אויף און וואָס זענען איהרע סימפּטאָמען?

זי איז דער אָסטעסטער געבוירענער פעהלער, ...בעפאַלט מיידלעך דריי מאָל אזוי אָפט ווי יונגלעך. ...אייטזייטיג איז די היפּט אויסגעוועכנעט פיר־מאָל ...אָפטער ווי ביידע־זייטיג, די לינקע זייט הייפיגער ווי די רעכטע. די קראנקהייט איז אָפט גע'ירשנט.

א קינד, מיט אַנ'אויסגעוועכנטען היפּט־געלענק ...ווינגט זיך אריבער אויף דער זייט פון דעם אויסגע־וועכנעטען געלענק, און עס האָט א „וואַטשעלענדי־גען" גאנג, ווי א קאַטשקע, ווען ביידע זייטען זענען קראנק.

אָפט בעמערקען די עלטערן אז איין פיסעל איז קורצער, ווי דאָס אנדערע. און „ווייל דאָס קינד האָט פחד פאר דעם דאָקטאָר, געהט מען צו א שוס־טער אָדער צו אַנ'אנדערען הילפס־גרייטען פערשוין, מען לאָזט מאַכען א העכער שוכעל, און די בושה איז פערדעקט. דאָס איז אָבער דער גרעסטער און אומ־פעראַנטוואָרטליכסטער פעהלער מצד די עלטערן, ווייל דאדורך ווערט דער אויסגעוועכנעטער היפּט־קאָפּ ארויפגערוקט נאָך העכער און דאָס חולאת ווערט נאָך ערגער, שפּעטער ערשט ווערט מען געוואָהר, אז עס איז צו־שפּעט און אפילו מיט אן „אָפּעראַציע" קאָן מען שוין נישט העלפען.

קוקט אייך צו צו די מענשען וואָס זענען צו־שפּעט, אָדער בכלל נישט בעהאנדעלט געוואָרען! מיט מיה קאָנען זיי זיך בעוועגען. דער בעקען איז פאָר־געגייגט, דער חוט־השדרה איז געבויגען. ביי יעדען שריט פערשובט זיך דער ביין אויף דעם בעקען און רופט ארויס שמערצען. די מוסקולען זענען פער־קירצט, זיי קאָנען נישט האלטען דעם אויבער־קער־פער, ביי יעדען שריט וואַקעלט האָס קינד פון איין זייט אויף די אנדערע.

בעדענקט מען ווייטער אז דאָס 6—7טע לעבענס־יאָהר איז די שפּעטסטע גרעניץ, ביז וועלכער מען קען נאָך העלפען ווערט קלאָהר ווערען דער דרינגענ־דער געבאָט וואָס שנעלער צו זוכען הילף.

קומט דאָס קינד אין ערצטליכע בעהאנדלונג, ווערט קודם כל געמאכט א רענטגען בילד, בכדי קלאָר צו מאכען וואו עס זיצט דער קאָפּ, פון דעם ביין, ווי עס זעהט אויס די „„פאן", און וועלכער דער קאָפּ זיצט. איז די „פאָן" פון וועלכער דער קאָפּ איז ארויסגעגליטשט טיף, גוט אויסגעבילדעט, זענען פאראַן אויסזיכטען, כמעט די זיכערהייט, אז די אָפּע־ראציע וועט געלונגען.

א דאנק דער ערפינדונג פון דעם בעקאנטען ווי־נער פּראָפעסאָר לאָרענץ איז די אָפּעראַציע א „נישט בלוטיגע". מיט ספּעציעלע האנד־גריפען, ברענגט מען צוריק דעם קאָפּ פון דעם ביין אויף זיין ריכטיגען אָרט און דערנאָך לעגט מען ארויף א גיפּס, וועלכער בלייבט 2 חדשים. נאָך 2 מאָל בייט מען דעם גיפּס, וועלכער בלייבט ליגען צו צוויי־דריי חדשים, אזוי אז די גאנצע בעהאנדלונג פערנעהמט ארום 6-8 חדשים יעדעסמאָל מאכט מען א רענטגען בילד בכדי צו קאָנ־טראָלירען צי די לאגע אין שטענדיג געבליבען א גו־טע, א ריכטיגע.

אָט די לאנגע צייט פון בעהאנדלונג און דער גיפּס, אין וועלכען דאָס קינד מוז ליגען שרעקט אָפּ די עלטערן, וועלכע „זשאַלעווען" זייער קינד. און לאָזען דעם איינגריף דאדורך נישט מאכען. עס מוז אויסדריקליך בעטאָנט ווערען אז די קינדער פערטראָ־גען די גאנצע בעהאנדלונג, מיט דעם גיפּס זעהר לייכט, און גוט. עס ברענגט אין זייער בעפינדען, וואוק־סען און ערנעהרונגס מצב קיין שום שטערונג נישט. זיי געוואוינען זיך צו די אַלע שוועריגקייטען זעהר שנעל. פאסען זיך צו־און אין א קורצער צייט האָבען זיי עס פערגעסען, ווען זיי וואקסען אונטער זענען זיי זעהר דאנקבאר זייערע עלטערן וואָס זיי האָבען עס ארויסגעראַטעוועט פון דעם לעבענס-לענגליכען מצב פון א קריפּעל.

נאָך דער גיפּס־בעהאנדלונג, האלט דאָס קינד דאָס פיסעל נאָך א צייט לאנגע בויגען. מיט מאסאזש און ספּעציעלע איבונגען ברענגט מען עס שנעל צו דער נאָרמאַלער לאגע. מיט געוואלט דארף מען דאָס פיסעל נישט ארוימשלעפען, ווייל מען קאָן דערביי דעם קאָפּ פון דעם ביין ארויסשלעפען פון זיין נאָר־מאַלער לאגע און די גאנצע ארבייט געהט ווידער לאיבוד.

איך מוז נאָך בעמערקען אז אין דעם לעצטען יאָהר האָט ווידער א ווינער פּראָפעסאָר ארויסגעפונ־נען א מעטאָדע צו בעהאנדלען דאָס אויסגעוועכנעטע היפּט־געלענק פון גאנץ קליינע קינדער — ביז א יאָהר — אָהן גיפּס. עס ווערט דעם קינד ארויפגע־לעגט א מין אפּאראַטעל עהנליך צו שלייקעס, אויס לייוונט. דאָס קינד פערטראָגט עס נאַטירליך זעהר לייכט, מען קען דאָס קינד וואשען, באָדען, עס איז א געוואלדיגע פערבעסערונג און ערלייכטערונג ספּע־ציעל פאר גאנץ קליינע קינדער, אויב מען קאָן זיי ער־שפּארען דאָס חדשים־לאנגע טראָגען פון גיפּס. נאַ־טירליך מוז די קראנקהייט אין דעם פריהען סטאדיום דערקענט און ענטשפּרעכענד אָפּגעשאצט ווערען. דאָס פאָדערט אין א גרויסער מאָס אָפּ פון דער מוטער און דעם בעהאנדלענדען דאָקטאָר.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

די קאַמפּפען פון די ערשטע יודען, בעת זייער אַריינדרינג אין דער לאָדזער טעקסטיל-אינדוסטריע

פון ד"ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

די ערשטע יודען, וועלכע האָבען טראָץ די ווידערוויליגע שטרעמונגען דערגרייכט דעם געוואַרטען ציל און האָבען זיך בעוויזען צו דערהאַלטען אין דעם פרישטאויס־געיועהלטען בערוף, זענען געווען: אהרן גערשאָן, אַראָלף (אברהם) ליקערניק און אברהם פרידמאַן.

אהרן גערשאָן, אָנקומענדיג קיין לאָדז פון דעם קליינעם שטעטעל כאָרעטש (,,כאָטש"), האָט ער, במשך פון עטליכע יאָהר זיך פערנומען מיט האַנדעל און אין 1839 האָט ער געגרינדעט א קליינע וועבעריי פאַר ביינוועל אויסאַרבייטונגען. זיין וועבעריי איז בעשטאַנען פון צוויי וואַרשטאַטען. די וועבער־פערזאַמלונג (,,זגראָמאַדזעניע") האָט תיכף אָנגעגעבען אַן׳אָנקלאַג צום בירגערמייסטער, בעטענדיג, אז ער זאָל גערשאָנען פערווערען דאָס ווייטערדיגע אַרבייטען אויף די וואַרשטאַטען. ווייל ער איז נישט קיין קוואַליפיצירטער מייסטער און זיין פאַבריק האָט ער געגרינדעט נאָר ,,צום שאַדען פון די ביינוועל־וועבפאַבריקאַנטען, כדי צו דערגרייכען א בעסערען רעזולטאַט האָבען די עלטסטע פון דער וועבער־פערזאַמלונג אַרויסגענומען פון אַרסענאַל זייער אַלט, אויסגעפּרובט געוועהר — זיי האָבען געמסרט גערשאָנען, אז זיין פאַבריקעל האָט נאָר דעם ציל צו פערמאַסקירען זיין שמוגלעריי, טראָץ דעם אָבער האָט די מסירה קיין רעזולטאַטען נישט געבראַכט, סוף כל סוף האָט מען גערשאָנען געלאָזט במנוחה און דאָס האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט זיך צו קענען פונאַנדערבּרייטען; אין 1842 שטעלט ער צו דריי נייע וואַרשטאַטען און ער איז שוין בכוח אויסצואַרבייטען 986 שטיק סחורה, אין 1849 ווערט שוין זיין פאַבריק גערעכענט צווישען די גרעסערע האַנדווערקעריען פאַר ביינוועל אויסאַרבייטונג, ער בעשעפטיגט 29 מאַן (דערונטער 4 מייסטערס) און פּראָדוצירט 31 טויזענט 500 איילען קאָלירטען באַטשטשיק. דער ווערט פון זיין יעהרליכער פּראָדוקציע בעטרעפט 3 טויזענד 150 רובעל.

אַראָלף (אברהם) ליקערניק, וועלכען מיר האָבען שוין געקענט אלס סוחר, פון שניט־סחורה, האָט געגרינדעט אין יודישען תחום א פאַרבעריי, ,,וואו ער האָט א דאַנק דער געניועד אויספיהרונג פון די איהם דורך די וועבערס אָנפערטרויטע אַרבייטען, זיך דערוואָרבען זייער פולשטענדיגען צוטרוי און צופרידענהייט". צוליב דעם אָבער וואָס ליקערניקס וואוינונג ,,איז געווען צופיל דערווייטערט פון דעם הויפּטצענטער פון די וועבערס און פאַבריקאַנטען", האָט ליקערניק אין 1841) אָפּגעגעבען א בקשה, אז עס זאָל איהם ערלויבט ווערען איבערצוטראָגען זיין פאַרבעריי אין ,,עקסטרע רעוויר". אין זיין בקשה האָט זיך ליקערניק פערוּפען אויף זיין גרינטליכען קענען די פאַרבער־קונסט, וואָס עס בעווייזט ,,דער פאַרבער־בריף פון עלטסטען אמט פון דעם פאַרבער־צעך" (אין טשענסטאָכאָוו פון וואַנען ליקערניק איז אָנגעקומען) ווי אויך אויף דער ,,לויבענדיגער בעשייניגונג פונם טשענסטאָכאָווער מוניציפּאַליטעט".

די שטאָטישע מאַכטהאָבער האָבען זיך נישט גייענטיג בעצויגען צו ליקערניקס בקשה ,,הגם (ליקערניק) קען לייענען און שרייבען אויף פויליש און טראָגט נישט קיין יודישען טראַכט, וואָס אונטערשיידעט איהם פון אַלע אַנדערע איינוואוינער". אין זיין מיינונג האָט דער בירגערמייסטער בפירוש אונטערשטראָכען קאָנקורענץ־טעמים (,,ליקערניקס אַנשטאַלט... וועט ווערען אומבעקוועם פאַר די דאָזיגע פאַבריקען) און האָט געמאַכט אַן׳אילוזיע צו די וועבערס ווידערווילען לגבי יודען (בעגלייטענדיגע, אָרטיגע אומשטענדען...) לסוף האָט ער, דיפּלאָמאַטיש, איבערגעלאָזט דעם ענין ,,צו דער אויסערליכער דעציזיע פון דער העכערער מאַכט". אין א שפּעטערדיגער שריפט (פון 25 מערץ 1843) זאָגט זיך דער מאַגיסטראַט בפירוש אַרויס געגען דערלויבען ליקערניקן איבערצוטראָגען זיין פאַרבעריי, וואָס דאָס וואָלט געקענט האָבען — לויט דער מיינונג פון מאַגיסטראַט — ,,שלעכטע פאָלגען, ווייל אויך אַנדערע יודען וואָלטען זיך, אונטער פערשידענע אויסרייד, געקענט אַריינשטופּען אין עקסטרע־רעוויר, דורך זייערע כיטרע און אייביג פאַר דער היימישער אינדוסטריע שעדליכע שפּעקולאַציעס, וואָס וואָלט צוליב דער פערמעהרונג פון זייערע משפחות עיגול געוווען אָפּצושוואַכען דעם ווילען פון די אַנדערש־גלויביגע פאַבריקאַנטען זיך צו בעזעצען אין דער שטאָט לאָדז". די גובערניאַלע מאַכט, האָט אין איהר שריפט פון 15 מאַי 1843 זיך געניינט צו דער מיינונג פון מאַגיסטראַט, ,,נאָכמעהר דערפאַר, וואָס א פאַרבעריי איז קיין פאַבריק נישט, נאָר אַן׳איינפאַכע בעשעפטיגונג פון זעהר א קליינעם פערנעהם, וועלכע מ׳קען אויך אין יודישען בעצירק פיהרען". צוליב אָט אָ דעם, האָט די רעגירונגס קאָמיסיע פאַר אינערליכע און גייסטיגע ענינים, אין איהר רעזיזיע פון 28טען יוני 1843, ליקערניקס בקשה אָפּגעזאָגט.

ליקערניק האָט אָבער זיין קאַמף נישט אויפגעגעבען, געגען דער רעזיזיע פון דער קאָמיסיע פאַר אינערליכע און גייסטיגע ענינים האָט ער אָפּגעגעבען א רעקורס אין וועלכען ער וואַרפט, קודם כל אָפּ דעם פאָרוואָרף אז זיין פאַבריק קען נישט זיין נוצליך דעם לאַנד און קען קיין שום נייעס אין דער לאַנדס־פּראָדוקציע נישט אַריינברענגען. ,,מען דאַרף — שרייבט ליקערניק — אונטערשיידען פון א פאַרבעריי פון רויהען־גאַרן, וועלכע ווערט פון מיר געפיהרט, ביז אַנדערע פאַרבערייען. די אויפגאַבע פון אזא פאַבריקאַנט ווי איך, איז די כעמישע פאַרב־קאָמבינאַציע, לויט די מוסטערען און פּרובען, פון אויסלאַנד אַריינגעבראַכטע". ווייטער ברענגט ליקערניק א בעשייניגונג פון זיין קליענט ,,פראַנצישעק סיבער, דעם אויסגעצייכנעטסטען פאַבריקאַנט אין הלכות אַריינברענגען די נייעסטע מוסטערען, וועלכער דריקט זיך אויס אין זיין בעשייניגונג, אז די אויסגעפיהרטע פאַר איהם אַרבייטען, לויט די געוויזענע פּרובען. האָב איך אויסגעפיהרט צו זיין גרעסטער צופרידענהייט און דאָס גיט מיר די בכורה פאַר אַלעמען". לסוף בעצייכענט ער, אז ,,שוין פון פריהערסטען עלטער קלייד איך זיך אין לאַנדעס בגדים" און זאָגט צו אז זיינע קינדער, וויבאַלד זיי וועלען קומען אין שולעלטער וועט ער זיי שיקען אין די לאַנדס־שולען. (אַלע קינדער ליקערניקס האָבען שוין ,,אייראָפּעאישע נעמען: יוסטינע, פרידעריק, לעאָן און באַלבינע. ליקערניק איז געווען דער ערשטער אסימילאַטאָר אויפן לאָדזער ברוק). לסוף גיט נאָך ליקערניק צו, אז ער דיספּאָנירט מיט א גענוגענדיג פערמעגען, וועלכעס ענטשפּרעכט די פערלאַנגטע פאָרשריפטען. (לויט א רעיענטאַלען אקט, האָט זיין פערמעגען אין מזומן, אין פאַרב, אין פאַבריקס מכשירים און אין די חובות פאַר אויסגעפיהרטע אַרבייטען, בעטראָפען 3 טויזענד 111 זילבער רובעל מיט 85 קאָפּיקעס).

דער אינדוסטריע און קונסט אָפּטייל, וואוהין עס איז איבערגעשיקט געוואָרען ליקערניקס רעקורס האָט אין זיין שריפט פון 27 נאָוועמבער 1843 צו דער רעגירונגס קאָמיסיע פאַר אינערליכע און גייסטיגע ענינים זיך אַרויסגעזאָגט בזה האופן: לאָדז... איז די הויפּט פאַבריקס שטאָט אין קעניגרייך, די דאָרט עקזיסטירענדיגע אַנשטאַלטען פאַר ביינוועל־וועבעריי, זענען פערזעהען מיט פאַרבערייען, נישט בלויז פּשוטע, נאָר אויך מעכאַנישע, איינגעאָרדענט לויט די נייעסטע אויסבעסערונגען, וועלכע געהערען צו קריסטליכע אונטערנעהמער און וועלכע זענען בכוח געגען צו טון די געבראַכען... מיט א ווייט גרעסערען נוץ, ווי די פאַרבעריי, וואָס ווערט אָנגעהאַלטען פון דעם יוד ליקערניק... דער אָפּטייל פאַר אינדוסטריע און קונסט איז אין דער מיינונג, אז די בקשה פון דעם יוד ליקערניק, דאַרף נישט ווערען גינסטיג ערלעדיגט, אַלס אַזעלכע וואָס איז נאָר אויסען שפּעקולאַטיווע אויסזיכטען, וועלכע וועלען זיין שעדליך פאַר די פאַבריקאַנטען פון קריסטליכען גלויבען"...

טראָץ אָבער די אומגעהייערע שוועריגקייטען, האָט ליקערניק נישט אויפגעהערט זיך משתדל צו זיין און עס האָט זיך איהם, הפּנים איינגעגעבען צו געווינען אויף זיין צד די מאַגיסטראַטס־מאַכט וועלכע איז פאַר איהם, אין תחילת געווען נישט גינסטיג געשטימט, ווייל אין מאַגיסטראַטס פּראָטאָקאָל פון 13 מערץ 1844 וועלכער איז איבערגעשיקט געוואָרען דער העכערער מאַכט, איז דער טאָן פון די אויספיהרונגען בכלל אַן׳אַנדערער, ווי די ערשטע אויספיהרען פון דער שטאָטישער מאַכט אין דעם ענין: ,,דער מאַגיסטראַט איז געקומען צו דער איבערצייגונג, אז נישט בלויז אויסערליך, נאָר אפילו אינערליך און מיט זיין גאַנצען אָרט התנהגות, אונטערשיידעט זיך ליקערניק פון זיינע אַנדערע מיטגלויביגע צוליב דעם אָבער, וואָס ליקערניקס פאַרבעריי, וועלכער ערלייכטערט דעם צואייל און די פאַבריקס אָפּעראַציעס, ווערט וואָסאָמאָל נוצליכער פאַר די אָרטיגע פאַבריקאַנטען... דורך דעם דאָזיגען אומשטאַנד ווערט ער געשטעלט אין דער רייה פון די פּערזאָנען וואָס פּערדינען דעם אָנזעהן און די אַפּוטרופּסות פון דער מלוכה, לסוף, ענטשפּרעכענדיג דעם דאָזיגען פּונקט (פּאַר. 2 פון דער בעשטעטיגונג פון פירשט נאַמיעסטניק פון 17 סעפּטעמבער 1825) בלייבט אַראָלף ליקערניק אין דער התחייבות צו בענוצען אין זיין פאַבריק, נאָר מענשען פון זיין רעליגיע... ווען אָבער מ׳האָט די דאָזיגע התחייבותן אין דער היגזיכט געהייסען אין פּראַקטיק אַריינטראָגען, האָט זיך אַרויס געוויזען אז צוליבן רוחק פון מענשען פון דער יודישער רעליגיע, וועלכע זאָלען זיין געאייגנעט צו דער פאַרבער־מלאכה, קען דער דאָזיגער פּונקט, לעת עתה נישט ווערען אויסגעפיהרט, אָבער אין דער צוקונפט וועט ער דורך דעם פּעראינטערעסירטען אומבעדינגט אדורכגעפיהרט ווערען".

די גינסטיגע מיינונג פון מאַגיסטראַט האָט דאָס מאָל בעשטעטיגט אויך די גובערניאַלע מאַכט, צוליב וואָס די רעגירונגס קאָמיסיע פאַר אינערליכע און גייסטיגע ענינים האָט, דעם 13 מאַי 1844 ליקערניקן אַרויסגעגעבען אַן׳ערלויבניש אויף איבערצוטראָגען זיין פאַרבעריי אין דער קריסטליכער פאַבריקס געגענד.

אויף אזוינס האָט ער זיך נישט געריכט

(ערצעהלונג) ● נאָכ׳ן פראַנצויזישען ● פון נ. פערלמאַן

נאָך א האַלב יאָהר פון פּיבערדיגער ליבע האָט דאָס פערליבטע פּאָרל, פילים און מינאַ געמוזט זיך שיידען אויפן גאַנצען זומער. מינאַ, א יונג ווייבעל האָט געמוזט מיטפאָהרען מיט איהר גזועליכען מאַן אין די בערג צום ים, אָרער וואוהין עס זאָל איהם נישט איינפאַלען צו פאָהרען... אך, יונגע לעהרערינס, נישט אַלעמאָל, ווייזט אויס, איז עס גוט צו האָבען א מאַן, ווען אפילו ער איז, ווי מינאַס מאַן, שטיינרייך, א מענש מיט אַן׳אָפּגענער האַנט און נישט צו ניינעדיג צו וויסען וואָס די פרוי טוט, ווען ער איז נישטאָ אין דער היים...

דער מאָמענט פון געזעגענען זיך איז געקומען. מינאַ איז אַריינגעפאַלען אין איהר געליבטענס אָרעמס און האָט געגומען זיפצען.

— עס וואָלט געווען אזוי גוט, מיין ליבסטער,— האָט זי געזאָגט, — ווען מיר וואָלטען געקענט פערברענגען דעם זומער צוזאַמען... איך און דו — ערגעץ אין א ווייטען פערוואָרפען ווינקעל...

— יאָ, מיין זיס מיידעל, — האָט ער געזאָגט, אַרויסלאָזענדיג זי פון זיינע אָרעמס, — עס וואָלט געווען וואונדערליך, פערבלייב מיט מיר, איך האָב דאָך דיך אזוי ליב.

עס איז אָבער געווען נישט מעהר ווי גערעדט, אין דער אמת׳ן האָבען זיי ביידע זעהר גוט געוואוסט, אז עס איז נאָר א חלום, א וואונש פון האַרצען, וואָס זיי וועלען קיינמאָל נישט קענען פערווירקליכען. פיליפ איז געווען צו אָרים; מינאַ ווידער, איז געווען צו רייך, אָבער נאָר מיט איהר מאַנס רייכקייט, די קליינע מינאַ האָט געמוזט האָבען זיידענע קליידער, פּערל, פּוטערוואַרג, פּערפום, לוקסוס פון יעדען סאָרט.

וואָס, זאָגט אליין וואָלט טאַקע פון איהר געוואָרען אין דער אומבעקוועמער וואוינונג, וואו פיליפ, דער שעהנער בלאָנדער פיליפ, איז געשלאָפען אויף א קאַנאַפּע אָהן ספּרוזשינעס און האָט פערהאַנגען זיין באָד־צימער מיט א פאָרהאַנג פון בלויזען לייווענט, ווייל קיין טיר איז דאָרט נישט געווען?

פיליפ איז געווען אַן׳אָרימער יונג, א קליינער אָנגעשטעלטער אין דערזעלבער באַנק, וואו מינאַס מאַן האָט פערנומען די הויכע שטעלע פון פּרעזידענט. פיליפ האָט צו גוט געוואוסט, וואָס עס האָט איהם געפעהלט, אז ער זאָל גאָר פערלאַנגען פון זיין געליבטע אזא גרויסען קרבן ער האָט צום לעצטען מאָל אַרומגעוויקעלט זיינע אָרעמס אַרום איהר ווייסען האַלז, האָט איהר געקושט לאַנג די אויגען, די ליפּען דעם גאַנצען פּנים, און דערנאָך אַרויסגעזאָגט:

— ווי נאָר דער לאַנגער, שווערער זומער וועט זיין פאַרביי, און דו וועסט זיך אומקעהרען אהיים זאָלסטו, מיין ליבסטע, גלייך קומען צולויפען צו מיר, איך וועל דאָ זיצען אין די אָוועגדען און וואַרטען אויף דיר, איך וועל זיך פון אָרט נישט ריהרען...

— דו וויסט דאָך מיין טייערער, — האָט מינאַ געזאָגט, — אז אויב איך וועל דיך לאָזען אַביסעל צו לאַנג וואַרטען, וועט עס נישט זיין מיין שולד. און איך וואָלט בעסער וועלען נישט שרייבען דיר קיין בריף...

איינמאָל, אין א׳אָוונט, דער זומער איז שוין געהאַנגען א מידער איבער די פעלדער, האָט מינאַ׳ס מאַן פּלוצלונג א זאָג געטון:

— דו ווייסט, איך בין שוין מיד פון דעם האָטעל און פון די זומערדיגע געסט מיט זייער טומעל... אפשר וואָלטען מיר גלייך געפאָהרען אין שטאָט אַריין?

— ביי מיר האָסטו גע׳פּועל׳ט, — האָט זי געענטפערט מיט א שטימע וואָס וואָלט געקענט אויסזעהן גלייכגילטיג, אָבער אין דער אמת׳ן האָט זי געציטערט מיט איינגעהאַלטענער פרייד.

זיי האָבען פערלאָזען דעם זומער האָטעל מיט אַלע זייערע זומערדיגע פריינד. נאָך דעמזעלבען טאָג וואָס מינאַ איז אָנגעקומען אין שטאָט, איז זי שוין געווען אין נאַס, אין דעם הויף, פאַר דער שוועל פון דער וואוינונג, וואו מיט עטליכע וואָכען צוריק האָט זי געהאַט פערלאָזען די אָרעמס פו׳ן איהר געליבטען. אָבער מינאַ האָט איבערגעגליטענט אַן׳אַנדער נאָמען אויף דער טיר. און דער אומבעקאַנטער וואָס האָט איהר געעפענט האָט גאָרנישט געוואוסט פון פיליפ׳ן. מיט א געפיהל פון אנגסט איז זי דורכגעגאַנגען דעם גאַנצען הויף זיך נאָכצופרעגען ביי דער אויפזעהערין פון הויז, אָבער די אויפזעהערין א שווערע פרוי האָט איהר געענטפערט, נישט גאָר איידעל און אפילו מיט א חוזק־שמייכעלע:

— שוין צוויי חדשים אז ער איז אוועק פון דאַנען, ער האָט נישט איבערגעלאָזט קיין שום אַדרעס...

,,ער איז גאָר אוועק אויף א קליינע ווילע׳...— האָט זי געמורמעלט פאַר זיך — ,,ער האָט נישט קיין גרונד צו וועלען מיך פערלאָזען, ער וועט שוין געפינען א מיטעל צו לאָזען מיר הערען פון זיך..."

ווען זי איז אָבער געקומען צו זיך אהיים, האָט דער מוט מיט אמאָל איינגאַנצען זיך אָפּגענומען פון איהר. זי האָט מעהר גאָרנישט געפיהלט, ווי נאָר דעם גרויסען, נישט־געשטילטען הונגער נאָך פיליפּ ליבע, זי האָט זיך פערשלאָסען ביי זיך אין צימער, האָט זיך אַריינגעוואָרפען אין בעט און האָט געוויינט.

אין דער צייט פון מיטאָג ווען זי האָט געדאַרפט געהן צום טיש, האָט זי געפונען אין זיך גענוג כוח זיך אויפצוהויבען זיך האַלטען אויף די פיס און זיך ווייזען מיט אַרויפגעצוואונגענער רוהיגקייט פאַרן מאַן.

זי האָט געפּרובט עסען די זופּ, וואָס דאָס דינסטמיידעל האָט דערלאַנגט, אָבער נאָך די ערשטע פּאָר לעפעל האָט זי אָפּגערוקט פון זיך דעם טעלער און געזאָגט:

— איך האָב א שרעקליכען קאָפּ־וועהטאָג.

דער מאַן האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ פון טעלער און געענטפערט מיט פּראַסטיגער רוהיגקייט:

— עס האָט אוודאי געמוזט זיין א שווערער קלאַפּ פאַר דיר... פיליפ איז אוועקגעפאָהרען און האָט נישט איבערגעלאָזט קיין אַדרעס...

מינאַ האָט געעפענט אויף איהם א פּאָר אויגען, וואָס האָבען נישט געקענט קוקען גלייך, און אַרויסגעמורמעלט:

— וואָס... וואָס רעדסטו?

זי האָט גאָרנישט פערשטאַנען און זי האָט זיך געפרעגט מיט שרעק, צי האָט זיך איהר דאָס אַלץ נישט אָפּגעראַכט, צי האָט זי נישט פון פערצווייפלונג גערעדט אָהן בעוואוסטזיין אין דער הויך, ווי מען רעדט פון היץ.

אָבער דער מאַן האָט זי אָנגעקוקט מיט זיין רוהיגען און גרויזאַמען בליק און האָט איבערגעזאָגט:

— פיליפ איז אוועק און האָט נישט איבערגעלאָזט קיין אַדרעס... אויב דו ביסט נאָך אָפּגעקומען מיט קאָפּוועהטאָג, איז עס נאָך נישט אזוי שלעכט...

מינאַ האָט זיך געמאַכט האַרץ און אַרויסגעפּלאַצט מיט א חוצפּהדיגען טאָן:

— איך ווייס גאָרנישט וואָס דו רעדסט צו מיר!

— איך קאָן עס דיר לייכט געבען צו פערשטעהן, — האָט דער מאַן גערעדט ווייטער, נישט בייטענדיג אַלץ זיין רוהיגען טאָן, — איך וויל טאַקע דן זאָלסט וויסען, אז איך דיין מאַן, האָב עס געפאָדערט פון פיליפּן, דיין געליבטען, אז ער זאָל פערלאָזען די שטאָט, יאָ, איך האָב עס געפאָדערט, און ער האָט מיך געפאָלגט, איך האָב איהם אָנגעזאָגט זומער אַריינגערופען, צו זיך און געזאָגט: ,,פיליפ, איך ווייס וואָס עס קומט פאַר צווישען דיר און מינאַן. איך, דער פּרעזידענט פון דער באַנק, וואָלט דיך געקאָנט גלייך הייסען געהן פון דאַנען. איך וועל עס אָבער נישט טון. איך וועל דיך לאָזען אַרבייטען ווייטער ביי אונז, איך וועל דיר אפילו געבען א העכערונג אין געהאַלט, אָבער דו מוזט גלייך אוועקפאָהרען פון דאַנען און פערגעסען אָן מינאַן, וועסט אַרבייטען אין אַן׳אַנדער שטאָט, אין איינער פון אונזערע אָפּטיילונגען". ער איז געווען איבעראַשט פון מיין גוטסקייט און האָט זיך אָנגעכאַפּט אָן מיין פאַרשלאָג. פון וואַנען האָב איך זיך נאָר דערוואוסט, אז פיליפּ איז געווען דיין געליבטער? איך וועל דיר דאָס אויך ערקלערען. א מענש, זעהסטו, אין מיינע יאָהרען, ווען ער בעגעהט די נאַרישקייט, צו נעהמען זיך א יונג ווייבעל, דאַרף שטענדיג זיין אויף דער וואַך. איך האָב געהאַט מיין פערדאַכט, און געהאַלטען אויף דיר אַן׳אויג, איך האָב אָנגעשטעלט א גוטען דעטעקטיוו און ער האָט מיר אַלץ אָפּגעטראָגען.

דער מאַן האָט גערעדט רוהיג, אָבער זיינע ווערטער זענען געפאַלען מיט דער שווערקייט פון קלעפּ און האָבען אַלץ נידריגער געבויגען מינאַס יונגען קאָפּ.

— איך פערשטעה פיליפ פעהלט דיר איצט שטאַרק אויס — האָט דער מאַן ווידער אָנגעהויבען, — עס איז דאָך אזוי שעהן צו האָבען א געליבטען און זיך מוזען אויסבעהאַלטען מיט איהם ערגעץ אין אַן׳אָרימען צימער... דו וועסט אָבער ביסלעכווייז זיך מוזען צוגעוואוינען צו לעבען א רייך לעבען מיט דיין איינענעם מאַן. און ווער ווייסט, אפשר וועסטו מיט דער צייט געפינען אין דעם נאָך מעהר שעהנקייט, איך רעכען, אז איך האָב דיר שוין גענוג ערקלערט, דו קאָנסט איצט אַרויפגעהן צו זיך און זיך צולייגען שלאָפען, אויב דו האָסט אויף אַן׳אמת א קאָפּ־וועהטאָג איך וועל מעהר קיינמאָל נישט דערמאָהנען מיט קיין וואָרט וועגען דער גאַנצען זאַך, און איך ווינש פון גאַנצען האַרצען, אז דו זאָלסט מיר מעהר נישט פערשאַפען קיין אומאַנגענעהמליכקייט...

מינאַ האָט גאָרנישט געענטפערט, זי האָט געאָטעמט שווער און נאָר געטראַכט פאַר זיך:

,,אזוי גאָר... ער בייזערט זיך גאָרנישט... און איך האָב געמיינט אז ער וועט מיך אויפעסען".

דער מאַן האָט באַלד צוגעגעבען וויך, כמעט צאַרט, ווי מען זאָגט אַרויס א וואָרט פון טרייסט פאַר א שווער־געליטענעם מענשען:

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאג: פאניע שבת הגדול, איין זאך מוז מען דאך צוגעבען, אז אביסיניען איז נישט קיין קולטורעל לאנד.

שבת הגדול: און איך זאג אייך, אז אביסיניען איז א לאנד מיט א הויכער קולטור, איהר האט דארט גנבות, אפערעס. שאנטאזש. איבערפאלען. מארדען, אויף א האהר נישט אנדערש ווי ביי אונז אין איירעפע.

פון אונזער ווערטער-ביכער.

בוידעם: עפילאג פון א מאדערנעם ראמאן און פון היינטיגע געשעפטען.

דלות: הויפט אקציאנער אין די לאדזער אקציען-געזעלשאפטען.

וואג: מאדערנע פרויען ווילען פערלירען און שוואכע ווילען געפינען.

ווייןסוחר: א גרויסער בר־מזל. זיין פרנסה נעהט ווי פון א קוואל.

קריזיס: א ביטערער מאכל, הגם דער סוף זיינער איז זיס. (קרי־זיס).

סעקוועסטראטאר: א מענש וואס ארבייט אויף טיש און אויף בענק.

קוימענקעהרער: א מענש וואס ווערט פערשווארצט ווען ער קומט אויף דער העכסטער שטופע.

חכם: נישט יעדער חכם קאן מאכען א פערמעגען, אבער יעדער וואס מאכט א פערמעגען ווערט ס׳רוב א חכם. א. איטקין

אנטיסעמיט: א פארשוין, וואס האט נישט צו פרעסען, פרעסט ער יודען.

ברויט: אנ׳אלטע המצאה, צו פערשטאפען לייטען די מיילער.

הכנסת כלה: א חברה, וואס מאכט פון אלטע מיידלעך, יונגע ווייבלעך.

געניצען: א זאך, וואס עס קומט פון זיצען אויף א פרעהליכען אווענד אין יודישען טעאטער, און לעזען א פארטזעצונג פון א שפאנענדען ראמאן.

ויזתא: איינער פון די בעסטע טענצער אויף יעדען באל און א „מילי כלאפאק“ ביי אלע מיידלעך.

חזיר: מיינסטענטיילס א גביר.

חמור־קאפ: א קאפ, וואס געפינט זיך אויף די פלייצעס פון א נאצי.

טינט: א פליסיגקייט וואס אז מען קאן זיך נישט דערמיט אומגעהן קומען דערפון ארויס די גרעסטע קאטאסטראפעס, דהיינו: אויב מען שרייבט דערמיט אונטער מלחמה־אקטען, חתונה אקטען, מאדערנע לידער. קריטיק א.א.וו.

דער וואלף און די הינט

פאבעל פון א. איטקין

דער וואלף דער גרויסער ברוטאל,
האט אמאל געהאט א שרעקליכען דורכפאל,
שטאט ארייננכאפען זיך אין שעפסען־שטאל,
איז ער ראפטאם געשווינד,
אריינגעפאלען אין א שטאל פון הינט.
פיהלענדיג ווי זיין בראך איז פארטיג,
האט ער ווי אניעדעלמאן גרויסארטיג,
אנגעהויבען האלטען א רעפעראט;
מיט א זיסען צינגעל פיין און גלאט;
חברים געטרייע, גוטע פריינד!
כיבין צו אייך געקומען היינט,
מיט א ריינעם וועלפישען געוויסען,
א דויערהאפטען שלום צו שליסען,
שנאה, קנאה, מוז געהן אין דער זייט,
נישט פיהרען מעהר קיין שטרייט,
כיוועל אייך העלפען זיך ציוויליזירען,
טאלעראנץ עמאנציפאציע איינפיהרען,
גענוג צו פלאפלען! האבען די הינט געשריען,
פון דיר מוז מען פריהער די פעל אראפציהען
דאמאלסט זענען מיר מיט דיר זיכער.
און געשווינד ווי א וויכער,
געווארפען זיך אויפן טייערען גאסט,
און מכבד געווען ווי פאר איהם פאסט.

הנמשל:

גערעכענט האט מוסאליני,
אז דאס פאלק פון אביסיניע,
זענען בלויז שעפסעלעך שוואכע,
האט ער, ווי יעקע בשעתו, געטון „צור זאכע“,
פאר דער וועלט געהאלטען רעפעראטען,
אז קיינעם קאן גאר נישט שאטען,
ווען ער וועט ביי די ווילדע דארט,
איינפיהרען עמאנציפאציע אויפן ארט,
און מיט זיינע מאדערנע וואפען,
וועט ער פערנעהמען דעם האנדעל מיט שקלאפען,
איצט כאפט ער דארט קלעפ פאר זיינע זינד,
ענדיגען וועט ער ווי דער וואלף צווישען די הינט

פערהיטונגס־מיטעל

געגען גריפע

1) וואוינט אין וואריִמע דירות. צום בעסטען איז איהר זאלט זיך „אנוואריִמען“ ערגעץ אין א געזעלשאפטליכער אינסטיטוציע.

2) מיידט אויס צו פאהרען אין טראמוואיען און אין באהנען, צום בעקוועמסטען איז צו פערפאהרען — עמיצען אין באק.

3) שלאפט לאנגע שעה׳ן — געהט אויף פארלעזונגען אין „זשעטעקא“ אדער לעזט איבער א הערמארעסקע.

4) ווען איהר האט א גריפע, קושט זיך נישט מיט קיינעם — סיידען עס איז אייער הויזווירט אדער שוויגער.

5) האלט אייערע הענד ריין — סיידען איהר זענט א כלל־טוער.

וויאזוי ספארטלער שפילען אין קארטען

אזא מין מעטש „הכוח“ — „מכבי“.

צוויי ספארטאוועס, מאניעק און העניעק, איינער א באקסער פון „הכח“ און דער צווייטער פון „מכבי“ זיצען ביידע ביי א טישעל, זאגט איינער צום צווייטען:

— מאניעק, לאמיר מאכען א קערטעל.

— גוט, געלד האסטו?

— איך האב נישט, און דו?

— איך האב אויך נישט.

— נו, טא אויף וואס וועלען מיר שפילען?

— אויף פעטש. ווער ס׳וועט געווינען וועט דעם דאך! — האט העניעק געענטפערט.

צווייטען געבען א רייב אין דער מארדע.

— גוט.

מאניעק נעהמט ארויס א פעשעל און טאסירט. פלוצים שטעלט זיך אויף העניעק און דערלאנגט מאניעקן א פראסק, אז די אויגען זענען איהם אויסגעגאנגען.

— וואס איז דאס? וואס שלאגסטו? מיר שפילען דאך נאך נישט?

— חכם איינער! אבער איינשטעלען מוז מען

צום רעדאקטאר

זשיגזשיגא! סאסאבינע!
דזשיאסמאטש! גונבא!
קיין רחמנות האט נישט קיינער
אויף דעם לעזערס ציינער!

קאנט איהר נישט ווירקען
אויף דעם העלד מוסאליני,
ער זאל גרינגערע שטעט,
נעהמען אין אביסיני(ע)?

מוזען מיר דען ברעכען אונזערע
ציינער
אויף די „זיגען“ פון איטא-
ליענער?...

דבורה לאה.

בין מנחה למעריב

— האסט געלייענט אין דער צייטונג? די איטאליענער האבען דאך שוין ווידער דער׳הרגעט 60 אביסינטשיקעס.

— נו, יא, די אביסיניער איז פיל לייכטער צו דערהרגענען ווי צו בעזיגען.

צווישען סוחרים.

— ר׳ נטע, איהר טראגט נייע הויזען, טא וואו זענען די קעשענעס?

— קעשענעס? זייט נישט קיין שוטה, אויף וועלכע כפרות דארף א לאדזער סוחר — קעשענעס?

אין רעסטאראן.

גאסט: פאניע קעלנער, וואס האט איהר היינט אין דער קיך?

קעלנער: א סוואנד....

—X—

דער קונדס

● הומאר ● סאטירע

● צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט“ נומער 9 פרייטאג, דעם 10 יאנואר 1936

וואזשגי: סטאפ, איהר זענט א ב—ארישע פרוי?
יודענע: איהר זענט אליין אנ׳אידאט!...

גראף קאלי.

פאַיאַצען...

לאַנג פערשוואונדען דער סילוועסטער,
מיט זיין שכרות, מיט זיין קלאַנג,
דאָך, דער קארנאַוואל, רבותי,
וועט נאָך בלייבען זעהר לאנג.

מאַסקעס, מאסקעס, אָהן אויפהער,
וואו מען גיט זיך מאָר א דרעה,
זעהט מען נאָר קאריקאַטורען,
און פאיאצען אלערליי . . .

אוי פאיאַצען, געוואלד פאיאַצען,
ווען מען גיט זיך א דערמאָהן,
אז זיי האָבען די ממשלה,
און זיי גיבען איצט דעם טאָן . . .

אין פארטייען, אין דער פרעסע,
זיי דערקאָנען איז נישט שווערליך,
ערגער, אָבער, אין פאָליטיק
ס׳ווערט דער פאַיאַץ דאן געפעהרליך ...

נעהמט, למשל, מוסאָליני,
מוז דאָך די „קולטורא״ רעטען
ווארפט ער במבעס אויף דאָקטוירים
שיסט ער אין די לאזארעטען . . .

און דער פעלקער בונר מסתמא,
וועט עס וויסען אָפצושאַצען,
נאָר עס שרעקט נישט, מוסאָלינין
ווייל ער האַלט זיי פאר פאיאַצען...

מיט א פארלאמענט א „וואוילען״
וויל אונז ענגלאנד זיין מזכה,
א מתנה פאר אראבער
— אזא פלאסטער צו דער מכה...

וועלען יודען זיך נישט לאָזען
— ס׳וועט דער „עסקי״ מוזען פלאצען,
ווייל די באלפור - דעקלאראציע
איז נישט קיין שפיל פאר די פאיאַצען...

פּאָליטיק פון דער וואָך

געוואלד! געוואלד!

הערט נאָר א רעש, הערט נאָר א טומעל — לעגי־סלאטיוו ראט, קיין אנדערע זאַרגען האָט שוין נישט דער ענגלענדער, וועגען אלעם האָט ער שוין אויסגע־זאָרגט שוין אויסגעגעבען אלע קינדער אין פריידען עם פעהלט איהם נאָר איצט בלויז צו דעם רומעל דער לעגיסלאטיוו ראט.

מיר פאָליטיקער האלטען אז דער גאנצער ענין איז קיין שמעק טאבאק נישט ווערט, נישט עס געהט דעם ענגלענדער אין לעבען דער לעגיסלאטיוו־ראט און נישט עס האלט שוין ביים איינפיהרען אין ארץ יש־ראל דעם דאָזיגען פארלאמענט.

עס איז נישט מעהר ווי א טריק אזא פון דעם ענג־לענדער. ער, דער ענגלענדער דארף די אראבער צו געבען א שמייכעל, שמייכעלט ער צו איהם דורכן שפינעל פון א לעגיסלאטיוו ראט.

צו וועמען קען דען איצט דער ענגלענדער שמייכ־לען ? אויף אלע זייטען פון דער וועלט האָט ער קלאָ־פטען, מען פערגינט איהם נישט זיין וועלט מאכט שטעפט מען זיך צו איהם.

נאָר כל זמן ער האָט זיך נישט פערטשעפעט מיט יודען האָט איהם קיין שום שלעכטס נישט געקאָנט געשעהען.

אנדערש קאָן עס ווערען ווען ער וועט אנוואר־פען די יודען אין ארץ ישראל א נישט געווינשטען פארלאמענט.

אין זכות וואָס דער ענגלענדער לעבט גוט מיט יודען געהט עס איהם גוט, שטעהט ער בראש פון דער וועלט־פאליטיק.

איז דעריבער אונזער דיפלאָמאַטישע עצה צום ענגלענדער : פערטשעפע זיך נישט מיט יודען! דאָס מאָל קאָן זיך דאָס רעדעל איבערקעהרען.

מזל איז א וויכטיגע זאַך אין דער פאָליטיק.

דעם נעגוס שלום-בעדינגונגען

געשפרעך פון „קונדס״ מיט׳ן הערשער פון אביסיניען.

נאָך די לעצטע נצחונות פון די אביסיניער, האָט זיך אונזער קונדס־קארעספאָנדענט געווענדעט צום נעגוס וועגען אנ׳אינטערוויאו.

דער נעגוס האָט גערן אויפגענומען דעם קונדס־קארעספאָנדענט. מיר גיבען איבער דעם געשפרעך:

— וואָס פאר א שלום בעדינגונגען שטעלט איי־ער מאיעסטעט ?

— מיינע בעדינגונגען זענען זעהר „סקראָמנע״ ווי איהר ווייסט, איז אביסיניען אין דער קריג זעהר בע׳עוולהט געוואָרען. מיר האָבען ביז איצט נישט בעקומען קיין איין שפאן איטאליענישע ערד. די אבי־סיניער שטיקען זיך אין זייער לאנד. דערפאר מוזען מיר בעקומען קאָלאָניעס אין אייראָפע. מיר מוזען איינפיהרען קולטור און ציוויליזאציע ביי די אי־טאליענישע בארבארען. צו דעם פאשיסטישען שקלא־פעריי מוז נעהמען א סוף.

— דאָס איז אלץ ?

— ניין, דאָס איז נאָך נישט אלץ. מיר פערלאנ־גען נאָך, אז איטאליען זאָל אונז אָפטרעטען א טייל פון איהרע קונסטראוצרות. ס׳איז דאָך אומערהערט אז איין מלוכה זאָל האָבען אזויפיל קונסט און די אנ־דערע — גאָרנישט.

— האלט איהר, מאיעסטעט, אז דער דוטשע וועט איינגעהען אויף אייערע בעדינגונגען ?

— דאָס ווייס איך נישט, איך בין אבער איבער־צייגט אז פסח אי״ה וועלען מיר ביידע זיך זעהען אין רוים, און וועל איך דאמאָלט קענען געבען אויס־פיהרליכע אינפארמאציעס.

ביים געזעגענען זיך האָט דער נעגוס געבעטען צו גריסען די לעזער און לעזערינס פון „קונדס״.

אביסיניעז ציוויליזירט זיך

די שמחה פון אַנ׳אַמעריקאַנישען קריגס קאָרעספּאָנדענט.

א קאָרעספאָנדענט פון אנ׳אמעריקאנער צייטונג וואָס געפינט זיך אויפן אביסינישען פראָנט גיט אי־בער זיינע איינדרוקען פון קריגס שוי־פלאץ.

ער שרייבט :

ביי דער ערשטער שלאכט האָב איך מיך פונאנ־דערגעוויינט. כ׳האָב געהאט גרויס רחמנות אויף די אביסיניער. אזא אָרים פאָלק נעבעך, זיי שלאָגען זיך מיט גאָפלען. זיי ווייסען נאָך נישט פון דער וואוילטאט פון דער מאָדערנער ציוויליזאציע.

ביי דער צווייטער שלאכט, הערענדיג קנאלען ביקסען האָב איך מיט פרייד אויסגערופען :

— ענדליך, טוען זיך די אביסיניער ציוויליזי־רען... זיי האָבען שוין ביקסען.

ביי דער דריטער שלאכט האָבען די אביסיניער צוגענומען איטאליענישע טענקס, זעהענדיג די ע־רשטע אביסינישע הארמאטען האָב איך מיך צעוויינט פון שמחה :

— זאָל לעבען די אביסינישע קולטור!

די לעצטע טעג האָב איך געזעהען ווי די אביסי־נישע ארטילעריע שיסט אראָפ איטאליענישע לופט פליהער. זעהענדיג דאָס האלט איך פאר מיין זשור־נאליסטישען פליכט מיטצוטיילען אז די אביסינישע ציוויליזאציע געהט מיט געוואלדיגע שריט פאָרויס.

פיניעלע מזיק

גיט לישון

איגענטליך אָב איעך האַנט גיוואָלט געיבן לושן וועיגן דעים סטרייק פין גיצובם. זיי אָנע גימיינט, אז זי׳ עלן מיער אונטין אָף טערקיש, נאָר כעל ענק האַנט פעציילן א שענערע מאַנסע, העירץ, וואָס כעב ענק פאַציילן :

אין וואַרשעווע איז דו א יאַט, א שמאַרניק, א טריופינע קישקע. הייסט עיער מיט זיין שמוי אַנטעק אָסלאָנימסקי. זאַן זיידע איז גיוועין א וואוילער יוד. און עיער אַליינט איז א גאָיטשיק. א שטיק סמילאַ־טער, אגאַנצער היצלער, א יעמאָך שימויניק.

זאָלט עץ העירן וואָס דעיער יודישער אַנטיק גאַבעלט אין די פוילישע גיזעטען אָף יודען. אלדים ביין רעדט ער אָעם אָף יודען. טיטים הירושע איז בא עיעם טיטים אצאַרעק. הומין איז זאַן בעסטער פשיאיטשעל, אין דעיער בערלינער היצלער איז זאַן מישיעך — א דעיוועיר זאָל אָף עיעם קימע!

מיינט עץ אז די גאָיעם האלטן פין עיעם ? זאָל עיער אזוי ! בא די גאָיעם איז עיער א פארשיווע זשירליאַק, און ביי מיער איז עיער א שמאָנדאַק, א לאַזוך. און דעיער פשוין גייט אינדז זוגן טבוכע.

צ׳העיערט, יאַטן, ווען איעך פאַק דעיעם יודישן אַנטיק מיט זאַן טשולנט־נועז אין שמולן געסל, וואָלט איעך אָעסניטין די מינאַרקע אין וואָלט עיעם ציראַבט גימאַכט ווי א באַרנע. כ׳וואָלט עיעם פלאַטשיק גי־מאַכט די נועז, וואָלט עיער גיקענט וויגאַרנע לעקן די טעלער בא זאַנע פריצים.

כאָב ענק נאָך עפּיס גיוואָלט זוגן, נאָר איעך בין אָפגירעיגט ציליב דעים שמאַרניקטשיסקע. טאָ אָציע מיער דערוואַל א גיטן שאַבּיס און זאַציע מיער גיזינט.

פאַסקודנע געדאַנקען
צום ערשטען טאָג פון נייעם יאָהר

דעם 1טען יאנואר אין דער פריה בין איך אויפ־געסומען מיט דעם איינדרוק אז כ׳האָב נאָך דאָס יאהר נישט געהאט אין מויל. און אז כ׳האָב נעגור־מען עסען פריהשטיק האָב איך געהאט נאָר א שרעק־ליך געפיהל, כ׳בין געווען זיכער אז איך עס פאר־אַיאָהריגע זעמעל.

חוה איז „זאַזדראָסנע״ אויף איהר מאַן אָדם.

אדם הראשון איז ארויסגעגאנגען פון גן־עדן און איז נישט צוריקגעקומען. חוה וואַרט מיט אומגע־דולד. ס׳נעהט אוועק א טאָג, צוויי — נישטאָ אָדם. ערשט נאָך א וואָך קומט אָדם צוריק א בלאסער, א מידער, אנ׳אויסגעמאַטערטער, א נישט אויסגעשלאָ־פענער.

און וואָס האָט דעמאָלט געטון חוה ?
די האָט איהם איבערגעצעהלט די ריפען !...

פּאָליטיק אויפן שפּיץ מעסער.

— וואָס הערט זיך עפעס מיט דער מלחמה אין אביסיניען ?

— איך וועל עס דיר קורץ ערקלערען: איטאליען און ענגלאנד געפונען זיך איצט אין א סיטואציע פון צוויי שיכורים. וואָס געפונען זיך צופעליג אין א גלאָז און פאָרצעלאַן געשעפט יעדע בעוועגונג זיי־ערע קאָנען אָנמאַכען שאָדענס.

טעלעפאָן - געשפרעך
צווישען לאוואלן און מוסאָלינין.

לאוואל (טעלעפאָנירט צו מוסאָלינין) : חבר בע־ניטאָ פראנקרייך איז אויסען אייער טובה, פאָלגט מיך און נעהם אָן דעם פאָרשלאג פון ענגלאנד און פראנק רייך צו פערענדיגען די קריג.

מוסאָליני : הארציגער חבר, דאָס איז פאר מיר א זעהר שווערע זאך, כ׳האָב נישט קיין הארץ.

לאוואל : וואָס דען האָט איהר אויף דער לינקער זייט אונטערן וועסטעל ?

מוסאָליני : אביסינישען נאַפט.

אַנ׳אונטערשיד.

— זאָג מיר בערעל, וואָס איז דער אונטערשיד צווישען דעם קאלענדאר פון 1935 ביז אראָלף בער־לינער ?

— דער ערשטער איז שוין געוואָרען אויסגעריסען, דער צווייטער דארף ערשט ווערען אויסגעריסען.

קאפריזנער.

„ריינע זאַכען״ נעהמט מען אין א היגען נאכט-לאָקאַל.

גאסט : צוויי שנעפסלעך מיט איין ביער.

קעלנער : 5 זלאָטעס מיט 50 גראשען.

גאסט : נאָט אייך א וועקסעל.

קעלנער: וואָס? מיר נעהמען נישט אָן.

גאסט : נישט קיין אונטערגעשריבענע. א ריינער בלאנקעט.

קעלנער : ביטע זעהר !

א סוד אויפן אויער.

— פארוואָס האָט א כלב די טבע צו כאפען א חזיר דוקא ביים אויער ?

איז דער תירוץ: די גמרא זאָגט „לית עתירא מחזירא ולית עניא מכלבא״. דאָס הייסט: ס׳איז ני־שטאָ קיין גרעסערער עושר פונם חזיר, וואָס געפינט אומעטום זיין פרנסה, און נישט קיין גרעסערער אָ־רימאן פונם כלב, וואָס מוז זיך גוט מוטשען און לאנג ארומזוכען ביז ער געפינט א ביין. און טאקע מחמת דעם כאפט דער כלב דאָס חזיר ביים אויער, ער רוימט איהם איין א סוד : דו, ברודער, ביזט דאָך יאָ אנ׳עושר — פארוואָס־זשע ביזטו א חזיר ?

א בחור, וואָס קאָן די „מלאכה״

בחור צו זיין מעדעל): כ׳אָזג איהן, פריילין דבורה־לאה, זי זענען עהנליך צו א מלאך.

זי: ענטשולדיגען זי, איך פערדין נישט אזא קאמפלימענט.

בחור: דאָס איז נישט קיין קאמפלימענט פאר איהן, נאָר פארן מלאך.

טאַטע און זוהן

פאָטער (צום זוהן, וואָס האָט ליב א כוסה): איך זאָג דיר נחום אז בראָנפען איז דיין ערגסטער שונא.

זוהן: דער טאטע זאָגט דאָך, אז א שונא טאָר מען אויך נישט פיינד האָבען?

פאָטער: נישט פיינד האָבען, הייסט נאָך נישט — אראָפשלינגען!

א ראַפּאָרט
פון אַ תפיסה - נאַטשעלניק

„דער פערברעכער... איז פער׳משפט געוואָרען צום טויט דורך הענגען, ער האָט זיך אָבער געראטע־וועט דערמיט, וואָס ער איז געשטאָרבען פאר דער עקזעקוציע״.

פּיטער און טרייטעל

פייטעל : איך זאָג דיר, טרייטעל, אז דעה „אודשאָנדיי״ וועט נאָך ביי אונז אלץ צונעהמען.

טרייטעל : איין זאך וועט ער נישט נעהמען.

פייטעל : דהיינו וואָס ?

טרייטעל : די ווייסעל.

די אַמנעסטיע מאכט פלאַץ.

דער פעסימיסט פון „קונדס״ זאָגט אזוי :

— די אמנעסטיע איז פערעפענטליכט געוואָרען כדי צו מאכען פלאַץ אין דער תפיסה פאר דעם נייעם יאָהר 1936.

דער בנין פון דער פעלקער - ליגע פארוואָס ווערט ער נישט אויסגע־פערטיגט?

ווי מ׳טיילט מיט דעם „קונדס״ וועט דער ניי־ער בנין פון דער פעלקער ליגע אין זשענעווע, נישט אזוי גיך פערטיג ווערען.

— פארוואָס ?

— ווייל דער מאלאזש (דער „פיהרער״) האָט זיך צוריקגעצויגען פון דער ארבייט, און דער מויער (מוסאָליני) איז איצט פערנומען אנדערשוואו.

אוי, די נערוועז !

דאָקטאָר : איהר טאָרט נישט טרינקען, נישט קיין בראָנפען, נישט קיין ביער, נישט קיין קאָניאק, נישט קיין וויין, נאָר וואסער. א חוץ וואסער טאָרט איהר קיין שום אלקאָהאָל נישט טרינקען. ווארום איהר טאָרט זיך נישט דענערווירען. בלויז וואסער מעגט איהר טרינקען.

פאציענט: פאני דאָקטאָזשע, אמשטארקסטען דענערווויר איך מיך, ווען איך טרינק וואסער!

צווישען היינטיגע פאָר פעלקער.

— נו, ווי זעהסטו עפּעס אויס מיט דיין ווייבעל?

— נישט גוט, חבר, כ׳האָב גרויסע צרות פון איהר . דריי א ווייגער ביינאכט גייט זי שלאָפען.

— וואָס טוט זי אזוי לאנג ?

— זי וואַרט אויף מיר.

קאפריזנער.

ס׳געהט אַ וואָלקען

שמועס ביי א „פול טשאָרניי״.

ערשטער : איך זאָג אייך, פאניע, אז איפער אוי־ראָפּע פערציהט זיך א וואָלקען.

— גייט שוין גייט: פון דעם וואָלקען וועט קיין רעגען נישט זיין.

— נאָר וואָס ?

— באָמבעס און גראנאטען.

נאַרישער בחור

ווען דער בחור איז מקדש זיין
מיידעל —
שמידט ער איהר האַנט מיט א
רינג ;
נארישער בחור, לאָז פריי איהר
האַנט —
שמיד בעסער איהר צונג !

אסתר בענדער
צו איהר היינטיגער זילבערנער חתונה

היינט פייערט די אין לאָדז גוט־באַקאַנטע פילאַנטראָפּקע אסתר בענדער די זילבערנע חתונה.

דער נאָמען אסתר בענדער איז באַקאַנט ביי די ברייטסטע שיכטען פון דער לאָדזער יודישער באַפעלקערונג.

וואו אַ צרה, וואו עפּעס אַ צופאַל, לויפט מען צו דער „בענדעראָווע". צי אַריינשאַפן אַ יתום אין אַ יתומים־הויז, אַן אָרימען קראַנקען אין אַ שפּיטאָל, באַזאָרגען אַ שווינדזוכטיגען אין „מרפא" דאָס אַלץ באַזאָרגט פרוי בענדער. פאַר איהר איז נישטאָ קיין צו שפּעט און קיין צו פריה.

איהר זעהט זי באַזוכען יודישע גבירים, פערשידענע פירמעס. זעהט מען די „בענדעראָוואַ" מיט דער גרויסער סאַקעזקע אונטער'ן אָרים, פרעגט מען באַלד:

— „פּאַני בענדעראָוואַ, וויפיל קאָסט עס?" און זי זאָגט טאַקע באַלד דעם „פּרייז": „אַזוי קאָסט עס אַ גראָשען נישט ווייניגער". און זי פיהרט טאַקע אויס דאָס איהריגע.

פרוי אסתר בענדער געהער טאַקע צו די געצעהלטע (און אפשר די איינציגע) פרויען אין לאָדז, וואָס גיבן זיך אָפּ דער פילאַנטראָפּיע. אין דער צייט ווען אַנדערע פרויען פטרן די צייט מיט פּאָקער, ברידזש און דאַנסינג, איז אסתר בענדער אַנ׳אויס נאַהם: זי פערנעהמט זיך מיט לינדערן די נויט אין אַ מאָמענט פון יאוש. די גרעסטע פרייד איהרע איז, ווען ס׳געלונגט איהר צו ראַטעווען אַ קראַנקען, צו העלפען אַן אָרימאַן.

פרוי בענדער האָט נאָך אַלס 17־יאָהריג מיידעל אלס גימנאַזיסטקע, אַרויסגעוויזען אַ נייגונג צו פילאַנטראָפּישער אַרבייט. אין דעם שטעטעל שערפּץ פלעגט זי אין די גאָר יונגע יאָהרען אַרומגעהן צווישען אָרימע קראַנקע, באַזאָרגען עסען פאַר אָרימע.

אָנגעהויבען איהר געזעלשאַפטליכע טעטיגקייט האָט זי אין יאָהר 1917 אין רוסלאַנד, אין כאַרקאָוו האָט זי זיך באַטייליגט אין אַ גרויסער הילפס־אַקציע פאַר די מלחמה־היימלאָזע. שוין דעמאָלט, האָט מען באַוואונדערט איהר איבערגעגעבענע אַרבייט פאַר די אומגליקליכע מלחמה־קרבנות.

אין לאָדז האָט זי אָנגעהויבען איהר טעטיגקייט אין יאָהר 1920. צוערשט אין „הרצליה" שפּעטער אין „פּשיטוליסקאָ", זייט 16 יאָהר איז זי טעטיג אַלס וויצע־פּרעזעסין אין „לינת הצדק" זי איז געוועהלט געוואָרען אין דער פערוואַלטונג, פיהרט אָן מיט דער פּאַגאָטאָוויע־קאָמיסיע און איז פאָרזיצערין פון פרויען־קאָמיטעט.

זייט אַ רייה יאָהרען איז זי טעטיג אין דער פערוואַלטונג פון „אָרט" ברענגענדיג גרויס נוצען פאַר דער אינסטיטוציע.

אַ גרויסע אַקציע האָט זי אַדורכגעפיהרט פאַר „מרפא" אין אָטוואָצק, אַדורכפיהרענדיג אין לאָדז אַ וועש־זאַמלונג פאַר דעם סאַנאַטאָריום.

צו איהר היינטיגער זילבערנער חתונה ווינשען מיר איהר און איהר מאַן יעקב בענדער, נאָך לאַנגע יאָהרען נוצליכע טעטיגקייט.

א—ס.

Komunikat.

Nie gałki, lecz szyszki Novopin do kąpieli, gdyż jedynie szyszki Novopin dają gwarancję skuteczności, wzmacniają organizm i odmładzają ciało. Żądajcie tylko szyszek Novopin do kąpieli.

פּראָטעסט־מיטינג געגען לעגיסלאַטיוו־ראַט

מאָרגען שבת, ד. 11 ד.ח. 7,30 אָוועגד קומט פאָר אין לאָקאַל פון „ברית החיל" (טראַוגוטאַ 5) אַ גרויסער פּראָטעסט־מיטינג געגען לעגיסלאַטיוו־ראַט אין ארץ־ישראל. מיט רעדעס וועלען אַרויסטרעטען די מיטגלידער פון דער לאָדזער קאָמענדע.

„פּאַלעסטינאַ אין 1935"
פאָרלעזונג אין „שטערן"

די טוערין פון די לינקע „פּ. צ." (אַקטיוויסטען) מינאַ אַבעלמאַן (וואַרשא), וועלכע איז נאָר וואָס צוריקגעקומען פון ארץ ישראל, וועט פרייטאָג אָוועגד האַלטען אַ רעפעראַט א. ד. ט. „פּאַלעסטינאַ אין 1935 יאָהר" אין זאַל פון „שטערן" (פּעטריקאָווער 61)

א לעזע־זאַל און טעע־האַלע אין „בני ציון"

די ניי־געוועהלטע צייטווייליגע פערוואַלטונג פון „בני ציון" אין ראַיאָן פון פּלאַץ ריימאָנטאַ איז שוין צוגעטרעטען צו איהר אַרבייט. די פערוואַלטונג האָט באַשלאָסען אָנצוהויבען אַן אינטענסיווע קולטור־טעטיגקייט צווישען די מיטגלידער. צו דעם צוועק איז געעפענט געוואָרען אַ לעזע־זאַל און טעע־האַלע פאַר די מיטגלידער, וואָס איז שוין טעטיג אין לאָקאַל פון „בני ציון" אויף זשגאָזשסקאַ 7, טעגליך פון 7—10 אָוועגד.

אויסערדעם איז באַשלאָסען געוואָרען איינצואָרדענען סיסטעמאַטישע קורסען פון דער העברעאישער שפּראַך און מעריאָדישע פאָרלעזונגען.

טעאַטער
„ראָזמאַיטאָשצי"
צעגעלניאַנאַ 27.
דיר: דוד צעלמייסטער.

וואָס זאָגט די פּרעסע?
.... „תל־אביב" פערמאָגט אַזוי פיל הומאָר, עקזאָטיק, פרישקייט, געזאַנג, טאַנץ, וואַרימקייט, פרויד און מזרח־ראָמאַנטיזם, אַז עס ווילט זיך די זאַך הערען און זעהען פיר און פינף מאָל.
מ. קיפּנים

וואָס זאָגט דער עולם?
פון אַזאַ פאָרשטעלונג ווילט זיך גאָרנישט אַוועקגעהן.

וואָס זאָגט די דירעקציע?
צום ערשטען מאָל פערבעטען מיר אייך, דאָס צווייטע און דריטע מאָל וועט איהר שוין אַליין קומען און מיטברענגען אייער פאַמיליע און באַקאַנטע.

צום 27, 28, 29, 30, 31 און 32 מאָל!
היינט פרייטאָג, 9 אָוונט
מאָרגען שבת 4 נאָכמיטאָג | מאָרגען שבת 9 אָוונט
זונטאָג 12 מיטאָג | זונטאָג 4 בייטאָג | זונטאָג 9 אָוונט

ווייטערדיגע אויפפיהרונג
יצחק נאָזשיק'ס פרייליכע סאַטירע
תל=אביב
(געשפּילט אויף יודיש)

אויספיהרער:
שמואל לאַנדוי, לילי ליליאַנאַ, לעאָן ליבגאָלד, מרים מאַניעלאַ, העלאַ מעלאַמעד, יוליאַ פּלוים, זישע קאַץ, לעאָן קאָסווינער, פּסח קערמאַן, אייזיק ראָטמאַן, טוביה ראָזענבערג, עווע שטאָקפעדער, שמואל שעפּטעל און דיריגענט ישראל שייעוויטש.

לויב־אַרטיקלען האָבען געשריבען: ד״ר גאָטליב, י. פּערלע (מאָמענט), י. מ. ניימאַן, מ. קיפּנים (היינט), טעאַטער־מענש (נייער פאָלקסבלאַט), י. אָפּענשלאַק (נאַש פּשעגלאָנד), הענריק הערשעלעס, אלפרעד פלאַן (כווילאַ), ל. טאַבאַק (סלאָוואָ), נ. מייזעל (ליט. בלעטער), אלחנן צייטלין, לאַזאַר קאַהאַן (עקספּרעס), ד״ר ל. האַמער, מ. רעטינג (נייער מאָרגן), מ. קיטאַי (נייע וואָרט), באַנטשע (וואַרש ראַדיאָ), עם־עם (ה. נייעס)

שבת 4 נאָכמ. זונטאַג, 12 פרי און 4 נאָכמ.
ביליגע פּרייזען!

בילעטען פון 11 ביז 2 און פון 5 נאָכמיטאָג אין קאַסע פון טעאַטער.

ווי אַזוי ס'האָט זיך אָנגעהויבען
די אַגודיסטישע פרויען־באַוועגונג אין פּוילען"

אין שייכות מיט'ן צענטען יובל־יאָהר פון בנות־אגודת־ישראל אין פּוילען, איז היינטיגען מיטוואָך פאָרגעקומען אין לאָקאַל פון „אהל שרה" אַ פערזאַמלונג פון בנות־פיהרערינס אָרן לאָדז און סביבה, אויף דער פערזאַמלונג איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ רעפעראַט רעד. א.ג. פרידענזאָן, דער איניציאַטאָר פון דער באַוועגונג אד״ט „ווי אַזוי ס׳האָט זיך אָנגעהויבען די אַגודיסטישע באַוועגונג אין פּוילען." נאָך אַ קורצער איינלייטונג פון דער לאָדזער בנות־פיהרערין פרוי היינע, האָט ה׳ פרידענזאָן געהאַלטען אַ 2־שעה׳דיגען רעפעראַט וועגען די פערשידענע מאָמענטען אין אגודה־לעבען זייט דעם יאָהר 1912 בעת ס׳איז פאָרגעקומען די גרינדונגס־קאָנפערענץ אין קאַטאָוויץ. דער רעפערענט האָט מיט פערשידענע דאָקומענטען זי פּראָטאָקאָל־קאָנפערענצען, צייטונג־אַרטיקלען, בריף פון פּערזענליכקייטען אא״וו, אָנגעוויזען אויף דער אינטערעסאַנטער פאָר־געשיכטע פון „בית־יעקב" און „בנות אגודת ישראל" און דערמאָהנט צום סוף די גרינדונגס־קאָנפערענץ אין לאָדז אין יאָהר 1926 פון וועלכער ער אַליין איז געווען דער איניציאַטאָר. וועגען די 10 יאָהר טעטיגקייט פון דער צענטראַלע מיט וועלכער ה׳ פרידענזאָן פיהרט אָן עד־היום וועט (ער רעפערירען אַ צווייט מאָל.

צום סוף האָבען גערעדט די ה״ה: יצחק לעווין, פרעז .פ. ליבערמאַן, און ד״ר שלאָסער. די לעצטע האָבען אונטערגעשטראָכען די פערזענליכע פערדינסטען פון דעם שעפער און פיהרער פון דער באַוועגונג, וואָס האָט ביים היינטיגען טאָג העכער 300 בית־יעקב־שולען מיט 40.000 תלמידות, און די זעלבע צאָהל יוגענד־פרויען־אָרגאַניזאַציעס מיט 20 טויזענד חברות, מיט אַנ׳אייגענער ליטעראַטור און פּרעסע, אייגענע קיבוצים אין חו״ל און אין א״י.

גרויסער ארץ־ישראל־פילם אין קינאָ „ריאַלטאָ"

ווי מיר האָבען שוין געמאָלדען גרייט צו די רירעוודיגע דירעקציע פון פּרעכטיגען לאָדזער קינאָ „ריאַלטאָ" (פּרזשעיאַזד 1) פאַר דעם ברייטען לאָדזער יודישען עולם אַ גרויסען סיורפּריז, די דירעקציע פון קינאָ „ריאַלטאָ" האָט פערקאָנטראַקטירט דעם שענסטען פּאַלעסטינאַ־פילם פון דער לעצטער פּראָדוקציע און אונטערן נאָמען „פריהמאָרגען, טאָג און נאַכט אין ארץ־ישראל" וועט דער דאָזיגער פילם דעמאָנסטרירט ווערען אין דעם שענסטען לאָדזער קינאָ „ריאַלטאָ". דעם סצענאַר פון דעם דאָזיגען פּאַלעסטינאַ פילם האָט אָנגעשריבען דער באַקאַנטער יודיש־פּוילישער זשורנאַליסט רעד. יעקב אָפּענשלאַק, די בילדער צו דעם פילם האָט ספּעציעל באַאַרבייט דער באַקאַנטער קינאָ־אָפּעראַטאָר בוים־פאָרבערט פון וואַרשאָ, דער נייעסטער פּאַלעסטינאַ־פילם ברענגט אונז אַ גרוס פון אונזערע ברידער און שוועסטער אין ארץ־ישראל, מיר וועלען זעהען די חלוצים, דעם אויפבוי פון די שטעט און קאָלאָניעס, מיר וועלען הערען די שענסטע יודישע פאַלעסטינאַ נגונים, ארץ־ישראל־טענץ א. א. וו.

אין וואַרשאָ איז דער פּאַלעסטינאַ־פילם געגאַנגען העכער 8 וואָכען ביי אויספערקויפטע הייזער אויך אין לאָדז, אין קינאָ „ריאַלטאָ" וועט „פריה מאָרגען, טאָג און נאַכט אין פּאַלעסטינאַ" געהן מיט'ן פערדינטען ערפאָלג. אַחוץ דעם פילם וועט קינאָ „ריאַלטאָ" אויך דעמאָנסטרירען דעם שעהנעם פראַנצויזישען פילם א. נ. „שוואַרצע אויגען", וואו די הויפּט־ראָלע וועט שפּילען דער גענ׳אַלער יודישער טראַגיקער האַררי באַאור, וועלכער האָט מייסטער האַפט קרעאירט די ראָלע פון דוד גאָלדער. דיביידע אויבענדערמאָנטע פילמען וועלען געוויזען ווערען אין איין פּראָגראַם אין קינאָ „ריאַלטאָ". נישט קוקענדיג אויף די ריזיגע אויסגאַבען פאַרבערייטעט די דירעקציע פון קינאָ „ריאַלטאָ" וי געזאָגט אַ גרויסען יום־טוב פאַר'ן יודישען קינאָ־עולם. עס איז מעהר ווי זיכער, אַז די ביידע פילמען וועלען אין קינאָ „ריאַלטאָ" אַדורכגעהן מיט שטורמישען ערפאָלג.

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia **SAFES**
na dogodnych warunkach, poczynając **od 4 złotych miesięcznie**
WYJEZDZAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lecz zanieś je do SAFE'u!

...ינטיגע פאָרלעזונג פון רעד. י. ראָזענבערג
...ין דער געז. פאַר לאַנדסמענטשאַפט

...היינט, 9 אָוועגט וועט רעד. י. ראָזענבערג ...לטען אַ פאָרלעזונג אין דער געז. פאַר לאַנדסמענטשאַפט, וואָלטשאַנסקאַ 35, א.ד.ט. „באַלוט".

אין רעפעראַט וועט דער פרעלעגענט אַדורכ...הרען אַ רעפּאָרטאַזש פון אַלע ווינקעלעך פון באַ...ער לעבען. דער רעפעראַט זאָגט צו צו זיין זעהר ...טערעסאַנט סיי לויט'ן אינהאַלט און צוליב דעם, ...ס דער פרעלעגענט איז באַקאַנט אלס ספּעציאַליסט ...פ'ן געביט פון רעפּאָרטאַזשען.

...באַלוט איז אַ דאַנקבאַרע טעמע אין יעדער ...זיכט און דעריבער וועט די פאָרלעזונג אפילו ...ר לאָדזער זיין עפּיס גאָר נייעס, וועגען וואָס ...יז נאָך ביז־איצט אין דער הינזיכט נישט גע...ט געוואָרען.

...רזאַמלונג פון יוד. דאָקטוירים
וועגען אַלוועלטליכען יודישען דאָקטוירים־קאָנגרעס

אויף דער נעכטיגער פערוואַלטונגס־זיצונג פון ...דזער „טאָז" איז באַטראַכט געוואָרען די פראַגע ...אַלוועלטליכען קאָנגרעס פון יודישע דאָקטוירים ...לכער דאַרף בקרוב פאָרקומען אין ארץ־ישראל. ...יז באַשלאָסען געוואָרען אויפ'ן קומענדיגען זונ...ג צו רופען אַ פערזאַמלונג פון אַלע יודישע ...קטוירים אין לאָדז. צו דער פערזאַמלונג קומט ...ציעל אַ דעלעגאַט פון דער „טאָז"־צענטראַלע ...וואַרשאָ, ד״ר וואָלמאַן. נאָך א דיסקוסיע וועט ...דער קאָנגרעס־פראַגע וועט געוועהלט ווערען ...ארטיגער קאָמיטעט און אויך דעלעגאַטען פון ...ן צום אַלוועלטליכען קאָנגרעס פון יודישע דאָק...רים אין ארץ־ישראל.

די פערזאַמלונג קומט פאָר זונטאָג האַלב 12 ...מיטאָג אין לאָקאַל פון „טאַז". ס'ווערט ערוואַרט ...אַהלרייכער באַזוך פון יודישע דאָקטוירים.

...פערזאַמלונג אין „תרבות"
...שלאָסען איינצואָרדנען מענדעלע־פייערונגען אויף העברעאיש

...אונטער'ן פאָרזיץ פון ה' ד״ר אָרמיאַן איז ...טען פאָרגעקומען אַ באַראַטונג פון אַלע ציוני...שע גרופּירונגען און ריכטונגען וועגען פיי...ן דעם 100־יאָהריגען געבורטסטאָג פון מענדעלע ...ספרים. די באַראַטונג איז גערופען געוואָרען ...דער לאָדזער „תרבות"־אָרגאַניזאַציע.

...ביים עפענען די באַראַטונג האָט דער פאָרזי...ערקלערט, אַז די אַקציע, וועלכע דאַרף באַ...סען ווערען איז נישט קיין קאָנקורענץ צו די ...ונגען פון אַנדערען קאָמיטעט, ווייל „תרבות" ...שוין לאַנג באַשלאָסען איינצואָרדענען די פיי...נען. דער פאָרזיצער ערקלעהרט, אַז דער פאָר...הער פון „תרבות" האָט נישט ערקלעהרט אויף ...פערזאַמלונג פון ייוואָ, אַז ער האַלט נישט די ...שע שפּראַך אלס די נאַציאָנאַל־יודישע, נאָר ...ערקלעהרט, אַז ער איז געקומען בלויז לשם ...אינפאָרמאַציע.

...נאָך אַ קורצער דיסקוסיע, אין וועלכער עס ...ען אנטיילגענומען די ה״ה: כלודניעוויטש, בליי...ט, שטיינשניידער, מאַג. קאַרולקעס, יוקעל און ...ערע, איז באַשלאָסען געוואָרען צו פּראָקלאַמירען ...ענדעלע־וואָך, איינצואָרדנען מענדעלע־פייערונ... אין אַלע פעראיינען און אינסטיטוציעס און אַ ...דעם אַ פייערליכע אַקאַדעמיע אין לאָקאַל פון ...ויר".

...ס׳איז ווייטער באַשלאָסען געוואָרען, אַז אין ...פעראיינען און אינסטיטוציעס זאָלען איינגעאָר...ט ווערען רעפעראַטען אין העברעאיש און אויב ...עט נויטיג זיין, אויך אין יודיש. דאַגעגען ...ן אויף דער פייערליכער אַקאַדעמיע קיין רע...אַטען אין יודיש נישט געהאַלטען ווערען.

...צום סוף איז אויסגעוועהלט געוואָרען אַ קאָ...ט פון 11 פּערזאָן, וועלכער דאַרף זיך פערנעה... מיט איינאָרדנען די מענדעלע־פייערונגען, וועל...ענען באַשלאָסען געוואָרען אויף דער באַראַטונג.

Casino
היינט און פאָלגענדע טעג!
שבת און זונטאָג 12 בייטאָג, פּרייזען פון די פּלעצער אויף פריהמאָרגן־סעאַנסען 80 גר.
ערשטער גרויסער פילם אין נאַטירליכע פאַרבען
דאָס מעכטיגסטע מייסטערווערק פון אומגעוועהנליכען גרויל
„קאַבינעט — פון — וואַקס־פיגורען"
ס'גרעסטע רעטעניש פון XX יאָהרהונדערט
רעזשי: Michal Curtiz
אין די הויפּטראָלן: FAY WRAY, LIONEL ATWILL
סופּער־פּראָדוקציע: Warner Bros

אַ אויפרייס אין דער בלייכעריי און שליכטעריי פון דער פירמע ווײַן

(א)) נעכטען אין אָוונט האָט מען אין דער אומגעגענד פון דער שעראַקאָווסקא און לימאַנאָווסקא־גאַס פלוצלינג דערהערט אַ שטאַרקע דעטאָנאַציע. ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזען געפינט זיך אויף דער שעראַקאָווסקא 21 די בלייכעריי און שליכטעריי פון דער פירמע „ווײַנס יורשים“. נעכטען אין אָוונט בעת דער אַרבייט האָט פלוצלינג אויפגעריסען דער קעסעל, אין וועלכען ס'האָט זיך געפינען אַ גרויסער סכום וואַל צום בלייכען. שטיקער פון קעסעל ווי אויך די וואָל איז מיט אַ געוואַלטיגער קראַפט געשליידערט געוואָרען אויף די שכנישע בנינים, און בעשעדיגט אַ רייה דעכער ווי אויך אויסגעהאַקט עטליכע צעהנדליג שויבען.

ווי שטאַרק דער אויפרייס איז געווען בעווייזט דער פאַקט, אַז די דעק פון קעסעל, וואָס וועגט איבער 100 קילאָ איז געשליידערט געוואָרען איבער צוויי 3־שטאָקיגע הייזער און איז אַראָפּגעפאַלען אויף אַ דריט הויז, פון וועלכען דער דאַך איז בעשעדיגט געוואָרען.

צום גליק איז דער אויפרייס אַדורך אָהן מענשליכע קרבנות.

זעלבסטמאָרד פון אַ בעאַמטען פון שפּירט מאָנאָפּאָל

(א) אין זיין אייגענער וואוינונג אויף אָקזשעיאַ 18 איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד, אַריינשטעכענדיג זיך אַ מעסער אין האַרצען, עדוואַרד יאַניצקי, אַ בעאַמטער פון שפּירט־מאָנאָפּאָל.

באָקס־מעטש

„טייפון“—„ווימאַ“ קומט היינט פאָר

היינט אין אָוונט קומט פאָר אין זאַל פון „אַלהאַמבראַ“ (פּושעיאַוד 34) דער באָקס־מעטש צווישען „טייפון“ און „ווימאַ“.

ביידע מאַנשאַפטען טרעטען היינט אַרויס מיט גוט־צוגעגרייטע פויסטלער, און עס איז פאָראויסצוזעהען, אַז אַלע קאַמפען וועלען זיין אַמביציעזע.

די יודישע מאַנשאַפט מאַכט כסדר פאָרטשריט. עס טרעניר׳ען סיסטעמאַטיש אין „טייפון“ אַ גרויסע צאָהל באָקסער אַזוי, אַז זי קאָן אַרויסטרעטען מיט אַ געקליבענער מאַנשאַפט.

„ווימאַ“, וועלכע האָט זיך צום הייגטיגען מעטש ספּעציעל צוגעגרייט, וועט אויך נישט קאַרגען קיין אָנשטרענגונגען, אַז זי זאָל אַרויס אַלס זיגער.

עס איז דעריבער פערשטענדליך, אַז דער הייגטיגער מעטש האָט אין די ספּאָרט־קרייזען אַרויסגערופען אַנ׳אינטערעס. אין מעטש וועלען קעמפען 7 פאָר פון „טייפון“ און „ווימאַ“. אויסער דעם וועלען פאָרקומען קאַמפען אויסער׳ן פּראָגראַם מיטן אנטייל פון באָקסער פון „י.ק.פ.“.

בריף אין רעדאַקציע

חשוב׳דיגער חבר רעדאַקטאָר!

ערלויבט מיר צו פערעפענטליכען אין אייער ה׳ צייטונג די פאָלגענדע שורות: אויף די פיל אָנפראַגען און אינטער׳וענצען פון די מתפללי ביהכנ״ס „אהל יעקב“ (אין וועלכען איך האָב יאָהרענלאַנג עהרליך ערפילט די הייליגע מיסיע פון אַ מטיף קרוע), זאָגען מיין רעזיגנאַציע און צוריקקעהר אויף מיין פּאָסטען — בין איך גענויטיגט מודיע צו זיין: דאָס ביי די איצטיגע בעדינגונגען איז מיר לײַדער אונמעגליך מייגע הטפות פאָרטצוזעצען. דאָס קען געשעהען נאָר ביי אַ פאָלשטענדיגע רעאָרגאַניזאַציע פון דער הנהגת ביהכנ״ס אויף מעהר דעמאָקראַטישע יסודות. — דאַמיט בעדאַנק איך הערצליך די געעהרטע בעלי־בתים און סימפּאַטיקער פאַר׳ן גרויסען צוטרוי און כבוד מיט וועלכע זיי האָבען די גאַנצע צייט בעשאָנקען מייגע דרייסטע הטפות און לײַדער נישט שטענדיג לייכטע אויפגאַבע פון אַ פאַראַנטוואָרטליכען שוהל־מטיף.

בברכת היהדות — א. לובושיצקי

לאָדז, י״ג טבת התרצ״ו.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי		99.25
3 פּראָצענטיגע	בוראָוולאַנע	41.35
4 „	דאָלאַרובקא	53.50
7 „	סטאַביליזאַציע (אמ.)	64.75
5 „	וואַרשאָווער ס.ב. 1934	54.25
5 „	לאָדזער	48.00
ענגלישער פונט		26.18
דאָלאַר אָפיצ. — 5.30	נישט־אָפיציעל	5.29
גאָלד־דאָלאַר		9 04
גאָלד־רובל		4.76
ריימשער מאַרק		1.30

Doktór
Henrykowski
ספּעציעל - אַרצט פאַר מענער - שוועכע
בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג:
טראַוגוטאַ 9 טעל. 262-98
נעמט אָן פון 8—11 און פון 6—9 אָווענד.
זונטאָג פון 9 פריה ביז 12.30 בייטאָג

פּרעזידענט פון אַלוועלטליכען „מזרחי“ אין לאָדז

קומענדיגע וואָך קומט קיין לאָדז אין מזרחי־ענינים דער פּרעזידענט פון אַלוועלטליכען מזרחי הרב ז. גאָלד.

הרב גאָלד וועט האַלטען אַ הרצאה אין דער „ווילקאָ“ שוהל וועגען דעם אנטייל פון די חרדים אינ׳ם בנין הארץ.

15־יעהריגער יובל פון „הסתדרות העובדים“

רעפעראַט פון דר. א. טאַרטאַקאָווער אין „תרבות“

שבת, דעם 11 יאַנואַר ה.י. 8,30 אָוונד קומט פאָר אין „תרבות“ פּעטריקאָווער 18, דער שוין לאַנג־דערוואַרטעטער רעפעראַט פון ד״ר אריה טאַרטאַקאָווער א.ד.ט. „15 יאָהר הסתדרות העובדים אין ארץ־ישראל“. די רעפעראַטען פון ד״ר טאַרטאַקאָווער זענען בעקאַנט פאַר׳ן ברייטען יודישען עולם פון אונזער שטאָט מיט זייער אינטערעסאַנטקייט. היינט ווי אַלעמאָל זאָגט דער דאָזיגער רעפעראַט צו צו זיין זעהר אינטערעסאַנט און בעלעהרענד.

אָבערקאַנטאָר משה קוסעוויצקי

דאַווענט היינט אין פילהאַרמאָניע

נעכטען איז קיין לאָדז אָנגעקומען דער וועלט־בעריהמטער אויבערקאַנטאָר משה קוסעוויצקי, וועלכער וועט היינט אין זאַל פילהאַרמאָניע דאַווענען קבלת שבת און מאָרגען שחרית און מוסף.

אין דאַווענען וועט אַנטיילנעהמען דער אויסגעצייכענטער כאָר אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטען דיריגענט און קאָמפּאָזיטאָר פּראָפ. זאַקס. עס וועלען אויסגעפיהרט ווערען די שענסטע קאָמפּאָזיציעס פון חזנישער נגינה.

די פאַראינטערעסירונג מיט דעם דאַווענען איז אויך דאָס מאָל גרויס.

די אַקוואַרעלען - אויסשטעלונג פון ראָמאַן ראָזענטאַל

די אַקוואַרעלען־אויסשטעלונג פון דעם בעקאַנטען לאָדזער קינסטלער ראָמאַן ראָזענטאַל, וועלכער האָט זיך געעפענט דעם הייגטיגען זונטאָג אין לאָקאַל פון „בני ברית“ (פּעטריקאָווער 90) האָט גרויס דערפאָלג.

ראָמאַן ראָזענטאַל געהער צו אונזער אינטעליגענטסטע און בעגאַבטסטע יונגע קינסטלער, וואָס געפינען זיך אין אַ פּעריאָד פון ענטוויקלונג, פון וואַקסען, און נאָך זיין לענגערען פערברענגען אין שטודיום אין דער „מעטראָפּאָליע פון דער קינסטלער־וועלט“, אין פּאַריז, האָט זיך זיין טאַלענט בעדייטענד פערטיפט און פערפיינערט.

זיינע אין ליכטיגע פאַרבען געמאָלענע אַקוואַרעלען אָטעמען מיט זוניגער לעבענס־פרייד, און זענען בעחויכט מיט׳ן חן פון מאָלערישען ליריזם.

ד״ר מעד.
HALTRECHT
ספּעציעל־אַרצט פאַר הויט,- געשלעכטס-קראַנקהייטען און מענער־שוועכע
פּיעטריקאָווער 10. טעל. 21-45׳
נעהמט אָן פון 8 פריה ביז 2 מיטאָג און פון 5 ביז 9 אָוו.
זונטאָג פון 10—1 בייטאָג. אַלע אַרט אַנאַליזען
פאַר אונבעמיטעלטע רענטגעניצע־פּרייזן
א ספּעציעלער וואַרטע־זאַל פאַר פרויען.

טעאַטער, מוזיק און פערוויילונג (קאָמוניקאַטען)

„תל־אביבי“ — די סענסאַציע פון לאָדז

אַז „תל־אביב“, וואָס ווערט היינט אויפגעפיהרט צום 27־טען מאָל אין טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי“ דורכ׳ן רעזשיסער יצחק נאָזשיק איז איצט די סענסאַציע פון טעאַטראַלען לאָדז — איז שוין פאַר קיינעם קיין סוד נישט. דאָס זעהט מען אין די בוכשטעבליך אויספערקויפטע הייזער אין „ראַזמאַיטאָשטשי“. אַזאַ פאַרבענרייכע, זוניגע און פריידיגע פאַרשטעלונג, וואָס איז ביי סיי לויט איהר אינהאַלט, טאַן, פאָרם קלאַנג האָט מען נאָך ביי אונז ביז איצט נישט געזעהן. ווער שמועסט נאָך, אַז די אויספיהרער זענען אַזעלכע קינסטלערישע אַרטיסטישע כוחות ווי: שמואל לאַנדוי, זושע קאַץ, לילי ליליאַנא, אייזיק ראָטמאַן, יוליאַ פּלוים, לעאָן ליבגאָלד, עווא שטאָקפעדער, לעאָן קאַסווינער, מרים מאַנעלאַ, פּסח קערמאַן, העלאַ מעלאַמער, שמואל שעפטעל און קאַמפּ. ישראל שאַיעוויטש.

די פאַרשטעלונגען קומען פאָר יעדען טאָג 9 אָוונט, שבת 4 נאָכמ. און 9 אָוונט. זונטאָג 12 פריה, 4 נאָכמ. און 9 אָוונט.

גרויסער קאָנצערט פון פאָלקס - כאָר אין פילהאַרמאָניע

מיט דער גרינדונג פון פאָלקס־כאָר ביי דער געז. „קולטור־ליגע“, איז אויסגעפילט געוואָרען אַ בלויז, וואָס האָט זיך שטאַרק געפיהלט אין לעבען פון יודישען אַרבייטער און פאָלקס־מענש ביי אונז אין שטאָט.

גאַנץ אָפט איז אויסגעקומען צו הערען וועגען דער בענקשאַפט נאָך אַ שיינעם יודישען כאָר, וועלכער זאָל אויסער יודישע אַרבייטער און פאָלקס־לידער אויך געבען די הערליכע קלאַסישע מוזיק אין דער יודישער שפּראַך, דורך וועלכער דער יודישער אַרבייטער און פאָלקס־מענש זאָל האָבען די מעגליכקייט זיך צו בעקענען מיט די פּערל פון דער קלאַסישער מוזיק.

אַז דער פאָלקס־כאָר האָט זיין אויפגאַבע ריכטיג פערשטאַנען, האָט מען זיך געקענט איבערצייגען אויף די פאָרגעקומענע קאָנצערטען, וועלכע האָבען אַרויסגערופען פיל בעגייסטערונג און ס׳האָט זיך באַלד איינגעשטעלט דער ענגסטער קאָנטאַקט פון עולם מיט׳ן כאָר.

מ׳קען דעריבער האָפען, אַז דער קאָנצערט פון פאָלקס כאָר, וועלכער קומט פאָר דינסטאָג, ד. 14־טען יאַנואַר 8.30 אָוונד אין זאַל פילהאַרמאָניע אונטער דער לייטונג פון פּראָפ. טעאָדאָר רידער מיט דעם פילפאַך פערשטאַרקטען כאָר, וועט זיין אַ אינטערעסאַנטער און שטיין אויף אַ נאָך מעהר קינסטלערישער מדרגה ווי די שוין פאָרגעקומענע קאָנצערטען.

אין פּראָגראַם געהען אַריין נאָך נישט אויפגעפיהרטע ווערק פון שייפער, געלבאַרט, וויינער, באַראַדין, הענדעל, שטראַוס און היידען פראַגמענט פון „וועלט־בעשאַפונג“ צום ערשטען מאָל אין דער יודישער שפּראַך.

מיט אַ ספּעציעל צוגעקליבענעם פידעל־רעטשיטאַל טרעט אויף די בעריהמטע ביי אונז אין לאָדז פידלערין בראָניסלאַווא ראָטשטאַט, וועלכע וועט אויספיהרען קאָמפּאָזיציעס פון בראַהמס, שובערט, טשייקאָווסקי, דע פאַלאַ און נאָוואַטשעק.

ס׳איז ווערט אויך צו בעמערקען, אַז די פּראָגראַמען וועלען זיין פערזעהן מיט געדרוקטע טעקסטען פון אַלע לידער, וועלכע וועלען אויפ׳ן קאָנצערט אויסגעפיהרט ווערען

פון פוילישען טעאַטער

אין שטאָטישען פוילישען טעאַטער ווערט היינט און מאָרגען 8.30 אָוונד געשפּילט „כצע וואָלאַזשניע טשעביע“.

שבת 4 בייטאָג ווערט געשפּילט „שקאָלאַ פּאַדאַטני־קוב“. זונטאָג 12 בייטאָג פאַר קינדער די בייקע „אַלאַ אין יאַנעק וו קראַיניע טשאַרוב“. 4 נאָכמיטאָג „פּושעדזשיוויני סטאַפ“.

אַ וואָקאַליש - מוזיקאַלישער אָוונד ביי די יודישע קאָמבאַטאַנטען

דער בילדונגס־רעפערענט ביים יודישען קאָמבאַטאַנטען־פערבאַנד מאַכט בעקאַנט, אַז יעדען שבת פון 7 אָוונד ביז 11 אַ זייגער וועט פאָרקומען אין לאָקאַל גדאַנסקאַ 91 אַ וואָקאַליש־מוזיקאַלישער אָוונט, פערענדיגט מיט טענץ דער ערשטער אָוונד וועט פאָרקומען ד 11 ד. ח.

די סאָוויעטישע זינגערין וואַלעריאַ קאַרסאָוואַ קאָנצערטירט אין פילהאַרמאָניע

דער קאָנצערט פון דעם בעקאַנטען פידעל־שפּילער דוד אויסטראַך, וועלכער איז פאָרגעקומען פאָרגאַנגענעם מיטוואָך אין פילהאַרמאָניע און האָט אַרויסגערופען ענטוזיאַזם צווישען פובליקום איז אַ בעווייז פון דעם הויכען ניוואָ פון טאַלאַנט, וועלכער איז געקומען פון סאָוויעט־רוסלאַנד. איצט האָט אַרויסגערופען גרויס פאַראינטערעסירונג די ידיעה וועגען קאָנצערט פון דער בעריהמטער פּרימאַדאָנע פון די מאָסקווער און לענינגראַדער אָפּערען — וואַלעריאַ קאַרסאָוואַ.

דער קאָנצערט פון דער דאָזיגער וועלט־זינגערין וועט פאָרקומען זונטאָג דעם 12 יאַנואַר האַלב ניין אין אָוונד, אַקאָמפּאַניירען וועט אייגער פון די גרעסטע מוזיק־פּראָפעסאָרען אין סאָוויעט־רוסלאַנד, וו. מאַקאַראָוו.

בילעטען פערקויפט די קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

וואָרט- און געזאַנג־קאָנצערט פון אברהם ברייזבלאַט אין זש. ט. ק.

די יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט, וועלכע פיהרט לעצטענס אַ ריהרעוודיגע טעטיגקייט אין היגזיכט פון איינאָרדנען פערשידענע קולטורעלע און ליטעראַרישע אַרטיסטישע אָווענדען, אָרדענט איין שבת 9 אַ זייגער אָוונד אַ וואָרט־געזאַנג קאָנצערט פון בעגאַבטען רעציטאַטאָר אברהם ברייזבלאַט, וועלכער איז אַ אַבסאָלווענט פון ד״ר ווייכערט׳ס ערשטע דראַמשול איז בעקאַנט אַלס פעהיגער רעציטאַטאָר און טרעט אָפט אויף אין פיל שטעט מיט גרויס דערפאָלג. זיין אויפטריט אין וואַרשאַווער ליטעראַטען־פעראיין האָט צוגעצויגען אַ גרויסען עולם.

דער פּראָגראַם בעשטעהט פון קאָנצערט לידער, פאָלקס לידער, ערנסטע רעציטאַציעס, הומאָרעסקעס און אַקטועלע פּאַראָדיעס אָנגעשריבען פון ד. איינהאָרן, י. פּאַפּיערניקאָוו, מ. שולשטיין, מ. קנאַפּהיים, מ. נאַדיר. א. אלמי א.אַ. ביים קלאַוויר פּרל. לעווקאָוויטש.

מעלדונגען

זש. ט. ק. (וואָלטשאַנסקאַ 35, טעל. 121-53)

די נאָהענטסטע אויספלוגען:

שבת ד. 11 ה.ח. קומט פאָר אַנ׳אויספלוג אויף דער בילדער־אויסשטעלונג פון אַרט. מאַלער ר. ראָזענטאַל. פאַרן אויספלוג וועט דער אַרטיסטען - מאַלער האַלטען אַ פאָרטראָג א.ד.ט. „די נייעסטע שטרעמונגען אין דער איצטיגער מאַלעריי“. זאַמעלפונקט 10.30 פריה אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט.

זונטאָג, ד. 12־טען יאַנואַר ה. י. קומט פאָר אַ סקי־אויספלוג אין דער לאָדזער אומגעגענד פערבונדען מיט טרוקענע אַרבעריוטונג. זאַמעלפונקט 9 אַ זייגער פריה אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט (אין פאַל פון אַנ׳אונגינסטיג וועטער וועט פאָרקומען אין אייגענעם לאָקאַל סקי־גימנאַסטיק. אָנפאַנג 10 אַ זייגער פריה).

אימפּרעזעס

פרייטאָג ד. 10 ה. ח. פונקט 9 אַ זייגער אָוונד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ רעפּאָרטאַזש - פאָרלעזונג פון רעד. י. ראָזענבערג א.ד.ט. „באַלוט“. איינגאַנג פאַר מיטגלידער פריי.

שבת ד 11 יאַנואַר ה. י. 9 אַ זייגער אָוו. קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט אַ וואָרט־ און געזאַנג - קאָנצערט פון בעקאַנטען רעציטאַטאָר און אונטערפּרעטאַטאָר אברהם ברייזבלאַט. דער פּראָגראַם בעשטעהט פון קאָנצערט־לידער, פאָלקס־לידער, ערנסטע רעציטאַציעס, הומאָרעסקעס און אַקטועלע פּאַראָדיעס אָנגעשריבען פון ד. איינהאָרן, פּאַפּיערניקאָוו, מ. שולשטיין, מ. קנאַפּהיים, מ. נאַדיר, א. אלמי און אַנד. ביים קלאַוויר פרל. לעווקאָוויטש. איינגאַנג פאַר מיטגלידער און געסט.

זונטאָג, ד. 12 ה. ח. 5 אַ זייגער פאַרנאַכט, קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ חברישער טיי־אָוונט. איינגאַנג פאַר מיטגלידער און געסט.

דער סעקרעטאַריאַט פון זש. ט. ק. (וואָלטשאַנסקאַ 35 טעל. 121-53) נעמט אָן טעגליך, חוץ שבת, ווייטערדיגע איינשרייבונגען: 1) אויף די שפּראַך־קורסען פון ענגליש (פאַר אָנפענגער און אַוואַנסירטע), פראַנצויזיש, יודיש, שפּראַך און ליטעראַטור, העברעאיש און עספּעראַנטאָ. 2) אויפ׳ן סאָציאַל - פּסיכאָלאָגישען קורס אונטער דער אָנפיהרונג פון פּראָפ. טרונק, 3) אין דער סקי־סעקציע (אַ ספּעציעלער קורס פאַר אָנפענגער און אַוואַנסירטע אונטער דער אָנפיהרונג פון אַ דיפּלאָמירטען אינסטרוקטאָר; די טרוקענע צוגרייטונג קומט פאָר יעדען דינסטאָג אין די אָוענד־שעה׳ן אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט). 4) אויפ׳ן גימנאַסטישען קורס פאַר דאַמען (מיט קלאַוויר־אַקאָמפּ.) און גיט אַרויס הנחה־בילעטען אין שטאָטישען טעאַטער און קינאָס.

אגודת „אחדות ישראל“, סניף לודז

נובומיסקה 22

מוצאי שבת, ט״ז טבת (11 יאַנואַר) 8 אָוונט, וועט פאָרקומען אין אונזער נייעם לאָקאַל אַ פייערליכע ערעפנונג, מיט רעדעס וועלען אַרויסטרעטען די ה״ה: פּרעז. י. נ. קאַמיעניץ, רעד. יעקב קראַקאָווסקי, ברוך ביימאַן א. א. אַלע חברים, ווי אויך סימפּאַטיקער־קרייזען וועררען אויפגעפאָדערט צו שיקען זייערע פאָרשטעהער צו דער הגיגה. ספּעציעל רעזערווירטע פּלעצער פאַר די מיטגלידערינס פון דער פרויען־אָרג. „רחליה“.

זונטאָג, י״ז (טבת (12 יאַנואַר) 6.30 אָוונט אַ פערוואַלטונגס־זיצונג. 7 אָוונט אין אייגענעם לאָקאַל (3. שטאָק) אַ רעפעראַט א. ד. ט.: די גרינדונג ביי דער פרויען־אָרגאַניזאַציע ביי דער „אגודת אחדות ישראל“. נאָכ׳ן רעפעראַט וועט מען ענטפערן אויף די געשטעלטע פראַגען. אינטרוטריט נאָר פאַר איינגעלאַדענע. **הוועד**

איגוד הצמייד יודענשטאַטספּאַרטיי

פּילסודסקיעגאָ 57

היינט פרייטאָג דעם 10 יאַנואַר פּינקטליך 8.30 אָוו. קומט פאָר אַ זעהר אינטערעסאַנטער קאָנצערט אָוונד אויסגעפיהרט דורכ׳ן בעוואוסטען און בעליבטען רעציטאַטאָר אברהם ברייזבלאַט. אין פּראָגראַם רעציטאַציעס, הומאָרעסקעס און פּאַראָדיעס. איינגאַנג פאַר חברים און סימפּאַטיקער.

הודעות הסניף „תרבות“ בלודז

(רח׳ פּיוטרקובסקה 18 — בשער השני, קומה שניה)

1) במוצאי שבת 11 יאַנואַר ש. ז. ב׳ 8.30 תתקיים הרצאת הד״ר אריה טרטקובר על הנושא: „ליובל ה׳ 15 של הסתדרות העובדים העברים בארץ ישראל. כל העברים מוזמנים.

2) ביום א׳ 12 יאַנואַר ש. ז. ב׳ 9 בערב תתקיים אספת הסמינריון, השתתפות כל הנרשמים חובה.

3) ביום ב׳ אספת חברי הסטודיה העברית בהשתתפות הח׳ יצחק קצנלסון.

4) אולם הקריאה פתוח בכל ערב מ׳ 8 עד 10 בערב. הכניסה חנם.

Dr.
B. Robinzon
אינערליכע קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען
אויף 10 פּאָמאַרסקאַ 10
פּראַנט, 2טער שטאָק, טעל. 131-86.
נעהמט אָן פון 6 ביז 8 אין אָוונט.

מיין ערשטע בעקאַנטשאַפט

(ענדע פון 8־טע זייט)

פון יקוב הדין צום יקוב החוטם . . . גוט טאַטי, איך האָב אָבער ניט געהאַט קיין צייט, איך בין געווען פערנומען מיט דעם, מיט וואָס דער זיידע האָט מיר געזאָגט ביים ביכערשאַנק, איך בין געווען פערנומען מיט זיין בעמערקונג וועגען מילכאָמס פערלוירענעם גן־עדן און... מיט דוד המלך הויפטשטאָט, פאַר וועלכע ער האָט מורא...

מענדעלע — א חכם טאַטי, ער האָט אָבער און אַ פּראָסטען מיטוואָך געלאָזט פאַלען ווערטער וואָס מיט חכמה אַליין קענען זיי ניט געזאָגט ווערען! מען מוז דערצו זיין אַ דיכטער מיט אחריות: דיכטער אָהן אחריות פעהלען ניט. יעדער צווייטער צו דריטער יונגערמאַנטשיק איז ביכולת צושווינגען און צושרייען זיך. מאַנכמאָל גאַנץ געלונגען, זיי פאַרוויאַנען אָבער און פערשווינדען גיך. מיט זייערע עטליכע און צוואַנציג צודרייסיג יאָהר איז ביי זיי אַלץ געענדיגט... עטליכע און זיבעציג יעהריגע דיכטער דאָס זענען די דיכטער מיט אחריות, אחריות פאַר זייער יעדען געפיהל וואָס וואַקסט ביי זיי אויס צו אַ וועלט־געפיהל.

ער וואָלט גריילעך אַריינגעכאַפּט זיך קיין קאַפּאָליע און ערגעץ־וואו נאָך, האָט ער מורא... מחשבות׳ן, מען קען דאָך אין יענע ערטער פערלירען אוצרות גאַנצע וועלכע מען האָט פון דאָרטען טאָקע אָהן רחמנות גענומען און נתעשר געוואָרען. אומעטום, נאָר ניט אין קאַפּאָליע!

אויפמאָרגען פריה, געהענדיג צום ים, האָב איך פאַרגעליינט דער חברה פאַרקירצווען צום זיידען, די חברה האָט זיך געקווינקעלט.

— אַיידי וויל ניט — דאַרף מען ניט. קומט, קומט צום ים, ס׳איז אייגענטליך אייגס און דאָס זעלבע, דער ים, מענדעלע...

אויף אַזוינס האָט ער זיך נישט געריכט

(ענדע פון דער 10־טער זייט)

— נו, מיין ליבע, זאָל זיין אַ סוף... געה, מיין קינד, געה אַרויף צו זיך און שלאָף רוהיג...

זי האָט געפאָלגט, בעוועגענדיג זיך ווי אַנ׳אויטאָמאַט, זי איז שטיל אַרויס פון צימער, דער מאַן איז געבליבען אַליין. ער האָט געהאַט דאָס געפיהל אַז זיין פרוי איז איינגאַנצען בעזיגט, אַז ער האָט זי בייגעקומען, פונקט ווי ער האָט אין אָנהויב זומער ביי־געקומען איהר געליבטען. קיין געשרייען, קיין פאַרוואָרפען מיטן קאָפּ, קיין סצענעס, ער האָט זיך געפיהלט שטאָלץ מיט זיין רוהיגקייט. צופרידען מיט זיין האַלטונג, זיכער מיט זיך.

ביז אין פריהמאָרגען איז געווען שטיל אין הויז. מינאָס מאַן איז אָפּגעשלאָפען די נאַכט מיט אַ רוהיגען שלאָף אין זיין אייגענעם צימער, וואָס איז געווען אָנטקעגען זיין פרוים צימער. אָבער ערשט איינדערפריה האָט ער איינגעזעהן מיט די בריף געקראָגען פון דער דינסטמיידעל די נייעס אַז די באַלעבאָסטע ענטפערט נישט אויף איהר קלאַפּען אין טיר.

די טיר, אין מינאָס צימער איז געווען פערשלאָסען, באַלד האָט מען אויף אַ טישעל אין זאַל געפונען דעם שליסעל צו דער טיר מיט אַ קורץ צעטעלע:

„איך גיה אוועק, וועסט מיך מעהר קיינמאָל נישט זעהן. מינא“.

זי איז אוועק, איבערלאָזענדיג אַלץ הינטער זיך, קליידער, געלד, צירהונג... אַלץ, אפילו איהר רייזע־מאַנטעל, איהרע טואַלעט־זאַכען, איהר האַנט־טאַש. עס זענען נאָך דעם פערביי טעג וואָכען, חדשים דער מאַן האָט זיך אַלץ נישט אָנגעשלאָגען אויף קיין שפּור פון זיין יונגער פרוי, וואָס ער האָט אַזוי גרויס מוטיג, און אידעל בעשטראָפט און פערגעבען, מינא האָט געהאַלטען וואָרט: „וועסט מיך מעהר קיינמאָל נישט זעהן“...

אין די לאַנגע אָווענטען איז ער געזעסען אַליין אין זיין צימער און האָט געטראַכט מיט אַ נעבעראַ בענעם געמיט, וועגען יענעם ווייטען לעצטען אָוונט ער האָט געוואָלט זיין גוט צו איהר, איהר אַלץ פּער געבען, און האָט נישט געטראָפען... קיינער, קיינער קאָן, ווייזט אויס, נישט זיין אַזוי קלוג צו טרעפען וואָס אַ פרוי וועט אָנטאָן...

דאָס לעבען אין װאַרשאַ

(טעלעפאָנישע ידיעות פון דער הויפּט־שטאָט)

די פּויליש - אַ״י׳דיגע באַנק הויבט אָן איהר טעטיגקייט.

אין װאַרשאַ איז, װי בעקאַנט, געשאַפען געװאָרען אַ פּויליש־א״י׳דיגע קאָאָפּעראַטיװע באַנק. די באַנק שטעלט זיך צי׳. אַנד. פאָלגענדע אויפגאַבען: 1) פערלייכטערען און אונטערשטיצען די עליה קיין א״י הויפּטזעכליך מיט מיטעלשטאַנד־עלעמענטען דורך ערטײלען זײ אויף דעם ציװעק ביליגע הלואות און אויספיהרען אויף זײער אויפטראַג פערשידענע באַנק־אָפּעראַציעס, געבען הלואות אונטער׳ן משכון פון די אונבעװעגליכע גיטער פון גולה, אויב ער װיל נישט ליכט ליקװידירען זײן פערמעגען אין פּוילען װי אויך פערװאַלטען און ליקװידירען דעם פערמעגען פון די עולים, װאָס װעט אַנפערטרויט װערען דער באַנק. 2) גלייכצייטיג שטעלט די באַנק פאַר אַנ׳אויפגאַבע צו שטיצען דעם עקספּאָרט דורך בעזאָרגען מיט קרעדיטען מיטעל און קליין־אינדוסטריעלער, האַנדװערקער, לאַנד - װירטשאַפטליכע קאָאָפּעראַטיװען א. ד. גל. אויף צװעקען װאָס זענען פערבונדען מיט פּראָדוקציע און עקספּאָרט קיין א״י װי אויך אימפּאָרט פון א״י קיין פּוילען.

די באַנק װעט טראָגען אַ געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער און װעט געפיהרט װערען אויף האַנדעלס־יסודות. די גרופּע כלל־טוער, װאָס האָט די באַנק געשאַפען, מאַכט אַלע בעמיהונגען, אַז די ארבייט פון דער באַנק זאָל זײן אַ ראַציאָנעלע און צװעק מעסיגע. אין דער לייטונג פון דער באַנק, װאָס טרעט צו צו איהר טעטיגקייט אין צװייטען טייל יאַנואַר, זענען אײנגעלאַדען געװאָרען בעקאַנטע פאַך־מענער מיט גרויס ערפאַהרונג אין באַנק און קאָאָפּעראַטיװ־װעזען. עס איז דערביי כדאי צו בעטאָנען, אַז די מיטגלידער פון דער פערװאַלטונג פון ראַט װעלען ערפילען זײערע פליכטען אָהן שום געהאַלט.

די צאָהלרייכע אָנמעלדונגען אויף מיטגלידער פון דער באַנק ,װאָס קומען אָן אויף דער אַדרעס פון דער באַנק (װאַרשע, פּרעדרי 10), בעװייזען, אַז די דאָזיגע איניציאַטיװ האָט אַרויסגערופען אַ לעבהאַפטען אָבקלאַנג. (יט״א)

יובל פון לאַזאַר קאַהאַן.

דער יובל־קאָמיטעט צו פייערען דעם יובילעאום פון לאַזאַר קאַהאַן (50־יעהריגער געבורטס־טאָג און 30־יעהריגע פּובליציסטישע טעטיגקייט) מאַכט אויפ׳מערקזאַם ,אַז הײנט, פרײטאָג אין אָװענד קומט פאָר אין ליטעראַטען־פעראײן (טלאָמאַצקע 13) דער פייערליכער באַנקעט לכבוד דעם יובל.

לשכת־העגונות פּראָטעסטירט געגען די קידושין־רעפאָרם פון די אַמעריקאַנער ראַביים.

דאָס ביוראָ פאַר עגונות־ענינים ביי דער אגודת הרבנים טיילט מיט:

אין צוזאַמענהאַנג מיט די רעפאָרמען אין די רעליגיעזע קידושין, װאָס װערען פּראָיעקטירט דורך די אַמעריקאַנער ראַביים, האָט די לכשת העגונות אין פּוילען בעשלאָסען צו ברענגען דעם דאָזיגען ענין פאַר׳ן ועד הרבנים, כדי אַרויסצוטרעטען מיט אַ שאַרפען פּראָטעסט געגען די דאָזיגע רעפאָרמען, יועלכע װערען בעצייכענט אַלס געפעהרליכע און װאָס זענען עלול צו צוברעכען דאָס יודישע פאַמיליע לעבען און גורם צו זײן צו פיל מכשולים. (יט״א)

—*—

ראַדיאָ - פּראָגראַם

פרײטאָג, ד. 10־טען יאַנואַר

6.34 גימנאַסטיק. 6.50 פּליטען. 7.20 מאָרגען־ידיעות. 7.55 אינפאָרמאַציעס. 11.57 צייט־סיגנאַל. 12.03 ידיעות. 12.15 אױדיציע פאַר קינדער. 12.40 מוזיק. 1.25 הויז־װירטשאַפט. 1.30 פון אַרבייטס־מאַרק. 1.35 פּליטען. 3.12 לאָדזער בערזע. 3.15 עקספּאָרט. 3.20 װאַרשאָװער בערזע. 3.30 פּליטען. 4 שמועס פאַר קראַנקע. 4.15 קאָנצערט. 4.45 שמועס פאַר עלטערע קינדער. 5 רעפּאָרטאַזש. 5.15 אַ מינוט פּאָעזיע. 5.20 געזאַנג. 5.50 ראַטגעבער פאַר ספּאָרטלער. 6 קאַמעראַל - קאָנצערט. 6.30 אַקטועלער שמועס. 6.45 פּליטען. 7.20 רעקלאַמע - קאָנצערט. 7.35 ספּאָרט. 7.45 שנײ־קאָמוניקאַט פון קראָקאָ. 8 רוסישע און ציגײנער־ראָמאַנסען. 8.45 אָװענד־ידיעות. 9 װאַלצען. 9.30 אָפּערע אין 1 אַקט. 10.20 קאָנצערט. 10.40 טאַנץ־מוזיק. 11 ידיעות, קאָמוניקאַטען.

שבת, ד. 11־טען יאַנואַר

6.34 גימנאַסטיק. 6.50 פּליטען. 7.55 אינפאָרמאַציעס 11.57 צייט־סיגנאַל. 12.03 ידיעות, 12.15 קאָנצערט. 1 פּליטען. 1.25 הויזװירטשאַפט. 1.30 אָפּערעטקע, פילם און רעװיו (פּליטען). 2.15 לאָדזער בערזע. 8 דערצעהלונג: 3.15 „אונזער ים־האַנדעל״. 3.20 װאַרשאָװער בערזע. 3.30 קאָנצערט. 4 לעקציע פראַנצויזיש. 4.15 קאָנצערט אויף אַ ציטרע. 4.45 „גאַנץ פּוילען זינגט״. 5 „אַ ראָמאַנטישע נאַכט״ — רעפּאָרטאַזש. 5.15 נייעס פון פּליטען. 5.50 „אונזערע שטעט און שטעטלעך״. 6 פרעהליכע אױדיציע פאַר קינדער. 6.30 „דאָס לעבען אין לאָדז״. 6.45 פּליטען. 7.20 רעקלאַמע־קאָנצערט. 7.35 ספּאָרט. 7.50 אַקטועלער שמועס. 8 רעפּאָרטאַזש. 8.45 אָװענד־ידיעות. 9 אױדיציע פאַר פּאָליאַקען אין אויסלאַנד. 9.30 הומאָר. 10 אָפּער. 11 ידיעות, קאָמוניקאַטען. 11.05 טאַנץ־מוזיק.

הײנט און פאָלגענדע טעג!
William Szekspir
עפּאָכע פילם־מייסטערװערק לויט דעם אונשטערבליכען װערק פון
מיט דער פּרעכטיגער מוזיק־אילוסטראַציע פון FELIKS MENDELSOHN
„חלום פון אַ זומער־נאַכט״
רעזשי: MAX REINHARDT
עס נעהמט אָנטייל דער גאַנצער קינסטלער־אַנסאַמבל פון דער פילם־פּראָדוקציע WARNER BROS
טענץ און באַלעט: BRONISŁAWA NIŻYŃSKA

קלאַנג־קינאָ
CAPITOL
16 זאַװאַדזקאַ 16

הײנט און פאָלגענדע טעג! — 2 שלאַגערן אין איין פּראָגראַם! — צום ערשטען מאָל אין לאָדז!
I. סענסאַציאָנעלע דראַמע לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון ARNOLD RIDLEJ
POCIĄG WIDMO
שפּאַנענדער אינהאַלט, אין די הויפּטראָלען: JACK HULBERT i ANNA TODO.
II. פילם, װאָס ענטפּלעקט די געהיימנישען פון פילם־סטעליער א. נ.
„דערלויב צו ליבען״
מיטרייסענדער הימן פון 2 ליבענדע הערצער. אין די הויפּטראָלען: EDMUND LOWE i ANNA SOTHERN
אָנהייב שבת, זונטאָג און יום־טוב 12 בייטאָג, אין געװ. טעג 4 נאָכמ.

CZARY

הײנט פּרעמיערע! בעסער װי װען אמאָל, די פּרעכטיגסטע אין פילם
FRANCISZKA GAAL אַלס ILONKA
„PAPRYKA“
דער פילם װערט גערעדט און געזונגען אויף דייטש
אויפן 1־טען סעאַנס און פריהמאָרגען־סעאַנסען זענען די פּלעצער צו 54 גר.

RAKIETA
נאַנקעװיטשאַ 40 טעל. 141-22
אָנהייב אין געװ. טעג 4 אַ זייגער נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום־טוב 12 בייטאָג.

דאָקטוירים־אָפּטיילונג

Dr. W. Łagunowski
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz. w niedzielę i święta od 10—1.

AKUSZERKA
Pola Nirenberg
האָט זיך איבערגעצויגן פון בזשעזשינער 20
אויף ריבנאַ 2/4
װאו ס׳איז די לעטשניצע פון מאַגיסטראַט

צאָהן־אַרצט
העלענאַ האַלפּערן
נאַרוטאָװיטשאַ 2,
טעל. 170-96.
נעהמט אָן פון 10-1 און פון 4-7 אָװענט.

Dr. med. J. PIK
נערװען און אינערליכע קראַנקהייטען װי אויך סעקסועל נערװען ליידענדע
נעהמט איצט אָן
זגערזשער 24, טעל. 175-50
פון 12-1 און פון 4-6 נאָכמ.
פּריװאַט װאוינונג: על. קאָשטשושקי 27

Dr. med. G. GERSZTAJN
ספּעציאַליסט פאַר אויגען קראַנקהייטען
Traugutta 12, tel. 175-10
נעהמט אָן פון 11-2 און פון 5 ביז 8.30 אָװ.

Dr. Wiktor Łukomski
specjalista chorób uszu, nosa, gardła i krtani
ŁODŹ, ZAWADZKA 3
front I piętro, tel. 190-42
przyjmuje od 3—6.

Dr. med. I. Bette
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע און קינדער קראַנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6 tel. 144-95
נעהמט אָן פון 8—11 און פון 4—6 אָװענט

צאָהן־דאָקטאָר
Sperling
Piotrkowska 87 װאױנט יעצט
telefon 143-06.
נעהמט אָן פון 10—1 און פון 3—6 נאָכמיטאָג

Dr. med. A. Banasz
כירורג - אורָאָלאָג
Wólczańska 23, tel. 139-88
האָט בעניט די אויפנאַהמען.
נעהמט אָן פון 4—6 נאָכמיטאָג.

Dr. med. FELDMAN
אַקושעריע און פרויען - קראַנקהייטען
נעהמט אָן פון 11—1
אויף זגערזשער 24,
פּראָנט 1טער שטאָק, פּריװאַט־װאױנונג
KILINSKIEGO 113, tel. 155-77

Dr. med. M. TAUBENHAUS
ספּעציאַליסט
פאַר אַקושעריע און פרויען־ קראַנקהייטען פערהיטונג געגען שװאַנגערשאַפט
זגערזשער 11, טעלעפאָן 246-09.
נעהמט אָן פון 4—8 אָװענד.

Dr. med. Z. DATYNER
אורָאָלאָג
ספּעצ. פאַר נירען בלאָז און אורין־קראַנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעמט אָן פון 9-11 און פון 6-8 אָװענט.

Dr. med. GUSTAW KOHN
געװעזענער אַסיסטענט פון דעם גינעקאָלאָגישען קליניק אין פּאַריז.
(ספּעצ. פאַר פרויען - קראַנקהייטען און שװאַנגערשאַפט).
ספּעצ. פון היילען אונפרוכטבאַרקייט.
נעהמט אָן אין לאָדז
פּילסודסקיעגאָ 51, טעל. 170-03.
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 4—8 אָװענט

DR. MED. H. KRAUSKOPF
אַקושעריע און פרויען־ קראַנקהייטען
זגערזשער 15, טעל. 113-47
נעהמט אָן פון 8.30 ביז 10 אינדערפריה און פון 4 ביז 8 אין אָװענד.

ד״ר העללער
ספּעצ. פאַר הויט און װענערישע קראַנקהייטען און מענער - שװעכע
8 טראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89
נעהמט אָן פון 8-11 און פון 4-8 אין אָװענד
זונטאָג פון 10—2 מיטאָג.
פאַר פרויען אַ ספּעציעלער װאַרטע־זאַל.
אונבעמיטעלטע— לעטשניצע פּרייזען.

Dr. med. Niewiażski
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט - קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער - שװעכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
פּראָנט, 1טער שטאָק
נעהמט אָן פון 8-11 און פון 5-9 אָװענט
זונטאָג און יום טוב פון 9-1 נאָכמיטאָג.
ספּעציעלער װאַרטע - זאַל פאַר פרויען

Dr. med. P. Braun
ספּעציאַליסט פאַר הויט־ און װענערישע קראַנקהייטען און מענער - שװעכע
װאוינט יעצט פּיעטריקאָװער 81
טעלעפאָן 100-57.
נעהמט אָן פון 8—1 און פון 4—8 אָװענט.

לעטשניצע
פאַר װענעריש־קראַנקע
מענער - שװעכע און הויט־ קראַנקהייטען
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
פּיעטריקאָװער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אָװענד.
פרויען און קינדער נעמט אָן אַ פרוי־דאָקטאָר פון 11-1 און פון 5-7 אָװענד.
אַ בעהאַנדלונג 3 זל.

אויערען, נאָז און האַלז קליניק
מיט בעטען פון Dr. Z. Rakowski
פּיעטריקאָװער 67, טעל. 127-81
נעהמט אָן שטענדיגע קראַנקע (צװעק אָפּעראַציע א. אז. װ. װי אויך אַמבולאַטאָ־ריש) פון 9-2 און פון 4-8 אָװענט.

Dr. med. A. STILLER
אינערליכע קראַנקהייטען
נעהמט אָן פון 4—8
פּילסודסקיעגאַ 15,
טעל. 206-75 פּראָנט, 2. שטאָק

Dr. Wajnberg
ספּעציאַליסט פאַר לונגען, האַרץ־ און סקלעראָז קראַנקהייטען
פּיעטריקאָװער 145
טעל. 126-02.
נעהמט אָן פון 9-10 פריה, 3-5, 8-9 אָװ.

Dr. M. SOŁOWIEJCZYK
ספּעציאַליסט פאַר אויערען, האַלז, נאָז און קעהל־ קאָפּ קראַנקהייטען
LEGJONÓW 17, tel. 216-40.
נעהמט אָן פון 1—2 און פון 5—8 אָװענט.

רעפארמאצקיע=פילען

מיט דער מארקע גייסטליכער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעומאטיזם, לעבער-ליידען, געגען דיקקייט, אטרעטיזם דאס קומע בלוט אין קאפף שטילען די יסורים פון העמארוידען ריינגען דאס בלוט און ביי נויטגעבען צו אבסטרוקציע—גינסטיגען דורכריינגונגס-מיטעל.

צו געברויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט. פרייז פון א שאכטעל 1.35.

צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן גייסטליכען (Zakonnik)

די פיל טויזענדער מאסען קונדען

בעוואונדערן אונזערע נידריגע פרייזען!

נוץ אויס די געלעגענהייט, איבערצייג דיך פערזענליך איבער די גוטסקייט, דעם גרויסען אויסוואהל און אויסערגעוועהנליך נידריגע פרייזען פון די ארטיקלען, וואס מען פערקויפט אין „קאנסום“

KONSUM

PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE“ S.A.

ROKICIŃSKA 54 — Dojazd tramwajami 10 i 16

מעטאל-בעטען

מאטראצען אלע ארטן

קינדער=וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל

וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד בעטען פאטענט „Perfekt“ א. ד. ג. קויפט מען

אמביליגסטן אין דער עלטסטער און רעיעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896

פאבריקס-לאגער:

לאדז, נארוטאוויטשא 11

טעל. 137=70

געדענקט דעם אדרעס!

ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירער

א זאל מיט א רעסטאראציע-איינריכטונג ווערט עמפפעהלט אויף התונות, בעלער, באנקעטען נעשעפס-בערזאמלונגען, מארע-רעוויס אז"וו

צו ענגליכער פרייז. צו ערפאהרען:

Hotel „SAVOY“ Traugutta 6, tel. 203-38

אנאנסען אין „נייעם פאלקסבלאט“

האבען דעם גרעסטען ערפאלג

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

היינט און פאלג. טעג! די פרעהליכסטע פוילישע מוזיקאלישע קאמעדיע

אין דער הויפטראלע:

ADOLF DYMSZA WACUŚ

פארפארטוס און הנחה=בילעטען א הוץ אמטליכע אונגילטיג.

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2

היינט און פאלג. טעג!

CORSO

צום ערשטען מאל אין לאדז! דער פרעכטיגער עקזאטישער פילם צום ערשטען מאל אין לאדז!

„דער רוף פון די ווילדע“

אין די הויפטראלען: דער דרייסטער NOAH BEERY און די אונפערגלייכליכע DOROTHA STORT

אין דעם פילם נעהמען אנטייל ווילדע חיות: לייבען, טיגערן, קראקאדילען, העלפאנטען, מאלפעס א. א. אונגעוועהנליך אינטערעסאנטער אינהאלט!

אויסערדעם: שעהנע מעשה אין נאטירליכע פארבען ווי אויך P. A. T. אנהייב 4 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

קינא-רעווי AMOR

פאמארסקא 89, טעל. 48=250

דאס ביליגסטע טעאטער אין לאדז

דאנערשטאג, דעם 9-טען, פרייטאג, דעם 10-טען, שבת, דעם 11-טען און זונטאג, דעם 12 יאנואר 1936

פערבאנד פון די ארטיסטען פון די פוילישע ביהנעס אונטער דער ליטונג פון Edward Jaśkowski פראזענטירט די פרעהליכע רעווי א. ג.

„HELA z WESELA“

באמבע פון הומאר אין 14 אויפטריטען. עס נעהמען אנטייל:

Rena Markiewiczówna, Janina Zgorzelska, Duet Silvini, Jerzy Leński, Edward Jaśkowski

אויפן עקראן: וואונדערשיינער פילם פון רוסישען לעבען לויט דאסטאיעווסקי א. נ. „ברידער קאראמאזאוו“ מיט Anna Sten i Fritz Kortner

אנהייב 6 א זייגער נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 א זייגער נאכמ.

קלאנג-קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאפערניקא)

הילכט און פאלגענדע טעג

היינט גרויסע עפאפעע פון ליבע און פליכט אויפן גרונד פון לעבען פון קרינס-פלאט א. ג.

„ראפסאדיע פון באלטיק“

אין די הויפטראלען: MARJA BOGDA, Baśka ORWID, ADAM BRODZISZ, Mieczysław CYBULSKI

נעכסטער פראגראם: „Urojony świat“ מיט Claudette Colbert i Charles Boyer. פרייזען פון די פלעצער:

1 פל. 1,09 זל. 2 פל. 90 גר. 3 פל. 50 גר. הנחה-קופאנען זונטאג און יום-טוב אונגילטיג. אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

ראקאלען

2 pokoje z kuchnią, świeżo wyremontowane, natychmiast do wynajęcia. Wiad. Narutowicza 41, lewa ofic. III p. m. 10.

א געוועלב מיט א גרויסען צימער ביליג דירה-געלד צו פערדינגען, אגראדאווא 14. צו ערפאהרען ביים ווירט.

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר א אנשטענדיגען יונגערמאן, זאכאדניא 39 וו. 5. פראנט 1-טער שטאק.

אפצוגעבען אנ'ארט צו שלאפען פאר א יונגערמאן ביי אנ'אינטעליגענטער פאמיליע, 11-ליסטאפאדא 16 וו. 22

א בעזונדערע שטוב אפצוגעבען פאר 2 יונגעליט מיט בעטגעוואנד, עווענטועל צו ארבייטען, פילסודסקיעגא 33 ראזענבלום וו. 42.

3 צימער און קוך מיט אלע בעקוועמליכקייטען פראנט 1-טער שטאק זאפארט צו פערדינגען גלייך פונם ווירט. קלינגען 120-04.

2 גרויסע האנדעלס-צימער צו פערדינגען פראנט נאוואמיעסקא 3 וו. 3.

סוחרים, פאבריקאנטען! צו פערדינגען א פלאץ מיט א גרויסע שאפע, פערזעהן מיט א קאנצעסיע. זגערזשער 34 ביי ד. בעקערמוס.

ס'איז איבערצוגעבען א צימער צו שלאפען זאר פרייליינס אדער פאר יונגעלייט. צו ערפאהרען פאלודניאווא 7 וו. 28.

צו פערמיטען 2 צימער און קוך מיט בעקוועמליכקייטען ביליג דירה"געלד אל. 1-טער מאי 71. צו ערפאהרען ביים ווירט.

צו פערדינגען א שעהן צימער פאר א פארפאלק אדער 2 יונגעלייט מיט א בעזונדערן איינגאנג ביי אנשטענדיגער פאמיליע 11 ליסטאפאדא 24 וו. 11.

צו פערמיטען 1 צימער מיט עלעקטריע און וואסער. אויף נאוואמיעסקא 5 וו. 48.

צו פערמיטען א רעמאנטירטע און געמאלטע זונען-וואוינונג 2 צימער און קוך אין הויף 2-טען שטאק אויך איניגע קעלערס פון 1, 2 און 3-מיט ליכט אויף פ.א.וו. 18 אויך 3 צימער מיט א קוך אויפ'ן ערשטן שטאק פראנט 2 איינגענג, רעמאנטירט אויף קילינסקיעגא 19

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 פרייליינס עוועטועל 2 יונגעלייט. צו ערפאהרען ביי גאלדראך נאוואמיעסקא 21.

Do wynajęcia sklep o 2-ch wystawach na Bałuckim rynku 2, od zaraz. Wiadomość: Piłsudskiego 27, Salomon Rzeziński.

פרייע פאסטענס

עס ווערט געברויכט אנ'אויבערלאק-גייער ביי קראפט, ספעציעל אויף רעפארמעס, קופערמינץ, זאוואדזקא 18.

א קוואליפיצירטע מאשין-העפטערין (האפטשארקע) פון באלד געזוכט. ל. ליבערמאן 11 ליסטאפאד 6.

נויטיג א איינזאמע פרוי, בישט רעליגיעז ביז 40 יאהר אלט צום ווירטשאפט, קילינסקיעגא 198 ביים שניידער אין געוועלב.

עס ווערט געברויכט א קעכין, וועלכע האט געארבייט אין א באר. צו מעלדען זיך זאוואדזקא 25 ביי ארנשטיין.

עס ווערט געזוכט א שותף צו א לאנג עקזיסטירענדעס הערען און דאמען קאנפעקציאן-געשעפט, כדי צו פערגרעסערן דאס געשעפט. אפערטען אונטער „ט" אין אדמיניסטראציע.

פערשידענעס

צו פערקויפען אנ'אויבערלאק (זינגערס) אין גוטען צושטאנד פרייזווירדיג, ביי פלאמבוים בערעק-יאסעלעוויטש 18.

אכטונג 1 זל.! א רוטינירטע לעהרערין ערטיילט לעקציעס פויליש דערוואקסענע מיט א ספעציעלער קורצער מעטאדע. גראמאטיק, שרייבען און קאנווערזאציע, לעקציעס, גרופענווייז און איינצעלווייז. פארשרים געזיבערט. פעטריקאווער 17, לינקע אפיצינע 1-טער איינגאנג 2-טערשטאק וו. 17.

זאפארט איבערצוגעבען א זאקען - פארמירעריי אין א גוטען פונקט מיט קונדשאפט. ערקונדיגען זיך בזשעזשינער 4 וו. 6.

א וואנטעל אין שעהנעם צושטאנד די לענג 2.80 זוך איך צו קויפען, זגערזשער 36 גאלדוואג.

אכטונג! נאר 1 זל. פאסאנירען הימען קענט איהר שטענדיג טראגען פרישע עלעגאנטע הימען קילינסקיעגא 28.

א מיכטיגער מענש פערמאנטווארטליך זוכט בעשעפטיגונג אלס בוכהאלטער - קארעספאנדענט, פערקויפער אדער רייזענדער, מעסיגער האנאראר. אפערטען אונטער „מיכטיגער מענש“.

אכטונג! דער לאנג בעריהמטער און רעמאנטירטער ענגלישער זאל וואלטשאנסקא 5 מיט א שעהנעם מענער-זאל מיט א גרויסער תיגיענישער פשר'ער קוך, מיט די בעסטע געשירען און טיש-בעשטעק ווערט אפגעגעבען אויף חתונות נאר פאר 10 זל. קומט און איבערצייגט אייך! אל. 1. מאי 2 ביים ווירט.

געלעגענהייטליך צו פערקויפען אנ'אויבערלאק זינגערס אויף 3 פעדים, וויאויך 2 זאקען-מאשינען אמעריקאנער פילסודסקיעגא 43, 1-טער איינגאנג לינקס 2-טער שטאק, וו. 52.

א 13-ער שליטען-מאשין געריכטעט אויף רענדער, 32 די ברייט, צו פערקויפען. צו ערפאהרען מלינארסקא 23 גרונדשטיין.

צו פערקויפען אנ'אבערלאק פירמע „אוניאן“ מיט א מאטאר און א גומי-מאשין, ווסכאדניא 49 וו. 54 פון 2 ביז 4.

ס'ווערט געזוכט צו קויפען זאקען"מאשינדלעך אויף קינדער-שקארפעטלעך. די אדרעס אפצוגעבען אין אדמיניסטראציע אונטער „בע".

צו פערקויפען א סוועטער-מאשין 90-10 אין בעסטען צושטאנד, ערק. מארישינסקא 25 וואויכונג 11.

א טייל פון א הויז זוך איך צו קויפען ביז 30 טויזענד זל. אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „א. ד."

Nauczyciele udzielają polskiego, buchalterji, angielskiego, francuskiego, żydowskiego, matematyki i esperanta. Pomoc domowa dla słabych dzieci. — Bardzo tanio. Jakóba 12, pr. ofic. I-sze piętro, SZYF.

Poszukiwam prasę do pakowania bel bawełnianych, tel. 214-13.

פארשריפטליכע פייערלעש-אפאראטן (Gaśnice pianowe) נייע און געניצטע, ווי אויך פילונגען (Ładunki) צו אלע טיפען אפאראטען צו מעסיגע פרייזען. מ. באטשאן, פאמארסקא 25, רעכטע אפ. 1, איינגאנג, 1. שטאק, וו. 28. איך קויף גיניצטע פייערלעש אפאראטן.טעל. 166-27.

BUCHALTER, rutynowany bilansista na stanowisku ma jeszcze kilka wolnych godzin. Za uznanie ksiąg gwarantuje kaucją. Opłata przystępna. — Leon KRELL, Piotrkowska 79, m. 40. tel. 145-64.

היגיענישע דראט-מאטראצען א פאר 22 זל. 48 פעדערן, ווי אויך אויטאמאטען צו טאפטשאנעס און פערשידענע טאפעצירער-ארבייט ביליג צו בעקומען פאלודניאווא 10. י. ברעסלער

פאר 8 זל. א חודש לערנען מיר אויס גרינדליך בוכהאלטעריע, סטענאגראפיע, האנדעלס-קארעספאנדענץ, מאשין-שרייבען מיט דער קאנסטרוקציע, ארדנען אייך אויך בילאנסען און פיהרען איין ביכער צו ביליגע פרייזען קילינסקיעגא 50, קווער-אפיצינע 1-טער שטאק

Języka polskiego, arytmetyki handlowej korespondencji szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Dla starszych specjalny, praktyczny kurs polskiego wypróbowaną metodą. Piotrkowska 37, m. 11. front, III piętro, godz 6—9 wiecz

Zaginiony został kwit kaucyjny na zł. 15 z Elektrowni Łódzkiej na imię Icek Majer Berger za № 69263 z dnia 6/II 1931 r.

א לעהרערין, א גוטע פעדאגאגין, ערטיילט אונטערריכט פאר דערוואקסענע אין פויליש, יודיש, און די דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען, לאסמאן, בזשעזשינער 15

Za wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat“, Piotrkowska 21.

א „שטיפמאַמע"

דערצעהלונג

פון ל. מלאך

בײדע זענען אָנגעקומען אויף דעם פּלאַץ ווען זיי זענען נאָך קינדער געווען.

„מיצי" א בע'חנ'ט קעצעל מיט זעהר א קורץ נעזעל, א פּערקײלעדיגס בײ די נאַז־לעכלעך און האָט געהאַט די טבע אונטערצושפּרינגען דוקא אויף די הינטערשטע פיסלעך.

„מאַפּסי" איז געווען א שוואַרץ, א קויל־שוואַרץ הינטעל מיט א גלאַנציגע הויט, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס זי איז אין איין עלטער מיט „מיצי'ן, — דעם וואָכען, איז זי אָבער געווען ערנסט און פערטראַכט, גלייך ווער ווייסט וואָס פאַר א בענקשאַפט עס האָט געפרעסט איהר האַרץ...

„מאַפּסי" איז אפילו געווען בייז, געוואָרטשעט, נישט קיין הרך אַרץ געהאַט פאַר די באַלעבאַטים, זיך אָפּט צעשריגען אויף נאָהענטע מענשען און האָט בכלל נישט געהאַט די שטיק פון איהרם גלירבען, פון אַרומשמעקען, אַרומלעקען, זיך פרייען ווען מען האָט זיך געשפּילט מיט איהר און האָט זיך נישט געאײלט צו לויפען כאַפּען דעם שטעקען, וואָס מען האָט געוואָרפען, כדי זי, מאַפּסי, זאָל עס צוריקברענגען צום וואַרפער. מאַפּסי האָט זיך געטראַכט: דו וואַרפסט? וואַרף! וואָס אַרט מיך, איך האָב בילכערע זאַכען ווי זיך צו יאָגען נאָך פוסטע זאַכען, אַז דו ווילסט דעם שטעקען זיי מוחל, גיי זיך און נעהם איהם.

מאַפּסי האָט זיך אָפּט געשאַרט בײ די ווענט, מען האָט געזאָגט אויף איהר, אַז קײן איבעריגער מענשען־פרײנד איז דאָס הינטעל נישט.

מיצי איז געווען דער היפּך. דאָס איז כסדר אַרום געלאָפען און נאָר זיך געזוכט מיט וואָס צו שפּילען. ווי פון אונטער דר'ערד אַרויס האָט זי אויסגעפונען דער באָבעס קנויל מיט פאָדעם און האָט צו איהם מיט די פאָדערשטע לאַפּעס אַזוי צעוויקעלט, אַז מען האָט געמוזט האָבען צעהן קעפּ, מען זאָל עס קאָנען צוריק אויפפּלאָנטערן.

זי איז געווען א גאַנץ אַנדער „טיפּ" היה פון מאַפּסי. זי האָט איז זיך געהאַט חניפה'שעס, זיך געלאַסטשעט צו איהרע באַלעבאַטים, איינגעקאָרטשעט די שפּרינגענדיגע, הינטערשטע פיסלעך און אויסגעשטרעקט די פאָהערשטע. זיך אויסגעצויגען פאַר יעדען ווען אפילו יענער האָט גאָרנישט און זין געהאַט זיך מיט איהר צו שפּילען, זי האָט געוואוסט אויסגעצייכנט איהרע וועגען ווי אַזוי געפעלען צו ווערען, און אַז נישט ווילענדיג האָט מען געמוזט זיך איינבויגען איבער איהר, א קוועטש טון איבער די פּלייצעס, אַז צוויי האַרב־בײנער האָבען אַרויסגעשפּאַרט ווי בײ א קעמעל, האָט זי זיך נאָך מעהר איינגעקאָרטשעט און אויסגעצויגען די קעפּעל ווי זי וואָלט זיך געבעטען, וואָס טויג דיר צו קוועטשען מײנע פּלײצעס, גלעט בעסער מײן פּנים'ל (און זי האָט מאַקי אויסגעפיהרט) האָט זי געעפנט א קלײן העל ראָזע מײלעכל, און ווען יענער איז אַוועקגעגאַנגען האָט זי זיך בעלעקט פון דעם, וואָס זי האָט אויסגעפיהרט.

דעם אמת געזאָגט, האָט „מיצי" אויך קײן שטאַרקע סימפּאַטיע נישט געהאַט צו „מאַפּסי", וואָרים די ערשטע צייטען, האָט זי, מיצי, זיך גאָר בדעה נישט געהאַט מיט איהר צו שפּילען. נאָר ביסלעכווייז האָט זי זיך צוגעוואוינט צום הינטעל, האָט זיך אָפּט פערקוקט צו איהר און אפילו אָנגענומען אײניגע מנהגים פון יענע: זיך צו וואַרימען אויף דער זון, אויסשטרעקען אַלע פיר פיס און זיך פוילען אויפצושטעהן.

דעמאָלט האָט מיצי (ווען זי איז עלטער געוואָרען) די געלעגענהייט געהאַט אַרײנצוקוקען און מאַפּסיס טיף פינסטערע אויגען, גלייך אַנ'אייביגע נאַכט וואָלט דאָרט געווען צעגאָסען. מיצי'ן האָט אינטערעסירט וואָס איז אַזוינס דער אומענדליכער טרויער וואָס היילט אַזוי אַרום איהר חבר'טע און האָט עס געפּרובט דאָס דערגעהן.

נאָר ביי מאַפּסי'ן איז עפּעס שווער געווען צו דערגיין, זי איז נישט געווען פון יענע הינט, וואָס „דערציילען". פאַר יעדען איינעם זייער וועהטאָג, בפּרט נאָך פאַר א נאַשערקע, א יונגע „ציג" א קעצעל, וואָס פוצט זיך וואַשט זיך, קאָקעטירט און עפּעס אַנדערש ווי פלירט ליגט איהר נישט אין זינען.

מאַפּסי האָט נישט געפילט, האָט זי במילא נישט אויסגעגעבען איהר צער, און הגם איהר שווייגען האָט אין זיך געטראָגען עפּעס אומהיימליכעס און אומצוטרויליכעס, האָט עס מיצי'ן נישט געשטערט נעהנטערע קענטשאַפט צו שליסען, וואָס איז מיט דער צייט איבערגעגאַנגען אין היסער פריינדשאַפט.

מאַפּסי האָט מיט דער צייט אָנגעהויבען אפילו דאַנקבאַר צו זיין מיצי'ן, וואָס האָט זיך אַזוי דערנעהנטערט צו איהר, און נאָך מעהר האָט עס איהר געפרייט, ווען איהר חבר'טע איז גאַנץ ערנסט אויך אין איהר אַנוועזענהייט, זי ווייזט נישט אַרויס איהרע „ראָסישע" שטוק — די קעצישע נענג. מיצי האָט געמיינט אויפריכטיג מיט איהר פריינדשאַפט און האָט זיך אַזוי צוגעבונדען צו מאַפּסי, אַז נישט נאָר איז זי געקומען סתּם אַזוי אויף בעזוך, נאָר גאַנץ אָפּט צו יענער'ס „טיש", האָט איבערגעלאָזט איהר אייגען טעצעלע מיט סמעטענע און געקומען העלפען מאַפּסי'ן עסען, כדי אין געזעלשאַפט זאָל מאַפּסי'ן היימליכער זיין און פערגעסען אין דעם וועהטאָג, וואָס פרעסט איהר אַזוי און וואָס איז אַלץ פאַר מיצי'ן א סוד געווען.

די איינוואוינער און באַלעבאַטים האָבען אָנגענומען פאַר נאַטירליך: בײדע האָדעווען זיך אויף אין דעם זעלבען הויז, איז מען פריינטליך איינס צום אַנדערן, איז מען פרידליך געשטימט — פשוט פאַר געוואוינהייט.

נאָר אין דער אמת'ן איז עס נישט געווען בלויז געוואוינהייט. עס איז געווען די צייט, וואָס אין מיצי'ס האַרץ האָט אָנגעהויבען זינגען א ניגון (זי איז שוין אַלט געווען גאַנצע ניין חדשים) א געזאַנג, וואָס זי האָט אויסגעזונגען אין די לבנה־נעכט און עפּעס א וואַרימער געפיהל האָט זיך צוגאָסען אין אַלע איהרע אברים. זי האָט געדאַרפט האָבען פאַר וועמען איהרע געפיהלען דערצעהלען. די מענשען וואָלטען איהר נישט פערשטאַנען, וואָרום פאַרוואָס האָבען זיי עפּעס פּעריאָגט מיט שטעקנס דעם אויסדערוועהלטען פון איהר האַרץ, האָט זי עסענדיג מיט מאַפּסי'ן פון איין טעצעלע „אויסגעפּלאַפּלט" אַלע איהרע זיסע נאַרישקייטען און זי וואָלט נאָך געווען גליקליך, ווען מאַפּסי איז נישט אַזוי פערשלאָסען אין זיך, און דערצעהלט איהר אויך עפּעס פון איהרע „איבערלעבונגען", וואָרום עפּעס טראָגט זי דאָך אויך אין האַרץ, א חלום, איצט דערקענט זי עס אין דעם טרויער פון די אויגען. נאָר פערפאַלען, א טבע שוין אַזאַ בײ איהר חבר'טע — צו שווייגען.

נאָר ווען די צייט איז געקומען איז זיך יעדער אַוועק אין אַנ'אַנדער ווינקעל, מיצי האָט זיך שוין געהאַט פון פריהער אָנגענרייט א פּלאַץ וואו געלעגען צו ווערען. אין קעלער, לעבען דעם הייץ־קעסעל, וואו ס'איז וואַרימער, זי האָט געהאַט צונויפגעשלעפּט עטליכע שמאַטעס און אויסגעבעט זיך אין אַנ'אַלטען קויבער. זי איז אַריין א גליקליכע און געהאַפט, אַז באַלד באַלד וועט זי איהר חבר'טע מאַפּסי'ן איבעראַשען, וועט זי איינלאַדען אָנצוקוקען איהרע קעצעלעך, און אפילו זיך גרויסען מיט זיי.

אין דער זעלבער צייט האָט זיך אויך מאַפּסי אויסגעזוכט ערגעץ א ווינקעל וואו געלעגען צו ווערען. זי האָט זיך נישט פאַרגעבריט דערויף, גלייך דער גאַנצער ענין וואָלט איהר נישט אָנגעגאַנגען, גלייך זי וואָלט נישט קיין כשר'ע קינדער געגאַנגען ברענגען אויף דער וועלט, און אפשר — ווי ס'וואָלט איהר אַלץ איינס געווען, זי איז געווען גלייכגילטיג.

אויף צומאָרגענס א שוואַכע, נאָר דאָך א שטראַהלענדיגע, האָט זיך מיצי אויפגעהויבען פון איהר געלעגער, א זיסע פרייד האָט פון דאָרט אַרויסגעפּישטשעט. פיר קליינע קעצעלעך האָבען זיך געטוליעט איינס צום אַנדערן און געפּרובט קאַפּויעריסען זיך אין מיצי'ס האַרץ און א העלע פרייד אויפגעגאַנגען. איהר קליינוואַרג געראָטען אין איהר, שטיפּערקעס, דאָס דערקענט מען שוין. האָט זי זיי אָפּגעוואַשען, אויסגעצוואָגען מיט דער צונג און אַליין זיך אַרויסגעשלעפּט א קוק טון, וואָס איהר פריינדין מאַפּסי מאַכט.

זי איז געגאַנגען מיט זעהר קליינע טריטלעך און געצויגען איהר בויך ווי א שלאַנג. נאָר מאַפּסי איז נישט געווען. מיצי האָט זי געזוכט אויף דעם געוועהנליכען פּלאַץ, לעבען דעם טעצעלע, וואו בײדע האָבען אָפּט געגעסען פריהשטיק, נאָר דאָס טעצעלע איז געשטאַנען ליידיק האָט מיצי פערשטאַנען, אַז אפשר זוכט מאַפּסי איהר אָרום און אפשר וואַנדערט זי זיך, יענע, וואָס זי האָט איהר נעכטען א גאַנצען אָוונט נישט געזעהן, האָט זי זיך אָנגעשטעלט אין מיטען גאַנג און אויסגעשפּיצט די אויערן כדי צו פערנעמען א שאָרך פון איהר חבר'טעס געוויין.

פּלוצלינג האָט זי געהערט א פּישטשען פון קליינוואַרג. אָבער דאָס איז געווען ענליך צו א געוויין פון קליינע הינטלעך. צום אָנפאַנג האָט א זעץ געטון אין איהר האַרץ, געמיינט: דאָס וויינען איהרע קינדער, אָבער זי האָט זיך גלייך דערמאָנט אין די שטימען פון איהרע קעצעלעך, וואָס זענען גאָרנישט ענליך צו דעם געוויין האָ. זי איז מיט נישט ווינציג פערוואונדערונג נאָכגעגאַנגען נאָך די קולות נאָך, ביז צו דעם אויטאָמאָביל־גאַראַזש און צו איהר גרויסען שטוינען האָט זי דאָרט אין א ווינקעל, אויף א שטיקעל פּלאַנדעק געזעהן דריי ערשט געבוירענע הינטלעך, וואָס נאָר איינס איז געווען געראָטען אין מאַפּסי'ן און די איבריגע האָבען געהאַט אי אַנ'אַנדער הויט אי אַנ'אַנדער אויסזעהן.

דעמאָלט האָט מיצי פערשטאַנען די לאַגע צום ערשט האָט זי געשוויגען, דערנאָך האָט זי זיך צעמיאַקעט, גלייך ווי זי וואָלט איהר איבעראַשונג אויסגעדריקט. זי האָט געוואָלט זיך אַרומכאַפּען מיט מאַפּסי און איהר גוט אויסמוסר'ן, הלמאי זי האָט עס געהאַלטען בסוד פון איהר, די בעסטע פריינדין? (זי אַליין האָט יאָ „אויסגעפּלאַפּלט" פאַר מאַפּסי'ן נישט איינמאָל, אַז זי נעהמט ווערען א מאַמע) און נאָכ'ן אויסזידלען וועט זי זיך מיט איר אַרומכאַפּען און בײדע וועלען זיך אָפּגעבען מזל טוב!

און טראַכטענדיג אַזוי האָט זי דערווייל געזוכט איהר פריינדין. נאָר די פריינדין האָט זיך פון ערגעץ נישט אָפּגערופען, האָט זיך מיצי משער געווען, אַז אפשר איז זי געגאַנגען איהר אויפזוכען און אָנזאָגען איהר די גוטע בשורה, האָט זי זיך געלאָזט צוריק צו איהר נעסט.

נאָר אויפ'ן וועג געהענדיג, האָט זי פּלוצלינג עפּעס דערזעהן אַזוינס, פון וואָס עס איז איהר פינסטער געוואָרען אין די אויגען, האַרט בײ דער וואַנט פון גאַראַזש איז מאַפּסי געלעגען אומבעוועגליך, שטייף אויסגעצויגען, די אויגען זענען געווען אָפען און דער אומענדליכער טרויער האָט פון דאָרט אַרויס געגליווערט.

מיצי האָט פערשטאַנען... זי איז שנעל אַרויסגעלאָפען (פערגעסען, אַז זי איז א קינדפּעטאָרין) און זיך געגומען מיאַקען מיט פערצווייפעלטע קולות.

נאָר דאָ האָט זי זיך געכאַפּט. זי טאָר נישט פערלאָזען איהר חבר'טעס יתומים. און אַז עס איז איהר פליכט זיי צו דערציהען און אַרויסברענגען.

זי איז צוריקגעגאַנגען אין גאַראַזש און געטויער בעטראַכט די פּיצעלעך הינטלעך. געזעהן ווי זיי עפענען די מיילעכלעך פערשמאַכטע האָט זי פערשטאַנען, אַז די אָרימע מאַפּסי האָט זיי אפילו קיין איין מאָל איהרע בריסטען נישט געגעבען. האָט זי שטיל, מיט דער גרעסטער פאָרזיכטיגקייט, נישט ווייי צו טון, און נישט קיין ביס צו געבען (זיי זענען דאָך עפּעס „פרעמדע" קינדער) האָט זי זיי אָנגענומען בײ די ציין און איינציגווייז איבערגעטראָגען אין נעסט צו איהרע אייגענע, קינדער — צו די קעצעלעך.

מיצי, מיט טיף דורכגעפיהלטען רחמנות, האָט אויף זיך גענומען איהר חבר'טעס קינדער דערציהען. זיי זיין א שטיפמאַמע, זיי דערציהען צוגלייך מיט איהרע אייגענע קינדער.

האָט זי זיי מיט דער זעלביגער צערטליכקייט, וואָס איהרע קעצעלעך. אויך די הינטעלעך אָפּגעוואַשען און אָפּגעבאָדען מיט איהר צונג (הגם, עס איז איהר אָפּט אויסגעקומען פריקרע) דערנאָך האָט זי זיך אַזוי אוועקגעלעגט, אַז סיי איהרע קעצעלעך און סיי איהרע חבר'טעס הינטעלעך זאָלען קענען זיך דערנעהרען פון איהרע בריסטען.

און אַלע זיבען פּיצעלעך האָבען זיך הונגעריגע צוגעכאַפּט און געצויגען, געצויגען, מיצי האָט דערפיהלט א שטעכעניש אין אַלע איהרע גלידער און אַז אַלע אירע אברים ווערן אויסגעטריקענט. דאָס איז געקומען פון דעם שמאַרקען „ציהען" פון איהרע „שטיפקינדער" נאָר געזאָגט האָט זי גאָרנישט, פערקעהרט, זי האָט נאָך אַרויסגעוויזען א פריידיג פּנים, כדי עס זאָל קיינעם נישט איינפאַלען, אַז די כוחות געהען איהר אויס, קאָן זיין, ווען די באַלעבאַטים זאָלען זיך דערוויסען, וואָלט מען אפשר די „שטיפקינדער" צוגענומען פון איהר, דעמאָלט ווייסט זי אויף זיכער, אַז די הינטעלעך וואָלט איינס ביי ס'אַנדערע אומגעקומען.

נאָך דער דריטער וואָך, ווען די אויגען האָבען זיך געעפענט בײ דעם קליינוואַרג, האָבען זיי אַלץ קיין חילוק נישט געפיהלט צווישען זיך, אַז זיי געהערען נישט צו דער זעלבער „ראַסע" דאָס האָט מיצי'ן שטאַרק הנאה געטון, זי האָט בשום אופן נישט געוואָלט, אַז די קינדער ווען זיי וועלען אויסוואַקסען, זאָלען זיי זיך פיהלען פרעמד און אָפּגעזונדערט.

דאָך, איהר חלום, זיי אַרויספּרענגען גאַנץ גרויס, אַז זיי זאָלען זיך קענען שטעלען אויף די אייגענע פיס, און זיך אויסוועהלען זייער וועג אין לעבען איז נישט מקוים געוואָרען. מיצי איז געוואָרען אַלץ איינגעדאַרטער, ביז איינמאָל זי האָט דערפיהלט די פוחות געהען איהר אויס, האָט זי אַלע זיבען בעשעפּעטישען אויסגעוואַשען, נישט געמאַכט קיין אונטערשיד צווישען איהרע אייגענע און איהר חבר'טעס קינדער, זיי אַרומגעלעקט, ווי זי וואָלט זיי צום לעצטען מאָל געקושט, א שוואַכען מיאַקע געטון, ווי זי וואָלט זיי געזעגנט, און פּרובענדיג נאָך איינמאָל זיי געבען צו זייגען, האָט זי דערפיהלט ווי עס ווערט איינגאַנצען פינסטער אין איהרע אויגען און די וועלט האָט זיך אויסגעלאָשען פאַר איהר.

מענדעלע מוכר ספרים

מייז שמועס מיט'ן זיידען

פון י. ד. בערקאָוויטש

מיר איז אויסגעקומען צו פערברענגען אין זשענעווע מיט שלום עליכם הויזגעזונד העכער א יאָהר. און פאַר דער דאָזיגער צייט בין איך ביי מענדעלען געווען א גאַנץ אָפטער אַריינגעהער. א חוץ וואָס עס האָט מיך געצויגען צו זיין אַלטען געלייטערטען ווין, דעם ווין פון תורה און חכמה, האָט ער אַליין פערלאַנגט איך זאָל אַריינקומען צו איהם וואָס אָפטער, און טאַמער האָב איך אַמאָל פערפעהלט עטליכע וואָכען האָט ער שטאַרק פאַראיבעל געהאַט. ער האָט זיך אין דער שווייץ געפיהלט אויסערליך גאַנץ גוט. נאָר איינערליך איינזאַם, זיינע בעזוכער זענען געווען געצעהלטע פריינד. און ער האָט פשוט געגאַרט צו האָבען אַרום זיך מענשען וואָס זענען גרייט איהם צו הערען, פאַר וועמען ער זאָל זיך קענען אַרויסזאָגען, אויסריידען זיך ווי עס בעדאַרף צו זיין. און פון וואָס צו רעדען האָט ער תמיד געהאַט — ער האָט זיך נישט געניטיגט, מען זאָל איהם ציהען פאַר דער צונג. ער פלעגט אָנהויבען דאָס רוב פון עפּעס א מיטען, פון עפּעס א צענטראַלען געדאַנק, וואָס האָט איהם אין יענעם מאָמענט בעשעפטיגט, און וואָס איז פאַר דעם אַריינגעקומענעם בעזוכער לכתחילה געווען גאַנץ טונקעל, און פלעגט אַרום דעם וועבען א פיינעם געוועב, דורכגעפערעמט מיט בילדער און משלים פון לאַנגיעהריגער דערפאַהרענקייט און אַלטער קלוגשאַפט, ביז עס איז אַרויסגעקומען א ברייטע, קלאָרע פערענדיגטע מאַלעריי אַרבייט. די דאָזיגע געשפּרעכען האָבען מיט זייער אויסטערלישען נעבוי שטאַרק דערמאַהנט אָן זיינע געשריבענע ווערק ווי „פישקע דער קרומער" און „דאָס ווינטשפינגערל", וואָס צעוויקלען זיך פון א טונקעלען פּונקט אין א ברייטען ליכטיגען ליוועַנט.

איך פלעג מיך צוהערען נישט נאָר צום טיף אינטערעסאַנטען אינהאַלט פון זיינע געשפּרעכען. נאָר אויך צו זייער פאָרם — צו מענדעלעס שפּראַך, צו דער אינטאָנירונג פון זיינע ווערטער, צו זיין אַלטער היילביגער בעהערשענדיגער שטים. מענדעלעס גערעדטער יודיש איז אין גרונד געווען דער קלאָרער, עהרליכער און פעפערדיג־טרוקענער יודיש פון מיין לאַנד — פון סלוצק און קאַפּוליע, אַזאַ שפּראַך האָבען ביי אונז געהערט פערצייטיגע יודען, האַלב לומדישע, האַלב וועלטליכע. אויך די אַלטע שטים און דער פייזעהדיגער טראָפּ פון די ווערטער האָבען צו מיר געקלונגען היימיש־נאָהענט, ווי א וואַרעמער אָפּקלאַנג פון אונזערע ליטווישע זקנים, די לאַנד־חכמים, וואָס שמועסען זיך דורך מיט יונגעלייט אין מזרח־וואַנד פונם בית מדרש ביי אָפענע ספרים. אָבער פאַר די קרוב זעכציג יאָהר, זינט ער איז אַוועק פון זיין ליטווישער היים, דורכגעוואַנדערט אין זיין מענדעלע בויד וואָלין און פּאָדאָליע און געזעסען יאָהרענלאַנג אין בערדיטשעוו, זשיטאָמיר און אַדעס, האָט ער זיין יודיש (נישט נאָר דעם געשריבענעם— אויך דעם גערעדטען) פערפּראַוועט און פערווירצט מיט די פעטע זיסע זאַפטען פון די פרעמדע רייכע מדינות, און עס האָט אָפטמאָל פון איהם אָפּגעגעבען פון א פרעמדליכען, ווייטליכען טעם... מענדעלע אַליין פלעגט דאָס אַמאָל בעטאָנען אויף א טשעקאַווען אופן: פון אַלטער געוואוינשאַפט איז ביי איהם די אויסשפּראַך געווען א ליטווישע, נאָר געצײלטע ווערטער האָט ער אַרויסגערעדט וואָלינ'יש, דערהויפּט האָט ער אָפּגעהיט צו זאָגען „גיט" אַנשטאַט „גוט" און „וואַב" אַנשטאַט „ווייב". ער האָט אויך נאָך א פּויזע איינעם געשפּרעך בעניצט צעצויגען דעם דייטשמערישען „פּאָגלגלעך", וואָס נאָר איין גאָט האָט געוואוסט פון וואַנען און פון וועמען עס האָט זיך צו איהם אויף זיין לאַנגען לעבענסוועג צוגעקלעפּט... דערפאַר איז אָבער זיין שטים פערבליבען א ריין ליטווישע. מיט אַלע קאַפּוליער ניואַנסען — א קלאָרע א שטרענגע, מיט הויכע און נידעריגע פולע טענער, אָהן דער מינדסטער פּגימה. ער האָט שוין דעמאָלט אין זיין הויכע עלטער נישט געהאַט קיין צאָהן אין מויל, און קינסטליכע ציין האָט ער זיך נישט געוואָלט אַריינשטעלען, זיין שאַרף געפיהל פאַר נאַטירליכקייט האָט איהם דערצו נישט דערלאָזט, ער פלעגט הערויף זאָגען: „איך זאָל אַריינגעהמען צו מיר אין מויל אַרין פרעמדע „פּאָסטאַמאָלצעס", אומזיסטע עסערס? — פע, איך האָב דאָס פיינט!"... און ער איז גאַנץ פיין אויסגעקומען אָהן ציין. די יאָסלעס זענען ביי איהם מיט דער צייט אַזוי פערהאַרטעוועט געוואָרען, אַז עס האָט איהם נישט געשטערט נישט צום עסען און נישט צום רעדען.

די געשפּרעכען האָבען זיך מעהרסטענס געקייטעלט אַרום די דערשיינונגען פון דער יודישער ליטעראַטור, איך בין נישט זיכער, צי האָט מענדעלע געלייענט אַלצדינג וואָס האָט זיך דעמאָלט רעגעלמעסיג געדרוקט אין רוסלאַנד אויף העברעאיש און אויף יודיש, ער האָט אָבער געהאַט וועגען דעם א קלאָרען בעגריף און האָט זיך גענומען צום האַרצען פון א סך זאַכען, וואָס זענען געווען דערוויידער זיין געשמאַק. און כטש זיינע ליטעראַרישע אַנשויאונגען האָבען פון אויפגעבויט אויסגעוויזען ווי פערעלטערט, זענען זיי אָבער אין תוך געווען דורכגעדרונגען מיט א טיפען קינסטלערישען אמת און מיט א בעזונדערען קריטישען חוש פון גאָר א הויכער מדרגה. דערביי האָט ער געערדט וועגען די שטרויכלונגען פון דער יודישער ליטעראַטור נישט מיט אַנ'אָפּגעקיהלטען געמיט פון אַנ אַלטען מייסטער, וואָס האָט זיינס אָפּגעטון אויף דער וועלט, נאָר מיט דעם היסען אָטעם פון א טיף פעראינטערעסירטען, וואָס שטייט אַליין אין מיטען דער אַרבייט און בייזע פלינגען דערקוטשען איהם. דערהויפּט האָט ער זיך געקאָכט אויפן ליטעראַרישען שקר און אויפן ליטעראַרישען שאַרלאַטאַניזם, וואָס דרינגען אַריין, אין אונזער אָרעם וועלטעל. וואָס פלעגן די אויגען דעם נאַאיווען נישט דערוואַקסענעם לעזער און מאַכען איהם סוף כל סוף אויך פאַר א שאַרלאַטאַן... און אַז איך האָב איינמאָל זיך געפּרובט זאָגען, אַז פונדעסטוועגען וועט ער אַליין אויך צוגעבען אַז מיר זענען איצט אַוועק אין דעם ענין פון שרייבען א סך ווייטער ווי אין די ערשטע השכלה־יאָהרען, מען פלאַפּעלט שוין ביי אונז מעהר נישט אַזוי ווי אַמאָל סתם אין דער וועלט אַריין, אפילו אָנפאַנגער ביי זייער ערשטען אַרויסטריט, שרייבען איצט מעהר מענשלעך, — איז ער געוואָרען שטאַרק אין כעס:

— „מעהר מענשלעך"?! מענשלעך שרייבען זיי!.. ביי מיר הייסט דאָס נישט מענשלעך —ביי מיר הייסט דאָס מעשה בהמה!... מענש איינער! איהר ווייסט דעם סדר העולם, ווי אַזוי א מענש וואַקסט אויס? ווי אַזוי א מענש שטעלט זיך אויף די אייגענע פיס? פריהער פון אַלץ איז א מענש א קינד, אַנ'אומבעהאָלפען בעשעפעניש. וואָס פויזעט אום אין שטויב א יאָהר צוויי אַנדערהאַלבען אויפן נאַקעטען געזעסעל. קריכט אויף אַלע פיער איז אויסען אין אַלע מייזלעכער, א פערמורזשעטער, א צעדראַפּעטער, דערנאָך פּרובט ער זיך שטעלען אויף די שוואַכע פיסלעך — און פאַלט, שטעלען זיך און פאַלט, צעקלאַפּט זיך גוט דאָס פּנים און פערהייט זיך אין געוויין, ערשט העט דערנאָך אַז ער האָט זיך גוט אויסגעקאַטשעט אויף דער ערד, זיך גוט אָנגעמוטשעט, געלינגט איהם פלוצים ווי דורך עפּעס א נס, צו בלייבען שטעהן אויף די אייגענע פיס, שטיין און נישט פאַלען, — און דאָ ערשט הייבט ער זיך אָן צו לערנען גיין ווי א מענש... אנטקעגען זשע דעם — וואָס שטעלט זיך אויף די פיס גלייך נאָכן געבוירען? א קעלבעל!.. קעלבלעך ווייסען נישט פון פויזען אויף דער ערד, פערזוכען נישט דעם טעם פון פאַלען, פערשטעהען נישט וואָס הייסט יסורים פון לערנען זיך גיין!... קעלבלעך זענען זיי, אייערע הינטיגע געראָטענע אָנפאַנגער!... און פון קליינע קעלבלעך ווערען אם ירצה השם אויסוואַקסען גרויסע בהמות!..

פון די דאָזיגע היסע און שאַרפע ווערטער האָט צו מיר אַריינגעקלונגען אין בעהאַלטענער סימפּאַלישער פאָרם, די געשיכטע פון מענדעלעס אייגענער ליטעראַרישער ענטוויקלונג.

———*———

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

די שטראף-פראקטיק אין דער שטייער-פראצעדור

פון אדוואקאט ע. שעסקין.

דער דורכשניטליכער בירגער, דער גרויער שטייער צאהלער, וועלכער פיהרט זיין אונטערנעהמונג מיט שווערער פראצע, ווייס נישט, גיט זיך נישט אפ קיין חשבון הערפון, אז יעדען זיין שריט פאלגען נאך נישט נאר זיינע קאנסומענטען, נישט נאר די שטייער אפשאצונגס - מאכט, נאר אויך די, וועלכע האבען בעקומען דאס רעכט אנצוווענדען געגען איהם שטראף רעפרעסיעס, וועלכע קענען איהם פערמאכען אין טחרמע, אדער ארויפליגען א געלד-שטראף. דאס זענען קודם-כל — די נאטשעלניקעס פון די שטייער-אמטען און דאן די פארשטעהער פון די פראקוראטארען-אמטען.

די שטייער-ארדינאציע און דער שטראף-קאדעקס זעהט פאר א רייה שטייער - פערברעכענס, שטעלט פעסט די קענצייכענס פון די דאזיגע פערברעכענס און רעגולירט דעם גאנצען לויף פון דער שטראף-פראצעדור.

דאס זענען זעהר וויכטיגע פראגען, בעזונדערס איצט אין צוזאמענהאנג מיט דער נייעפערעפענטליכטער אמנעסטיע פון 2. יאנואר ה. י., ווייל דער ארטיקעל 2 פון דער דאזיגער אמנעסטיע דערמאהנט אלע וועגען דער עקזיסטענץ פון די דאזיגע פינאנץ-פערברעכענס און אנולירט זיי אין די פאלען, וואו ס'דראהט שטראף ביז 1000 זל. דאס איז א זעהר שמאלער פערנעהם, נאר א קליינער פראצענט פון די דאזיגע פינאנץ - פערברעכענס וועט געניסען פון דער אמנעסטיע און דעריבער האלט איך פאר ענטשפרעכענד אין דעם איצטיגען מאמענט צו דערמאהנען די שטייער-צאהלער וועגען די געפאהרען, וואס לויערען ארום איהם.

די שטייער - ארדינאציע בעצייכענט די שטייער-פערברעכענס אלס „מעשים", וועלכע זענען פערבינדען מיט דער שטייער - אויסמעסטונג און ברענגען צום פערקלענערען אויף יעם פאר אנ'אופן ס'זאל נישט זיין די פינאנץ-שטייערען". די ארדינאציע טיילט די שטייער - פערברעכענס אויף: 1) שטייער-איבער-שרייטונגען, 2) ארדענונגס - איבערשרייטונגען.

שטייער - איבערשרייטונגען זענען אזעלכע, וואס זענען בעדראהט מיט א שטראף אדער ארעסט ביז 6 חדשים.

ארדענונגס - איבערשרייטונגען זענען אזעלכע, וועלכע בעשטראפט אויסשליסליך מיט א געלד - שטראף ביז 500 זל.

ארעסט - שטראף קען נאר געגעבען ווערען אין א געריכטס - פערהאנדלונג. געלד-שטראף קען נישט געענדערט ווערען אויף ארעסט. דער לעצטער פאר-שריפט וועגען נישט ענדערען קיין געלד-שטראף אויף ארעסט האט א גרויסע בעדייטונג. פאר דעם ווי די שטייער-ארדינאציע איז אריין אין קראפט, האט געדראהט א געפאהר יעדעס מאל ווען דער ענין איז איבערגעשיקט געווארען אין געריכט, ווייל דאס גע-ריכט האט געקענט בעשטעטיגען די רעציזיע פון

דער שטייער - מאכט און דעמאלט אויב די געלד-שטראף איז נישט בעצאהלט געווארען, איז זי פער-ביטען געווארען אויף ארעסט. איצט איז די געפאהר אוועקגעפאלען. ס'איז אמת, אז די פראקטיק פון לאדזער קרייז-געריכט געהט אין דער ריכטונג פון פערביטען געלד-שטראפען אויף ארעסט אבער דאס איז אין סתירה מיטן געזעץ, קען בשום אופן זיך נישט דערהאלטען און דאס מוז אפגעשאפען ווערען אין אפעלאציע-פראצעס.

אלס בעשווערענדער אומשטאנד ביי שטייער - פערברעכענס האלט די שטייער-ארדינאציע פאלגענדע פאלען: 1) ווען דער שולדיגער בעגעהט א פערברע-כען מיט א ביוון דורך אריינפיהרען די פינאנץ-מאכט אין א טעות אדער ביים אוממעגליך מאכען דאס איינמאהנען די שטייער-הובות, 2) ווען דער שול-דיגער בעהאלט די האנדעלס-ביכער אדער פיהרט זיי בעוואוסטזיניג פאלש, 3) ווען דער שולדיגער בע-געהט דאס פערברעכען שוין נישט צום ערשטען מאל 4) ווען דאס שטייער-פערברעכען דויערט מעהר ווי צוויי יאהר.

אלס מילדערנדען אומשטאנד האלט די שטייער-ארדינאציע: 1) דאס אויספיהרען דאס פערברעכען דאס ערשטע מאל. 2) דאס מודה זיך זיין אין דער שולד בעת דער אויספארשונג און דאס גוטוויליגע דעקען די שאדענס, וועלכע ס'האט גענאט דער מלוכה-אוצר, 3) פאמיליען - אנגעלעגענהייטען, נידריגער בילדונגס-צושטאנד, יונגע יאהרען א.א.וו.

די שטייער-ארדינאציע זעהט פאר, אז אויב ס'-האנדעלט זיך וועגען א פאלשע ערקלערונג, ווערט דער שולדיגער פריי פון שטראף אויב די ערקלערונג ווערט אפגערופען פאר דעם ווי דאס פערברעכען ווערט ענטדעקט. די דאזיגע פארשריפט אונטערשיי-דעט זיך שטארק פון די פארשריפטען אין דער אל-טער פראצעדור. דארט האט דער צאהלער געקענט גלייכשטעלען זיין „רעזיגנאציע" איידער ער האט בע-קומען די מיטטיילונג אלס בעשולדיגטער; אפילו נאך דעמאלט ווען די פינאנץ-מאכט האט שוין דאס פער-ברעכען ענטדעקט, אבער האט נאך איהם נישט אר-רויסגעשיקט קיין אויפפאדערונג, האט דער שטייער צאהלער געקענט נאך גלייכשטעלען זיין ערקלערונג און נישט האבען קיין שטראף. איך קען פאלען אין מיין פראקטיק, ווען דער צאהלער האט אין לעצטען מאמענט מיט א פאלעצאנעם בריף גלייכגעשטעלט זיינע ערקלערונגען און די פינאנץ-מאכט, הגם זי האט געוואוסט וועגען די פערברעכענס און האבען נישט בעוויזען ארויסצושיקען קיין „רעזיגנאציעס", האבען געמוזט דעם ענין אנולירען.

איצט האט זיך דאס געענדיגט לרעה פון שטייער-צאהלער און נאכן ענטדעקן דאס פערברעכען קען מען זיך שוין נישט בעפרייען פון שטראף.

די שטייער-ארדינאציע זעהט פאר די פערעל-מערונג פאר שטייער-פערברעכענס: אויב פון מא-מענט ווען דאס פערברעכען איז בעגאנגען געווארען איז שוין אדורך 5 יאהר. קען מען נישט אנהויבען קיין אויספארשונג. אויב די אויספארשונג איז שוין אנגעהויבען געווארען און ס'איז נישט ארויסגעגעבען געווארען קיין רעציזיע אין פערלויף פון 10 יאהר פון מאמענט ווען דאס פערברעכען איז שוין בעגאנגען געווארען — קען מען שוין די רעציזיע נישט ארויסגעבען. אויב ס'האנדעלט זיך וועגען ארדענונגס - שטראפען, וועלכע זענען בעדראהט מיט געלד-שטראף ביז 500 זל. זענען די דערמאהנטע טערמינען קירצער און נעמליך 1 יאהר און 2 יאהר. אין דער שטייער - ארדינאציע געפינט זיך א פאר-שריפט, וועלכע האט שוין נישט איינמאל אין מיין פראקטיק געהאט א וויכטיגע בעדייטונג. אין דער פארשריפט ווערט געזאגט, אז פארן ארויסגעבען א שטראף - רעציזיע קען די פינאנץ-קאמער אויף דער ביטע פון בעשולדיגטען, אנולירען די אויספארשונג, נעהמענדיג אין אכט דעם כאראקטער פון פערברעכען און די מילדערנדע אומשטענדען. דער דאזיגער פאר-שריפט האט א גרויסע בעדייטונג, ווייל ער האלט אפ די שטייער-אמטען פון ארויסגעבען צו שנעלע שטראף-רעציזיעס.

פון יעדער שטראף-רעציזיע קען מען אפעלירען צום געריכט אדער צו דער פינאנץ-קאמער. אין לעצ-טען ארטיקעל האב איך שוין געשריבען, אז אויב ס'האנדעלט זיך וועגען א שטראף-רעציזיע וועגען האנדלען אהן פאטענט אדער מיט א נישט-ענטשפרע-כענדען פאטענט, דארף מען אפעלירען צום געריכט. איך האב אויפגעקלערט פאר וואס מ'דארף אזוי טון, אזוי אז איך וועל דעם ענין נישט מעהר בעריהרען.

וואס פאר א פערברעכענס זעהט פאר די שטייער-ארדינאציע? קודם כל — נישט ריכטיגע „רעזיגנא-ציעס" מיט דער כוונה צו פערקלענערען די שטייערען (ארט. 179) — זעהט פאר א 20-פאכיגע געלד-שטראף און ארעסט ביז 6 חדשים.

בעוואוסטזיניג פיהרען נישט ריכטיגע האנדעלס ביכער (ארט. 180) — די זעלבע שטראף.

פיהרען אונטערנעהמונגען אהן פאטענט — א שטראף פון 1 ביז 20-פאכיג; פיהרען אנ'אונטער-נעהמונג מיט א נישט - ענטשפרעכענדען פאטענט — א שטראף פון 1 ביז 3 פאכיג פון דעם אונטער-שייד (ארט. 181). דאס אפזאגען זיך צו בעווייזען די האנדעלס-ביכער — א שטראף ביז 3000 זל. (ארט. 184), נישט צולאזען צו לוסטרירען די אונ-טערנעהמונג — א שטראף ביז 2000 זל. און ארעסט ביז 3 חדשים (ארט. 185), נישט צופאסען זיך צו די אויפפאדערונגען פון דער שטייער-מאכט אין בע-שטימטען טערמין — א געלד-שטראף ביז 500 זל. (ארט. 188).

דער שטראף-קאדעקס זעהט פאר אין ארט. 280 — א פעראנטווארטליכקייט ביז 6 חדשים ארעסט פאר נישט פיהרען קיין האנדעלס - ביכער; אין ארט. 281 — א פעראנטווארטליכקייט ביז 5 יאהר פאר נישט עהליכע בוכפיהרונג, אדער פאר בעהאלטען און איבערמאכען די ביכער.

אויף די אורטיילען פון געריכט, אלס אפעלא-ציע-אינסטאנץ פון די רעציזיעס פון דער שטייער-מאכט, קען מען אפגעבען אנ'אזוי-גערופענע קליינע קאסאציע. איך וועל וועגען איהר נישט שרייבען, ווייל דאס קען אינטערעסירען נאר יוריסטען. איך וועל נאר זאגען, אז דאס איז א קאסאציע אין א זעהר בעגרעניצטען פערנעהם און פערלאנגט א זעהר גע-נויע און קאמפליצירטע בעגרינדונג.

זופּענווירפעל
„גראף"
בעסטע קוואליטעט
פּאדערט איבעראל!
כשר
„GRAF"
Buljon w kostkach
בהשגחת הרב ר' ישעי' פירסט שליט"א, רב „עדת ישראל", וויען.

וועגען דעם ביליגען עלעקטרי-טאריף

צוליב דער ענדערונג פון די קויהלען-פרייזען און טראנספארט - קאסטען האט די לאדזער עלעקט-טראוויע בעשלאסען, לויט די ענטשפרעכענדע אר-טיקלען פון דער רעגירונגס - קאנצעסיע, צו ענדע-רען די פרייזען פון חודש יאנואר אן אויף פאלג. אופן:

דער העכסט-פרייז פאר עלעקטרישער ענערגיע פאר א קילאוואט-שעה וועלען בעטרעפען: פאר ליכט — 83.07 גראשען אנשטאט ביז איצט 84.48 גר., פאר קראפט 30.77 גר. אנשטאט ביז איצט 31.29 גר. מיט דער בעריקזיכטיגונג פון די ראבאטען, וועל-כע ס'זענען פאראויסגעזעהען אין דער קאנצעסיע. ווייטער טיילט מיט די דירעקציע פון דער לאדזער עלעקטראוויע, אז נעהמענדיג אין אכט די רעדוקציע וועלכע איז פערעפענטליכט געווארען דעם 12. דע-צעמבער 1935, וועט דער העכסט-פרייז, וועלכער איז ביז איצט גענומען געווארען פון פריוואט - אבאנענ-טען אין די גרעניצען פון דער שטאט פון 76 גראשען פערקלענערט ווערען אויף 69 גראשען א קילאוואט-שעה. פון 16. יאנואר אן. דעריבער וועלען שוין נישט אנגעווענדעט ווערען די הנחות, וועלכע זענען פארגע-זעהען אין ארט. 76 פון דער רעגירונגס - קאנצעסיע נומער 12.

אויב די רעכנונגען וועלען בעצאהלט ווערען דעם אינקאסענט גלייך ביים פעסטשטעלען די רעכנונג אויפן ארט, וועט דער העכסט-פרייז בערעכענט ווע-רען פאר א קילאוואט-שעה 62 גראשען אנשטאט ביז איצט 70 גר.

אנדערע טאריפען, וועלכע זענען ביז איצט אנ-געווענדעט געווארען, ווי אויך די טאריפען אויסער די גרעניצען פון דער שטאט וועלען בלייבען אהן ענדערונג.

די דירעקציע לאזט זיך איבער דאס רעכט צו-נעהמען די אויבענדערמאהנטע העכסטע טאריפען לויט דער רעגירונגס - קאנצעסיע נומער 12 פון די אפנעהמער: א) סעזאן, ב) וועלכע בעצאהלען נישט די רעכנונג נאך 14 טעג פון דער רעכענונג, ג) אויף די טעריטאריעס, אויף וועלכע ס'געפינען זיך איי-גענע עלעקטראוניעס.

א צירקולאר וועגען דער קאנטראלע

פון האנדעלס-ביכער אין די פינאנץ-אמטען

(א) די ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס האבען בשעתו אינטערווענירט וועגען דעם, אז עס זאלען בעגרעניצט ווערען די פאדערונגען בנוגע צושטעלען האנדעלס - ביכער אין די פינאנץ-אמטען צו זייער קאנטראלע, און אז די דאזיגע ביכער זאלען נישט אויפגעהאלטען ווערען, ווייל דאס מאכט פאר אונ-מעגליך צו פיהרען נארמאל די בוכהאלטעריע.

אין שייכות דערמיט איז איצט ארויסגעגעבען געווארען א צירקולאר צו די פינאנץ - אמטען, אין וועלכער עס ווערט אויפגעקלערט, דאס מען ברויך אפהיטען דעם פרינציפ פון קאנטראלירען ביכער אויפן ארט, ביים צאהלער, וואו עס געפינען זיך פערשידענע דאקומענטען און נאטיצען, וואס פער-לייכטערען דעם עצם קאנטראלע.

אינם צירקולאר ווערט אויך רעקאמענדירט צו בעגרעניצען די אויפפאדערונגען וועגען צושטעלען די ביכער נאר אין בעצוג צו קלענערע פירמעס, און נישט לאנג די ביכער אויפצוהאלטען.

זון-אויפגאנג 7.33
זון-אונטערגאנג 3.43
ליכט-צינדען: 3,32

צו דער אויפמערקזאמקייט!

דערמיט דערקלער איך, אז פון היינט אן און ווייטער האט קיין שום טאג - צייטונג אין לאדז נישט די רעכט צו דרוקען אדער איבערדרוקען מיינע ליטעראריש ארבייטען. די אויסשליסליכע רעכט דערצו, האט נאר דאס „נייע פאלקס-בלאט" אין לאדז.

מיט דרך ארץ
ל. מלאך

קאנטראלירט די פאבאר-רשימות

(א) פון 2טען ביזן 16טען יאנואר 1936, וועלען אין מיליטערישען ביורא ביי דער שטאט פערוואלטונג פעטריקאווער 165, אין די ביורא שעה'ן אויסגעלעגט ווערען די רשימות פון די פאבאראווע פון יאהרגאנג 1915.

די פעראינטערעסירטע פאבאראווע דארפען קאנ-טראלירען די ריכטיגקייט פון דער רעגיסטראציע און אויב זיי וועלען בעמערקען א פעהלער אדער אונפינקטליכקייט דארף מען וועגן דעם באלד מעלדען

די לעצטע 6 צוגאב-קאמיסיעס

(א) די שטאטישע סטאראסטווע האט פעסטגע-שטעלט די טערמינען ווען עס וועלען אמטירען די לעצטע צוגאב פאבאר-קאמיסיעס אין יאנואר, פעב-רואר און מערץ ה. י.

דעם 15טען יאנואר — פאר פ.ק.או. לאדז — שטאט 1; דעם 28טען — פאר לאדז-שטאט 2.

דעם 15טען פעברואר — פאר פ.ק.או. לאדז שטאט 1; דעם 28טען — פאר פ.ק.או. 2.

דעם 15טען מערץ — פאר פ.ק.או. לאדז-שטאט 1; דעם 28טען מערץ — פאר לאדז-שטאט 2.

די קאמיסיעס וועלען אמטירען אין לאקאל אויף פעטריקאווער 145.

אין אפריל וועט קיין צוגאב פאבאר קאמיסיע נישט זיין טעטיג און אין מאי וועט פארקומען דער נארמאלער פאבאר.

אפטייקען.

היינטיגע נאכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפ-טייקען: מ. קאצפערקעוויטש (זגערזשער 54), ריי-טעל (קאפערניקא 26), י. זונדעלעוויטש (פעט-ריקאווער 25), ס. באיארסקי און וו. שאט (פושע-יאזד 19), מ. ליפשיץ (פעטריקאווער 193), א. ריכ-טער און ב. לאבאדא (11 ליסטאפאדא 86)

איבערגעכאפט די מאס

(א) אויף מיאדאווא גאס 4 האט זיך פערסמ'ט מיט א שלאף-מיטעל (א געמיש פון וועראנאל מיט אנדערע נארקאטיקס) דער 52-יאהריגער מיכאל גוטמאן.

מען האט צו איהם געמוזט ארויסרופען פאר-גאטאוויע, וועלכע האט איהם אפגעמינטערט און איבערגעלאזט אויפ'ן ארט.

Dr. R. Zalcwasser
כירורג
צעגעלניאנא 19, טעל. 125-17
נעהמט אן פון 1—2 און פון 4—6.30.

KINO TEATR
MIRAŻ
11 LISTOPADA 16
היינט פרעמיערע!
פון גרויסען ווינער מייסטערווערק, לויט דער אונשטערבליכער ערצעהלונג פון
Artur Schnitzler
א. נ.
„ליבעלעי"
אין די הויפט-ראלען:
Magda Schneider
i Olga Czechowa
אויסערן פראגראם:
קלאנג-צוגאבען פון P.A.T.

Dr.
Wołkowyski
ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02
ספעצ. פאר טריפער, סיפיליס און הויט-קראנקה.
בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
נעמט אן פון 8—11 ביטאג און 4—9 אוונט.

Dr. med. H. LUBICZ
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע
און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעלעפאן 141-32
עמפפאנגס-שעה'ן 8-10, 12-2 און 5-8 אוונט

קלאנג-קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26.
היינט און פאלג. טעג!
פרעכטיגער דאפעלטער פראגראם!
I
WONDER BAR
פילם מיט טויזענדער נסים
אין די הויפטראלען:
DOLORES del RIO, Ricardo Cortez, Kay Francis,
ALL JOLSON
II
דאס געהיימניש
פון דער קליינער
SHIRLEY

זאל פילהארמאניע
טעל. 213=84.

א סאוויעטישער גאסט איז לאדז!
זונטאג, דעם 12־טען ד. ח.
8.30 אוונט, באר איילנמאל

קאנצערטירט די בעקאנטע סאוויעטישע זינגערין און ארטיסטין פון דער מאסקווער און לענינגראדער אפערעס

Walerja Barsowa

קאלאראטור=סאפראן
ביים קלאוויר: W. MAKAROW

בילעטען פון 1 זל. פערקויפט די קאסע פון פילהארמאניע.

פראטעסטירט...

(א) אין משך פון חודש דעצעמבער פ. י. זענען ... די לאדזער נאטאר־קאנצעלאריעס פראטעסטירט ...זארען 18,215 וועקסלען אויף דער סומע פון 2,229,0... סלאטעס.

...אנפערענץ וועגן א קאלעקטיווען אפמאך אין דער טריקאטאזש=בראנזשע

(א) אין שייכות מיט דער אקציע פון די טרי...טאזש־ארבייטער יועגן אונטערשרייבן א קא...קטיוען אפמאך צו דעם קומענדיגען זומער־סע...ן, האט דער ארבייטס־אינספעקטאר בעשטימט ... קאנפערענץ מיט די פארשטעהער פון דער טרי...טאזש־אינדוסטריע אויף דינסטאג, דעם 14 ד. ח., ... א זייגער אינדערפריה.

פאר א גנבה

(א) די 18־יאהריגע יואלריא אדאמטשיק איז ...טען, דורכ'ן קרייז־געריכט פערמשפט געווארען ...יף אנדערהאלבען יאהר טורמע פאר'ן איועקגנבע... ב ייאיהרע באלעבאטים, אלפרעד און עליזא ... (קאפערניקא 19) פאר 3,000 זלאטעס ציהרונג.

אפשפארונגס־צירקולאר

(א) דער לאדזער יואיעוואדע־אמט האט ארויס...געבען א צירקולאר צו די קרייז־אפטיילונג און ...אט־ פעריואלטונגען ,וועלכער ענטהאלט גענויע ...סטרוקציעס בנוגע אפשפארונגען, יועלכע מ'דארף ...ורכפיהרען ביים אויסארבייטען די ביודזשעט־...איעקטען אויפ'ן יאהר 1936]37.

א „געשעפטליכער“ קרבן

(א) אויף זאוישא 26 האט מען צוליב „גע...פטס־טעמים“ שווער צושלאגען דעם 38־יאהריגען ...ל שפילמאן.

מ'האט צו איהם געמוזט ארויסרופען פאגא...ויע ,וועלכע האט איהם ערטיילט ערשטע הילף.

Dr. med. L. Berman...
...עגעלניאנא 15, טעל. 149=07
...ציעל־ארצט פאר מענער־שוועכע - בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.
זונטאג פון 9—1 פארמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזען

וועגען די שטראפען פאר'ן נישט אויסקויפען פאטענטען

לויט ווי מ'אינפארמירט אונז, זאל בקרוב ארויס־געגעבן יוערן א מיניסטעריאלער צירקולאר וועגן אנולירען די שטראף פראצעדור אין בעצוג צו די אונטערנעהמונגען, וועלכע האבען מחמת בע־גרינדעטע טעמים פערשפעטיגט מיט'ן אויסקויפען זייערע פאטענטען, און האבען זי דאך אויסגעקויפט

שפעטסטענס ביז'ן 15 יאנואר ה. י.

בנוגע אלע אנדערע, וועלכע וועלען פיהרען נאך דעם דאזיגען טערמין זייערע אונטערנעהמונגען, אהן א געהעריגען פאטענט, וועלען אויפ'ן הארבס־טען אופן אנגעוועגדעט ווערען די געזעצען וועגען אינדוסטריע - שטייער.

גרויסע הילף=אקציע פון נותן=לחם פאר דער יודישער אָרימקייט אין לאדז

קאנסול מאקס קאהן שפענדעט דער ערשטער 10 טויזענד מיטאגען פאר ארימע לאדזער יודען

א שרעקליכע נויט הערשט איצט אין דער יודישער גאס. טאג־טעגליך קומען צו נייע הונדער־טער דעקלאסירטע און פרנסה'לאזע יודען, יואס פערגרעסערען די רייהען פון די נצרכים. הונגער און נויט הערשען נישט בלויז אין באלוט, נאר אויך אין צענטער פון שטאט. געכטיגע נותנים זענען געיוארען מקבלים. די לאגע פון די טויזענ־דער הונגעריגע און נויטליידענדע איז א שרעקליך בי־טערע, און קיין שטיצע פון ערגיץ זעהט מען נישט. די טירען פון די פערשידענע הילפס־אינסטיטוציעס זענען פערשלאסען פאר די נויטבעדערפטיגע און הונ גער־ליידענדע. כדי כאטש אין א געוויסער מאס לינדערן די לאגע פון די גרויסע מאסען פערצווייי־פעלטע יורדים, האט די געזעלשאפט „נותן לחם“ בעשלאסען אדורכצופיהרען א גרויסע זאמעל־אקציע, כדי צו זיין ביכולת ארויסצוגעבען יעדען הונגע־

ריגען יודען און יעדעס הונגעריגע יודישע קינד אנ'אומזיסטען מיטאג. די געזעלשאפט „נותן לחם“ האט זיך געיוענדעט צו א רייהע גבירים און פער־מעגליכע יודען נאך נדבות פאר דער דרינגענדער אקציע צו בעשפייזען טויזענדער יודישע נויטבע־דערפטיגע. דער ערשטער, יועלכער האט זיך אפ־געררופען אויפ'ן אפעל פון „נותן לחם“ איז געיוען דער בעקאנטער יודישער כלל־טוער קאנסול מאקס קאהן, וועלכער האט אויף דעם צוועק געשפענדעט 10 טויזענד מיטאגען פאר די גאר ארימע יודען פון אונזער שטאט. דער דאזיגער שיינער טאט דארף דינען אלס ביישפיל פאר אנדערע גבירים ,וועלכע דארפען מיטהעלפען דער געזעלשאפט „נותן לחם“ אין איהר דרינגענדער אקציע ארויסצוגעבען אומ־זיסטע מיטאגען ארימע און הונגעריגע לאדזער יודען.

130 ארבייטס=פראצעסען אויף וועלכע עס איז נישט הל די אמנעסטיע

(א) כידוע, געפינען זיך אין שטראף־רעפעראט ביים לאדזער ארבייטס - אינספעקטאראט, אנ'ערך יואָרען אדער דארפען ערשט בעהאנדעלט ווערען, 2,500 פראצעסען. יואס זענען שוין בעהאנדעלט גע און זיי זענען נוגע איבערשרייטונגען אויפ'ן גע־ביט פון עובר זיין אויף דער ארבייטס־צייט, אור־לויבען, קאלעקטייוע אפמאכען א.או.וו.

די דאזיגע אלע פראצעסען יועלען, חוץ אנ'ערך 130, אויפ'ן יסוד פון דער אמנעסטיע סקאסירט יוערען.

די 130 פראצעסען, יואס דער רוב פון זיי איז יושון בעמראכט געיוארען, אויף וועלכע די אמנעסטיע איז נישט חל, זענען נוגע אזעלכע

איבערשרייטונגען יוי דאס נישט האנארירען דעם קאלעקטייוען אפמאך, דורכ'ן בכיוונדיגען רייסען די ארבייטס־לוינען — יועלען איצט ערלעדיגט ווערען און די שטראפען יועלען אדורכגעפיהרט ווערען.

חיים סעמיאטיצקי

דער יונגער דיכטער וועט האבען א פאעזיע=אווענד אין לאדז

(ב) קיין לאדז איז געקומען צו־גאסט דער יונגער דיכטער חיים סעמיאטיצקי, וועלכער איז אין אונ־זער ליטעראטור אריין, ווי מ'זאגט „מיט'ן רעכטען פוס“.

ער האט דעהוויל ארויסגעגעבען איין קליין בי־כעל לידער, א. נ. „אויסגעשטרעקטע הענד“, וואס האט באלד ארויסגערופען די אויפמערקזאמקייט פון אונזער קריטיק אויף ביידע זייטען ים, און ער איז אין אונזער ליטעראטור תיכף אריינגעקומען געוואָ־רען — מיט אויסגעשטרעקטע הענד...

און עס איז קיין וואונדער נישט: סעמיאטיצקי'ס ליד איז אריגינעל, אייגנארטיג אין דעם טאן, אין דער שטימונג, אינם בוי — דאס ליד זיינס איז עכטע ליריק, בעהויכט מיט א זילבער־פאטינע פון דינעם, איידעלען און גלייכצייטיג דערהויבענעם רעליגיעזן ווידערקלאנג.

פון זיין ליד זינגט ארויס אמת'ער טאלאנט, אזוי אז די דיכטערישע שטימע זיינע האט גלייך ארויס־געהילכט פון דעם אלגעמיינעם ווערסיפיקאטארישען כאָר־געזאנג, און איז אויפגענומען געווארען מיט התפעלות'דיגער צושטימונג.

קיין לאדז איז דער יונגער דיכטער געקומען אויף א קורצער צייט, און מיר וועלען ווארשיינליך האבען די געלעגנהייט די קומעדיגע וואך בעגעגנען זיך מיט איהם אויף אנ'אווענד פון זיין פאעזיע.

א שרפה אין שניידער=מייסטער=פעראיין

(א)) נעכטען איז אין שניידער־מייסטער־פער־איין, פעטריקאָיער 20, מחמת א דעפעקט אין קוימען. אויסגעבראָכען א שרפה.

די ארויסגערופענע פייערלעשער האבען דאס פייער איינגעלאשען. דער היזק איז א קנאפער.

א זעלבסטמארד

(א) נעכטען ביינאכט האט מען אויף ראג פיעט־רקאווער און באנדורסקיעגא געפינען א פער־סם'טע מיט יאדינע די 30־יאהריגע אננא אגלאזא — א היימלאזע, וועלכע איז געקומען פון א דארף זו־כען ארבייט און נישט געפונען.

מען האט זי אפגעפיהרט אין שפיטאל.

Dr. REICHER
פאלודניאווא 28. טעל. 201=93
ספעציאליסט
פאר מענער - שוועכע - בעהאנדלונג
סעקסועלע בעראטונגען פון פסיכא - אנאליזען
נעמט אן פון 8—11 פון 5—8 אוונט.
זונטאג און חגאות פון 9—1

Dr. med. Sadokierski
כירורג פון צייהן און יאסלעס
Piotrkowska 164 tel. 114-20.

Od 35 lat w służbie dziecka a z każdym rokiem doskonalszy Puder Bebe Szofmana

אויפן דערנער=וועג

שפאנענדער סענסאציאנעל=ערא־טישער ראמאן

7)

— איהר וועט בעפרייט ווערען ערשט דאן ווען ...ר וועלען האבען ארעסטירט האנס לעבערן — האט ...רל ערקלערט.

אין א האלבע שעה ארום איז די דאמע אין בע־...יטונג פון צוויי זשאנדארמען אפגעפיהרט געוואָ־...ן אין ארעסט.

* * *

א געשמידטען אין קייטען האט מען לעבערן גע־...אכט אין רעדעל'ס קאבינעט, דאס איז געווען א ...גערמאן פון א יאהר עטליכע און דרייסיג א שעה־...ר און עלעגאנט געקליידעטער.

לעבער האט אלעם געלייקענט, ער האט דער־...הלט פאלגענדע געשיכטע:

דער נאמען פון דער דאמע איז טערעזא שטייגליץ, ...אין א בעקאנטע בחורטע אין פראג. אנ'אפטע בע־...נערין אין קאפע־הויז און נאכט־רעסטאראנען, א ...וויסע צייט איז זי ארויסגעטראטן אלס זינגערין אין ...ארשאווער קאבארעט „אקוואריום“, וואו זי האט גע־...לאסען בעקאנטשאפט מיט א סך רוסישע אפיצירען, ...ט איהם, לעבערן, האט זי זיך בעקענט אין פראג, ... איז א געוויסע צייט געווען פערליבט אין איהר, ... האט אויף איהר אויסגעגעבען א סך געלד, זי ...געט איהם שטענדיג רייצען און פייניגען. כמעט ...דען טאג פלעגט זי איהם פערראטען, ער האט דער...ן שרעקליך געליטען.

ענדליך האט ער איינגעזעהען, אז ער איז פערקרא...ן אין א בלאטע, ער האט זיין געליבטע תמיד גע־...העט אין דער געזעלשאפט פון פערדעכטיגע מענ־...ען, זי איז עטליכע מאל געפאהרען קיין ווארשע ...יף א פאלשען פאספארט, אויף זיין פראגע צו־... וואס זי פאהרט קיין ווארשא האט זי איהם גע־...בען נישט קיין קלארען ענטפער.

ער האט מורא געהאט נאך טיפער צו פערקרי־

כען אין דער בלאטע און האט בעשלאסען מיט איהר איבערצורייסען, זי האט איהם כסדר פערפאלגט און געפאדערט פון איהם געלד, אבער ער האט זי געטרי־בען פון זיך און איין מאל אפילו ארויסגעווארפען פון זיין וואוינונג.

— אט דערפאר, הער פאלקאָוויק, האט זי די דאזיגע פאסקודנע שפיאָנין זיך געוואָלט אָן מיר נוקם זיין!—האט האנס לעבער פערענדיגט זיינע ער קלערונגען פאר רעדלען.

אבער צי זאגט לעבער דעם אמת? צי דרעהט ער זיך נישט קונציג ארויס פון דער געפעהרליכער לאגע?

רעדעל איז מעהר געניגט געווען צו גלויבען דעם יונגענמאן, דער כיטרער שעף, פון עסטרייכישע מי - ליטערישע שפיאָנען האט שוין געהאט די מעגליכ־קייט צו דערקענען די געהיימניספולע דאמע, אויפצו־דעקען איהר געפעהרליכע שפיל, און פון איהר די מאסקע ארונטעררייסען, צוגעהאלפען דערצו האבען איהם די ספעציעלע איינארדנונגען אין דער שפיאָנען אפטיילונג, פון גענעראל שטאב. יעדער בעזוכער וואס פלעגט אריינקומען אין ביורא פון „נאכריכטען־דינסט“ איז אהן זיין וויסען פאטאגראפירט געווארען אין פערשידענע פאזעס, אלע בעוועגונגען, וואס דער בעזוכער האט געמאכט, זענען פעראייביגט געוואָרען אויף א פאטאגראפישער פליטע.

ווי אזוי פלעגט דאס געמאכט ווערען? ווי מיר וויסען שוין זענען דארטען אין אויפנאהמס צימער גע האנגען צוויי בילדער פון אלטע עסטרייכישע קייזערס, אנשטאט די אויגען זענען אויף די דאזיגע ביל־דער געווען לעכער. אין וועלכע עס האבען געשטעקט קליינע מינאטור אפאראטען צו פאטאגראפירען. די דאזיגע קליינע פאטאגראפישע אפאראטלעך פלעגען אויטאמאטיש פאטאגראפירען יעדען איינעם בעזו־כער און וואס פאר א פאזיציע ער זאל זיך נאר נישט

געפונען.

קיינעם פון די בעזוכער איז נישט איינגעפאלען, אז די דאזיגע צוויי אין פלוג, אונשולדיגע ביל דער פערראטען יעדע בעוועגונג זיינע. די פאטאגראפי שע אפאראטלעך אין די אויגען־לעכער פון די בילדער זענען געווען אזוי גלענצענד געמאכט, אז קיינער האט זיי נישט געקענט בעמערקען.

רעדעל האט אויך איינגעפיהרט נאך אנ'אינטע־רעסאנטע נייעס: די שטים פון יעדען איינעם בעזו־כער איז ארונטערגענומען געווארען אויף א גראמא־פאן פליטע, אזוי ארום האט קיינער פון די בעזוכער נישט געקענט לייקענען זיינע איינענע רייד, דאס קעסטעל, וואס איז געהאנגען אויף דער וואנד און אויף וועלכען עס איז געשטאנען אויפגעשריבען: „הויז - אפטייקעל“. איז אין דער אמתן געווען אזא מין ספעציעלער אפאראט איבערצוטראָגען די שטים אויף א גראמאפאן פליטע, ווען מען האט געקענט איינ פאלען אז דאס דאזיגע אומשולדיגע „הויז־אפטייקעל“ שפילט גאר אנ'אנדערע ראלע און פערצייכענט א גע־שפרעך אויף דור דורות ארויס?

אפילו די פינגער אפדרוקען פון יעדען איינעם בעזוכער פלעגען בלייבען אין דער קאנצעלאריע פון די שפיאָנען פון גענעראל שטאב. הגם דער בעזוכער האט וועגען דעם נישט געהאט די מינדעסטע אהנונג.

אלע פאפירען וואס זענען געלעגען אויפן טיש און האבען פאקטיש נישט געהאט קיין שום ווערט, זענען בכיוון געווען בעצייכענט מיט דער אויפשריפט „שטרענג געהיים“.

די דאזיגע אלע פאפירען זענען געווען בעשאטען מיט זעהר א דעליקאטען דינעם פראשעק, דורך א ספעציעלען סיגנאל אונטערן טיש, וואס דער בעזו־כער האט נישט געקענט בעמערקען האט דער אפיציר וועלכער פלעגט אויפנעהמען די בעזוכער, זיך אליין געהייסען ארייגרופען אין א צווייטען צימער, דער טע לעפאן פלעגט דאן אנהויבען קלינגען און דער אפיציר פלעגט אזוי אריינרעדען אין טרייבעל ווי מען וואלט איהם ארויסגערופען. דאן פלעגט ער אומישנע ארויס געהן פון צימער, איבערלאזענדיג דעם בעזוכער אליין.

האט דער בעזוכער געהאט עפעס א שייכות מיט שפיאָנסקע ארבייט צום גונסטען פון א פרעמדער מלוכה, פלעגט ער פערשטעהט זיך א כאפ טון אין

דער האנד אריין איינעם פון די דאזיגע פאפירען, וואס זענען געלעגען אויפן טיש און האבען געהאט אויף זיך די צוציהענדיגע אויפשריפט: „אכטונג, שטרענג געהיים“!

אין דעמזעלבען אויגענבליק פלעגט זיך צוריק עפענען די טיר און דער אפיציר איז צוריק אריינגע קומען.

דער בעזוכער איז דאן געווען געצוואונגען מאָ־מענטאל צוריק אוועקצולייגען דעם פאפיר, אבער... זיין פינגער אפדרוק איז שוין געווארען פעראייביגט אויפן דאקומענט.

כדי זיך אויף בעשטימט צו איבערצייגען צי האנס לעבער איז טאקע א שפיאָן, אדער אנ'אומשולדיגער קרבן פון טערעזע שטייגליץ, כדי צו וויסען גענוי ווער פון זיי ביידען עס איז אין דער אמתען שולדיג, האט רעדל בעשלאסען דורכצופיהרען מיט לעבערן דעם געוועהנליכען עקספערימענט וואס מען פלעגט דורכ־פיהרען מיט יעדען איינעם בעזוכער אין דער שפיאָ־נען־אפטיילונג פון דעם עסטרייכישען גענעראל־שטאב.

— 11. —

רעדל האט ערקלערט לעבערן, אז ער איז פריי. אבער דערביי האט ער איהם אויפגעפאדערט צו קו־מען אין אויפנאהמס צימער פון דער שפיאָנען־אפ־טיילונג כדי „צו ערלעדיגען געוויסע פארמאליטע־טען“.

כדי לעבער זאל נישט אנטלויפען אין פאל ווען ער איז טאקע יא א שפיאָן האט א געניטער געהיים־אגענט איהם נאכשפיאָנירט, און אפילו געהאלטען אויף איהם אנ'אויג ביי דעם האטעל וואו לעבער האט איבערגענעכטיגט די נאכט נאך זיין בעפרייאונג.

צומארגענס האט לעבער געהאלטען וואָרט: ער איז געקומען אין רעדעלס קאנצעלאריע, דער אפיציר האט איהם כלומרשט געהייסען ענטפערען אויף געווי־סע פראגען, וואס זענען געווען אפגעדרוקט אויף א פאפיר.

אויפן טיש זענען ווי געוועהנליך געלעגען פאנאנ־דערגעווארפען פערשידענע פאפירען מיט דער אויפ־שריפט: „שטרענג געהיים“!

פלוצלונג האט א קלונג געטון דער טעלעפאן.

(פארטזעצונג קומט).

צו דער יובל-פייערונג פון מענדעלע מוכר ספרים

רעפעראט פון רעד. אונגער

אין צוזאמענהאנג מיט די פייערונגען לכבוד דעם 100־טען געבורטס־יובילעאום פון מענדעלע מוכר ספרים, קומט פאר זונטאג 9 א זייגער אויענד אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע א פארלעזונג פון רעד. אונגער וועגען דעם גרויסען יודישען שריפטשטעלער.

גרויסע מענדעלע פייערונגען

די צוגרייטונגען צו די מענדעלע־פייערונגען זענען אין פולען גאנג. שבת דעם 11־טען און זונטאג דעם 12־טען ד.ח. קומען שוין פאר די ערשטע צוויי פייערליכע פארשטעלונגען פון „מסעות בנימין השלישי", סאטירע אין 9 בילדער פון מענדעלע מוכר ספרים, פערבונדען מיט א גרויסער מענדעלע אויסשטעלונג און איינלייטונג ווארט פון ח׳ בערשלינג. די פייערליכקייטען ארגאניזירען די אייזענשלאס־ביבליאטעק געמיינזאם מיט דער יודישער טעאטער סטודיע אין טעאטער „ראזא־טאשטשי", 6,15 נאכמ. די פארשטעלונגען האבען ארויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג ביי די ברייטע יודישע פאלקס־מאסען.

געווינסען פון דער VI קלאס:

10.000 זל. אויף נומער 8231

10.000 זל. אויף נומער 35762

10.000 זל. אויף נומער 115874

10.000 זל. אויף נומער 157644

5.000 זל. אויף נומער 79434

5.000 זל. אויף נומער 106438

5.000 זל. אויף נומער 121717

5.000 זל. אויף נומער 130608

5.000 זל. אויף נומער 145239

5.000 זל. אויף נומער 159987

5.000 זל. אויף נומער 174118

זענען שוין געפאלען

ביי WOLANOW

אז דער קאמארניק האט ארויפגעלייגט אנ׳ארעסט, טא — טשעפע נישט!

(א) ד׳ער 24־יעהריגער יוזעף מאגידאוו איז נעכטען פערמשפט געווארען דורכ׳ן קרייז־געריכט אויף אנדערטהאלבען יאהר טורמע פאר׳ן ארויסגנב׳ענען טיילען פון אנ׳אויטא, וועלכען ער מיט זיין פאטער האבען געקויפט ביי דער פירמע קייליך אין לאדז.

פאר׳ן אויטא האבען די מאגידאוו׳ס געגעבען 12 טויזענד זלאטעס במזומן, און אויף 25 טויזענד — וועקסלען. אזוי ווי זיי האבען די וועקסלען נישט בעצאהלט, האט די פירמע קייליך, דורך דעם געריכטס־קאמארניק, ארויפגעלייגט אנ׳ארעסט אויפ׳ן אויטא.

דעלעגאציעס צום קליינהענדלער־צוזאמענפאהר

נעכטען איז פארגעקומען א זיצונג פון דער פערוואלטונג פון צווייטען קליינהענדלער־פעראיין וגערזשער 38, און עס איז בעשלאסען געווארען אויעקצושיקען א דעלעגאציע אויפ׳ן קליינהענדלער־צוזאמענפאהר אין ווארשא, וועלכער קומט פאר זונטאג ד. 12 יאנואר ד.י. די דעלעגאציע בעשטייט פון פרעזעס פישל פרענקעל, וויצע־פרעזעס דוד רובינשטיין, וויצע־פרעזעס זיסמאן שפייזער. אויך די פויזנער פאהרערס שיקען א דעלעגאציע: יאנקעל זילבערינג און דוד האבערמאן.

ציהונג פון דער מלוכה־לאטעריע

4־טער קלאס — 4־טער טאג

10.000 zł. — 67120.

Po 5.000 zł. — 614, 12953. 60164, 65670, 106438, 133847, 130608. 143232, 165999.

Po 2.000 zł. — 3070, 10460. 13860, 25168, 35476, 36767, 48125. 51305, 51496 52559, 60382, 64898, 97717. 102207, 133828, 138615, 143508, 148136. 161657, 165910, 170926, 183082, 190610.

Po 1.000 zł. — 13907, 15994. 24531, 34803, 50574, 58256, 59887, 63224. 65416, 66052, 74817, 79815, 112230. 112874, 115947, 119464, 127360, 138019. 137672, 135097, 139989, 141687, 141934. 148777, 164823, 169798, 176309. 176393. 187688.

Po 200 złotych.

111 34 73 80 371 600 685 1077 126 575 756 840 88 911 37 96 2117 234 94 391 400 50 598 611 92 968 3327 95 606 53 767 844 939 30 59 64 91 4028 203 35 52 62 340 447 83 529 99 752 806 54 922 45 5042 224 33 56 95 363 514 58 65 94 6 703 49 54 59 929 76 6046 110 514 63 606 753 960 71 7008 184 324 411 853 15 961 8002 92 101 410 759 92 837 73 9115 65 400 43 623 704 20 844 90.

10050 351 73 124 61 660 91 778 838 79 941 11321 23 505 684 929 85 12070 193 278 629 75 713 801 919 47 13016 35 69 109 53 6 240 470 563 93 653 828 913 14244 350 6 433 36 532 84 711 829 15032 363 75 522 647 872 968 16167 70 381 495 510 631 61 930 17071 134 53 59 357 642 738 48 94 962 18058 137 217 18 339 414 43 57 70 553 600 764 822 901 87 19087 146 64 240 396 462 509 42 616 711 45 62 878.

20149 217 609 763 87 816 999 21012 144 603 867 934 50 70 22011 30 100 243 306 415 586 660 79 780 86 23128 33 230 337 424 537 57 619 778 24249 59 84 337 49 624 863 25136 336 404 559 926 27 89 26126 27 32 216 67 71 403 518 727 896 967 27197 201 349 419 617 845 85 975 28041 115 43 252 425 83 549 798 849 947 29018 395 403 656.

30160 204 340 618 41 95 730 825 47 99 925 72 31143 71 306 416 41 715 16 917 83 32060 424 25 53 609 98 827 31 42 50 927 53 33070 88 292 440 597 607 836 60 2 91 958 69 34077 98 257 422 99 538 51 607 701 908 64 35129 372 406 611 710 821 72 36136 37 313 593 638 836 959 74 37086 93 180 336 537 63 760 38008 45 53 121 205 26 404 27 731 39221 315 696 749 892 904.

40112 22 40 95 284 383 440 617 29 58 833 908 41041 107 51 299 435 44 561 735 63 851 901 96 42295 319 474 84 591 767 804 46 43026 121 58 92 396 555 671 716 922 54 89 44002 158 226 27 520 45 795 963 81 45001 275 431 500 734 46098 190 219 49 622 50 816 47008 64 145 62 233 422 542 629 785 811 22 79 960 48084 155 231 368 718 809 18 30 76 96 912 45 49012 505.

50013 103 225 60 91 395 617 706 8 92 861 920 76 51061 313 429 579 96 685 736 83 999 52035 19 593 633 51 95 704 824 72 53026 75 376 94 544 58 681 821 28 76 909 54016 48 130 310 3 96 426 516 34 69 76 84 614 12 760 834 55028 82 162 74 269 448 613 37 796 872 56033 84 95 281 358 94 405 615 974 93 57005 52 146 229 471 535 717 67 914 28 30 58040 98 129 246 77 323 87 524 637 700 59148 61 224 75 93 416 28 32 534 604 12 19 756.

60076 157 246 95 323 461 80 572 87 61084 205 396 403 77 594 706 41 71 824 62011 552 798 851 909 12 90 63153 540 52 68 616 73 730 9 810 31 64110 46 296 360 73 475 81 527 620 56 884 902 73 90 65124 73 251 329 433 96 578 615 18 732 853 4 943 66133 451 663 65 78 722 67044 120 72 264 453 76 534 748 71 903 44 89 68361 81 522 99 647 822 936 69002 112 37 62 83 433 528 647 80 703 86 816 79.

70008 139 307 549 65 643 96 711 71056 288 521 603 875 90 72085 96 213 485 624 706 60 73166 336 418 70 856 952 91 74064 128 284 310 475 510 624 73 759 65 94 813 45 901 60 75054 115 38 310 28 63 82 94 477 99 724 935 49 76021 101 39 82 333 460 617 791 929 77076 84 249 61 356 435 8 6969 767 903 11 78519 48 792 824 50 91 927 79163 384 429 81 517 603 32 708 41 92 830 898.

80086 223 334 426 32 537 66 736 955 84 81023 268 73 445 555 73 617 60 709 84 832 76 82021 55 195 367 70 92 416 751 9 81 959 83015 75 410 45 503 17 60 643 53 61 965 84079 189 97 336 74 445 587 765 99 802 54 85095 193 374 401 548 656 904 19 57 860238 302 449 654 80 803 17 913 87171 215 71 400 527 76 605 710 842 88228 50 9 98 809 95 943 89021 197 214 308 485 99 550 603 950.

90012 61 4 176 336 637 91113 47 233 605 797 814 908 26 55 92049 160 223 46 50 94 93079 165 394 578 80 789 998 94006 269 350 672 749 95130 252 445 584 622 83 770 801 84 910 96060 84 458 70 623 887 92 5 958 97022 609 701 814 979 98172 77 302 499 612 76 899 913 63 99005 212 407 70 607 40 716 67 852 6 948.

100024 149 98 293 309 445 540 64 657 64 703 840 981 101060 82 170 348 415 30 528 645 738 73 809 959 102050 116 96 553 69 96 731 95 849 931 103109 411 509 724 856 81 970 104790 850 105073 200 313 732 807 23 970 106038 51 272 83 363 817 978 107260 308 95 559 657 66 706 966 108072 7 203 17 464 68 72 710 26 852 992 109067 101 2 260 313 621 64 785 806 986

110031 413 637 772 94 918 22 57 71 111032 72 5 139 97 313 411 81 754 643 956 112000 163 400 29 40 72 642 860 113203 34 303 4 420 505 649 714 30 2 55 76 940 92 114102 20 4 81 263 80 706 22 88 821 2 969 91 115038 92 100 344 56 591 828 85 116014 252 327 9 675 800 5 20 5 923 52 117237 476 81 962 118012 80 118 298 413 534 646 83 881 119120 271 98 333 712 20 37 821 40 946.

120035 46 204 31 45 318 461 79 554 956 121039 44 363 478 526 645 89 820 96 952 122058 69 102 335 85 764 67 80 818 942 123024 440 57 566 756 815 124026 118 62 96 295 304 36 426 84 579 616 85 820 903 125171 260 92 433 74 519 75 816 40 918 126004 51 2 130 237 306 8 13 17 549 698 928 127002 44 103 11 305 431 525 28 645 74 762 95 805 27 128167 84 288 604 814 913 129119 46 382 94 426 27 656 887

130123 72 422 84 534 730 3 817 29 44 919 131132 88 412 41 508 17 41 636 96 712 822 42 132150 290 401 548 726 801 15 54 75 930 51 133271 98 478 79 509 36 91 861 967 75 87 134057 426 50 75 135083 139 252 86 380 638 98 706 939 136237 306 17 23 787 846 65 137063 132 208 313 53 424 65 582 677 701 18 40 846 138066 178 430 890 139114 207 377 441 640 61 752 78 814 51 950

140053 123 51 99 384 432 76 89 747 86 959 141183 261 333 422 571 614 37 724 81 142092 103 272 396 418 789 852 62 143013 337 446 504 791 944 77 144085 118 245 487 564 735 864 906 145077 162 7 259 458 89 511 97 714 927 146387 608 40 726 51 822 51 147100 142 253 385 555 73 649 762 861 89 913 38 53 148016 127 256 317 550 89 98 682 93 149154 437 88 643 721 4 35

150142 384 484 502 663 90 793 827 933 5 78 151065 110 12 40 249 318 734 851 978 152033 238 424 96 512 610 729 887 153092 121 305 423 546 69 684 784 803 31 154093 157 155024 159 212 425 506 608 770 952 156086 188 428 748 157089 227 487 98 521 89 635 972 78 80 158018 47 176 290 324 445 643 819 64 921 6 159030 6 92 146 55 571 625 779.

160082 94 163 355 75 434 553 4 626 717 859 903 161102 334 420 96 675 774 88 162207 36 83 499 662 741 907 163020 84 177 258 393 703 839 989 164002 160 204 51 6 99 309 596 629 819 165202 563 604 15 26 753 84 920 166037 39 78 347 475 85 504 608 720 807 981 167226 39 75 443 529 74 881 939 92 168018 73 171 351 445 87 90 593 718 804 921 9 169208 534 73 89 602 16

170290 493 597 885 171098 175 275 417 713 51 61 802 940 172078 221 43 441 809 904 9 35 68 173046 104 31 549 64 628 833 49 993 174065 137 314 489 175091 117 389 721 978 176046 113 308 84 575 87 621 710 19 857 8 935 37 177019 124 228 309 14 406 7 58 93 771 811 178085 8 260 403 81 576 609 781 910 179113 289 386 411 31 75 523 714 93 828

180048 308 476 676 819 957 97 181467 886 182037 192 231 372 90 429 54 681 8 183018 233 401 504 72 875 184078 225 53 92 3 616 38 56 185144 48 70 75 212 70 317 411 23 186024 125 68 86 474 665 776 93 822 187151 75 246 8 306 51 459 763 74 836 903 188032 87 487 514 614 952 60 189240 520

190076 425 523 607 841 985 191237 305 18 465 574 84 699 861 192001 306 616 26 85 98 871 193125 51 99 255 625 92 788 836 75 911 194177 297 341 420 993.

W drugiem ciągnieniu padły następujące wygrane:

30.000 zł. — 104972.

20.000 zł. — 127908.

10.000 zł. — 25304 52475 144359.

5.000 zł. — 19992 35923 44723 60768 81691 169746.

2.000 zł. — 4172 6180 9144 19695 32227 35430 42609 55506 62453 76686 82705 90530 102772 107687 108796 110813 122419 123690 129204 129730.

1.000 zł. — 478 2544 5854 11186 16054 19343 22341 24405 32911 37819 38955 42729 45381 47623 53337 58368 61107 62902 71125 75548 77575 84051 84902 92897 95089 98986 103178 108550 109479 119026 134428 135112 135777 141832 148340 150680 159381 160544 167374 169312 178334 182887 184632.

Po 200 zł.

70 275 631 1085 508 894 985 2124 257 309 88 97 481 511 87 681 982 3029 39 94 139 317 658 704 889 4482 94 732 50 830 5052 257 416 28 793 826 34 925 93 6057 275 622 7334 402 8115 775 79 894 9021 131 66 345 73 410 636 815 928.

10304 37 677 981 11819 12179 255 690 13029 46 322 66 69 14143 366 613 15119 247 66 83 461 675 87 762 809 16332 66 595 817 942 55 74 17154 226 97 404 638 771 983 18002 06 18 212 37 321 599 866 72 931 19085 149 336 48 624 810.

20246 21000 420 635 912 22186 280 435 586 23087 348 53 538 775 943 71 96 24139 234 483 25299 495 503 26154 80 626 27085 192 293 386 732 61 28202 346 56 457 29089 190 682 835 89

30038 83 247 525 612 94 799 31053 211 303 80 32073 439 747 33765 948 34161 365 450 508 62 846 63 35038 101 360 80 642 943 36154 236 411 88 612 915 51 97 37203 82 38063 115 208 819 83 902 39090 286 838 955.

40365 552 813 41 41001 189 216 349 767 929 68 42530 740 951 43053 104 477 651 957 44246 558 656 45059 71 141 287 829 46183 527 74 685 90 47049 213 782 48064 296 356 559 849 924 49097 232 687 713 862 99 954.

50247 949 51025 77 122 448 600 717 900 52002 364 678 701 906 09 53361 54081 286 387 560 766 900 09 55191 92 225 370 541 654 705 48 84 960 56093 170 215 381 483 813 57115 82 334 49 53 80 400 503 64 88 648 701 41 804 58047 117 35 62 654 877 904 59078 597.

60219 309 498 748 816 930 61430 59 877 94 982 62160 91 440 529 622 889 63220 510 707 19 64 884 64017 157 454 570 875 65052 59 203 95 728 66201 349 73 499 809 905 28 67079 133 549 649 776 995 68092 237 46 506 680 960 69088 811 65.

71125 68 224 28 365 530 55 81 728 896 72054 317 570 679 88 73074 215 304 417 658 93 74612 75176 533 623 839 83 996 76358 654 804 77478 579 78160 239 64 474 734 77 819 79115 65 557

80447 525 774 802 81173 351 671 82100 337 59 463 502 28 696 83034 674 873 84049 126 391 85234 409 46 814 86153 260 363 683 732 58 87017 163 91 241 45 777 806 88325 40 486 555 75 89611 716 890.

90109 202 555 846 85 91080 456 551 67 691 843 92053 144 810 931 93347 403 88 599 619 94173 438 94 566 678 827 95631 53 700 955 96037 216 381 495 569 75 722 97136 329 834 39 85 98110 311 467 99219 864

100083 91 492 961 101013 56 283 560 970 102025 51 65 343 864 103008 210 311 421 73 529 696 775 104354 607 862 105113 67 82 392 400 699 927 106255 85 497 856 78 92 107296 320 510 108048 142 375 869 910 109105 333 404 568 623 85 866

110247 485 711 874 111233 542 62 611 724 801 112003 52 66 141 233 66 474 610 40 113188 409 819 20 114179 399 405 40 61 594 674 115227 713 27 44 860 116431 592 634 780 939 117285 376 418 567 688 806 33 993 118302 573 779 873 80 119203 368 616 700 36 886 943 61

120379 647 99 825 87 121006 423 612 87 122228 45 461 798 123158 250 370 71 571 124646 877 966 125009 478 617 126289 619 819 127516 128029 232 438 534 665 129212 393 674 792 916

130045 309 409 83 88 675 732 870 955 131230 704 807 132385 437 522 740 133163 388 977 134063 354 445 135012 138 242 437 618 94 783 907 136164 618 816 137350 91 490 503 77 613 68 961 92 138461 600 64 139717 79 844 99

140259 616 57 771 91 141016 249 142118 457 779 815 143054 392 414 843 144009 158 377 145221 48 465 599 692 761 146044 186 400 733 864 147034 93 425 81 536 62 148303 12 61 149046 129 397 622 917

150143 397 536 755 151040 251 332 68 521 621 24 896 152688 778 96 815 153070 143 238 451 556 805 154072 553 57 69 155051 157 255 381 538 816 929 156068 194 228 65 85 721 38 69 157121 200 20 96 405 535 997 158294 529 705 856 159034 306 436 85.

161024 54 66 740 94 914 162035 245 90 957 163236 559 901 164061 104 654 824 165321 401 80 823 166036 322 472 515 619 915 17 167489 692 716 857 168162 204 53 730 846 169015 295 344 461 95 558 741

170218 494 887 171043 49 657 172000 319 678 745 71 950 173076 639 48 807 174060 228 31 363 476 175225 464 75 507 618 45 945 176076 316 412 565 177258 178245 452 585 616 179228 506 64 180159 274 84 352 54 611 727 99 181144 92 331 182215 17 349 63 677 870 183026 199 460 810 19 184051 652 764 804 991 185018 35 277 450 66 599 768 186090 181 542 51 187330 533 56 723 89 940 188117 420 569 92 911 63 189131 846 901 190096 135 349 608 788 964 191276 636 192095 138 268 388 531 603 941 193272 383 539 710 194248 54.

CIĄGNIENIE TRZECIE.

Po 200 złotych.

105 18 41 220 89 812 45 76 1102 542 828 919 2130 601 96 3014 116 371 807 59 955 4038 158 301 782 892 5207 51 916 6132 58 7037 164 312 73 443 531 810 56 83 8175 412 93 612 9099 265 632 869

10557 745 811 61 929 11476 525 12000 27 66 80 197 210 13 314 41 61 763 815 13052 359 14064 937 66 15161 67 234 722 88 982 16087 202 68 334 52 581 17073 426 656 75 741 871 964 18136 271 410 58 538 652 729 874 88 949 93 19299 389 439 604 727

20070 448 524 25 21177 324 480 587 651 884 22074 215 499 511 69 73 824 923 23319 87 442 506 23 607 816 24008 466 859 25018 143 221 25 66 27395 948 28154 293 372 485 701 60 938 29038 61 495 576 661 804 28

30107 376 575 602 39 992 31151 94 521 872 971 32116 21 345 530 690 916 33121 279 339 579 724 814 34182 201 627 849 917 81 35027 500 749 860 36237 667 700 37173 374 502 52 61 97 978 38174 435 694 39125 53 442

40548 987 41102 63 704 42126 211 42 99 959 43132 487 573 601 25 809 30 44232 509 714 936 45031 251 618 797 938 46064 141 557 739 839 91 47057 242 51 457 48375 620 49016 269 633 837

50651 94 734 909 51051 118 315 409 570 642 642 841 945 52371 76 515 705 886 53235 412 90 769 900 54175 281 447 530 795 55061 130 51 316 515 681 56058 77 121 82 366 645 705 57299 932 58057 303 650 84 774 956 87 59015 48 77 367 741 44 894 915

60151 99 585 814 61229 336 76 587 623 70 799 919 62089 95 321 558 62019 199 311 577 827 64107 53 326 67 401 546 79 604 55 95 794 65308 26 644 79 706 858 66098 172 659 853 67683 745 867 949 50 68086 345 624 793 69034 578 659 769

70165 400 619 71492 971 72447 680 720 63 874 73212 441 542 82 759 845 55 67 74032 190 470 75514 64 76083 130 352 468 610 34 77354 809 45 66 78082 254 453 556 721 79159 381 691 720 42

80003 229 430 569 651 743 81016 71 76 150 519 49 621 998 82167 81 234 525 43 997 83121 286 328 672 84280 317 616 41 789 972 76 85399 514 86533 609 755 83 925 31 38 87568 86 682 95 778 91 892 88009 82 120 37 66 218 394 436 905 89092 120 527 630 724 924 46.

90133 41 258 310 590 91000 270 311 586 742 811 92108 24 93 797 898 93084 104 94021 104 403 645 854 95241 76 442 588 98 855 96073 98 109 400 562 610 874 88 97163 546 778 891 98560 798 858 84 99139 267 798.

100199 376 776 857 999 101106 330 755 869 102129 253 351 767 910 103357 59 104400 878 105174 271 455 789 876 106110 380 689 74 785 107160 224 354 527 635 837 47 108267 315 33 555 109396 457 618 36 791 862 110050 228 887 955 111211 341 59 824 992 112226 353 540 766 113010 22 135 251 366 676 851 114095 338 546 618 793 865 79 973 74 115011 447 730 74 928 116076 195 99 370 416 638 902 117222 356 118075 510 922 119247 95 371 488 554 883 944.

120099 704 121183 819 122119 477 123553 79 85 878 124024 92 248 421 655 911 125263 384 571 126249 583 692 127265 697 813 982 128118 252 851 129259 501 658 95 961.

130121 734 801 957 61 131139 52 80 401 557 633 715 58 827 132052 152 201 83 491 133173 211 78 588 649 851 134406 10 851 86 135031 233 443 576 728 883 136073 137699 923 70 138027 246 472 605 68 782 839 58 139217 395 454 900 29

140206 533 97 911 52 141290 795 809 142012 88 724 27 890 143191 430 73 92 750 61 144396 531 145236 40 611 981 146016 17 304 634 81 597 654 147026 114 606 98 950 65 148350 576 772 895 926 149138 560 677 916

150194 219 491 515 641 881 151057 58 77 225 316 541 873 924 152488 653 751 828 153057 146 895 154193 254 634 798 959 94 155215 437 880 933 156094 300 39 474 565 157135 364 158250 80 307 463 159052 135 200 60 530 67 78 640 912

760113 57 407 52 68 620 30 94 777 161752 908 162399 670 709 163351 646 750 164043 194 222 373 409 52 74 577 87 605 165823 948 166612 725 167086 99 475 798 858 858 66 168268 93 358 433 624 716 840 169704 30 877

170344 596 837 912 171102 23 207 26 93 433 593 172107 493 521 173133 263 351 674 883 960 174331 52 932 175031 611 176019 178 358 491 177218 83 454 741 75 93 856 178550 51 53 811 976 179280 392 485 94

180272 399 738 81 830 952 96 181266 543 71 75 873 934 74 182184 962 183030 53 223 41 309 455 720 184240 452 610 790 185056 86 162 373 486 186070 157 816 59 86 187883 188050 166 599 198957 97.

190036 75 96 135 492 626 872 191342 444 48 512 820 192024 38 95 138 723 929 193708 962 194481 592.